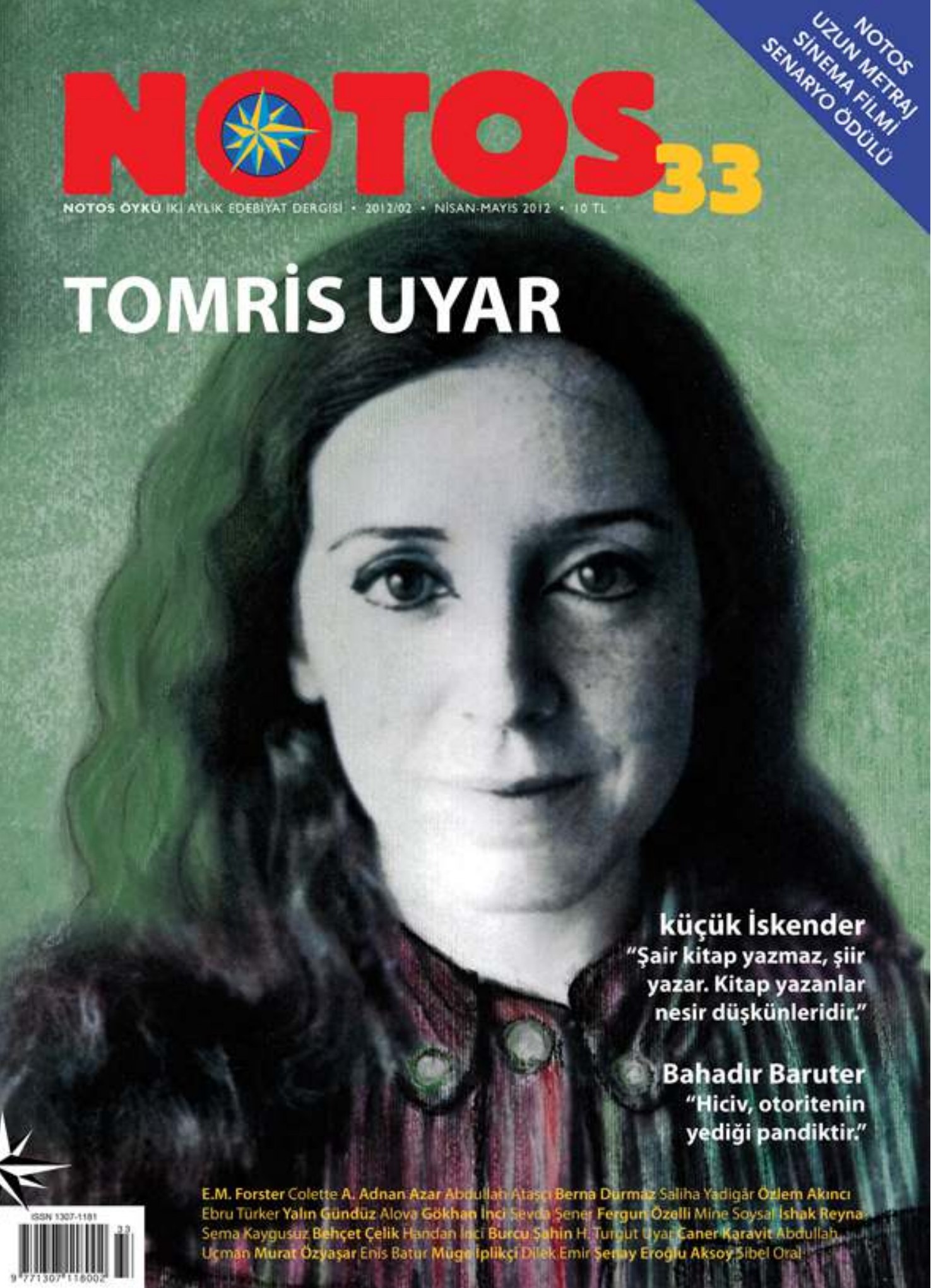
NOTOS UZUN METRAJ SİNEMA FİLMİ SENARYO ÖDÜLÜ

NOTOS 33

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2012/02 • NİSAN-MAYIS 2012 • 10 TL

TOMRİS UYAR

küçük İskender
"Şair kitap yazmaz, şiir yazar. Kitap yazanlar nesir düşkünleridir."

Bahadır Baruter
"Hiciv, otoritenin yediği pandiktir."

E.M. Forster Colette A. Adnan Azar Abdullah Ataşçı Berna Durmaz Saliha Yadigâr Özlem Akıncı Ebru Türker Yalın Gündüz Alova Gökhan İnci Sevda Şener Ferguri Özelli Mine Soysal İshak Reyna Sema Kaygusuz Behçet Çelik Handan İnci Burcu Şahin H. Turgut Uyar Caner Karavit Abdullah Uçman Murat Özyaşar Enis Batur Müge İplikçi Dilek Emir Şenay Eroğlu Aksoy Sibel Oral

ISSN 1307-1181
9 771307 118002 33

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 33 • Nisan-Mayıs 2012 • 10 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

İdari Koordinatör
Dilek Emir

Yazıişleri
Kaan Özkan

Katkıda Bulunanlar
Özlem Akıncı, Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, İnan Çetin, Turgut Çeviker, Yalın Gündüz, Deniz Yalım Kadıoğlu, Derviş Şentekin, Faruk Ulay, Roni Wâr

Fotoğraf Editörü
Gülbin Eriş

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Logo Tasarımı
Mehmet Ulusel

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no:
TR40 0006 2000 0680 0006 6564 80
EUR: Garanti B. hes. no:
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no:
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 12 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset, Baha İş Merkezi
Haramidere İstanbul
0212 412 17 77

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

18 Tomris Uyar, öykücülüğümüzün ayrıksı yazarlarından. Her zaman böyle oldu. Yazdığı öyküler pek çok gencin kılavuzu yerine geçti.

AGANTA

3 Martin Amis, Madrid'de tiyatro, Zweig'ı sever misiniz...

ÖYKÜ

46 **Tomris Uyar**
Kardelen Bulmacalar Soruyor

62 **E.M. Forster**
Bay Andrews

66 **Colette**
Eski Eş

69 **A. Adnan Azar**
Bir Aklın Kalkışma Temrinleri

70 **Abdullah Ataşçı**
Ancak Orada, Uzakta...

76 **Berna Durmaz**
Zati'nin Yıldız Gözleri

78 **Saliha Yadigâr**
Güneşli Sofralar

80 **Özlem Akıncı**
Benim Ihlamurum

120 **Ebru Türker**
Halka

123 **Yalın Gündüz**
Hayal Sigortacısı

126 **Gökhan İnci**
Toz Kokusu

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

108 **Bir yayınevini değerli kılan özellikler nelerdir?**

GÜNÜN KONUSU

18 **Tomris Uyar**
Sema Kaygusuz, Behçet Çelik, Handan İnci, Burcu Şahin, H. Turgut Uyar, Caner Karavit, Abdullah Uçman

YAZI

84 **Sevda Şener**
Yerküre Yazılmak İçin Vardır

91 **Fergun Özelli**
Leylâ Erbil ve "Kutsal Aile"

130 **Mine Soysal**
Yetişkinler İçin 100 Temel Eser Listesi

132 **İshak Reyna**
Öğrencilerin Katılmadığı Listelere Hayır!

144 **Alova Rüzgârı**

SÖYLEŞİ

50 **küçük İskender**
"Şair kitap yazmaz, şiir yazar."

98 **Bahadır Baruter**
"Hiciv otoritenin yediği pandiktir."

116 **MURAT ÖZYAŞAR'IN SEÇTİKLERİ**

KİTAPLIK

134 Şenay Eroğlu Aksoy, Pelin Buzluk, Fatigül Balcı

Notos Senaryo Ödülü *Semih Gümüş*

Bir yayınevinin ne denli canlı bir organizma olduğunu, içinde yaşamayanlar anlayamaz. Herhangi bir mal üretmek gibi değildir bu. Sonunda, ayakkabı ürettiğinizde de o ayakkabıyı giymek hoşunuza gider, ama başlangıçta yastığınızın altına koysanız da bir süre sonra yabancılaşırsınız ona. Oysa özellikle edebiyat yayıncılığı, onlardan hiç kopamadığınız, bir ömür boyu birlikte yaşadığınız kitaplar üretmektir.

Bir yayıncı olarak yayıncılık dünyasından sıkıntı duyuyorsak, onu böyle görmeyen yayıncıların son yıllarda çoğalmasından değil yalnızca. Öteden beri değer verdiğimiz pek çok yayınevinin de kitabı hak ettiği gibi yayımlamaktan hâlâ kaçınması can sıkıcı.

Kitabı özenle, ucuza kaçmadan, yaratıcı tasarımlarla yayımlamak, en azından başlangıçta vazgeçilmez bir amaç olmalıdır. Her zaman amaca uygun sonuçlar alınamasa da. Sözgelimi kitabın fiyatını 1-2 lira düşürmek için kâğıdın kalitesini aşağı çekiyorsanız, durun orada. Bu yoldan kitabı ucuzlatıp daha çok satmayı başaramazsınız. Deneyin. Daha ucuza basıp baskı kalitesini bozmayı göz alıyorsanız, elbette kendinizi sorgulamalısınız. Bir de, şikâyet etmemek gerekiyor. Kitap ve dergi yayımlamanın önünde pek çok güçlük var elbette, ama kitap satmak da bu ülkede artık Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktan çıkmak üzere. Yeter ki, yaptığımız işi iyi yapalım. Yayımladığımız kitapları ve dergileri parayla satıyor, daha çok okurun onlarla buluşmasını istiyorsak, bilinen bahaneleri çoğaltmak yerine, en iyisini yaparak satışı artırmanın yollarını bulmalıyız.

"Günlerin Getirdiği" bölümünde "Bir yayınevini değerli kılan özellikler nelerdir?" başlığından çıkarak dört yayıncının görüşlerini aldık ve bu konular üstüne daha çok düşünülmesini sağlamayı amaçladık. Biz bu dört görüşü elimizin altında tutuyoruz. Onlara dönüp bakıyor, kendi üstümüze düşen katkıları yapmaya çalışıyoruz.

Bu sayımızda önemli bir duyurumuz var:

Notos Uzun Metraj Sinema Filmi Senaryo Ödülü.

Hem edebiyatçılarla sinemayı buluşturmak, hem son zamanlarda önemli bir atılım içinde bulunan sinemamıza katkıda bulunmak hem de senaryo yazarlarını teşvik etmek için tasarladığımız bu ödül, sanıyoruz ki önümüzdeki bir yılın gündeminde önemli bir yer tutacak. Kolları sıvayalım!

“Bir kitap al, bir kitap bırak”

ABD’nin Wisconsin eyaletinde başlatılan küçük kütüphaneler projesi hızla yayılıyor. Küçük. İçine yalnızca ellerinizin sığabileceği kadar…

Projenin hikâyesi, Hudson’da yaşayan Todd Bol’un, bir süre önce kaybettiği emekli öğretmen annesinin anısına, okul binası görünümünde bir dolap yapmasıyla başlamış. Bol, evinin önüne yerleştirdiği bu “tek sınıflı okulu” kitaplarla doldurmuş. Fikri projeye dönüştürense evin önündeki küçük anıtın, mahalleden gelip geçen kitap tutkunlarından gördüğü büyük ilgi olmuş. Böylece Todd Bol, arkadaşı Rick Brooks’un da desteğiyle kolları sıvayıp kasırganın yerle bir ettiği bir ahırın enkazından çıkarılan malzemeyle ilk başta 20 küçük kütüphane yapmış ve iki yıl kadar kısa bir süre içinde, çoğu Wisconsin’de olmak üzere, ABD’nin yirmiyi aşkın eyaletinde yüzlerce yenisinin inşa edilmesine öncülük ve aracılık etmiş.

ABD’deki küçük kütüphanelere zamanla İngiltere, Kanada, Almanya ve Gana gibi ülkelerde yapılanlar da eklenmiş. Ünü denizaşırı ülkelere yayılan bu girişimi anlamlı kılan şu ki, ahşaptan ya da dayanıklı plastikten yapılmış bu minik kütüphanelerin kilidi yok.

“Bir kitap al, bir kitap bırak”. Bol, projenin mantığını böyle açıklıyor. Beğendiğiniz bir kitabı alıp götürebilir, ille de iade etmek istemiyorsanız yerine kendi kütüphanenizden bir kitap koyabilirsiniz. Eğer girişimin bir parçası olmak isterseniz littlefreelibrary.org sitesindeki çizimlerden ilham alarak kendi minyatür kütüphanenizi yapabilir ya da projeyi yürütenlerle bağlantıya geçip kütüphane sipariş edebilirsiniz.

“iPad’lerin ve Kindle’ların çağında…”

Projenin fikir babalarına göre bu küçük kulübelerin, kitapların serbest dolaşımını sağlamanın ve okuma sevgisini yaymanın ötesinde bir misyonu var. Yapmaya çalıştıklarının, “iPad’lerin ve Kindle’ların çağında”, ilk bakışta bir tür “karşı-akım” gibi görünebileceğini kabul eden Amerikalı girişimciler, bunun, elektronik aygıtların sağlayamayacağı biçimde, insanları okuma tutkusunun etrafında bir araya, daha doğrusu “yüz yüze” getirebileceğine inanıyor. Özgün tasarımlı bu minyatür kütüphanelerin cazibesine aynı anda kapılan iki okur, tanışma ve kitaplar üstüne sohbet etme olanağı buluyor. Amerikalı girişimciler, projeye yapılan bağışların bir kısmıyla, gelişmekte olan ülkelerdeki ya da sorunlu bölgelerdeki kütüphane programlarına destek vermeyi planladıklarını da söylüyorlar.

Dijital teknoloji kitap dünyasını kasıp kavuradursun Wisconsin’in minyatür kütüphanelerinin şu âna dek gördüğü ilgi, kulağa pek hoş gelen bu “karşı-akım”ın dünyanın öteki ülkelerinde de takipçi bulmakta zorlanmayacağını gösteriyor.

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

İranlı yazar Simin Daneşvar öldü

İran’ın ilk kadın yazarı Simin Daneşvar 8 Mart’ta 90 yaşında öldü. 1948 yılında öyküleri yayımlanan Daneşvar’ın *Savashun* adlı romanı 1969 yılında çok satmış ve yazarı üne kavuşturmuştu. Geride pek çok kitap bırakan ve yurtdışında akademisyenlik yapan yazar ülkesine dönmüş ve hâkim anlayışlara karşın yazmaya devam etmişti.

Toplu ve bütün...

Şiir okurlarının Philip Larkin'in Bütün Şiirler'ine gerçekten ihtiyacı var mı?

İngiltere'de son aylarda gerçekleşen en dikkat çekici edebiyat olaylarından biri Ocak ortasında Philip Larkin'in Bütün Şiirler'inin (*The Complete Poems*) yayımlanmasıydı. Böylelikle bir şairin "Toplu" şiirleriyle "Bütün" şiirlerinin aynı şey olmadığını öğrendik. Matematikte bir sonsuzun bir başkasından "daha sonsuz" olabilmesi gibi, meğerse "Bütün" de "Toplu"dan büyükmüş.

Larkin, şiirlerinin inanılmaz güzelliği ve derinliği kadar azlığıyla da ünlü bir şair. Olgunluk döneminin üç eşsiz kitabı *The Less Deceived* (1955, Daha Az Aldanan), *The Whitsun Weddings* (1964, Nisan Düğünleri) ve *High Windows*'ta (1974, Yüksek Pencereler) toplam 85 şiir yer alıyor. Gençlik döneminin pek o kadar da dikkate değer olmayan ürünlerini derlediği, sağlığında yayımlanan tek şiir kitabı *The North Ship*'te (1945, Kuzey Gemisi) yer alanları da sayarsak, kitaplaşmış şiirlerinin sayısı 120 kadar. Anthony Thwaite'in baskıya hazırladığı, Larkin'in ölümünden üç yıl sonra 1988'de yayımlanan Toplu Şiirler'de (*Collected Poems*) şairin olgunluk döneminden 60, gençlik döneminden de 20 kadar şiir daha yer alıyordu. Derlediği şiirleri ait oldukları kitaplara göre değil, yazılış tarihlerine göre sıralaması epey eleştirilen Thwaite, 2003 yılında bu sefer de kitaplara göre derlenmiş ikinci bir Toplu Şiirler'i baskıya hazırlamış ve bu arada şairin gençlik döneminin ürünleri ile kitaplarına almadığı şiirlerinin çoğunu da derlemesinden çıkararak, bir anlamda Larkin'in üç ana kitabına geri dönmüştü.

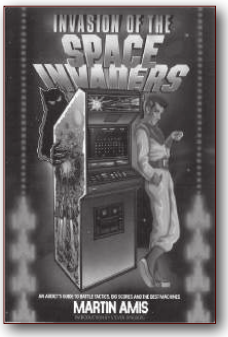
Boston Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı Profesörü olan Archie Burnett'ın baskıya hazırladığı Bütün Şiirler ise Larkin'in kitaplarına aldığı, yayımlayıp da derlemediği, yazıp da yayımlamadığı, Burnett'ın bulabildiği HER ŞEYİ kapsıyor. İçinde şairin mektuplarında dostlarına yolladığı şakacı manzumeler bile var. Larkin'in şiirleriyle ilgili geniş bir yorum ve açıklama bölümü de içeren bu dev kitaptaki şiirleri oturup saymak bile kolay yapılabilecek bir şey değil. Ama Larkin'in kitaplarına giren şiirleri yaklaşık 90 sayfa yer kaplarken, girmemiş olanlar 300 sayfa tutuyor.

Profesör Burnett'ın çalışkanlığına, enerjisine, Larkin'in yazdığı her şeyi bulma ve toplama tutkusuna hayran olmamak elde değil. Şairin kalemiden çıkmış iyi kötü, önemli önemsiz bütün şiirleri bir araya getiren bir kitabın başvuru kaynağı olarak taşıdığı değer de tartışılamaz. Ama gene de, şiir okurları olarak bu Bütün Şiirler'e gerçekten ihtiyacımız var mı?

Bu soruyu Larkin'in yazdığı her şeye ihtiyacımız olduğunu söyleyerek yanıtlayanlar olacaktır. Belki öyle, ama hangi Larkin'in? Daha Az Aldanan'ın, Nisan Düğünleri'nin, Yüksek Pencereler'in büyük şairinin yazdığı her şeye elbette ihtiyacımız var. Bu düzeyde bir kitap daha oluşturabilecek şiirleri ortaya çıkmış olsaydı, bu gerçekten önemli bir olay olurdu. Ne yazık ki Larkin'in bile kaleminden çıkan her şey büyük bir şairin kaleminden çıkmış değil. İngiltere'de bu kitap hakkında tanıtım yazıları yazanlar Larkin'in derlenmemiş şiirlerinin bazılarında büyük şiirlerinin tomurcuklarının görülebildiğini ya da bu şiirler içinde kitaplarındaki şiirler kadar iyi olanlar bulunduğunu ileri sürmeye çalıştılar. Sonuçta kimse Bütün Şiirler'den, Larkin'in kitaplarındaki şiirleriyle gerçekten boy ölçüşebilecek bir şiir bulup çıkaramadı. Bunun böyle olduğu zaten Larkin'in bu şiirleri kitaplarına almamış olmasından da belli.

Bütün Şiirler'in yayımlanmasını, Larkin'in ölüm döşeğinde, güncelerinin imha edilmesini istediğini, ama şiirleri için bunu istemediğini belirterek haklı göstermeye çalışanlar var. Ama şairin "Azrail'in yaklaştığını görünce bahçede bir ateş yakıp her şeyi içine atacağını" söylediğini de biliyoruz. Belki Bütün Şiirler'i önemli kılanlardan biri de yazanların, yayımlamaya değer bulmadığı yapıtlarının yok edilmesini başkalarına bırakmamaları gerektiğini bize hatırlatması.

TEMUR GÜNAY, Londra

Martin Amis'in üvey evladı

Martin Amis'in yeniden basılmasına izin vermediği kitabı: Uzaylı İstilacıların İstilası, Bilgisayar Oyunları Rehberi.

Skandalları seven yazarlardan Martin Amis ile ilgili haberler genelde tartışma yaratacak şeyler oluyor ama bu seferki farklı. The Millions, Martin Amis'in "unutulmuş" kitabını okurlara hatırlatmış: *Invasion of the Space Invaders: An Addict's Guide to Battle Tactics, Big Scores and the Best Machines* (Uzaylı İstilacıların İstilası: Martin Amis'in Bilgisayar Oyunları Rehberi). Dahası, varlığından az kişinin haberdar olduğu bu kitabın önsözünü Steven Spielberg'in yazdığı söyleniyor.

İngiliz gazeteci Sam Leith, Amis biyografisiyle ilgili olarak Richard Bradford'a şu soruyu sormuş: "Her şey iyi hoş da Uzaylı İstilacıların İstilası nerede?" (Geçen yıl yayımlanan yaşamöyküsünde, Amis'in 1982 tarihli kitabının adı bile anılmıyor.) "Bir yazarın, kitabını sahiplenmemesi o kitaba haber değeri kazandırır," diye devam ediyor Leith. "Özellikle de kitap eğlenceli bir eser, yazarsa Amis gibi ciddiyeti ciddiye alan biriyse."

The Millions da bu yorumdan yola çıkarak Amis'in 1982'de yayımlanan Uzaylı İstilacıların İstilası'na yer vermiş. Kitabı gören çok az kişi var. (İkinci eli Amazon'da 150 dolara satılıyor.) Neler biliniyor hakkında? Amis'in onu 80'lerde, İngiliz edebiyatının önemli eserlerinden kabul edilen *The Money*'i (1984, Para) yazarken yazdığı, baskısının tükendiği ve en önemlisi Amis'in kitabın tekrar basılmasına izin vermediği. Üstelik yazar kitaptan söz edilmesinden de hoşlanmıyor. *Guardian*'dan Nicholas Lezard şöyle diyor kitaptan söz ettiği bir yazısında: "Bugüne dek yazdığı en başarılı kitaplardan biri olduğunu söylediğimde, Amis'in yüzünde beliren küçümsemeyle acıma karışımı ifadeyi bugün bile unutmuş değilim."

The Millions, kitaptan bir tane edinmeyi başarmış. Yazıya göre Spielberg şöyle diyor önsözde: "Atari bağımlısı olmadan önce bu kitabı okuyup genç Martin'in dünya atari salonlarına yaptığı ürkütücü yolculuğu keşfedin." Amis, kitabında bilgisayar oyunu bağımlılığından söz ediyor. "Karşımızdaki dünya çapında bir hastalık. İleride bunun çok daha büyük bir soruna dönüşebileceği belli. Durun size kendi semptomlarımdan, iyileşme sürecimden, krizlerimden, yıkılışlarımdan, sağlığımın bozuluşundan ve kavgalarımdan söz edeyim…" Bu bölümle çelişiyormuş gibi görünse de kitabın devamında, bilgisayar oyunlarıyla ilgili taktikler var. En dikkat çekicilerinden biri: "Ey PacMan oyuncusu, gururu ve maçoluğu bir tarafa bırak. Ancak o zaman oyunu kazanabilirsin!"

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Martin Amis (1949) on iki roman, iki kısa öykü, altı kurmaca olmayan eserin yazarı. Londra'da yaşıyor. Kitaplarından bazıları: *The Rachel Papers* (1973, *Rachel Dosyası*, Gendaş), *Success* (1978, *Başarı*, Gendaş), *Other People* (1981), *London Fields* (1989, *Londra'da Bir Park*, YKY, 2010), *The Information* (1995), *Dog* (2003), *Hause of Meetings* (2006), *The Pregnant Widow* (2010).

Sırada Baba, Oğul ve Kutsal Roman var

Murat Gülsoy'un yeni kitabı *Baba, Oğul ve Kutsal Roman* 15 Nisan'da raflardaki yerini alıyor. Kayboluş teması çevresinde kurulan roman, Tanpınar, Oğuz Atay, Borges, Nabokov, Kafka gibi pek çok yaratıcı ruhun birbirini arayışının eğlenceli ve büyülü öyküsü. *Baba, Oğul ve Kutsal Roman* büyülü bir roman olduğu kadar aynı zamanda bir büyübozumu da.

"Şimdi el üstünde tutulan birçok iletişim şekli yok olduğunda, tiyatro kalacaktır," diyor Mario Gas.

Madrid'de tiyatro sezonu

İnsanları uyandırıp dünyayı yıkıma götüren çıldırmış bir piyasa...

Tiyatro sezonunun herhangi bir haftasında Madrid'de görülebilecek iki yüze yakın oyun bulabilirsiniz. Bu, birkaç yıl öncesiyle karşılaştırıldığında çok yüksek bir sayı. Buna rağmen ülkede tiyatroların ekonomik şartlardan dolayı kötü durumda olduğunu da çok duyuyoruz bugünlerde. Dışarıdan bakıldığında bunun ne kadar doğru olduğunu söylemek zor olsa da daha belirgin olan bir gerçek, bitmeyen ekonomik bunalımın sergilenen oyunların içerikleri üstündeki etkisi.

Bu hafta açılışı yapılan dört oyuna bakalım örneğin. Sular İdaresi'nin gözbebeği Kanal Tiyatrosu'nda gösterime giren Christopher Marlowe'un *Doctor Faustus*'unda şeytan, yönetmen Simon Breden'in sözleriyle, "kısa vadeli kazanç uğruna uzun vadede uğrayabileceği zararı düşünmemeyi seçen bir toplumun çürümüşlüğünü" sembolize eden bir karakter. Onun yakınında, müzikaller caddesi Gran Via'nın tiyatrolarından birinde Carlos Latre'nin *Yes, We Spain is Different*'ı. Mariano Rajoy, başbakan olduğunda önceki başbakan Zapatero'nun ülkeyi Almanya'ya sattığını fark eder ve Almanlardan kurtulmak için Obama'yı İspanya'ya davet eder. Şehrin güneyinde, eski bir mezbahadan dönüştürülmüş büyük sanat merkezi Matadero'da ise Hollandalı koreograf Anouk van Dijk ve Alman dramaturg Falk Richter, "İnsanları uyandırıp dünyayı yıkıma götüren çıldırmış bir piyasanın isteklerine karşı çıkmaya iteceğini" umdukları *Protect Me*'yi sunuyorlar. Alternatif tiyatrolardan Alfil'de bankacılarla dalga geçen *Brokers* adlı oyun var.

İnsanları uyandırmaya yarayacak mı gerçekten bu oyun bolluğu? Yoksa kriz temalarını işlemek onları iki saatliğine tiyatrolara çekmenin basit bir yolu olarak mı kalacak? Aynı hafta sonu *El País* gazetesine konuşan ünlü tiyatro yönetmeni Mario Gas'in bu konuda kafası berrak: "Ekonomistlerin bizi çok kötü yerlere doğru götürdüğü, tiyatronun prim yapmadığı zamanlarda yaşıyoruz. Ama şimdi el üstünde tutulan birçok iletişim şekli yok olduğunda, tiyatro kalacaktır. Kendini yalnız ve boşlukta hisseden insana, onun gerçekten kim olduğundan söz eder çünkü tiyatro."

ALBER SABANOĞLU, Madrid

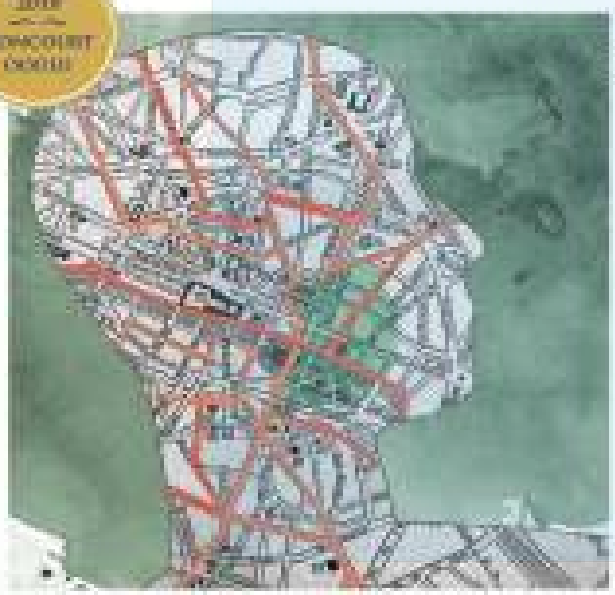
Akıntıya karşı Bir+Bir

Hayata dair her şeyin iç içe olduğu *Bir+Bir*'in yeni sayısında dans, hareket ve tiyatrodan beslenen Çıplak Ayaklar Kumpanyası ile yapılmış bir söyleşinin yanında Orhan Koçak'la Turgut Uyar konuşmaya devam ediyor. Dokuz şarkıda devrialem bölümündeyse bu sayı Metin Kurt ile Cank Taner var: "Böyledir bizim sevdamız".

...Ve kendi cenazesini hayal edip
anlatan yazar, kılıçtan keskin sözcükleri
bir araya getirir sonunda: Sonsuzluk senin
için de yok insanoğlu... Hiçbir zaman olmadı!

MICHEL HOULLEBECQ

HARİTA VE TOPRAKLAR

ROMAN

Çeviri: ORÇUN TÜRKAY

CAN

http://www.facebook.com/CanYayinevi

CAN

Kahve içmeye gidilen kitapçılar

Kitap okurken kahve çay içmek âdettendir diye, kitaplar kitapçıdan çok kafeye benzeyen yerlerde satılırsa, bu iyi bir pazarlama stratejisi gibi görünse de burada pazarlanan kitap değil, kahve kültürüdür.

Los Angeles'ın uyurgezer insanlarla dolu semtlerinden birinde küçük bir kitapçı açıldı iki ay önce. Kitapçının kendine mesken seçtiği, büyüklü küçüklü depremlerden birkaç çatlakla kurtulabilmiş, ama üfleseniz yıkılacak görüntüsü veren tuğla bina, oturduğum evin iki sokak ötesinde olduğundan soluğu daha açıldığının haftasına kalmadan orada aldım. Kentte yeni bir kitapçı peydah olduğunu benden önce öğrenmiş, tuhaf bakışlı insanlar dolaşıyordu içeride. Köpeklerini de getirmişlerdi. Kimisinin rahatsız edici tikleri vardı. Ben dahil herkes kötü giyimliydi. İnsan ortasına çıkacak bir halimiz vardı belki ama Barnes and Nobles, Rizzoli ya da D&R'dan içeriye sokmayabilirlerdi bizi. Çoğu ikinci el, kelepir kitaplar satan bir kitapçıdaydık ve kitaplarla aramıza konmuş ne bir koltuk, ne havalı bir kahve barı, ne abur cubur büfesi vardı ne de bize ne gibi yardımı dokunabileceğini soran insanlar dolaşıyordu ortalıkta. Duvarlara gömülmüş hoparlörler de yoktu; salça bir müzik yerine bilgisayara bağlanmış iğreti bir hoparlörden cılız bir caz sesi duyuluyordu. Hepimiz aramadığımız, görene değin almayı düşünmediğimiz bir yığın kitap bulduk, alabileceklerimizi aldık ve kitapçıdan ayrılmadan önce dükkânın sahipleriyle tanışıp iyi şanslar diledik.

Ertesi gün yine kitapçıdaydım. Nadir kitapların durduğu rafı incelemek için uğramıştım. Kitapçının sahipleriyle de uzun uzun sohbet etme fırsatı çıktı bu arada. 1980'lerin başında Macaristan'dan ABD'ye göçmüş bir çift. Los Angeles'a yerleştikleri günden beri tek tük kitap almak yerine sahaf usulü, tek seferde yüzlerce kitap alarak bütün paralarını kitaba harcamış, sonunda iflas etmişler; şimdi de kitap hastalıklarını benim umutsuz gördüğüm bir kazanç kapısına çevirmeye çalışıyorlar. "Artık kimsenin kitapçıya gitmediğini biliyorsunuz, değil mi?" diye soracakken, bir gün önceki kalabalığı anımsayıp sustum, ama konuşma az sonra o noktaya geldi. "Biz aranan kitaplar satan bir kitapçıyız, öyle bilinmek istiyoruz, klasik bir kitabeviyiz, havalı bir kitapçı değil," dedi kadın. "Yani herkesin ilgilendiği kitapları bulundurdukça buranın iş yapacağına inanıyorsunuz, öyle mi?" dedim. "Elbette, arz ve talep meselesi," dedi kadın. "Artık öyle dönmüyor işler. Amazon, idefix gibi internet kitapçıları varken sizi kim takar?" diyecekken sustum yine. On yıldır kitaplarının çoğunu internetten almış olan ben bile bu kitapçıya gelip duruyordum. Kitaplar bildiğimiz kitaplardı, kitapçı artık sayıları yok denecek kadar azalmış, "kitabevi" atmosferi olan kitapçılardandı. İçerisi dökülüyordu belki ama kahve çay içmek yerine kitaplarla haşır neşir olmak üzere uğranan hakiki bir kitapçıydı. Kitap bir kavrama indirgenmemiş, hoş zaman geçirmeye gelmişlerin gözlerini okşayacak bir dekora dönüştürülmemişti. Üstelik müşterilerinin arasında gençler vardı.

"Bir kitapçı ne kadar güzelse, bu güzellik kitaplar için o denli kötüdür."

İki aydır hemen her gün uğruyorum bu kitapçıya. Bazen elimde bir kitapla çıkıyorum, çoğu zaman da kitap almadan. Rafların bu kadar hızla boşalıp dolmasına şaşırıyorum her seferinde. Kitap almaktan çok bir kitapçıya gitmeyi özlediğimi de anlamış oluyorum bu arada. Ama nostalji dolu bir özlem değil bu. İşlevi ne ise onu yapmaya amaçlı yerlerin yok olmaya başladığı zamanımızda, bizler bile "multitasking" yapmaya kalkıp iyiden iyiye dağılmaya başlamışken, kitabı, seveniyle buluştururken sahibine de birkaç kuruş kazandırabilecek, "ben ne isem oyum" yaklaşımını benimsemiş bir kitapçıya olan özlem.

"Biz aranan kitaplar satan bir kitapçıyız, öyle bilinmek istiyoruz, klasik bir kitabeviyiz, havalı bir kitapçı değil."

Pazarlanan kitap mı, kahve kültürü mü?

Gerçekten de bir özlem uyandıracak "adam gibi kitapçı" eksikliği var mı, kitapçıdan başka her şeye benzeyen butik kitapçıların açılmasıyla birlikte milletin kitaplardan uzak durmaya başlaması arasında bir ilişki olabilir mi diye düşünürken *The Guardian*'da neredeyse aynı konulara kafa yoran bir yazı yayımlandı Şubat'ın son haftasında. Yazıyı Rick Gekoski kaleme almış. Başkası yazmış olsa, "Benim gibi, dişin kovuğunu doldurmayacak kuruntular içinde yüzen biri," deyip üstünde durmadan geçerdim, ama Rick Gekoski boş konuşan biri değil. O da bizim Macar kitapçılar gibi bir göçmen. 1966'dan beri İngiltere'de yaşayan Amerikalı bir yazar. Joseph Conrad, William Golding, Tolkien üstüne okkalı kitaplar yazmış. İlk mesleği olan sahaflığı hâlâ sürdürüyor. İki yayınevi kurmuş ve ikisi de hayatta. Warwick Üniversitesi'nde on altı yıl boyunca İngiliz edebiyatı dersleri vermiş, 2005 yılında Man Booker Ödülü'nün jüri üyelerinden biriymiş, geçen yıl da aynı ödülün jüri başkanlığını yapmış. Yani ucu edebiyata dokunan ne varsa Rick Gekoski'de bulunabilir. Kitap piyasasını da yakından izliyor ve olup bitenin farkında.

Rick Gekoski'nin söylediği aşağı yukarı şöyle: Bir kitapçı ne kadar güzelse, bu güzellik kitaplar için o denli kötüdür. Şaşaalı bir iç dekorasyonun gereksizliğinden söz ediyor yazar. Günümüzün *pastiche* kitapçılarını, yani pastane görünümlü kitapçıları zaten kitapçıdan saymadığından onlardan fazla dem vurmamış ama demeye getirdiği, kitabın satıldığı yerin dekoru kitaptan öne çıkıyorsa, dahası, kitap okurken kahve çay içmek âdettendir diye, kitaplar kitapçıdan çok kafeye benzeyen yerlerde satılırsa, bu iyi bir pazarlama stratejisi gibi görünse de burada pazarlanan kitap değil, kahve kültürüdür. Kitap ikinci plana itildiğinde satışların düşmesi de normaldir. Kaldı ki, o kitapçılara uğrayan kişiler gerçek kitap okuru değildir ve böyle kitapçımsı kahvelerin raflarındaki tek tük kitabın da fazla yazınsal değeri yoktur. Hele hele o kitapçıda rahat koltuk ve kanepeler varsa ve kitapçıya uğramış kişi gerçekten bir kitap okumak istiyorsa, o kitabı raftan çeker, koltuklardan birine kurulup kapuçinosunu yudumlayarak oracıkta okur ve kitap da satılma şansını yitirir. Kitapçıda bir de bedava internet bağlantısı varsa kimse oraya kitap almak için gitmez. Öte yandan bu iki ayrı işi ve hizmeti (kitapçı olup kitap satmak ve pastane olup pasta çay servisi vermek) birbirlerinin ayağına basmadan yapmanın mümkün olduğunu da söylüyor Rick Gekoski. Gerçi verdiği iki örnek söylediğiyle çatışıyor; Londra'daki Daunts Books ve Maggs Brothers gerçekten son derece özenilmiş dükkânlar, ama kahvecilik tarağında bir bezleri olmadığı gibi bu iki kitapçıya elinizde kahveyle bile girmenize izin verileceğini sanmıyorum. 1800'lerde kurulmuş, içeride yüksek sesle konuşmaya çekineceğiniz, müze gibi kitapçılar bunlar. Ama aradığınız eski, yeni her türlü kitap var, yoksa da bir biçimde kitapları bulup iki gün içinde evinize kadar getiriyorlar.

Şimdi düşünüyorum da kapısından içeriye girdiğiniz anda kitapların üstünüze yıkılmasından korktuğunuz, kitap zengini bir kitapçının bir köşesine yerleştirilmiş espresso makinesi ve ufak bir buzdolabı çok da kötü bir fikir değil aslında. Son gidişimde, Macar karı koca da yeni açtıkları kitapçıdaki eksiğin bir kahve makinesi olduğundan söz ediyordu. "Eyvah, işi büyütmezsiniz değil mi? Yeterince pastane kitapçı kolajı yer var bu kentte," dedim. "Elbette hayır. Demiştik ya, biz gerçek bir kitapçıyız, iflas edene dek de böyle kalacağız," dediler. Bu yanıtı sevdim ve o gün iki kitap alıp çıktım dükkândan.

FARUK ULAY, Los Angeles

Raymond Carver'ın bütün öyküleri

Çağdaş Amerikan edebiyatının en önemli öykücülerinden, ülkemizde de öykü yazarlarının yakın ilgi gösterdiği Raymond Carver'ın bütün öykülerinin ilk kitabı yayımlandı. Can Yayınları, *Lütfen Sessiz Olur musun, Lütfen!* adlı kitabından sonra, Carver'ın bütün öykülerini tamamlayacak. Kirli Gerçekçilik akımının öncüsü olarak bilinen Raymond Carver, alabildiğine yalın, son kertede nesnel kaldığı bu ilk öykülerinde, kısa öykünün özgün bir biçimini ortaya koyuyor. Bu öyküler bir yandan büyük bir keyifle okunurken, öbür yandan da genç öykü yazarları için yol gösterici sayılır. *Lütfen Sessiz Olur musun, Lütfen!* son ayların en önemli çeviri kitapları arasında sayılabilir.

Müşterek dostumuz Charles Dickens

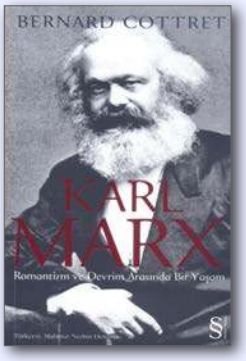
Açık Radyo (94.9), Charles Dickens'ın 200. yaş gününü İngiliz yazara özel bir programla kutluyor. Her çarşamba saat 19.00'da yayınlanan, Özgür Çiçek ve Irmak Ertuna-Howison'ın hazırlayıp sunduğu Müşterek Dostumuz Charles Dickens, 19. yüzyılın en popüler yazarı olan Dickens'ın 21. yüzyılda ne anlam ifade edebileceği sorusundan yola çıkıyor. Dickens'ın hayatına ve eserlerine odaklanan program, yazarın hayatından anekdotlara da yer vererek renkli bir Dickens evreni yaratacak. Programın podcast linkleri, okuma notları ve Dickens'a ilişkin bazı metinlerin çevirileri de musterekdostumuz.blogspot.com adresinden izlenebilir.

Tam Benim Tipim

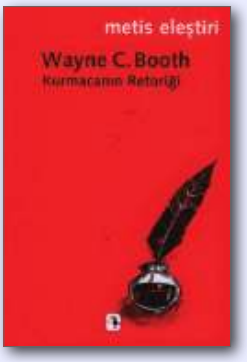
Tam Benim Tipim gibi bir kitap daha önce yayımlanmamıştı. Yazının basılı yayınlarda kendini gösterdiği günden beri tipi üstünde de duruldu. Neden sonra okurlarca değil de daha çok, yayıncılarca. Bizde de yayıncılar ve editörler, edebiyat kitaplarında ve dergilerde kullandıkları fontların seçimine önem verdikçe, yayıncılığın tasarım niteliğini yükselttiler. Her yayıncı aynı önemi verdi mi yazı tiplerine? Elbette hayır. Bunları umursamayanlar hâlâ var. Gelgelelim, fontların ilgi çekici hikâyesini okuyanlar, konunun ne denli önemli olduğunu görme fırsatı bulacak.

Marx nasıl yaşadı...

Bu kez de Bernard Cottret'nin Karl Marx biyografisi yayımlandı. Cottret, Marx'ın önce insan olarak öldüğünü, sonra da hayata ilişkin her türlü soruyu yanıtlaması beklendiği için öldürüldüğünü savunuyor. Yalnızca yaşadığı zamanları değil, bütün bir tarihi yorumlayan Karl Marx'ın bugün yeniden anlaşılması için, önce onun aslında ne dediğinin anlaşılması gerekiyor. *Karl Marx*, bunun olanaklarını zenginleştiren bir biyografi olarak okunabilir. Her biyografi gibi, yazarının öznelliğini de taşıyan bu kitap da okurun kendi katkısını gerektiriyor.

Kurmacanın Retoriği

Metis Yayınları, birbirinden değerli kitaplar yayımladığı Eleştiri dizisini kararlılıkla sürdürüyor. Wayne C. Booth'un *Kurmacanın Retoriği*'nin, edebiyat düşüncesine benzersiz bir katkı olduğu kuşkusuz. Kurmaca metnin genellemelere gelmeyeceğini, onun bir edebiyat yapıtı olarak değerlendirilirken önyargısızca okunmasını öneren *Kurmacanın Retoriği*, bu arada yazar ile yapıtı arasındaki ilişkiyi de sorguluyor. Üstelik okurun yakından tanıdığı büyük yazarların yazdıklarından çıkarak... Edebiyatımızın düşünce üretimi eksikliği ancak bu yapıtlarla tamamlanabilecek.

Dünya Çapında Biliminsanları ile Çalışmanın Ötesinde...
Onlardan Biri Olmanın İlk Adımı

Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Lisansüstü Programları **tam bursludur**

Yüksek Lisans Programları:
Arkeoloji ve Sanat Tarihi
Karşılaştırmalı Tarih ve Toplum Çalışmaları
Ekonomi
Uluslararası İlişkiler
Psikoloji

Doktora Programları:
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Psikoloji
Arkeoloji ve Sanat Tarihi

"Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Programları Tanıtım Toplantısı
7 Nisan 2012, Cumartesi
Saat 10.30 – 12.00
Yer: Koç Üniversitesi, Kurucular Salonu
10.00'da Darüşşafaka Metro İstasyonu'nun önünden servis kalkacaktır.

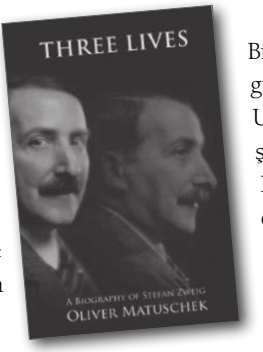
KOÇ
ÜNİVERSİTESİ

www.gsssh.ku.edu.tr

Stefan Zweig'ı sever misiniz?

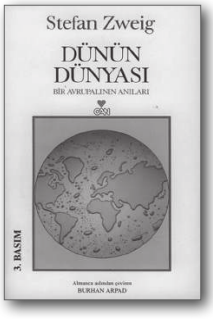
Zweig, Mozart ile Beethoven'dan başlayarak Strauss ve Mahler'e kadar bütün manuskrileri toplamış, İngiltere'ye kaçarken koleksiyonu da kaçırabilmiş, üstelik Beethoven'ın yazı masasını bile taşımış ve romanlarını hep bu masanın başında yazmış.

Thomas Mann sevmezmiş, "Yazdıkları aleladedir," demiş bir seferinde. Zweig'ın dostu Joseph Roth da Mann ile aynı fikirde olduğunu söylemekten çekinmemiş. 1930'larda, Zweig'ın pek popüler olduğu, büyük savaş öncesinin büyümeye çalışan Almanyası'nda beyan edilmiş bu fikirler. O zamandan beri de Zweig iyi mi, yoksa kötü bir yazar mı olduğu tartışması, on yıllık aralıklarla parlayıp sönüyor. Genelde yazarların sevemediği bir yazardır Stefan Zweig. Denir ki Zweig'ın dili basittir, anlatımı basittir, yarattığı kişilikler tek boyutludur, ahım şahım bir olay örgüsü yoktur, romanları yaşadığı dönemin toplumsal çalkantılarını ve politik değişimi hakkıyla yansıtamamıştır. Hep eksik bir yanı kalmış gibidir. Dahası, ağır bir melankolik çizgisi vardır yazdıklarının. Boşluk doldurmaktan başka işe yaramayan, mızmız bir melankolizme takılıp kalmıştır. Kendisi de *Amok*'u yazdıktan sonra yaptığı bir özeleştiride melankolinin dozunu kaçırdığını söylemiştir. Öte yandan Zweig'ı en gözde yazarları arasında sayanlar da vardır, örnekse Freud, Einstein, Clive James, John Gielguld. Denebilir ki okumayı sevenlerin yazarıdır Stefan Zweig. Okutan yazarlardandır. Kısa tutmaya özen gösterdiği yapıtlarının nasıl sonlanacağı daha baştan bellidir, sona giden yol sapa değildir, okur o yolu olabildiğince ağırdan alarak sonu geciktirir ama beklenen son çok etkileyici bir biçimde gelir. Yazarlar tarafından halının altına süpürülmeye çalışılsa da her zaman bir kitabını görebilirsiniz kitapçı raflarında, Avusturyalı bu yazarın. Bugün, Türkiye'de bile Zweig'ın yazdığı bütün romanları ve öyküleri ile Dickens, Balzac, Erasmus, Nietzsche, Montaigne için yazdığı biyografileri kitapçı kitapçı dolaşmaya gerek kalmadan bulabilirsiniz.

Hep unutuldu sanılan ama hep beklenmedik bir anda başını kapıdan uzatıp, "Ben buradayım," diyen bir yazardır Zweig. Bu baş uzatmayı da onu gündeme getiren yazarlar yoluyla yapar. Yaşamı biyografik yapıtlar kaleme almaya elverişlidir. Nazizmin, ülkesinden ettiği Yahudi aydınlardan biridir. Siyonist fikirleriyle şimşekleri üstüne çekmemiştir, Yahudiliğinin rastlantısal olduğunu söyleyen, ırklara kafasını takmamış bir Yahudidir. Prusya'ya büyük sevgisi vardır, ama bölgede kol gezen militarist ruhtan rahatsızdır ve getirebileceği belaların ayırdındadır. Daha 1915'te, o günlerdeki yakın arkadaşı Romain Rolland'la birlikte pasifist düşüncenin en ateşli savunucularından biri olmuştur. Bu konuda tam bir militaristtir, Birinci Dünya Savaşı'nın açtığı yaraları nasıl saracağını düşünen Avrupa'nın birleşip tek bir ulus olması gerektiğini söylemeye kadar vardırmıştır savaş karşıtı söylemini. Bu ilk Avrupa Birliği fikri, Almanya'da güçlenmeye başlayan Ulusal Sosyalistlerin hoşuna gitmediği gibi, daha 1930'ların başında yazarın da mimlenmesine neden olmuş, adı kara listeye alınmıştır bile. Richard Strauss'un operası *Sessiz Kadın* (*Die schweigsame Frau*) için yazdığı librettodan adının silinmesi istenir. Strauss, Zweig'ın adının sansürlenmesine karşı çıkınca opera, Goebbels'in emriyle yasaklanır. Zweig sonunda ne Almanya'nın ne de Avusturya'nın emniyetli olmadığını anlar ve İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde İngiltere'ye kaçar, bir yıl sonra da New York'a kapağı atar. Aklı Nazizm, otokratizm, hoşgörüsüzlük, uluorta işlenen insanlık suçlarındadır. New York'ta bunalıma sürüklenir, kentle yıldızı barışmaz, son bir çabayla Brezilya'ya yerleşir ve burada, 1942'de, kendinden yirmi yedi yaş küçük karısı Lotte Altmann'la birlikte intihar eder.

Zweig'ın müzik sevgisi

Türkiye'de hep sevilen Zweig'ı seven bir başka ülke ise Fransa. Orada da yazarlarca önemsenmese de neredeyse tüm yapıtları *Livre de Posche* olarak her daim bulunabiliyor. İngilizler ve Amerikalılarsa Zweig'la dönem dönem tanışıp onu unutuyorlar. Yazarın doğumunun yüzüncü yılına rastgelen 1981'de, İngiltere'de bütün romanları yayımlanmış, ama umulan "yeniden doğuş" gerçekleşmemiş. 2000 yılından bu yana Pushkin Press, özenli baskılarla ve yeni çevirilerle yazarın yapıtlarını yayımlıyor. Zweig'ı anımsatma görevini ABD'de *New York*

Zweig'ı büyütülmüş bir yazar olarak görüyor musunuz?

*Review of Book*s üstlenmiş durumda. Bu arada Pushkin Press, romanlarla kalmayıp Zweig'ın Brezilya'da yazdığı otobiyografisi *Dünün Dünyası*'nı (*Die Welt Von Gestern*) da yayımladı ki, bu kitap bitmeyen tartışmayı yeniden alevlendirdi. Alman şair ve eleştirmen Michael Hoffman kitabı da, yazarını da kokuşmuş olarak niteleyince Salzburg'daki Stefan Zweig Centre ayağa kalktı. Ortalık tam sakinleşmişti ki, Oliver Matuschek'in Zweig biyografisi *Three Lives: A Biography of Stefan Zweig* (Üç Yaşam, Stefan Zweig) yine Pushkin Press tarafından üç ay önce yayımlandı. Yaklaşım çok ilginç ama kimi eleştirmenlere göre büyük eksiklikler var. Sözgelimi Zweig'in dertlerini dert edinmiş ve onunla birlikte ölmüş genç eşi Lotte Altmann'la ilgili tek söz yok kitapta. Biyografi kitaplaşmadan önce sergi olarak gerçekleşmiş. Kitap, özellikle de sergi, çok varlıklı bir aileden gelen Stefan Zweig'ın müzik sevgisini öne çıkarıyor. Bu sevgi, paranın da yardımıyla Zweig'ı müzik konusunda 20. yüzyılın en kapsamlı koleksiyonlarından birinin sahibi yapıyor. Yazarımız, Mozart ve Beethoven'dan başlayarak Strauss ve Mahler'e kadar bütün manuskrileri toplamış, İngiltere'ye kaçarken koleksiyonu da kaçırabilmiş, üstelik Beethoven'ın yazı masasını bile taşımış ve romanlarını hep bu masanın başında yazmış. Biyografi,

Türkiye'de hep sevilmiş Zweig'ı seven bir başka ülke ise Fransa. Orada da yazarlarca önemsenmese de neredeyse tüm yapıtları *Livre de Posche* olarak her daim bulunabiliyor. İngilizler ve Amerikalılarsa Zweig'la dönem dönem tanışıp unutuyorlar.

Zweig'ı, yazardan bize kalan mektupları, marjinlere düştüğü notları, topladıklarını, yanından ayıramadıklarını sergileyerek anlatmaya çalışıyor. Alışılagelmemiş bir biyografik çalışma olduğundan kitaba dudak bükenler olduysa da Zweig'ı sevenlerin edinmesi gereken bir kitap.

Yazının başındaki soruya dönersek, siz de Zweig'ı sevenlerden misiniz, yoksa onu fazla büyütülmüş bir yazar olarak mı görürsünüz? Yoksa siz de bir zamanlar Zweig'ın hastası olmuş, sonradan başka yazarlara kapılıp eskileri unutmuşlardan mısınız? Anımsamak istiyorsanız şanslısınız, Zweig'dan ne ararsanız Türkçede var. Kendinden söz ederken, tüm değerleriyle çöken 1940'lar Avrupası'nı anlatan ve günümüz Avrupası'yla koşutluklar kurmadan edemeyeceğiniz otobiyografik yapıtı *Dünün Dünyası* da dahil olmak üzere.

FARUK ULAY, Los Angeles

Türkçede Stefan Zweig

Stefan Zweig (1881-1942) çok sayıda deneme, öykü, uzun öyküsünün yanı sıra büyük bir ustalıkla kaleme aldığı yaşamöyküleriyle de ünlüdür. Türkçede yayımlanan kitaplarından bazıları: *İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar*, *Satranç*, *Amok Koşucusu*, *Amerigo*, *Dünün Dünyası*, *Macellan*, *Sabırsız Yürek*, *Hayatın Mucizeleri*, *Rotterdamlı Erasmus*, *Bir Kadının Yaşamından 24 Saat ve Bir Yüreğin Ölümü*.

Kopenhag'ın kedileri

Ölümünden yetmiş yıl geçtikten sonra James Joyce'un telif kısıtlamaları kalktı, ama tartışmalar hâlâ sürüyor.

James Joyce'un torunu için yazdığı ve daha önce yayımlanmayan *The Cats of Copenhagen* (Kopenhag'ın Kedileri) adlı öyküsü İrlanda'da küçük bir yayınevi tarafından yayımlandı. Kopenhag'ın Kedileri, Şeytan'ın bir gecede Fransa'daki bir nehre köprü yapışını anlatan *The Cat and the Devil* (Kedi ve Şeytan) adlı öyküyle beraber Joyce'un torunlarına yazdığı mektuplardan geliyor. *Guardian*'a göre, Joyce 1936 yılının Ağustos ayında, torunu Stephen'a içi şeker dolu oyuncak bir kedi gönderiyor. Birkaç hafta sonra, Kopenhag'a geçtiğinde yolladığı mektubun ilk satırıysa şöyle: "Ne yazık ki sana bir Kopenhag kedisi yollayamıyorum, çünkü Kopenhag'da hiç kedi yok..." (Sözü geçen Stephen, yıllarca yapıtların telifini almak isteyenlerin canına okuyan Stephen Joyce.)

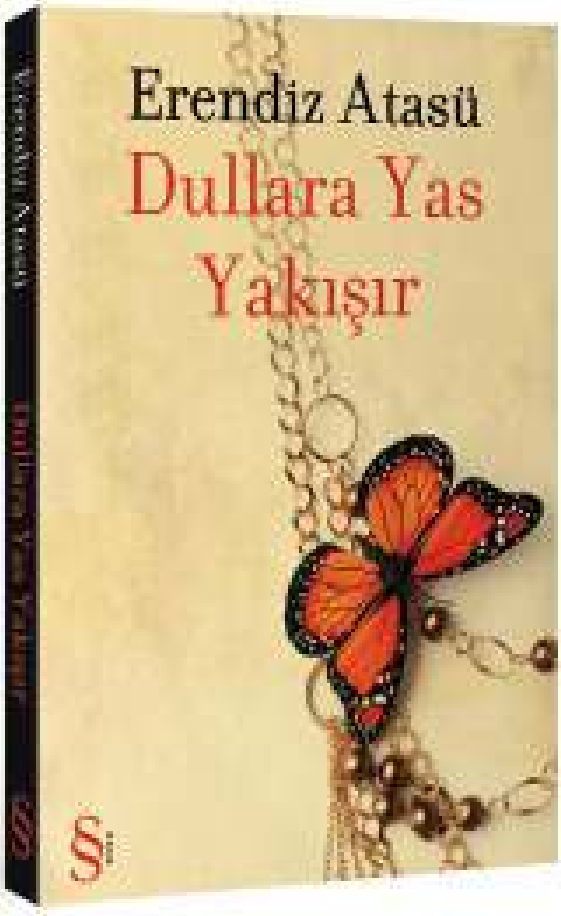
Kopenhag'ın Kedileri yayımlanıyor yayımlanmasına ama kimsenin sevinmeye vakti olmuyor. Kavga gürültü aldı başını gidiyor. Joyce'un hiç yayımlanmamış bir eserinin yayımlanması başlı başına haber değeri taşısa da kavga gürültünün nedeni, eserin edebi nitelikleri değil, kaç para ettiği ve o paranın kime ödenmesi gerektiği.

Anılan mektup, Joyce'un varislerinden Hans Jahnke tarafından Zürih'teki James Joyce Vakfı'na bağışlanmış. Haliyle, öykünün basıldığını duyunca vakıf küplere biniyor. İzin alınmadığı için kıyameti koparıyorlar. İşlerin karıştığı noktaysa, 1 Ocak 2012'de Joyce'un eserlerinin telif kısıtlamalarının kalkması, yani isteyenin dilediği gibi Joyce basabilmesi. Ama vakfın iddiasına göre bu kural yalnızca Joyce'un "önceden yayımlanmış" eserleri için geçerli. Sözü geçen hiç yayımlanmamış bir *mektup* olduğundan, haklarını sonuna kadar savunacaklarını dile getiriyorlar. Sonucu hep birlikte göreceğiz. Belirtmeden geçmeyelim: yalnızca 200 adet basılan Kopenhag'ın Kedileri'nin tanesi 300 avrodan satılıyor.

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Erendiz Atasü

Dullara Yas Yakışır

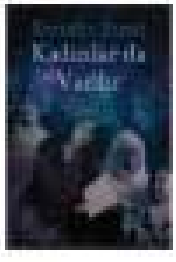
Erendiz Atasü, yine kadınların yüreğine dokunuyor. **Dullara Yas Yakışır**'daki öyküler, 80'li yıllardaki toplumsal koşulların ışığında her yaştan kadının toplumdaki yerini, iş ve aile hayatındaki sıkıntılarını yalın bir dille anlatıyor.

"... Ve kadınlar oyunlarını kendileri yazmazlar, onlar için önceden yazılmış rollere çıkarlar. Ve yaşam boyu başkalarının kararlaştırdığı rolleri sürdürürler. Birer "oyun kişi" olup çıkarlar. Kadınların yaşamı budur işte. Onlar gerçeği arayamaz, bulsalar bile söyleyemezler; ne kocalarına, ne çocuklarına, ne patronlarına. Gerçek dudaklarını yakar, cezalandırır onları."

EVEREST

NOTOS
UZUN METRAJ SİNEMA FİLMİ
SENARYO ÖDÜLÜ
GEREKÇESİ

Sinema teknolojisi alanında son yıllarda yaşadığımız gelişmeler, hiç kuşku yok ki sinema filmi çekimini kolaylaştırdı. Böylece herkesin film çekebileceği konusunda yaygın bir düşünce oluştu. Elbette böyle bir süreç de mümkündür ve bu sürecin olumlu ve olumsuz özellikleri vardır. Sinema filmi senaryosunun kendine özgü bir alanı, kendine özgü bir dili olduğunu ve anlatım tarzı açısından özgünlük taşıması gerektiğini hatırlatmak gerekir.

Uzun yıllardan bu yana televizyon dizileri toplumun geniş bir kesimini eve ve kendi içine kapadı. Vizyonu daralmış, küçücük dünyalarda yerel anlayışların hâkim olduğu algılamalar yaygınlaştı. Dizi senaryoları etki alanlarını böylece geliştirirken, sinema filmi senaryoları da onlara benzemeye başladı. Belki en çok da bu yüzden, sinema filmi senaryosu yazanlar giderek azaldı.

"Edebiyatçılarla sinema olmaz. Edebiyatsız hiç olmaz." Sinema tarihinde edebiyatçıların, daha açık söylersek roman yazarlarının sinema alanında çalışması onları çok zorlamıştır. William Faulkner, Steinbeck, kimi yeni Amerikan yazarları Hollywood'ta senaryo yazmak için film yapımcıları tarafından sıklıkla davet edilmişlerdi. Ne var ki, yaratıcı yazarlar sinemanın dünyasına adapte olmakta zorlandılar. Roman yazarlığı, eninde sonunda tek kişinin kurduğu bir dünyadır. Sinema filmi senaryosu ise pek çok kişinin oluşturduğu bir metindir. Roman yazarının haklı egosu ve o egonun yarattığı enerji, romanı ortaya çıkarır. Sinema filmi senaryosu birçok kişinin yaratma alanı olduğu için, edebiyattan farklıdır. Bu farklılık sinemanın işine yarar, kapılarını seyirciye doğru açar.

Senaryo edebi bir metin değildir ama edebiyatta beslenmiş bir yazar tarafından kaleme alınmışsa zenginleşebilir.

Film senaryosu yazanların yaratıcılığıyla, Notos'un bu alandaki yarışmasını buluşturmanın sinema sanatına katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Dolayısıyla bu ödülle amaçladıklarımızı şöyle sıralayabiliriz:

Edebiyatla beslenmiş olanların sinema senaryosu alanında çalışmalarını sağlamak.

Son yıllarda televizyon dizilerinin senaryo dünyasına yaptığı olumsuz etkileri azaltmak. Sinema filmi senaryosunun televizyon dizi senaryosundan farklı bir dil, yapı, anlatım biçimi, kurgu ve farklı bir dünya olduğu konusunda yeni iletişim alanları yaratmak.

Edebiyatımızın ulaştığı nitelikli düzeyi sinema filmi senaryolarında da hissettirmek, bu niteliği sinema dünyasına yansıtmak.

Ali Özgentürk

NOTOS
UZUN METRAJ SİNEMA FİLMİ
SENARYO ÖDÜLÜ
KOŞULLARI

1. Notos Uzun Metraj Senaryosu Ödülü'ne katılmanın son tarihi 1 Ekim 2012'dir.

2. Yarışmaya katılacak senaryolara sayfa sınırlaması yoktur.

3. Senaryolar A4 kâğıda 5 kopya basılarak gönderilmelidir.

4. Senaryoların gönderileceği adres:
Emektar Sokak, 18, Gümüşsuyu, Beyoğlu-İstanbul

5. Ödüle katılan senaryolar ön seçici kurul tarafından ön elemeden geçirildikten sonra Seçici Kurul'a sunulur.

6. Yarışma sonuçları 1 Şubat 2013'te, Notos dergisinde açıklanır.

7. Gönderilen senaryoların üçüncü kişilere karşı sorumluluğu senaryo sahiplerine aittir.

8. Birinci seçilen senaryo sahibine 3.000 TL ödül verilir.

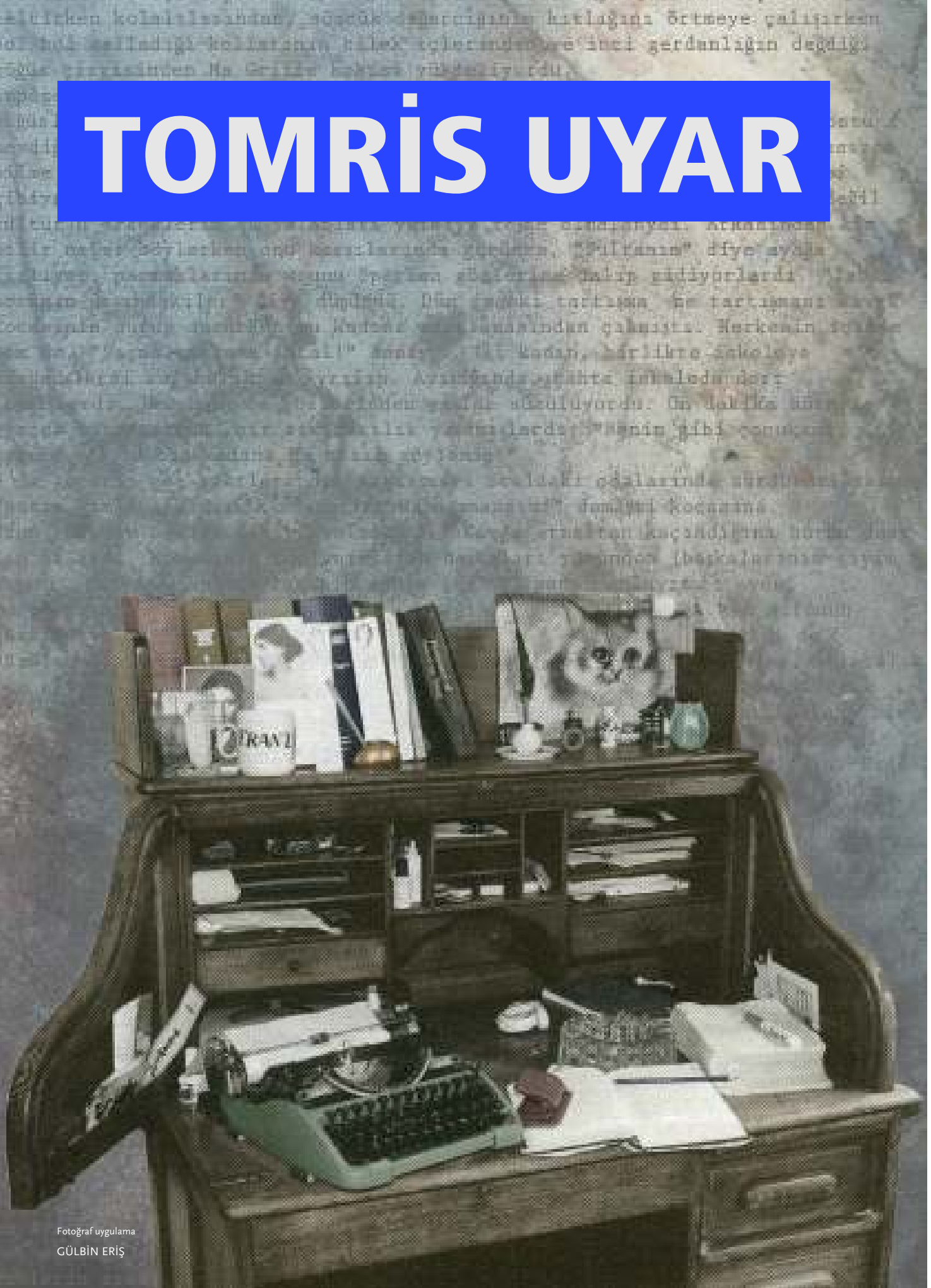
9. Seçici Kurul, Ödül'ü paylaştırma ya da vermeme hakkına sahiptir.

10. Ödül töreninin yeri ve günü daha sonra duyurulur.

11. Birincilik ödülü alan senaryonun yanı sıra, Seçici Kurul'un beğendiği bazı senaryoların filme çekilmesi için Asya Film gereken çabaları göstermeyi taahhüt etmektedir.

12. Ödül Seçici Kurulu şu kişilerden oluşmaktadır:
Hakan Bıçakcı
Halil Ergün
Semih Kaplanoğlu
Ali Özgentürk
Ayfer Tunç

TOMRİS UYAR

Fotoğraf uygulama
GÜLBİN ERİŞ

“Oyalayıcı bir şey yazmaktansa...”

Tomris Uyar, öykücülüğümüzün 1970’li yıllardaki atılımının en önemli yazarlarındandı. Kısa öykünün biçimine ilişkin sorulara, yazdıklarıyla verdiği karşılık, genç yazarlar için örnek oldu. Kendine özgü dili de buna eklendi. Öykünün dışındaki türlere gönül indirmemesi, üstünde hep durulan özelliği oldu. Hazırladığımız bu dosya, Tomris Uyar öykücülüğüne dönük ilginin canlanmasına da önayak olabilir.

TOMRİS UYAR UZAK VE YAKIN

Tomris Uyar’ın en sevdiği tekniklerden bir diğeri de Hemingway’in dile getirdiği buzdağı tekniğidir. Yazar öyküsünde buzdağının yedide birini gösterir, geriye kalan derinlik ise okura bırakılan, suyun altındaki büyük girintidir.

Sema Kaygusuz

Tomris Uyar’la ilgili bende derin iz bırakan bir anıyla başlayayım. Bir gün, birlikte Virginia Woolf’tan bir öykü çeviriyorduk. Söz Virginia Woolf ile Katherine Mansfield arasındaki amansız çekişmeye geldi. Virginia Woolf, Katherine Mansfield’dan pek hazzetmezmiş. Katherine Mansfield ölünce, iki yazar arasındaki gerginliği bilen bir gazeteci söyleşi yapmak üzere Virginia Woolf’a gider. “Hiç hoşlanmadığınız bir yazardan kurtuldunuz. Şu an ne hissediyorsunuz?” diyerek sinir bozucu bir soru sorar. Virginia Woolf gazeteciye yanıt olarak, “Ben şimdi kimin için yazacağım?..” demiştir.

Ben şimdi kimin için yazacağım...

Woolf’un bu cümlesini aktarırken Tomris Uyar’ın gözleri dolmuştu. Onu birkaç yıldır tanıyordum, o güne değin duygusunu bu kadar ele verdiğini hiç görmemiştim. Şaşkın bakışlarımla onu huzursuz etmiş olmalıyım ki hemen ayağa kalktı ve henüz bitirmediğimiz çaylarımızı tazelemeye mutfağa geçti. Uzun bir süre yanıma dönmedi. Ben şimdi kimin için yazıyorum, demişti aslında. Woolf’un Mansfield’in yokluğunda duyduğu eksiklik, Tomris Uyar’ın o yıllarda yaşadığı yoksunluğun bire bir tercümesiydi. Virginia Woolf’un sözlerini aktarırken, sanki kendi cümlesini kaçırmıştı ağzından.

Tomris Uyar ne yalnızlığını belli ederdi, ne kayıplarını ne de hayal kırıklıklarını. Oysa o birçok arkadaşını, ailesini, Sevgi Soysal’ı, Edip Cansever’i, Turgut Uyar’ı, Tezer Özlü’yü, Cemal Süreya’yı yitirmiş, bastığı zemin ayaklarının altından kaymıştı. Üstelik onun kayıpları toplumun da kayıpları olduğu için yaslarını daha şiddetli yaşıyordu. Kişisel üzüntüleri bir yana, Türkçedeki zihinsel eksilmeyi de göğüslemesi gerekiyordu. İçinden geldiği kültürel gelenek darmadağın olmuştu. 1980 askeri darbesinin yıkımını ve arkasından gelen Özal dönemindeki hızlı yozlaşmayı kızgınlıkla seyretmiş, fazlasıyla yadırgadığı topluma yabancı düşmüş, yüzeysellikte seyreden sığ düşüncelere sırtını dönerek kuytusuna çekilmişti.

Ben onu 1999 yılının baharında tanıdım. Kendi kendiyle scrabble oynadığı çağında. Yaptığı birçok şeyi sona erdirdiği bir zaman diliminde, aşırı bir yorum olmayacaksa, kendi ölümüne zihinsel olarak hazırlandığı geç yıllarında birlikte olduk.

Tanıştığımızda evinde verdiği derslere son vermek üzereydi. Kimi öğrencilerinin disiplinsizliği onu

Tomris Uyar dünyadaki bütün edebiyatçılar gibi, bir karşı koyma, bir varoluş biçimi olarak görüyordu yazıyı.

çileden çıkarmıştı. Edebiyatın doğal bir yaşam biçimi değil de fazladan ayrılan bir zaman dilimi olarak algılanması, kendi değerlerine bir saldırı niteliği taşıyordu. Tomris Uyar dünyadaki bütün edebiyatçılar gibi, bir karşı koyma, bir varoluş biçimi olarak görüyordu yazıyı. Bireylerin kendi öznel mızmızlanmalarını aktardıkları edilgin yazı tutumunun edebiyat olmadığını anlatmak bile onu duygusal olarak geriletiyordu. Yazı sığınılacak bir liman, kimi yazarların çekinmeden söylediği gibi estiği zaman yazarı esrikleştiren trans haliyle açıklanamazdı. Kimilerinin yazı yazmaktansa yazar olmayı fetişleştirdiği bir çağda, edebiyatın gözlük gibi takılıp çıkarılan bir tür görme biçimi olarak araçsallaştırılmasına, hiç olmazsa kendi evinde göz yummak istemiyordu.

Gündökümlerini de yazmaya son vermişti. Toplumda derinleşerek genişleyen yozlaşma onu hiddetlendiriyor ve bu hiddeti yeni sözcüklerle karşılayamacağını bildiği için gündökümlerini yinelemeye gönül indirmiyordu. Sırası gelmişken illa ki söylemeliyim, Tomris Uyar boşunalık duygusunun işgaline uğradığını her ne kadar yazdığı son metin ve söyleşilerde dile getirmiş olsa da takındığı vakarla bu boşunalığı tenine bulaştırmadığını daima gösterirdi. Zaten bu yüzden konuşmama Tomris Uyar'ın sancılarını çok nadir gösteren birisi olduğunu söyleyerek başladım. Ne var ki, onun göstermeyişi bir bakıma kendi gösterisinin gizli tutamağıdır. Alaycılığıyla hissettiği burukluğu, küçümsemesiyle hayal kırıklığını gösterirdi. Kadirşinaslığı, sevecenliği, ya da bunlar gibi kolaylıkla sömürülen, yapmacıklığa açık duyumsamaları, vefayı ve şefkati kendi yordamınca ele alır, önceden kararı verilmiş bir incelikle davranışa geçirirdi. Bu yüzden, onun insan haysiyetini yücelten incelikli acımasızlığı, en az şefkati denli değerlidir benim için. Öykü evreninde, aptallıkla şaşkınlığı, boş gururla onuru, tekinsizlikle korkuyu ustalıkla ayrımsatması, bana göre kesinlikle Tomris Uyar'ın kişisel özelliklerine dayanır. Yüzündeki kasları nasıl kontrol ediyorsa, sözcüklerini de bir bir seçerdi. Gösterisine sadık muzip bir oyuncuydu Tomris Uyar.

"Ben kimin için yazacağım" vurgusunu emanet ettiği tek bir durum dışında, onu kırılgan gösterecek herhangi bir yüz ifadesini bir kere olsun koyverip saçmalama hakkını kullandığını, epey sıkı bir içkici olmasına karşın bir kez bile sarhoş olduğunu görmedim. Hep uyanık ve farkında olduğunu belli eden, olmuş ve olacaklara çoktan hazır, bugünden bakınca fazlasıyla üstünde düşünülmüş fiziksel bir tavırla çıkmıştı karşıma.

Sırf bu nedenlerle kendimi Tomris Uyar tarafından –tırnak içinde– seçilmiş birisi hissederim. *Cumhuriyet Kitap* ekinde yayımlanan bir söyleşimi okuduktan sonra tanışmak üzere beni evine davet etmişti. Derken her çarşamba öğleden sonralarını birlikte geçirmeye başladık. Doğrusunu isterseniz, beni sevip sevmediğini gerçekten kestiremiyorum. Hasta olduğumda gösterdiği bir iki şefkatli atılım, Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nü aldığımda gösterdiği sevinç beni o kadar şaşırtmıştı ki, bu anları kendisini tutamadığı hoş taşkınlıklar olarak anımsarım. Aramızdaki ciddiyeti ve kontrollü yakınlığı o yürütür, ben de uyum sağlamak için elimden geleni yapardım. Hani derler ya, biz hiç yüz göz olmadık. Birbirimiz hakkında birçok şey biliyor olsak da hep pişmiş, fazlalıklardan ayıklanmış cümleler kurduk birbirimize. Böyle anlatınca sanki çok sıkıcı bir ilişkimiz olduğu anlaşılmasın. Tam tersine, sürekli oyun kuruyorduk. Özel hayatlarımızdan söz ederken, hikâyelerimizi hoyrat

Tomris Uyar

Bizim hastalığımız bir tür metodu olan delilik. Çok sıkı bir disiplin gerektiriyor. İyi bir ön hazırlık şart. Bu durumda da hastalanmamak için epey çaba harcamış olursunuz. Galiba da dünyayı bildiğinizce değiştirmek, yeni bir düzen ya da düzensizliğe sokmak için böyle bir kaygıyla yazıyorsunuz. Üstelik öbür hastaların sandığı gibi zevk veren bir hastalık da değil. Bazen "Ne diye yazıyorum, kime yazıyorum?" dediğimiz oluyor. Yaratırken çektiğiniz zahmet bu karamsarlığa itiyor sizi. Kolay yazabilen insanlara şaşıyorum. Çünkü yazdığınız zaman kendinizi mutlu etmeniz, giderek daha da zorlaşıyor. Eskiden ayda bir hikâye yazabilirdim. Şimdi ise öyküyü yeni bir teknikle anlatmak için zorlanıyorum. Çünkü eski yapıtlarınızdan daha farklı bir şey ortaya koymanız gerekiyor.

Güneş, sorular Oya Ayman, 28 Mayıs 1988

ŞAHİN KAYGUN

sözcüklerden arındırır, tespitlere yönelirdik. Ağdalı, iç geçirmeli, gözlerin dalıp gittiği ve sulandığı, sesin titrediği duygu patlamalarından arık, her cümlenin birer söylem olduğu sohbetlerimiz olurdu. Söyleşmelerimiz koyulaştığı zamanlar "şekerim" diye hitap etmesi, her an tavsayacak bir ilişkiyi sıcak tutma girişimi olarak tınlamıştır kulağımda. Biz hep edebiyat içre konuşuyorduk. En gevşek sohbetlerimiz bile edebiyat dünyasındaki dedikodulardan ileri gitmiyordu.

Bu arada muhakkak söylemeliyim, Tomris Uyar'ın başkalarıyla ilişkilerini gözleme fırsatım pek olmadı. Dolayısıyla aramızdaki ölçülü yakınlık ve uzaklığın genel bir tutum mu, yoksa *aramızdaki şey* mi olduğunu doğrusu kestiremiyorum. Alışverişe ve yemeğe çıktığımız, yüzmeye gittiğimiz birkaç buluşmanın dışında her çarşamba Mecidiyeköy'deki evindeydik. Uzun bir süre öykü üstüne konuştuk, daha sonra bana çeviri dersleri vermeye başladı. O derslerin de kendi içinde anlatacak birçok hikâyesi var. Ama şimdilik başlığa sadık kalarak Tomris Uyar'ın yakınlık ve uzaklığı izleğinden devam etmek daha bütüncül bir yaklaşım olacak. Ayrıca belirtmeliyim ki, şu an için anlatmak istediklerimi anlatıyorum.

Öykü sanatının bazı yasalarından sık sık söz ederdi Tomris Uyar. Elbette bu yasaları amentü gibi koymazdı okurun önüne, ama onun benimsediği öykü anlayışının mutlak yapıtaşları vardı dersem ileri gitmiş olmam herhalde. Az sonra sözünü edeceğim bu yasaların, onun gündelik ilişkilerine de sirayet etmiş olduğunu söyleyerek epey ileri gideceğim zaten.

Az önce size Tomris Uyar'ın gösterisinden söz ettim. Şu halde derhal bir önlem almam gerekiyor. Biz Doğu toplumları gösteri söcüğüne alerji duyma, bir insanın gösterişçiliğini bir tür benlik sorunu olarak algılama ve bu konuda yanlış inançlar geliştirme eğilimindeyiz. Oysaki gösteri, özümüzdeki yetkenin en doğal sunumudur. Sahici olmayan bir yetke sanki varmışçasına ötekine sunulduğunda, sakil ve pespaye bir görüntü ortaya çıkar ki, ona da Türkçede "şov" diyoruz. Gösteri, özgüven duyduğumuz yanlarımızı ortaya serdiğimiz bir çağrı, "şov" ise özenti duyduğumuz şeyi taklit etmenin beceriksizliğiyle peyda olan bir teslimiyettir. Gösteri yaparken yücelir, şov yaparken alçalırız. Dolayısıyla Tomris Uyar'ın gösterisinden söz ederken içeriği bu bağlamda kurduğumu anımsatmak isterim.

Kendini anlık duygulara koyvermeyip her duyguyu tarihsel, kültürel dokusuyla adlı adınca eleyerek ve zihninde sınayarak ortaya sermesi Tomris Uyar'ın gösterisinin bir ön hazırlığıydı. Sözgelimi, İkinci Yeni kuşağı şairlerinin aşka düştüğü alımlı kadın yazar olarak tanınmaktansa, zeki bir yazar olarak bilinmeyi yeğlerdi. Onun öykülerinde pek çok yerde, söyleşilerinde, yazdığı gündökümlerinde kendi zekâsına yaptığı vurguyu sanıyorum fark etmişsinizdir. Tomris Uyar zeki olarak anılmak istediği için değil, zekâsına güvendiği için yapardı bunu. Nasıl ki

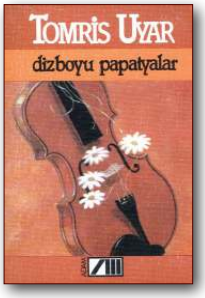
öykülerindeki humor, ironi ve kara mizah çevik bir zekânın parıltısıysa, o parıltıyı o haftanın siyasi olaylarını değerlendirirken de kullanırdı. Ne var ki, sunduğu mizahı çoktan düşünmüş olduğu da gözden kaçmazdı. Diyeceğim, anlık esprilerden, onun zekâsını hafifletecek her türlü telaşeden kaçınarak, tartmış olduğu mizahı öne sürerdi. Tomris Uyar'la sohbetlerimizde tamamlanmamış bir düşünceye, kafa karışıklığına ya da gelişigüzelliğe rastlamak neredeyse imkânsızdı.

Evine her gidişimde sehpanın üstünde sohbetimizi başlatacak olan meselenin bir materyali oldurdu. Ya işaretlenmiş bir gazete haberi, ya maddesi yanlış yazılmış bir sözlük veya ansiklopedi, bir yazarın imzalayıp gönderdiği kitap, çok önemli bir yazarın cümle bozukluğu gibi materyallerden söz ediyorum. Sohbetin nasıl başlayıp nereye doğru seyredeceğini çoktan tasarlamış olurdu. Ben de ister istemez tamama erdirilmiş bir diyaloğa sonradan katılan eşlikçi gibi hissederdim.

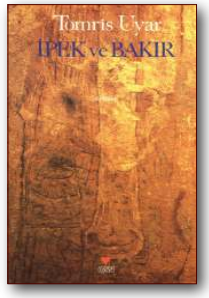
Tomris Uyar'ın, öykü sanatında en önem verdiği unsur "aydınlanma ânı"ydı. Öyküyü ışık çakımıyla aydınlatan dorukları doğru zamanlamada kullanmayı, öykünün niteliğini belirleyen başat bir unsur olarak görürdü. Aydınlanma ânı, James Joyce'un *Epiphany* kitabıyla geliştirdiği bir anlayışa dayanır. Sözcüğün kökeni antik Yunan tiyatrosunda sahnede bir anlığına tanrının görünmesidir, *İncil*'de ise üç keşiş kralın İsa'yı müjdelediği andır. Joyce'un Türkçeye "Epifany Anlıklar" olarak çevrilen kitabı, aydınlanma ânının dünya edebiyatına bir armağanıdır. Tomris Uyar bu kavramı çok önemserdi. Kısa ve yoğun olması gereken öykü, bir içe doğumun, bir rüyanın, çok küçük bir anlamı olmasına karşın bireyde yarattığı tesirle derinlik yaratan bir ayrıntının etkisi, öykünün gücünü belirleyen şeydi. Aydınlanma ânı etkin bir anahtardı onun için. Öyke ki, yaklaşık iki saati geçmeyen, dışarıdan bakınca diyolog gibi duran ama gerçekte her biri aslında bir seminer olan buluşmalarımızda, sözlü anlatısında da aydınlanma ânını işlettiğine birçok kez tanık oldum.

Bir keresinde dil sürçmesinden doğan yaratıcılıktan söz ediyorduk. O gün bana bir anısını anlatmıştı: Tomris Uyar, ergenlik çağlarındadır henüz. Eve misafirler gelecektir. Evin hanımı çok tedirgindir. Mutfak hazırlıkları yapılırken annesi kızı Tomris'i karşısına alıp dikte edercesine uyarır. Meğer gelecek olan misafir bir cücedir. Her sözcüğün üstüne basa basa cüceliğin bedensel sakatlık olduğunu, cücelikle ilgili uluorta hiçbir şey sormamasını, hatta o sözcüğü katiyen kullanmamasını, yoksa misafiri incitebileceğini söyler. Misafir geldiğinde evin genç kızı olarak Tomris çay servisi yapar. Misafire çayını uzattıktan sonra, maşayla şekerlikten bir şeker uzatır ve "Çayınıza kaç cüce alırsınız?" diye sorar.

Bir kavramı bir hikâyeyle örtüştürmek pek o kadar kolay bir şey

değildir aslında. Bir tür belagat sanatıdır bu. Ama bu konuşma sırasında benim ilgimi çeken şey şuydu. Konuşurken cümleleri sarkıtabiliriz, çağrışımlarla çoğaltabilir ya da yineleyebiliriz. Oysaki bu doygunlaşmış hikâyeyi anlattıktan sonra Tomris Uyar arkasına yaslanmış, ardından tek bir cümle kurmamış, benim yaptığım yorumları sessizce dinleyerek, spekülatif hiçbir patikaya girmemişti. Anlatısında fazladan bir cümleye yer yoktu. O vakit şunu hissettim: Hani derler ya şairin hayatı şiire dair, Tomris'in hayatı da öyküye dairdi. Kendini belagatin akışkanlığına bırakmayan güvenli sularda, belagatmiş gibi duran yazıyla konuşurdu.

Tomris Uyar'ın en sevdiği tekniklerden bir diğeri de Hemingway'in dile getirdiği buzdağı tekniğidir. Yazar öyküsünde buzdağının yedide birini gösterir, geriye kalan derinlik ise okura bırakılan, suyun altındaki büyük girintidir. Tomris Uyar karşısındakine de yedide bir yaklaşır, yedide altı mesafeden bakardı. O mesafe bir anlamda bir görme biçimiydi onun için. Değil mi ki, insana yaklaştığımızda aslında hep aynı özü, insanın iç evrenini görürüz. Ama çok da uzak olmayan bir mesafeden bakarsak kişiselliğin bütün ayrıntılarını fethedebiliriz. Tomris Uyar'ın yedide altı oranında kurduğu suskunluk ise sezgilerimize pay bırakma eğilimiydi. Ben bu eğilimi çelişik buluyordum. Okuru sezgiye davet etme hem çok demokrat hem de biraz müdahaleci bir tutum olduğu konusunda epeyce diretmiştim. Çünkü okura neyin sezileceğini ödev vermek, gerçekte sezgiyi de kurgulamak anlamına geliyordu. Gün olur her şeyi gösterirsin, gün olur yarısını. Hatta gün olur yazar yalnızca sorusunu teslim eder okura, merak ettiği kadarını yazar. Ne var ki, Tomris Uyar ele aldığı her kahramanı ciğerine değin bilen, onları kuşatan, hatta onları baştan yaratan bir tutumla, uzaklığı da ölçülendiriyordu. Dolayısıyla okurun sezgisini tasarlayan, başka türde bir tanrı yazardı.

Onun yakınlığını hangi sözcüklerle ifade edebilirim diye düşünürken aklıma tek bir an geliyor yalnızca. Bir keresinde mutfaktaki ampulü değiştirmemi istediğinde, yüzündeki gizil tedirginlikten tatlı bir zevk aldığımı unutamam. Çok dikkatli bir biçimde merdiveni çıktım, ampule uzandım ve olabildiğince yavaş yenisi taktım. Bu süreyi öyle uzattım ki, düşebilebileceğim kaygısıyla beni tutmak üzere kollarını kaldırmıştı. Bu bir yakınlaşmaydı işte, kendini alıkoyamadığı bir koruma güdüsüyle davranıyordu. Ama bu âna rağmen yakınlığın kelimesini bulamıyorum hâlâ. Oysa uzaklığın sözcüklerini hemen seçebiliyorum. *Ödeşmeler*, *Yürekte Bukağı*, *Bir Uyumsuzun Notları*, *Aramızdaki Şey*, *Dön Geri Bak* gibi adlandırmalarda ilk anda açığa çıkan vurgu, mesafenin vurgusudur. Durmuş, beklemiş, demlenmiş duyguları, belki de bastırılmış öfkeleri, ileriki zamanlarda değişen kimyalarıyla ele alıyordu. Hesaplaşma, ödeşme, karşılaşma ne de olsa eski bir tarihe dayanır. Tomris Uyar ise anlatmaya baştan başlamaz, duygunun çökeldiği yerden sözü ele alırdı. Uzaklık, eski yakınlaşmaların eseriydi.

Tomris'i kaybedeli ne kadar oldu hiç bilmiyorum. Zamanı saymayan biri olduğum için değil, hemen her gün en az bir kere onu düşündüğüm ve hiç kaybetmemiş gibi yaşadığım için. Yazdığım her şeyi evimde bir kez de sesli sesli ona okuyorum. Her gün ne öğrendiğimi öğreniyorum ondan. Bundan on yıl sonra, öğreneceğim başka şeylerle emin olun bambaşka bir konuşma yapabilirim. Çünkü Tomris Uyar, gerçekte öğreten değil, esin veren birisiydi.

Tomris Uyar'ın bir öyküsü vardır: "Alte Liebe: Küçük Akşam Müziği". Alte Liebe, Berlin'deki Havel Gölü'nün kıyısına demirlemiş bir restoran teknenin adıdır; Türkçede "eski aşk" anlamına gelir. Tezer Özlü'nün yazdığı "Eski Sevgi" öyküsü de bu teknede geçer. Berlin'e gider gitmez ilk işim Alte Liebe teknesini bulmaktı. Alte Liebe'ye gitmek ilk bakışta bir mezar ziyareti gibi anlaşılabilir, oysa öyle değildi. Tam tersine, Tomris Uyar'ın yazınsal atmosferinin izini sürmek istemiştim. O da aynı tekneyi konu eden Tezer Özlü'nün izini sürmüş, böylece Tezer Özlü'den kendisine, kendisinden bana sirayet eden küçük bir tören başlatmıştı. Zaten tören denen şeyin yaratıcıları, başlayanlar değil, tekrarlayanlardır. Yazar atalarımın fısıltılarını dinleyerek "Eski Aşk" diye bir yazı yazdım daha sonra. O güzel eylül günü teknede şarabımı içerken bir kez daha Tomris Uyar'ın öyküsünü okudum. "... sen içeri girdin," diye devam ediyordu öykü; "Geniş zamanda. Bir gün boyunca usulca hazırlanan, ânı kollanan, gelip çatması beklenen, yine de beklenen anda geldiği için şaşırtıcılığı büsbütün artan bir doğaçlama gibi."

İşte o sıra, bu satırları okurken, Tomris Uyar'ın arzu ettiği o dokunaklı yakınlaşmanın tam içindeydim. Çok uzaktan dolaşarak yaklaşıyordu yine. Yıllar içinde usulca hazırlanan, gelip çatması beklenen, beklendiği anda geldiği için şaşırtıcılığı büsbütün artan şu anda da olduğu gibi… N

ŞAHİN KAYGUN

TAZE SOLUKLA ONULMAZLIK ARASINDAKİ KIL PAYI AYRIM

Uyar'ın öykülerinde insanların birbirlerinde onulmaz yaralar açtıklarına sıkça tanık oluruz, ama bir o kadar da insanların kendilerine yaptıkları kötülükler anlatılır. Çoğu zaman bu kötülük kendini bilmeme halinden başka bir şey değildir.

Behçet Çelik

Tomris Uyar, kendisi için yapılan "yaşam sevincine dayalı öyküler yazdığı" saptamasını biraz çekinceli olarak kabul eder bir söyleşisinde.[1] "Şimdiye dek pek o kadar yaşama sevincine dayalı öyküler yazdığımı sanmıyorum," dedikten sonra bu saptamanın "bir ölçüde haklı" olabileceğini belirtir, ancak bundan sonra yapmak istediklerinden söz ederken şunları ekler: "Yaşama sevinci vermeyi gene istiyorum, ama kötülükler, çirkinlikler, bayağılıklar, adiliklerin hepsi bilindikten sonra. Bunlar bilindikten sonra bir yaşama sevinci kalabilirse eğer –ki kalıyor ister istemez– o noktayı zorlamak istiyorum."

Kötülükleri, bayağılıkları bilerek, bunları bildikten sonra kalabilen yaşama sevincini zorlamak… Gerçek anlamda umut da, yaşama sevinci de ancak o zaman duyulabilir. Kötülükler, bayağılıklar görmezden gelindiğinde ancak safdil umut sözleri saçar dururuz ortalığa. Kendimizi sahte umutların yarattığı körlüğün rahatlığına hapsederiz. Tomris Uyar'ın öyküleri böyle bir rahatlığa izin vermez. İnsanı; kendisi, başkaları ve içinde yaşadığı toplum konusunda daha derinlikli bakmaya çağırır. Bu derinlikli bakışın görünenlerin üzerindeki türlü çeşit örtüyü, büyüyü, haleyi sıyıracak cesareti gereksindiğini hatırlatır. Nitekim kendisi de bir başka söyleşisinde, "Bayağılıklar, yolsuzluklar, kırımlar her an gözümün önündeyken. Oyalayıcı bir şey yazmaktansa kopkoyu bir karamsarlığı yeğlerim," demiştir.[2]

1973'te kaleme aldığı "Yaz Suyu" adlı öyküsünü hatırlayabiliriz bu

noktada. Evlendiği kadın ve ailesi tarafından kandırılmış, bütün hayatı heder olmuş bir adam anlatılır bu öyküde. Sakat olan karısına acıdığı için evlenme kararından başlayarak sesini çıkaramamış, itiraz edememiş, başına geleceklere "dur" diyememiştir. Geldiği noktada bile acıma duygusu daha farklı davranmasına izin vermiyordur. Bu adamın ağzından anlatılan öykünün sonunda yazarın sesi devreye girer: "Haziran başlarıydı. Yaz suyu çıkageldi…" diye başlayan bu bölümde doğaya yayılan "taze bir soluk" ve bu soluğun etkileri anlatılır; ama bir noktaya daha dikkat çekilir bu arada. Bu taze soluğa rağmen denizden geçen tankerin tok sesinin havaya "bir onulmazlık duygusu" bıraktığından da söz edilir. Aynı anda hem taze soluğu hem de onulmazlığı duyarız öykü bittiğinde. Sanırım, Tomris Uyar'ın bu öyküyü yazdıktan yıllar sonra, "kötülükleri, bayağılıkları bildikten sonra duyulabilen yaşama sevinci" derken kastettiği böyle bir şeydir.

Gerçekten de Tomris Uyar'ın öykü evreni "taze soluk" ile "onulmazlık duygusu"nun aynı bütün içinde yer aldığını hissettiğimiz bir evrendir. Derin bir çelişki var gibi görünebilir bu ikisi arasında. Ama çelişkiden çok, "Yürekte Bukağı" adlı öyküsünde kullandığı "kıl payı'nın gergin sorumluluğu" tabiri daha uygun düşer bu duruma. O öyküde, "bayağılıkla soyluluğun, geçiciyle süreğenin arasında bir kıl payı yattığın[dan]" söz edilir. Çok çok yakındırlar birbirlerine, ama aralarında sağlam gözlerin, bilinçle bakanların görebileceği incecik bir ayrım bulunur. Bu "kıl payı" ayrım çok önemlidir; ama bu ikisinin birbirlerine bu derece yakın, neredeyse bitişik olduklarını da göz ardı etmemek gerek. Tomris Uyar'ın öykülerinde bu kıl payı gerginliğini duyarız çoğu zaman, minik bir açı değişikliğiyle görüntünün çok değişebildiğini fark ederiz. İyilik gibi görünen kötülüktür aslında, aralarında kıl payı bir mesafe vardır.

"Onulmazlık" bahsine devam edersek: Tomris Uyar'ın öykülerinde insanların birbirlerinde onulmaz yaralar açtıklarına da sıkça tanık oluruz, ama bir o kadar da insanların kendilerine yaptıkları kötülükler anlatılır. Çoğu zaman bu kötülük kendini bilmeme halinden başka bir şey değildir. Başka bir deyişle, öykü kişileri kendileri hakkında kurdukları, inandıkları hikâyelerin kahramanları olarak sürdürmektedirler hayatlarını. Öyküler ilerledikçe kendilerini kandırdıklarını anlarız; oldukları kişi ile olduklarını sandıkları kişi arasında büyük bir mesafe vardır. Kurgulayıp inandıkları ve içine hapsoldukları kişilikleri daha çok toplumsal değer yargılarının doğruları ve yanlışları doğrultusunda, ne olduklarından çok nasıl görünmeleri gerektiği düsturuyla oluşturulmuştur.

Belki başkalarıyla ilişkiye geçmeseler, olduklarına inandıkları kişi yanılsamasıyla sorunsuz sürdüreceklerdir hayatlarını, ama işte başkaları hep vardır. Bu gibi öykü kişilerinin kendileriyle ilgili kanaatlerinin, inançlarının çözüldüğü ya da en azından sarsıldığı anların anlatıldığı öyküleri az değildir Tomris Uyar'ın. "Aydınlanma anları" olarak değerlendirebiliriz öykü kişilerinin kendilerine söyleyegeldikleri yalanları, sağlam sandıkları benliklerindeki gedikleri, çürükleri, soyluluk sandıkları tutumlarının bayağılığını fark ettikleri, en azından fark etmeseler bile bir şeylerin öteden beri bildikleri gibi olmadığını sezdikleri anları.

Bir yazısında Tomris Uyar öyküyü "insani bir gerçekliği bir aydınlanma ânı çevresinde geliştiren bir sanat türü" olarak tanımlar.[3] Aydınlanma ânında bir ışık çakıp söner, ama bu demek değildir ki olan biten bütün halleriyle kavranır, çözümlenir; aksine, çoğu zaman gerçekliğin üzerini örten örtü sıyrıldığı gibi peşi sıra kapanıverir. Yine de bir şeyler görünüvermiştir o sıyrılma ânında. O görünenleri unutmak, görmezden gelmek mümkün değildir. Dünyanın bir daha örtünün sıyrılmasından önceki haline dönmeyeceği açıktır. Sözünü ettiğim yazıda öykünün, "okurda yıllar sonranın algılarını hazırlayan, kısaca okuru değiştiren bir sanat" olduğunu da vurgular Tomris Uyar. Onun öykülerindeki aydınlanma anları tam da bu tanımda söylediği etkiyi yapar; öykü, bittikten sonra da etkisini sürdürür üzerimizde. Sadece öykü kişisinin hayatında çakan bir ışık değildir, okurun da gözünü alır. Öykü kişilerinin kendilerini kandırıp aldattıklarını tam olarak kavrayıp kavrayamadıklarını öğrenemeyiz, ama bu soruyu kendimize sormadan edemeyiz. Kendini kandırarak sürdürülmüş bir hayatın boşluğunu görmek, kendi içimize dikkat kesilmemiz konusunda cesaretlendirici ve esinlendirici bir etki yaratır.

Tomris Uyar'ın öykülerinde bu kıl payı gerginliğini duyarız çoğu zaman, minik bir açı değişikliğiyle görüntünün çok değişebildiğini fark ederiz. İyilik gibi görünen kötülüktür aslında, aralarında kıl payı bir mesafe vardır.

"Yürekte Bukağı"da, "kendilerini sarsılmaz ve değişmez bir düzenin odak noktasında saydıklarından çevreyi hiçe sayıyorlar. İki küçük bencil," diye tanımladığı insanların akıbetini ve onlar gibi olmamanın ödülünü net biçimde şöyle ortaya koyar Tomris Uyar: "Yaşamın ta kendisinde gözetilen 'derinlik' kavramını tanımadıklarından, dünyayla aradaki boşluğu bu çığırtkan sesle kapatıyorlar. Kendi öz seslerini bir kere bile duymadan ölecekler: cezaları bu." Tomris Uyar'ın öykülerinin bize sunduğu budur sanırım. Bizi kendi öz sesimizi duyma çabasına özendirir. Herkes

ŞAHİN KAYGUN

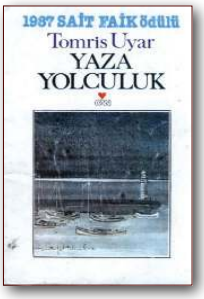
ölecek, kimileri bu sesi duymuş, kimileri duymamış olacak. Büyük gibi görünmeyen ama çok büyük bir fark bu. Onun öykülerini okuyanlar hayata, insana ve topluma onun öykülerinde çakan ışığın *da* altında bakmış olanlar, bu farkın önemini sezmişlerdir. Bu sesi duymak "onulmaz" yaralara merhem olmaz elbette, ama bu sesi duymamış olmanın nasıl bir ceza olduğunu onun öyküleri sayesinde çok iyi kavrarız.

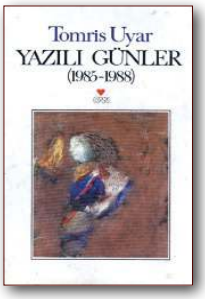
"Dondurma"daki Seniha Hanım örnek verilebilir. Kendini kandırıp durmuştur yıllar boyunca; yaptıklarını ve yapmamayı yeğlediklerini çok matah ve herkesçe uyulması gereken kuralların örneği olarak görmüş, başkalarının da kendisi gibi olmasını, davranmasını beklemiştir. Öykünün sonunda iki küçük kızın kendisini kandırdığını öğrenir. Bunu öğrenmenin Seniha Hanım'da yarattığı sonucu bilemeyiz, öykü orada biter. Tahmin edebiliriz ama: Kendi gençliğine benzettiği ve "pırıl pırıl" olduğunu düşündüğü kız tarafından kandırılması sonucunda içine daha da kapanacak ve yaşadığı bu olayı büyük bir olasılıkla kendi haklılığının perçinlenmesine neden olacak şekilde yorumlayacaktır. Yine de kolayca unutamayacaktır kendisine benzeyen kızın bu davranışını. Öyküyü okuyanlar ise genç kızın gerçekten de Seniha Hanım'a benzediğini düşüneceklerdir. Aldatmakta, kandırmakta çok mahirdir – aldatılanın kişinin kendisi mi, yoksa başkası mı olduğu ise o kadar da mühim değildir.

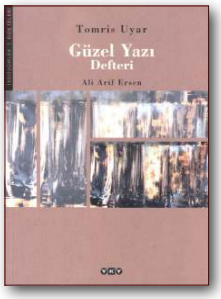
"Kuskus"taki yaşlı kadında da Seniha Hanım'ı andıran bir yan vardır. Yemek yapıp ikram etmeyi seven bu kadının davranışlarının bambaşka şeylerin üzerini örttüğünü öykü ilerledikçe anlarız. Yaşlı kadın da "Yürekteki Bukağı"daki kadınlar gibi "kendisini sarsılmaz bir düzenin odak noktası sayan" bir bencildir. Bencilliğinin üzerini ikramlarıyla örtmektedir. Yaşlı bir kadının sıkıcı bir pazar öğle sonrasında komşusu bir kadın ve daha sonra da küçük torunuyla arada kesilen, kopuk sohbetleriyle ilerler öykü. Yaşlı kadınla ilgili bir iki noktayı altını çizmeden, konuşmaların doğal akışı içerisinde duyurup geçer Tomris Uyar. İlki yaşlı kadının, "Kol kırılır, ama yen içinde. Töreler böyle," sözüdür. Öbürüyse torunundan duyduklarıdır. Küçük çocuk annesinin anneannesiyle ilgili düşüncelerini aktarır. Annesine göre yaşlı kadının yemek diye tutturması asalakları çevresine toplamak, övülmek içindir; işine yaramayacaksa ölüm döşeğindeki kocasına şerbet bile yapmayan biridir. Tomris Uyar'ın pek çok öyküsünde olduğu gibi bu öyküde de toplumsal kuralların, törelerin, dünyanın halihazırdaki işleyişinin bizi insanlıktan nasıl çıkardığını fark ederiz. Yaşlı kadına pek kızmayız, üzülürüz onun için. Kızına, kocasına yaptığı kötülüklerin daha büyüğünü bir ömür boyunca kendisine yapmış olduğunu anlamışızdır çünkü.

Özellikle kadınların hayatlarının toplumsal kurallarla nasıl yaşamasız hale getirildiğine ilişkin pek çok öykü kaleme almıştır Tomris Uyar.

Toplumun normlarına kulak asmayan kadın kahramanların nasıl dışlandıklarını, en sevdikleri insanlar, aile büyükleri, sevgililer ya da kocalar tarafından bir zaman sonra nasıl horlandıklarını görürüz onun öykülerinde. Gençliklerinde başka türlü bir hayatın mümkün olduğunu düşünüp birlikte yürümeye başlayan çiftlerin zamanla nasıl birbirlerini yemeye, tüketmeye başladıklarını okuruz. Onun öykülerinde başka türlü bir hayat kurma çabasından pes eden, toplumsal kabullere teslim olanlar çoğunlukla erkeklerdir. Onlar düzene ayak uydururken eşleri, sevgilileri olan kadınlar mutsuz bir hayata mahkûm edilirler. Yine de bu kadınlar bir noktadan sonra "Yeter!" deyip farklı bir yaşam sürme cesaretini gösterirler. Mutsuzluğu, yalnızlığı, dışlanmayı, hatta ölümü göze alarak...

İnsanların kaderini içinde yaşadıkları toplumdan ayrı tutmaz Tomris Uyar. İnsanların seçimleri, toplumun, toplumsal değer yargılarının etkisiyle gerçekleşmektedir. Güvensizlik duygularını, ölüm korkularını besleyen, ihtiraslarını kışkırtan toplum genelinin ya da ortalamasının bakış açısıdır. Bu değer yargılarının değiştiği, giderek daha yozlaşıp bayağılaştığı gerçeği de onun öykülerinde sıkça değindiği bir başka sorunsaldır.

Kendisiyle yapılan bir söyleşide *Yaza Yolculuk*'ta yinelenen bir izlekten söz ederken, kitaptaki öykülerde "değerleriyle birlikte çöken, çürümeye uğrayan bir insan odağı[nın] söz konusu" olduğunu belirtir Tomris Uyar.[4] Yine aynı söyleşide, "değerler" konusuna bir kez daha değinir. "Dili, anlatım kalıplarını zorlarken daha çok değerlerin sorgulanması ve zorlanması gerektiğine inanıyorum," dedikten sonra, "bundan böyle daha çok zorlayıcı şeylere dikkat etmek, onları ele almak ist[ediğini]" vurgular. "Kimsenin pek eğilmek istemediği şeyleri; bayağılıkları, çirkinlikleri, hayatımıza söz geçiren kötülükleri ele almak, onları işlemek"tir arzusu.

Her ne kadar Tomris Uyar, *Yaza Yolculuk*'tan sonra (ya da bu kitapla birlikte) değerleri sorgulamaktan ve zorlayıcı şeylere dikkat edip onları ele alma isteğinden söz etmiş olsa da önceki kitaplarını okuduğumuzda sözünü ettiği bu tavrın Tomris Uyar'ın öykücülüğünde öteden beri önemli bir yer tuttuğunu görürüz.

Toplumsal değişim, ama özellikle bu değişimin insanlar üstündeki etkisi onun öykülerinin her zaman odağında olmuştur. Bu saptamayı '60 sonrası öykücülüğümüzün pek çok ismi için yapmamız mümkündür elbette; Tomris Uyar'ı kendi kuşağı içinde daha farklı kılan, toplumsal değişimi değerler ekseninde de ele almasıdır. Toplumsal değişim, sadece sermayenin el ya da emeğin yer değiştirmesi, sınıf ve tabakaların yaşadığı altüst oluştan ibaret değildir; bütün bunlarda yaşanan değişim, bir yandan da değerleri ve değerlere ilişkin yargıları da değiştirir. Bir zaman önce baş tacı edilen hareket ve tutumlar önemsiz, ilkel ya da ihmal edilebilir hale gelebilir. Tersi de geçerlidir. Önemsenmeyen, hor görülen değerler önemsenmeye başlar. Bir insanı anarken önceleri olumsuz olan yargılar bir bakmışsınız olumlu hale gelmiş.

Değerlerdeki değişimin maddi hayattaki değişimi aşan bir yanı vardır her zaman. Metanın ya da birikimin el değiştirmesi halinde birilerinin sahip olduğu şeyler başkalarına geçmektedir ya da biri ötekinin yerini almaktadır. Halbuki bu yer ve/veya el değiştirme sırasında yaşanan değerlerdeki değişim çok daha genel ve yaygındır. Biri ya da öteki, elinde tutan ya da tutamayan, kaybeden fark etmez, yeni değerler herkes için geçerli hale gelir. Nitekim Tomris Uyar da *Aramızdaki Şey*'le ilgili olarak kendisiyle yapılan bir söyleşide, "Eski bir mimarinin, eski bir estetik anlayışın, eski bir yaşama alışkanlığının geçmişte kalması, ancak yerine bir yenisi konmuşsa doğal karşılanabilir. Geçmişe hayıflanmak o zaman hoş bir nostalji duygusu diye nitelendirilebilir. Ama bizim yaşadığımız değerler depreminde ne yazık ki yıkıldığıyla kalmış yapılar çoğunlukta," der.[5] Tomris Uyar'ın değerlerdeki değişim için kullandığı deprem metaforuyla, sadece eski değerlerin yıkılıp gittiği ve yerine yenisinin konamadığını değil, yeni değerlerin ya da başka bir deyişle değerlerdeki yozluğun ve bayağılığın bizatihi yıkıcı olduğunu ima ettiğini düşünebiliriz.

Tomris Uyar'ın öykülerinde toplumun farklı kesimlerinin, üst tabakadakilerle alt tabakadakilerin bayağılık konusunda birbirleriyle bir hayli benzeştiklerini görürüz. Ne var ki aralarındaki hiyerarşi sürer, üsttekiler kibirlerini korur ve öbürlerini hor görmeyi sürdürür. Birbirlerinden farksız olduklarının bilinciyle bakıldığında (Tomris Uyar'ın öyküleri böyle bir bakış açısına çeker insanı) üsttekilerin öbürlerini aşağılarken kendilerini gülünç duruma düşürdüklerini fark ederiz. Ama onlar bunun farkında değildir. Benzer biçimde halkı bilinçlendirmeye çalıştığını iddia edenler de bayağılık ve yozlaşmadan bağışık değillerdir; onların bayağılıkları daha da fecidir. Bazı öykülerinde buna da değinir Tomris Uyar. Toplumsal ve siyasal yapıyı değiştirmeye kalkışanların bile toplumsal değerlerdeki depremin etkisiyle yozlaştığından söz edilmesi bu öyküleri

umutsuz, karamsar ya da yaşama sevincinden uzak yapar mı peki? Yine başta sözünü ettiğim kıl payı'na geliyoruz burada. Bütün bu olumsuzlukları bildikten sonra kalabilen yaşama sevincine, umuda…

70'lerin sonunda yazdığı "Yürekte Bukağı" adlı öyküdeki anlatıcının giderek artan bayağılaşmaya karşı bağışıklık kazandığından söz etmesine karşın Tomris Uyar, 90'ların başında "bayağılıktan ölmenin mümkün olduğunu" yazar günlüğüne. "Gelir düzeyi belli bir noktaya ulaşmış ailelerin belli bir kültür ve eğitim düzeyini de tutturmuş olacakları varsayımı[ndan]" söz ederken parantez açarak "saçmaladığımı biliyorum!" diyerek bayağılaşmanın nasıl yaygınlaştığının, öldürücü hale geldiğinin altını çizer.[6]

Tomris Uyar'ın 70'lerin başında kaleme aldığı *Ödeşmeler*'deki öykü kişilerinin başlarına gelenleri değerlerdeki değişimin sonucu olarak okumak mümkündür. Bunlardan birinin şu sözleri tipiktir: "İnsan, hayatın gerçekleriyle karşılaşınca, bu çocukluk hevesleri de geçip gidiyordu kendiliğinden." Bu öyküde "çocukluk hevesleri" edebiyat kitaplarıdır, başka öykülerde ise sevgiler, aile bağları, sevgilinin umutları ya da beklentileri olabilir. "Hayatın gerçekleri"ne bir örnek de *Ödeşmeler*'den birkaç yıl sonra yayımlanan "Dizboyu Papatyalar" adlı öyküden verilebilir: "Her kuponu bir eve, her yeni evin yeni bir kupona, kuponlara dönüşeceğini bilmesine karşın hırsla biriktiriyor. Demek yitirebileceği şeyler çoğaldı artık. Yitirebilecek kadar çok şeyi var. Tehlikede. Bu güvenli yaşamanın bozulmaması için de her aykırılığı göze alabilir."

Bununla birlikte bütün bu öykülerde "hayatın gerçekleri"ne büsbütün kapılmamış, bunlara direnen, mutsuz olma, yalnız kalma pahasına direnen kişiler de bulunur. Bu gibi aykırı kişiler başka bir değerler dünyasının (bazen ölmekte olduğunu hissettiğimiz bir dünyadır bu) örnekleridirler. Aykırılıkları edebiyat açısından da önemser Tomris Uyar. Bir söyleşisinde, Türk öykücülüğünde aksayan tek yanın, "aykırılıkların ele alınmaması" olduğunu vurguladıktan sonra, "tipik, görünen şeylerin daha fazla işlenmesi[nde]" bir aksaklık olduğunun altını çizer.[7]

Sadece bu "aykırı" kişilerin varlığı değil, değerlerdeki altüst oluşu bize farklı kurgularla ve tekniklerle duyuran bu öykülerin yazılmış olması, hatta bu öykülerdeki oyalayıcı bir şeyler yazmaya yeğlenmiş karamsarlık, hayatın derinlikli ve yoğun biçimde algılanması için bize dilsel ve düşünsel imkânlar sunar. Tomris Uyar'ın öyküden başka edebi türlerde ürün vermemiş olması öyküye sadakati olarak değerlendirilir; aynı biçimde, yazarlık hayatının oldukça erken bir döneminde, 1972'de "okuru yıllar sonrasına hazırlayan ve okuru değiştiren bir sanat" cümlesiyle yaptığı öykü tanımına da sadık kaldığı söylenebilir. Bizi her okuduğumuzda sarsan, bakış açımızı, algımızı genişleten, değiştiren metinler kaleme almıştır.

Bu noktada Tomris Uyar gibi edebiyatçıların yapıtlarının sosyolojik, antropolojik araştırmaları aşan yanından söz etmek de mümkün. Tomris Uyar gibi yazarların yapıtları birer insan araştırmasıdır, onun deyişiyle insan gerçekliğinin görünür hale geldiği metinlerdir bunlar. Rakamların, istatistiklerin ötesine geçerek insanlık durumlarını somut kişilerin zihin dünyaları ve değer yargılarıyla birlikte sunarlar bize. Tek bir kişinin tekil, biricik öyküsünde dünyanın yeni halinin, değerlerinin yansımasını sezdiğimiz olur. O biricik öykünün içinde en yoğun haliyle kocaman bir insanlık durumu, bir toplumsal anlatı da mevcuttur. Bu nedenle toplumsal değişimin izini sürerken Tomris Uyar gibi edebiyatçıların yapıtlarının da araştırılmasında sonsuz fayda var.

Tomris Uyar'ın öyküleri çağa tanıklık eden öykülerdir. Altı kalın kalın çizilmese de bu öykülerde yazıldığı dönemin güncel sorunları kendini gösterir. Sadece siyasi arka plan değil, bu elbette vardır, dikkatli ve bilgili okurlar 12 Mart'ı ya da 12 Eylül'ü rahatlıkla solurlar bazı öykülerde, ama başka toplumsal sorunlar da, örneğin Almanya'ya ya da köyden kente göç, şehre ait küçüklü büyüklü sorunlar, dönemsel meseleler de dikkat çeker. Aradan onlarca yıl geçip de söz konusu toplumsal sorunlar önemsizleştikçe, kaleme alındığı dönemin güncelliğine yaslanan öykülerin güçlerini bir parça yitirmesi beklenebilir, ama yazar yapıtının odağına insanı almışsa ve toplumsal değişim insanların zihniyet dünyaları ve değer yargıları üzerinden anlatılmışsa, bu öyküler gücünden ve etkisinden bir şey kaybetmez. Yazar bize dönemsel bir olayı anlatmamıştır; bunun çok ötesinde bir şeydir yaptığı: Derinlikli ve karmaşık insanlık hallerini görmemize imkân sağlayan bir açı sunmuştur bize. N

[1] "Tomris Uyar'la Yeni Kitabı Yaza Yolculuk Üzerine", sorular Arzu Demirer, *Kitapla Direniş - Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar*, Hazırlayan: Handan İnci, YKY, Mart 2011, s. 367.

[2] "Oyalayıcı Bir Şey Yazmaktansa Kopkoyu Bir Karamsarlığı Yeğlerim", sorular Feridun Andaç, a.g.e., s. 450.

[3] "Hikâyede Yoğunluk," a.g.e., s. 112.

[4] "Tomris Uyar'la Yeni Kitabı Yaza Yolculuk Üzerine", a.g.e., s. 366.

[5] "Bizim Yaşadığımız Değerler Depreminde...", sorular Niyazi Zorlu, a.g.e., s. 460.

[6] "Bayağılık Hastalığı", *Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları II*, YKY, 2003, s. 279.

[7] "Tomris Uyar'la Yeni Kitabı Yaza Yolculuk Üzerine", *Kitapla Direniş*, s. 367.

Turgut Uyar

tomris uyar için bir şiir kurma çalışması

seni sonsuz biçiminde buldum, o biçimi almıştın
sandviçlerle, kötü şehirle, terle başbaşa kalmıştın

yürüdü üstüne herkesin neonu, herkesin babaannesi
herkesin en eski olan kökü, en eski hanesi

yeşili bozup suya çevirdin, akşamı sonsuz uzattın
ne buldunsa o akşama uygun, ne buldunsa ona kattın

perdeler uzundu, rüzgâr kısa, masalar üç bacaklı
masalar dört bacaklı, rüzgârlar uzun, perdeleri kısalttın

sen bir atmacanın en uzun çığlığısın her türlü gökte
göğü büyüttün, otobüsleri aldın, şehirleri ufalttın

yıkılan bir kedi bir süre olarak doldurur sesini
seversin bir kanaryanın sesinden çok kendisini

denizi ve ormanı, açlığı ve başkaldırmayı ayırmadın
bırakılmış bir köşebaşının en güzel tanımıdır adın

seversin diye söylerim her şeyi, sana uygun olsun
çünkü her şeyin birbirine uygununu sen bulursun

gel ellerini ver en güzel ellerini öyle
ruhum, ateş yüreğim, kokum, birlikte öyle

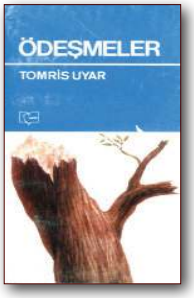
TOMRİS UYAR'IN "YENİLİK HİKÂYESİ"

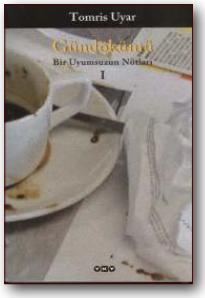
Tomris Uyar'ın amacı, 1960 ortalarından itibaren edebiyat ortamını "sessiz bir ihtilal" gibi ele geçiren yeni hikâye anlayışına dikkat çekmek miydi, yoksa "klik"lere karşı "hikâyenin onuru" bayrağı çekilmiş bir savunma kalesi mi kurmak istemişti?

Handan İnci

Bir yazarın, ürün verdiği tür üstüne enine boyuna düşündüğü yazılar kaleme alması ya da metin eleştirisi yapması ne yazık ki çok karşılaştığımız bir durum değil. Oysa yazarın dikkati bazen bir eleştirmenin yorumundan daha ilgi çekici olabilir. Tomris Uyar'ın önemli, ama az bilinen bir yönü "yazar-eleştirmen"lerden olmasıdır. *Gündökümleri*'nin ve geçtiğimiz yıl *Kitapla Direniş* adı altında toplanan yazılarının da gösterdiği gibi Tomris Uyar, hikâye türüne dair makeleleri ve metin eleştirileriyle de dikkate alınması gereken bir yazardır.*

İlk hikâyesini 1965'te yayımlayan Tomris Uyar, 1970 başlarında eleştiri yazıları da kaleme almaya başlamıştır. Belirli bir sistem içinde sıraladığı ve bir bütüne ulaşmaya çalıştığı bu yazıları ne yazık ki devam ettirmez. "Hikâyede Olay" (*Yeni Edebiyat*, cilt II, sayı 9, Temmuz 1971), "Hikâyede Yoğunluk" (*Yeni Dergi*, 88, 72, Ocak 1972), "Hikâye Kişisinin Değişmesi" (*Yeni Dergi*, 101, Şubat 1973) yazılarıyla devam eden dizinin son ikisi ("Hikâyede Mizah", "Hikâyede Soyutlama – Zaman ve Mekân") başlıkları ilan edildiği halde yayımlanmamıştır. Bununla birlikte Tomris Uyar, edebiyatın genel sorunlarına doğru genişleyen eleştirel bakış açısını denemelerinde ve günlüklerinde sürdürür. Uyar'ın bu metinlerdeki eleştirel tavrı, daha geniş boyutta incelenmesi gerekecek kadar önemlidir. Burada sadece onun 1970 başında, "Yenilik hikâyesi" adı altında giriştiği dönemselleştirme çalışmasından söz etmek istiyorum.

Nedir Tomris Uyar'a göre "Yenilik hikâyesi"?

Tomris Uyar, 1960 ortalarından itibaren yayımladıklarıyla hikâyeye yeni bir açılım getirdiğine inandığı kimi yazarları, ortak duyarlıklar ve teknik benzerlikler çatısı altında bir grup olarak tanımlamak istemiştir. Amacı, Sait Faik ve Sabahattin Ali'den sonra hikâye türüne hâkim olan varoluşsal bunalımların, şiirsel iç dökümlerinin veya sığ gerçekçiliğin sularından uzaklaşan yeni hikâyecilere dikkat çekmek ve bu yeni arayışları dönemi belirleyecek bir akım olarak göstermektir. Bunun için 1970'lerin başlarında peşpeşe yayımladığı yazılarda bir yandan edebiyat ortamını sıkı bir eleştiriden geçirirken, bir yandan da "Yeni hikâye" ya da "Yenilik hikâyesi" dediği anlayışının temel özelliklerini belirlemeye çalışır.

Daha 1969 sonbaharında *Yeni Dergi*'de yayımladığı "Çıkmazdan Kurtulmak" adlı yazıyla Tomris Uyar, süregelen hikâye anlayışından hoşnutsuzluğunu dile getirmiş ve eleştiri bayrağını açtığının işaretini vermiştir. "Hikâyenin onurunu korumaya, onun sorunlarına sahip çıkmaya" yöneldiğini ilan ettiği yazısının sonunda, "hikâyeci arkadaşları 'o da hikâyeci, ben de, yazarsam şöyle böyle derler' düşünüşünü bir yana bırakıp hikâye için yazılanları dikkatle izlemeye" çağırır. Yukarıda sözünü ettiğim yazıları, bu "yakın izleme"nin ürünleridir. Bu yazılarında Tomris Uyar, "Fransız tipi bunalımcılar"ı öykünmecilikle, toplumcu yazarları "aynı konuları eşeleye eşeleye kısırdöngüye girmek"le, kimi yazarları da "şiirde öne geçemediği" için şiirli hikâye gibi ne idüğü belirsiz metinler türetmekle eleştirir. İşte, "1965'lerden sonra yazanların ve onlara katılan eski yazarların emekleriyle" gelişen "Yeni hikâye", Tomris Uyar'a göre böyle bir ortamda doğar. Bundan sonra "ne ucuz duygusallığa harcanacak zaman" vardır ne de "kolay toplumcu çözümlere". Artık, hikâye, "okurun bilinçlenmesinde kullanılacak etkili, sağlam haykırışlı, uyarıcı, biçimlendirici bir sanat olmak zorunda"dır.

Tomris Uyar'ın ileri sürüşüyle, "Yenilik hikâyesi"nin en çarpıcı özelliği "edinilmiş duyarlıklardan" beslenmesi ve "imgenin vurucu gücüne" yaslanmasıdır. Ancak, bir hikâyeyi olayın ta kendisi sanmak ne kadar yanlışsa hiçbir omurgası olamayan düz, şiirsel anlatıları hikâye sanmak da o kadar yanlıştır. Bu noktada "Yenilik hikâyesi"nin önüne çıkabilecek en büyük tehlike "kemiksiz hikâye"dir. Olaysız da olsa hikâyeye mutlaka bir "belkemiği", bir "odak" noktası gerekir. Hikâye, "insani bir gerçekliği

Tomris Uyar'ın ileri sürüşüyle, "Yenilik hikâyesi"nin en çarpıcı özelliği "edinilmiş duyarlıklardan" beslenmesi ve "imgenin vurucu gücüne" yaslanmasıdır. En büyük tehlikeyse "kemiksiz hikâye"dir.

bir aydınlanma ânı çevresinde geliştiren bir sanat türü" olduğuna göre bu odak, aydınlanma ânını "vurucu, unutulmaz kılabilmek için gereken *yoğunluk* olmalıdır". Aydınlanma ânı ise bir "yüzleşme"dir. "Yazarın, okurun, hikâye kişisinin birdenbire bir gerçeği ayırt etmesi, bir çözüme varması"dır. İyi bir hikâye aydınlanma ânıyla doruğa ulaşır ve orada kalır. Uyar, "Yenilik hikâyesi"nde, aydınlanma ânının bir kurtuluşun haberciliğine dönüştüğü yetkin örnekler arasında Leylâ Erbil'in "Vapur", Sevgi Sabuncu'nun "Yapı", Füruzan'ın "Edirne'nin Köprüleri", Selim İleri'nin "Annemin Sardunyaları" ve Selçuk Baran'ın "Işıklı Pencereler" adlı hikâyelerini gösterir. Böylece, "biz yenilik hikâyecileri" derken "biz"den kimleri kastettiğini de açıklamış olur.

Genç hikâyecilerin parlak girişlerle edebiyata katıldığı 1970'lerin başında, Tomris Uyar'ın bir kuşak adına söz almış göründüğü bu yazılar tepkiyle karşılanır. En güçlü itiraz, Tomris Uyar'ın yeni hikâyecilerle ortak noktaları olduğu savıyla gruba katmak istediği Leylâ Erbil'den gelir ("İncelemenin Koşulları", *Yeni Dergi*, Şubat 1972; "Türk Hikâyeciliği Üzerine Düşünceleriniz Konusunda", *Soyut*, Mart 1972).

"Yenilik hikâyesi adı altında bir ortaklık kurmak isteyen genç hikâyeciler"in bu hareketini "bölücülük tehlikesi" olarak yorumlayan Leylâ Erbil'e göre, "Tomris Uyar ve birkaç arkadaşı" nicedir böyle bir okul açma peşindedir. Onları bu harekete iten de "Türk hikâyesi içinde haklarını yedirmemek, bir ayrıcalıkları olduğunu kanıtlamak gereğini duymaları"dır. Başka bir deyişle, "ucuzun pahalıya satılmaya başlandığı bir ortama karşı duydukları derin korkudan doğan bir korunma biçimidir bu ortaklık." Üstelik Tomris Uyar, "hikâye üzerine yazılmış yaygın birtakım bilgileri ve örnekleri de içine alan bu geniş incelemesine karşın, –gene de bu okulun ne amaçla açıldığını, ne renk olduğunu" ortaya koyamamıştır. Onun bir "okul" oluşturmak için saydığı koşullar gereksiz ve yetersizdir. Örneğin "Yenilik hikâyesi"nin başarısını, "imgenin vurucu gücünden yararlanması"na bağlamayı "bu nitelikleri taşıyan başka birçok hikâyecimiz olduğunu" söyleyerek doğru bulmaz Leylâ Erbil. Ona göre, Tomris Uyar'ı bu "yanlışlara götüren kimi yüzeysel benzerlikler ya da andırmalar"dır. Bunlardan yola çıkarak bir "okul" oluşturulamaz. Üstelik, "Kendileri de sürekli olarak ağız değiştirerek, kadro değiştirerek" işi içinden çıkılmaz bir hale getirmişlerdir. "İmgenin vurucu gücünü yazıyor

Tomris Uyar

… kıskançlığın evlilik kurumunda ayrı bir işlevi var. İki tarafça da –geleneksel ölçülerde– sevdiğinin sevildiğinin göstergesi olduğu üstüne kafa yorulmamış. "Kıskanıyorum, demek ki varsın" türünden bir görüş. Kişiye başka birine "el koyma" hakkını tanıyan bir bakış açısı. Sözgelimi ben, sevgisizlik ilişkilerinde, evlilik ilişkilerinde benden beklenen özverileri göstermeye yatkınımdır. Ama uzun süreli bir birliktelikte, kendiliğinizden gösterdiğiniz özveriler zamanla zorunluluk haline gelebiliyor; o zaman da tadı tuzu kalmıyor. Kendimden bir örnek verirsem, özverimin bir görev diye benimsenmesi beni çileden çıkartmaya yeter, zaten doğal olarak, isteğimle yaptığım işi ya savsaklarım ya da hepten boşlarım. O zaman karşıma "kıskançlık" gibi saçmasapan bir silah çıkarsa ilişkinin bitmesi gereken an gelip çatmış demektir. İyi ki güzel başlamış ilkeleri, her şeye karşın dostluk başı çektiği için harcamamışım, tadında bırakmışım diye düşünüyorum bugün.

Evlilik kurumunun bir başka özelliği de tanışma sırasında "erdem" sayılan özelliklerin zamanla "kusur"a dönüşmesi. Gelin de çıkın işin içinden!

Cumhuriyet Dergi, sayı 461, 22 Ocak 1995

diye damlarının altına adam çekmeğe uğraşmaları" da amaçlarındaki tutarsızlığı göstermektedir.

Bir başka sert eleştiri Nermin Menemencioğlu'nun kaleminden çıkar. Tomris Uyar, Selim İleri ve Füruzan'ı hedef aldığı yazısında, bu hikâyecilere söyleyiş biçimi ve teknik olarak evet, "yeni" denilebileceğini, ama bu yeniliklerin yakından izledikleri "Amerikan gerçekçileri"nden geldiğini, yani "Yenilik hikâyesi"nin "damdan düşüp koltuğa yerleşmiş" bir hikâye olmadığını ileri sürer ("Hayatımızın Hikâyesi", *Dost*, 82, Ağustos 1971).

Dönemin dergileri, bazen birkaç cümleyle, bazen açıktan açığa bu konuda görüş dile getiren yazılarla doludur. Hepsinden söz etme imkânım yok, ama 1972 Haziranı'nda *Yansıma* dergisinin hazırladığı geniş çaplı soruşturmaya verilen cevaplar, edebiyat çevresini ikiye bölen bu "kalkışma"nın nasıl yorumlandığını topluca görmemizi sağlıyor.

Bu hareketin "1955'lerde başlayan kentsoyluculuk akımının bir uzantısı olmaktan öte hiçbir yeniliği" olmadığını düşünenler (Demirtaş Ceyhun), "yenilik öyküsü'nün gerçekte üç-beş adın malı değil, çok daha derinlere, çok daha değişik yeteneklere uzanan geniş bir akım" olduğunu ileri sürenler (Zühtü Bayar), "fazla iz bırakmadan gelip geçecek bir 'gürültü'" olarak yorumlayanlar (Ömer Faruk Toprak) ya da "at izinin it izine karıştığı, tozdan dumandan ferman okunmadığı bir dönem" olarak görenler (Tarık Dursun K.) kadar bu hikâyeleri edebiyat zevklerine uygun bulmadıkları için "tutarsız, bağıntısız bir yığın laf" olarak eleştirenler de (Talip Apaydın) vardır. Bu gruplaşmanın "Partizanca bir tutum" yansıttığını ve kendilerinden olmayanı dışlayan "öykü tarikatleri" kurulduğunu söyleyerek olan bitende edebiyat dışı bir çıkar aramaya eğilimli olanlar da görülür (Behzat Ay, Hasan Hüseyin).

Gücünü imgeci dilinden aldığını söyleyen yeni hikâye biçimine toplumcu yazarların tepki göstermesi normal karşılanabilir. Ancak öyle anlaşılıyor ki "yenilik hikâyesi" niteliğiyle değil, daha çok, genç yazarların hikâyede yer kapma savaşı olarak algılanmış ve değerlendirilmiştir. "Yenilik" iddiası edebiyat tarihinde her zaman kuşkuyla karşılandığı için ister anlayış çatışması, ister niyet okuması olsun Tomris Uyar'ın bu çıkışının tartışılması da olağandır. Bununla birlikte, soruşturmaya verilen cevaplardan iki tanesi var ki, bakış açısı ve bunu dile getiriş biçimiyle son derece irkilticidir. "Belli bir çizgileri olmadığı" halde "günümüzde nedense bazı kadın öykücülerimizden çok söz ediliyor" diyen, ardından Füruzan, Tomris Uyar ve Leylâ Erbil'in adını sıralayan İrfan Yalçın, konuyu bambaşka bir yere, yeni hikâyecilerin "cinsiyetine" çeker. "Nedense"nin cevabını ise Bedrettin Cömert verecektir. Çoğunluğunu "kadın"ların oluşturduğu yeni hikâyecilerin bazı çevrelerde bu kadar öne çıkabilmesini, onların "dişi"liğine ve eleştirmen/yayıncıların cinsel kopleksle rine bağlamaktan çekinmeyen bu yazıda şöyle denir:

"Hikâyeciliğimizin zorla harem duvarları içine sıkıştırılmak istendiğine tanık oluyoruz. Bu eğilimi, kadınların sözcülüğüne kendilerini gözü kapalı adamış erkek kanadında görüyoruz. .... Asıl üzerinde durulması gereken nokta kimi yazarlarımızın, ağızbirliğiyle neden özellikle kadın hikâyecilere yönelmiş olduğudur. Geri bırakılmış bir toplumun erkekleriyiz biz. Ekonomik bakımdan geri bırakılmışlık, yalnızca bu alanda etkilerini gösteren bir olgu değildir. .... Bu özelliklerden biri de, erkeklerimizin, cinsel sorunların saptırıcı etkilerinden henüz kendilerini kurtaramamış olmalarıdır. .... Ben son zamanlardaki bu patolojik ilgiyi bu gerçeğe bağlıyorum. Normal çocuklarda altı yaşından sonra kaybolan Oedipus kompleksi, bizim kimi edebiyat adamlarımızda hâlâ sürüyor gibidir. Neden bu sonuca varıyorum?

"Yenilik" iddiası edebiyat tarihinde her zaman kuşkuyla karşılandığı için ister anlayış çatışması, ister niyet okuması olsun Tomris Uyar'ın bu çıkışının tartışılması da olağandır.

Kadın yazarlarla ilgilenmek suç olduğu için mi? Böyle bir sav aklımın köşesinden bile geçmez. Beni şaşırtan şey, bu kişilerin ortada nesnel açıdan övecek pek bir şey olmadığı halde, hatta kötü şeyleri göklere çıkararak, kimi dişi adlar üzerinde yoğunlaşmalarıdır."

Cömert'in bu cümleleri, yazarları hikâyenin teknik sorunlarını konuşmaya çağıran, kavramlardan yola çıkan ve metin incelemesine yoğunlaşan Tomris Uyar'ın "Yenilik hikâyesi" adı altında başlattığı tartışmanın gelip dayandığı noktayı göstermesi açısından son derece vahimdir. Eleştiri zihniyeti açısından da ayrıca üzerinde durulmayı gerektirir.

Bu soruşturmada "Yenilik hikâyesi"ni temsil ettiği söylenen yazarlara da söz verilmiştir. Hulki Aktunç, "Tomris Uyar'a 'yenilik hikâyesi' terimini esinleyen" olgunun "değişik güdüler ve bakış açılarıyla, fakat sağlam bir dünya görüşüne bağlılıkta asgari ortaklık" olduğunu söylerken; Füruzan, "İkinci Yeni'den aldığı yazış inceliklerini kanırtıp ustalaşan" bu hikâyeyi edebiyatımızda önemli bir aşama olarak vurgular. Yenilik hikâyesi tartışmalarında Tomris Uyar'dan sonra adı en sık geçen yazar Selim İleri ise kendi açısından işe son noktayı koymuştur. Şöyle diyor: "'Yeni Türk hikâyesi', 'yenilik hikâyesi' gibisinden adlar verdik bu hikâyeye; hiçbiri tutmadı. Çok olağan. Heves ve özlemler bitince, gerçek kesinkes belirdi. Ürünler ortak bir dünya görüşünün ahlakını taşımıyordu. Meseleyi 'güzel hikâye' olarak alamayız. Çünkü bizden önce de 'güzel hikâye' yazılıyordu."

Tomris Uyar, bütün bu eleştirileri, bundan yedi ay sonra yazacağı bir yazıyla karşılayacaktır. "Gecikmiş açıklama"sında bu sert çıkışlara karşı serinkanlı bir cevap vermesi, kışkırtmalara rağmen polemiğe girmek istemediğini gösterir. Hikâyenin teorik sorunlarını anlatmaya devam ettiği yazısının içeriğinden ve tekrarlanan "yenilik hikâyesi" vurgusundan ise, karşılaştığı eleştirilerin Uyar'ın düşüncesinde farklılık yaratmadığını söylemek mümkün. Şöyle diyor:

"Hikâye üstüne bir yazı dizisine başlarken, açıklamalara girişmeyi gereksiz saymıştım. Hikâyenin son yıllarda büyük ilgiyle karşılanması, bu dizinin hazırlanması için yeterli bir nedendi kanımca. .... Hikâyenin yaygınlık kazanmasından yararlanarak her yazarın kafasında beliren sorunları koymak, okurla tartışmaya girerek bu sorulara karşılık bulmaya çalışmak kadar olağan bir şey olamaz sanırım. .... Bu soruları koyduktan

Tomris Uyar

Şiddete hazırlıksız yakalanıyorum. Yaşadığım ülkenin, sokağın, evin, odanın herhangi bir yerinde, herhangi bir anında. Hazırlıklı yakalanmak, düpedüz bir budalalık belirtisi olurdu. Hazırlıksız yakalanmaksa, umudu elden bırakmadığımın budalaca bir göstergesi. Ne yazık ki son yıllarda bütün dünyada şiddet, şiddet uygulayanla şiddet uygulananın birbirlerini suçladıkları bir ortamda yine de bir uzlaşmaya götüren –ne tuhaftır– bir tür ortak edilgenlik gibi görünüyor. Hele şiddet, iki tarafın arasında kalmışsa, bir kaleden öbürüne hızla savrulabiliyor. Şiddetin yüzü meclis oturumlarında, TV'deki fanatik spor taraftarları reklamlarında, çocuklarını yetiştirirken onların sırtından para kazanmayı kuran ailelerde görülüyor; haksızlığa uğrayanların dertlerini kovuşturmayı, sorunlarını çözümlemeyi yargı mekanizmasından devralan bazı TV programlarında da. Filmleri saymıyorum.

Varlık, sorular Niyazi Zorlu, sayı 45, Şubat 1996

sonra gecikmiş açıklamayı yapıyorum: Bu dizide hikâyenin öğeleri ve sorunları ile ilgili ayrı ayrı bölümler altında bir bütün oluşturmak istemiştim. .... Örnekleri, okurun kolaylıkla bulabileceği, çoğunluk ezbere bildiği hikâyelerden seçmeye özen gösterdim. Bildik örneklerden yola çıkarak süregelen hikâyenin özelliklerini saptamak, ilerde neler yapılabileceğini tartışmaktı amacım. .... Dizinin odak noktası 'günümüzde yazılan hikâye'dir, Türk hikâyesinin gelişim çizgisi içinde bugün topluca varılan aşamadır. O yüzden de zamanda ve mekânda, konu ve hikâye kişisi seçiminde, yakın tarihimize ve günümüze bakışta 'ortaklaşalık' gösteren hikâye anlayışları üstünde daha çok durulmuştur. ... Hikâye sanatından çok hikâyeciler üstüne konuşmaya düşkün, her yeni düşünceye önyargıyla bakmaya alışkın, polemikten başka her yazı türünü kuşkuyla karşılayan bir çevrede olduğumuzu göz önünde tutarak okurun bu açıklamaları hoşgörüyle karşılamasını dilerim." ("Hikâye Kişisinin Değişmesi", *Yeni Dergi*, Şubat 1973)

Tomris Uyar yazısının sonunda bu diziye devam edeceğini söylemekle birlikte arkasını getirmez. "Yenilik hikâyesi" nitelemesi de fazla tekrarlanmadan unutulur gider.

Leylâ Erbil ve Selim İleri gibi biz de bazı ortak duyarlıklardan ve teknik özelliklerden yola çıkarak bir "kuşaklaştırma" hareketine girişmenin, her biri kendi kulvarında özgün bir anlayışla yol almış bu yazarları bir arada ve bir başlık altında değerlendirmeyi gerekli kılmadığını söyleyebiliriz bugün. Ve şunu sorabiliriz: Tomris Uyar'ın yapmak istediği, 1960 ortalarından itibaren edebiyat ortamını "sessiz bir ihtilal" gibi ele geçiren yeni hikâye anlayışına dikkat çekmek ve bu gelişmeyi bir odakta toplamak mıydı, yoksa iddia edildiği gibi, edebiyat dışı ölçütlerle hareket ettiği söylenen "klik"lere karşı kendisi de "hikâyenin onuru" bayrağı çekilmiş bir savunma kalesi mi kurmak istemişti? Niyet bir yana, bugünden baktığımızda aslında Tomris Uyar'ın bütün bu yazılarla kendi hikâye anlayışını aktarmaktan başka bir şey yapmadığını görüyoruz. "Yenilik hikâyesi"nin ayırıcı özellikleri olarak sıraladığı aydınlanma anlarının bir "yüzleşme"yle sonuçlanması, bu ânı unutulmaz kılan "yoğunluk", hikâyenin anlatılan değil, "yazılan" bir metin olması, anlatımı kuvvetlendiren "ayrıntı"lar, metni okurda devam eden bir sese dönüştürebilmek… doğrudan doğruya Tomris Uyar hikâyesinin anahtarlarıdır.

Son bir söz daha:

"Yenilik hikâyesi"nin en etkili yönünü imgeciliğinde bulan Tomris Uyar'ın bunu "İkinci Yeni" şiirinin etkisine bağlaması ve onları "yeni" sözcüğünün çağrışımı etrafında birleştirmek istemesi ayrıca dikkat çekicidir. "Yenilik hikâyesi kuşağı" var mıydı yok muydu tartışması bir yana, asıl konuşulması gereken 1960 sonrası hikâyede İkinci Yeni etkisinin sınırlarıdır sanırım.

* Tomris Uyar bu dönemde öykü yerine hikâye sözcüğünü kullanmaktadır. "Hikâyede Yoğunluk" adlı yazısını 1999'da yeniden yayımlarken şöyle bir dipnot düşer: "Bu yazıların yazıldığı dönemde 'hikâye' sözcüğüyle yetiniyordum. Ama artık aktarılan ya da duyulan olaya 'hikâye', özel bir biçemden geçmiş yazılı metne 'öykü' diyorum." (*Öykücünün Kitabı*, Haz. Feridun Andaç, 1999, s. 257.) Ben de sözünü ettiği döneme ait düşüncelerinden söz ettiğim yazıda hikâye sözcüğünü kullanacağım.

ÇEVİRİNİN ÖZGÜN SESİ

Tomris Uyar'ın çeviri anlayışında, teknikten de öte bir nitelik rol oynamaktadır. Onun iyi bir okur ve iyi bir öykücü olması, çevirdiği yazarların üslubundan uzaklaşmadan, okuru yazarın dünyasına dahil etmesinde en önemli etkendir.

Burcu Şahin

Tomris Uyar'ın ifadesiyle, "çevirmen, çağdan çağa, ülkeden ülkeye ince ilmekler atan kişidir."[1] Çeviri ile beraber zamanın, mekânın ve dilin uzaklığı silinir. Uyar'ın öykücülüğü kadar beğeniyle karşılanmış yönlerinden biri de İngilizce ile Türkçe arasında ilmekler attığı çevirmenliğidir. Okurla ilk olarak 1962 yılında *Varlık*'ta yayımlanan "Şekerden Bebek" (Tagore) çevirisiyle buluşur. Tomris Uyar'ın çeviri uğraşına başlamasının nedeni, kendini öyküye hazırlamaktır. Öykü, dili iyice tanıdıktan sonra "cesaret" edilebilecek bir üst aşamadır ona göre: "Korktuğum için önce çeviri aracılığıyla" başladım diyor ve ekliyor: "çeviriyi seçmemin nedeni İngilizceyi daha iyi öğrenmek değil! Türkçede dilimin kıvraklığını, esnekliğini sınamaktı. Öyküye daha sonra cesaret ettim,"[2] "... dilimden iyice emin olduktan sonra öyküye başladım."[3]

Tomris Uyar'daki kuvvetli dil bilincinin kökeni ailesinden gördüğü ilk eğitime dayanır: "Ailemdekiler yabancı dil bilmelerine karşın benim önce Türkçeyi, sonra Osmanlıcayı doğru tanılarıyla okumama özen gösterirlerdi. Belki koyu bir Türkçe âşığı olmamı bu özene borçluyum,"[4] diyor bir söyleşide. "Yalnızca *o yerli* olmanın 'yerlilik' duygusunu vermeye yetmediğini" söyleyen Tomris Uyar için "o yerli" olmak ancak dille mümkündür: "Yazdığı dile âşık olmakla başlar yazarlık. Benim için Türkiye, dildir. Milliyet dildir diye düşünüyorum aslında, Türkiye'yi, Türkçeyi sevdiğim için seviyorum. Mesela dışarıya gitsem, Avrupa'ya, Amerika'ya… yazamam. Türkçeden uzak kalmak bir elginlik duygusu verir bana. Bu o kadar tüm yaşamı kaplayan bir duygu ki…"[5] Türkçeye olan bu tutkusu, öyküleri kadar çevirilerinde de çok açık bir şekilde görülür. Kullandığı her sözcüğü çeşitli açılardan ölçüp biçerek metne katan Tomris Uyar, "dili kullanma sorumluluğunu yanlışsız söz dizimiyle eşdeğer gören" bilinçsiz yazarlara hayretle bakmıştır.

Çeviri yapmak için yalnızca sözcüklere doğru karşılıklar bulmak yeterli değildir ona göre. Öncelikle "yazarların seslerinin keşfedilmesi" gerekir. Çevirdiği yazarların dünyalarına hâkim olabilmek amacıyla, daha yolun başındayken nasıl bir yazarla karşı karşıya olduğunu saptamaya çalışır; yazarın yaşadığı dönemdeki kişisel tavrını belirler, "yazar şimdi benim yerimde olsaydı, hangi sözcüğü seçerdi" sorusuna cevap arar. Böylece "yazarın yaşamışlığı" ile "metnin yaşarlığı" arasındaki ilişkiyi saptayarak, metni en doğru sesle çevirmeye çalışır. Yazarın üslubunun ne olabileceğini öncelikle fotoğrafına bakarak, giyim kuşam tarzını inceleyerek belirlemesi, ardından dikkatini yaşadığı mekânlara, dostlarına, girdiği barlara, kahvelere çevirmesi ve yazarı belirli bir çağın insanı olarak kavramaya çalışması, hep bu "sesi bulma" çabasını yansıtır. Bunun için çeviriye başlarken masasında mutlaka o yazarın fotoğrafını bulundurmak ister. Öyküde mekânı görmeden yazamaması gibi, çeviri yaparken de yazarını görmeden işe girişemez. Bir söyleşisinde yazarın "kişiliğini, iç dünyasını, huyunu, suyunu" mutlaka tanımak isterim der. Bunun için "Fotoğrafı çok önemlidir sözgelimi. Dili bir iletişim 'aracı' değil bir iletişim ortamı, yaşayan, solunan bir ortam diye düşündüğümden, yazarın anlattıklarını, anlatışını, anlatımını dilime aktarırken yaşamın bütün öbür verilerinden de yararlanmak gereğini duyarım. Garcia Márquez, kot pantolon giyen bir yazardır; Scott Fitzgerald, fitilli kadife ceketle yelekten hoşlanır; Virginia Woolf'u dantel bluzuyla getiririm gözlerimin önüne, Kafka'yı takım elbise ve boyunbağıyla. O zaman, bu ayrı dünyaların sözcükleri, çağrışımları üşüşür kafama."[6] Tomris Uyar, yazarıyla olan ilişkinin ardından sözcükleriyle birlikte metne geçer ve sözcüklerin "ayrımcıklarında" dolaşır. Bundan sonra, yazara sadık kalarak "yazarı okusaydı kendi sesini bulur muydu inancıyla" çevirir, Türkçede daha iyi tınlayan bir şey bulsa bile "eğer o yazar onu demiyorsa, ziyanı yok, o zaman benimki biraz daha az güzel tınlasın, ama o insan çıksın..."[7] diyerek yazara ait olmayan sözcüğü yazmaz.

Yazın çevirisine yönelik araştırma

Çeviri yapmak için yalnızca sözcüklere doğru karşılıklar bulmak yeterli değildir ona göre. Öncelikle "yazarların seslerinin keşfedilmesi" gerekir.

yapan Jirí Levy, çeviri yöntemlerini "yanılsamacı yöntemler" ve "yanılsamacı olmayan yöntemler" olarak ikiye ayırır. "Bunlardan birincisi, çeviri yapıtın okurda bir özgün yapıt okuyormuş yanılsamasını uyandırmasının amaçlandığı durumdur. İkincisi de çevirinin böyle bir yanılsama uyandırmamasına, tersine, özgün değil, çeviri bir metin okuduğu bilincinin sürdürülmesine yönelik durumdur."[8] Tomris Uyar'ın "Yabancı dil kokmayan ama yazarın sesine de bağlı kalan bir çeviri nasıl yapılır?"[9] diye sorması, çeviri yaparken yazarla dost olması ve hangi sözcükle yazacağını bulmaya çalışması, Türkçede olsa nasıl söyleyeceğini düşünmesi bu ayrıma göre, yanılsamacı yöntemi seçtiğini düşündürür. Metin türüne uygun çeviriden bahseden Friedrich Schleiermacher de çeviri yöntemlerini "okurun yazara götürülmesi" ve "yazarın okura götürülmesi" şeklinde ikiye ayırır. Ona göre sanat metinlerinde tutulacak yol, "okurun yazara götürülmesi"dir. Bu ise yaratıcılık ve yorum yeteneği gerektirir. Tomris Uyar'ın her iki yöntemi de içinde barındıran çeviri anlayışında, teknikten de öte bir nitelik rol oynamaktadır. Onun iyi bir okur ve iyi bir öykücü olması, çevirdiği yazarların üslubundan uzaklaşmadan, okuru yazarın dünyasına dahil etmesinde en önemli etkendir.

Tomris Uyar, çevireceği yazarları belirlerken de aynı şekilde dikkatli ve "seçici"dir. "Seçimimde sevgiden çok saygı ve önem ağır basıyor,"[10] diyen Tomris Uyar'ı bu konuda yönlendiren düşünce, yazarlarla kurduğu diyalogdur. Ahmet Cemal'in, "Neden, sevdiğin başka yazarları çevirmiyorsun?" sorusu üzerine, çevirisinin de öykü anlayışının bir uzantısı olduğunu söyler: "Kimi yazarları Türkçeye çevirmek, kendim bir şeyler yazıyormuş kadar mutluluk veriyor bana, anlatılmaz bir doygunluk bu. İyiliğinden kuşku duyduğum bir öykü yayımlamaktansa, değerine yüzde yüz inandığım bir kitabı hemen çevirmek! Çünkü çeviri de edebiyat savaşının bir parçası. Benim için her şeyden önemlisi –kişisel tutkular, hırslar ötesinde– yetkin edebiyatın yaygınlaşması. Böylece dil bilmenin borcunu da okura ödemiş oluyorum."[11] Bu kuralı ihlal ettiği çevirileri de olmuştur Uyar'ın: "Yaptığım çeviriler içinde, bir tane yanlışım var," der, "Willi Heinrich'ten bir roman. Yayınevinin istemesi sonucu çevirdim ama Heinrich'i seçmemin nedeni zaten üslupla uzak yakın bir ilgisinin olmaması, benim de o sırada paraya ihtiyacım olmasıydı."[12] Bu "yanlış"tan sonra aldığı karar ise şöyledir: "Piyasa yazarlarını Türkçeye çevirmeyeceğim. Okuma hızıyla çarçabuk çevirsem de, karşılığında kendi kitaplarıma ödenen ücretin en aşağı on katını alsam da."[13]

Tomris Uyar'ın seçiminde sevgi, saygı ve önemden başka birçok etkenin olduğu da görülür: "Yığınla öyküsünü elinden aldığı, bir o kadarına da esin kaynaklığı ettiği" için *Mrs. Dalloway*'i (Virginia Woolf), "zehir gibi bir dil"e sahip olduğu için *Gönül Abla ve Fırsatlar Ülkesi*'ni (Nathanael West), "en çok çaba gösterdiği kitaplardan biri" olan *Pnin*'i (Nabokov), "her nabza göre şerbet vermemiş de her nabız bu şerbeti nedense almış" dediği *Küçük Prens*'i çevirmiştir. "Kısa öykünün babalarından sayıldığı için" Poe'dan, "hezeyansız" bir Henry Miller'dan, "dirimin,

Tomris Uyar

Öykü nedir?

Önce, "kısa öykü"yü çok önemli bir yazın türü saydığımı belirtmek isterim. Kimi yazarların, eleştirmenlerin, bu türü, yazarın romana geçmesi için bir çeşit hazırlık, bir kalem bileme deneyi saydığını biliyorum. Belki de bu yaygın kanı yüzünden son günlerde yazınımızda romanlaşamamış uzun öyküler, daha çok röportajı andıran olay ve tip çoğaltmaları bollaştı.

Ama kısa öykünün kendi onurunu koruduğunun en iyi kanıtları değil mi bunlar? Biraz daha açayım:

Roman olmayan, ama iyi niyetli bir bakış açısıyla deşilmesi gereken toplumsal ya da bireysel sorunları getiren bir "roman", hâlâ yanıltıcı olabilmekte. Belki de geleneksel romanımızı okuyanların, sevenlerin azlığından, tökezlemeler bile yeni bir atılım, eski romana tepki, yeni araştırmalara girişme diye adlandırılabiliyor. Oysa kısa öykü, kendine ayrılan sürede yoğunluk, içtenlik, sahicilik öğelerini gereğince kullanamazsa, bu öğeleri yitirirse, bellekten siliniveriyor; ister toplumsal sorunları ele alsın, ister bireyin iç dünyasında dolaşsın.

"Gibi"yi bulmak gerek kısa öyküde: "Yaşamadaki gibi" gibiyi. Kimi zaman aksak, yanlış, kimi zaman doğru, açık ve yalın olanı. Gerçeğin kendisine abanmadan, yaslanmadan, sanatta "inandırıcı" olan gerçeği bulmak... Değişik sınıfların, değişik bireylerin başka başka yerlerde ve zamanlarda karşılaştıkları ayrı gerçekliklerin çeşitli görünümleri içinden iletilmek istenilen gerçeğin asıl yüzünü bulmak. Bildiriyi söylev havasıyla değil sanat gereçleriyle iletmek. "Bir daha" değil yeni, yani taze söylemek.

Çok öznel gelebilir ama evrenselliğe varmak adına "alegori" ya da simgeye başvurmak, yer, zaman, ad gizlemek çok ters geliyor bana. Yabancı yer ve kişi adlarını kullanmaktan tat almak da. Hayatın tez ve değişen akışına uygun atan bir nabzı var kısa öykünün. Hele Türkiye gibi çelişkilerle dolu, hep olaylara gebe bir Asyalı-Akdenizli Ortadoğu ülkesinde bu hıza ayak uydurmak pek güç değil. Yeter ki gerçekten bildiğimizi, çok iyi bildiğimizi yazalım.

Türk Dili, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, sayı 286, Temmuz 1975

sevginin yılmaz savaşçılarından" James Agee'den, çeviri süresince Tomris Uyar'a "bildik bir dünyanın ötelerini sezdiren" Lucretius'tan, "temel endişe"den yola çıkıp gerçeğin korkunç yüzünü yakalayabilen" Roald Dahl'dan, "yetkin bir yazarın yersiz yurtsuz olduğunun kanıtlarından biri" dediği Cortázar'dan, Jorge Luis Borges'den, Lewis Carroll'dan, Juan Rulfo'dan, Andrew Jolly'den, Aleksandr Puşkin'den, Agatha Christie'den, John Berger'den, John Cheever'den, Scott Fitzgerald'dan, Flannery O'Connor'dan ve Kurt Vonnegut'dan çeviriler yapmıştır.

Tomris Uyar, *Varlık* dergisinde 1962'de yayımlanan ilk çevirisi "Şekerden Bebek"ten 2000'li yıllara kadar çok sayıda çeviri yapmıştır. *Yazko Çeviri*, *Metis Çeviri*, *Yeni Dergi*, *Papirüs* gibi dergilerde yayımlanan çeşitli öykü ve şiir çevirileri, sahnelenmiş oyun çevirileri, Gündökümleri'nde adı geçen, ancak yayımlanmamış çevirileri düşünüldüğünde, eserlerin sayısı sekseni bulmaktadır. Çevirilerinde Tomris Uyar imzasından başka R. Tomris, Tomris Tamer imzalarını da kullanmıştır. Tomris Uyar'ın çevirmen olarak esas imzası ise, "Sesini kaybeden bir şehir olmaktan daha belalıdır, kişisel sesini yitiren bir yazar olmak,"[14] cümlesinde gizlidir. O, öyküleriyle kendine has bir ses duyurmaya ne kadar önem vermişse, çevirdiği yazarın sesini koruma konusunda da o kadar duyarlıdır. N

[1] "Çeviri Sorunları", Tomris Uyar'la söyleşi, *Kitapla Direniş - Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar*, Haz. Handan İnci, YKY, İstanbul, 2011, s. 598.

[2] "Oyalayıcı bir şey yazmaktansa kopkoyu bir karamsarlığı yeğlerim", sorular Feridun Andaç, a.g.e., s. 444.

[3] "Ülkemde kendimi itilmiş hissediyorum", sorular Esin Dalay, a.g.e., s. 455.

[4] "İzm'lere Girmeyen Bir Yazar", Tomris Uyar'la söyleşi, a.g.e., s. 435.

[5] "'Azala azala yaşıyoruz'", sorular Füsun Akatlı, a.g.e., s. 398.

[6] "Soruşturma", *Türk Dili Dergisi*, sayı 322, s. 176.

[7] "'Benim asıl derdim Türkçe'", sorular Ali Koçman, *Kitapla Direniş*, s. 407.

[8] Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, YKY, İstanbul, 8. Baskı, Mart 2010, s. 43.

[9] Tomris Uyar, "Büyüme Korkusu: Bozkır ve Gece Ağacı", *Kitapla Direniş*, s. 182.

[10] "'İyi Çevirmenlerin Çoğu Yazar'", sorular Nursel Duruel, a.g.e., s. 469.

[11] Tomris Uyar, *Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları I*, 2. baskı, YKY, 2005, s. 162.

[12] *Metis Çeviri*, Kış 1992, s. 16.

[13] Tomris Uyar, *Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları* I, s. 257.

[14] "Sol Pembe Dizi-Sekiz Kadın", Tomris Uyar, *Gündökümü Bir Uyumsuzun Notları II*, 2. baskı, YKY, İstanbul, 2009, s. 172.

Edip Cansever

Yaş Değiştirme Törenine Yetişen Öyle Bir Şiir

Tomris Uyar'a

Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç
Yağmurlar altında gördüm, kadeh tutarken gördüm de
Bir kıyıya bakarken, bakarkenki ağlayan yüzünle
Ve yarışırsa ancak Monet'nin
Kadınlarına yaraşan giysilerinle
Gördüm de
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.

Öyle kısaydı ki adımların, diyelim bir yaz tatilinde
Bir otel kapısının önünde, tahta bir köprünün üstünde
Bir demet çiçekle paslanmış bir kedi arasında
Öyle kısaydı ki adımların
Şöyle bir bardak yıkayışının vaktiyle
Ölçülür ve denk düşerdi ancak
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.

Yok bir yanıtın "nereye" diyenlere
Bir buz titreşimi gibi sallantılı ve şaşkın
Ve çabuk bir merhaban vardır bir yerden gelenlere
O bir yerler ki, diyelim çok uzak olsun
Sen gelmiş gibisindir oralardan, otobüslerden
Yollardan, deniz üstlerinden topladığın gülüşlerle
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.

Seni görünce dünyayı dolaşıyor insan sanki
Hani Etiler'den Hisar'a insek bile
Bir küçük yaşındasın, boyanmış taranmışsın
Çok yaşında her zamanki çocuksun gene
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.

Mart ayında patlıcan, ağustosta karnıbahar
Mutfağın mutfak olalı böyle
Bir adın vardı senin, Tomris Uyar'dı
Adını yenile bu yıl, ama bak Tomris Uyar olsun gene
Ben bu kış öyle üşüdüm ki sorma
Oysa güneş pek batmadı senin evinde
Söyle
Ben seni uzun bir yolda yürürken gördüm müydü hiç.

TOMRİS UYAR'IN OĞLU OLMAK

Başkalarına sağlanan ayrıcalıklardan hoşlanmamasının çok daha ötesinde, kendisine ayrıcalık önerilmesi en katlanamadığı ve tepki gösterdiği konulardan biriydi.

H. Turgut Uyar

Benim için Tomris Uyar'ın oğlu olmanın en zor tarafı, onun oğlu sıfatıyla konuşmam gereken durumlarda kalmak. Böyle zamanlarda, öncelikle, saçma bir şeyler söyleyip insanlara "Tomris Uyar'ın oğlu bu muymuş?" dedirtme olasılığının tedirginliğini yaşarım. Peşinden, anne-oğul ilişkimiz üzerine konuşmanın tedirginliği gelir, çünkü ben her zaman annemin çok özel bir insan ve çok özel bir anne olduğunu düşünmüş olsam da pek çok insanın, annesiyle ilişkisinin benzer olduğunu bilirim. O yüzden, söyleyeceklerimin değişik bir tarafının olup olmadığını kestiremem. Bunların üstüne annemin bana yarattığı bir zorluk daha eklenir: çoğu şeyi zaten gündökümlerinde yazdığından bana söyleyecek fazla yeni bir şey kalmamıştır.

Bu yazının iskeletini oluşturan, 17 Kasım 2011'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde yapılan sempozyumdaki konuşmama hazırlanırken annemin gündökümlerinin üzerlerinden tekrar bir geçip çocuk yetiştirmeyle ilgili neler yazdığına baktım. Yapacağım birkaç alıntı bana aydınlatıcı göründü. Bir yerde, büyükbabamla bir konuşmalarını aktarırken şöyle demiş: "O ikindi, babama çocuğun evlilikte ayrı bir yeri olması gerektiğinden söz etmiştim, kavgalardan uzakta bir yeri." Gerçi yazının devamında bu düşüncenin doğruluğunu sorgulamış, ama ben hatırladığım tatsızlıkların azlığından ya da yaşanmış bazı zorlukları o

Tomris Uyar

(İstanbul, 1941-2003) İngiliz Kız Ortaokulu'nda, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde eğitim gödü (1961). İÜ İktisat Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdi (1963). *Papirüs* dergisi kurucularından olan Uyar'ın deneme, eleştiri ve kitap tanıtma yazıları *Yeni Dergi*, *Soyut*, *Varlık* gibi dönemin belli başlı dergilerinde yayımlandı. On ciltlik öykü derlemesi içinde *Yürekte Bukağı* ile 1979, *Yaza Yolculuk* ile 1986 Sait Faik Öykü Armağanı'nı kazandı. 60'ı aşkın çevirisi yayımlanan Uyar, "Gündökümü" başlığı altındaki günlükleri, deneme ve eleştiri yazılarıyla yazınımızın dikkat çeken isimlerinden biri oldu.

Öykü: *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi* (1973), *Dizboyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979), *Yaz Düşleri/Düş Kışları* (1981), *Gecegezen Kızlar* (1983), *Yaza Yolculuk* (1989), *Sekizinci Günah* (1990), *Otuzların Kadını* (1992), *Aramızdaki Şey* (1997), *Güzel Yazı Defteri* (2002).

Öteki kitapları: *Gündökümü I-II* (2003), *Kitapla Direniş* (2011).

sıralar fark etmeyip daha sonra gündökümlerinden okuyarak öğrenmiş olmamdan bu ilkesini gayet özenle uygulamış olduğu sonucuna varıyorum. Diğer önem verdiği bir konunun, farklı sınıflardan çocuklarla birlikte büyümem olduğu, birkaç yerde vurgulamasından anlaşılabiliyor. Ama annemin çocuk yetiştirme tarzı üzerine belki en belirleyici olanı, korumacılık hakkında yazdığı bir paragraf. 70'li yılların sonlarındaki tehlikeli dönemde annemle ikimiz, benim ortaokula geçişim sırasında her okulun ayrı yaptığı sınavlar için bir oraya bir buraya dolaşırken, toplanılan okullardan birinde çıkabilecek bir kargaşada başıma bir şey gelmesinden korktuğunu yazıyor ve şöyle diyor: "Birara, çocuğu kapıp kaçmak gelmişti içimden, hiç değilse onun canını kurtarmak! Ama korkudan öte köy olmadığı gerçeği, bilincimin bir yerinde duruyordu sanırım. Çocuklar ser çiçekleri değildir diyordum kendi kendime, bu toplumda yaşayacaklarsa, şimdiden koşullara alışmaları gerekir." Gerçekten, annem benim her türlü derdimle her zaman yakından ilgilendi ama çok gerekmedikçe müdahale etmedi. Her zaman kendi ayaklarım üzerinde durmamı teşvik etti, hatta rahata kaçma eğilimi gösterdiğim zamanlarda beni zorladı. Bugün dönüp baktığımda, bu tavrı için kendisine ne kadar teşekkür etsem az olduğunu görüyorum.

Yine gündökümlerini okurken bana başta çok normal gelen bir noktanın aslında o kadar da normal olması gerekmediğini fark ettim. Annem yaşananları değiştirmeden, süslemeden, olduğu gibi anlatmıştı. Ayrıca, yazılarındaki görüşleri hayatında uyguladıklarıyla tutarlıydı. Oysa tanımadığım bir yazarın günlüklerini okusam aklımda kuşkular kalabilirdi. Buradan onun en önemli özelliklerinden birinin içtenliği olduğuna varacağım. Zaten dediğim normal gelme durumunun da, sivri diliyle bu kadar ünlü olup bu kadar sevilmesinin de arkasında yatan temel neden içtenliğiydi. Onu tanımamış olanlar gündökümlerini okuyarak nasıl bir insan olduğunu kolaylıkla anlayabilirler. Benim için onu tanımlayan bir belirgin özellik de ayrıcalık sevmezliği. Başkalarına sağlanan ayrıcalıklardan hoşlanmamasının çok daha ötesinde, kendisine ayrıcalık önerilmesi en katlanamadığı ve tepki gösterdiği konulardan biriydi.

Edebiyatçı ailenin mühendis çocuğu olarak, edebiyat ile mühendisliğin birbirini dışlayan insan özellikleri gerektirdiği yönündeki genel inanışa karşın ben gerek annemin gerekse babamın benim mühendisliğime katkıları olduğunu düşünüyorum. Annem açısından bu katkı iki yönlü. Birincisi genetik. Annemin matematiği iyiydi diyemem ancak sayı duygusunun kuvvetli olduğunu söyleyebilirim. Bu iddiamı şu örneğe dayandırıyorum: 90'lı yılların sonlarında vergi iadesi için belli bir miktarda alışveriş fişi toplayıp bir form doldururdunuz. Bu miktardan fazlasını yazmanın anlamı olmadığından elinizdeki onlarca fişten gerektiği kadarını seçmeliydiniz. Annem hesap makinesi kullanmadan fişlerini seçer, yani bu fişleri aklından yaklaşık olarak toplar, forma yazar, sonra hesapları yapmam için bana verirdi. Her seferinde toplaması gereken miktara ne kadar yakın toplamlar bulduğunu görür, şaşırırdım. İkinci katkısı ise pratik. Ben ortaokula giderken annem bana on parmak daktilo kullanmayı öğretmeye karar vermişti. İleride doğru düzgün bir meslek sahibi olamazsam bari bir becerim olsun diye mi düşünmüştü, bilmiyorum. Daktilo kullanmak çok hoşuma gitmişti ve o sıralarda kazandığım bu beceri daha sonra bilgisayar mühendisi olduğumda çok işime yaradı, hâlâ her gün yararını görüyorum.

Üstünden bunca yıl geçmiş olsa da, yalnızca annemi ve babamı değil, içinde büyüdüğüm ortamda payı olan herkesi sürekli özlüyorum. Her şey çok mu güllük gülistanlıktı derseniz, tabii değildi. Bir araya gelindiğinde kavga gürültünün pek eksik olmadığı bir arkadaş çevresiydi. Ama o günlerden kimi düşünürsem düşüneyim aklıma güzel anılar geldiğine, kavgaları bile gülümseyerek hatırladığıma göre şanslı bir çocukmuşum demektir. N

TOMRİS UYAR'IN İZLENİMLERİNDE BİÇİM VE MEYDAN OKUMA

Tomris Uyar, güçlü bir izlenimci refleksine sahiptir ve izleklerden çıkardığı anları bu refleksle ifade eder.

Caner Karavit

Plastik sanatlar alanında –sözün bittiği yerde– biçim diliyle eser üreten biz sanatçılar için bir edebiyatçıyı biçim dünyamızdan yazı dünyasına tersten okuyarak anlatabilmek gerçekten zordur. Zordur, çünkü yoğun düşünce ürünümüz olan kendi eserlerimizi bile cümleleştirmekte güçlük çekeriz. Kendini biçimle ifade etmeyi yaşam tarzı haline getirmiş birçok sanatçının yaşadığı bu durum, sanat eserlerinin anlatılmasında boşluk doğurmuştur. Sanat tarihi boyunca eleştirmenler, tarihçiler, estetikçiler bu boşluğu doldurmaya çalışmışlardır.

Ama kimi edebiyatçılar vardır ki, eserlerinde âdeta biçimi görünür kılan elemanları kullanmaktadır. Nasıl plastik sanatlardan bir eserin biçimsel özelliklerini okuyabiliyorsanız, bu edebiyatçıların eserlerini de öyle okuyabilirsiniz. Bu, bir romanı resme bakar gibi okumaya benzer. Yazı dili öyle biçimseldir ki, okuma süreniz boyunca, belleğinizdeki biçim deposundan sürekli bir şeyler çıkarıp imge dünyanızı harekete geçirir. Plastik sanatlar alanında çalışanların eser üretme ânında ihtiyaç duydukları bir hissiyattır bu.

Bana göre, Tomris Uyar tam böyle bir edebiyatçıdır. Bu nedenle, Tomris Uyar'la ilgili bir yazıda, onu tarihsel bir kronoloji ya da ansiklopedik bilgilerle anlatmaya çalışmanın kendisine haksızlık olacağı düşüncesindeyim. Öncelikle, Tomris Uyar'ı, bende uyandırdığı hisler ve yarattığı etkiler üzerinden yola çıkarak yorumlamak istiyorum. Bu bağlamda, yazı ve biçim dili arasında yakaladığı ortak hava nedeniyle, Tomris Uyar'ın yapıtlarını plastik sanatlar alanıyla özdeşleştirerek incelemek gerekir. Bu ortak havanın ruhsal gerçekliği; imgeler, kavramlar, duygular tarafından biçimlendirilir. Bu doğrultuda Tomris Uyar'ın eserlerinin plastik sanatlar açısından en ilgi çekici tarafı izlenimciliğidir. Bilindiği gibi sanat tarihinde izlenimciliğin, gerek dönem olarak gerekse akım olarak çok özel bir yeri vardır. Bu özellikli durum, izlenimciliğin parçalanmış, tesadüfle hızlandırılmış dünyasının yaşanmış anları yakalaması üzerine kurgulanmıştır. Bu yaşam anlarını yakalamak, plastik sanatlardaki uygulamalarda betimlenmesi arzulanan bir çaba olarak hep karşımıza çıkmaktadır.

Tomris Uyar'ın da eserlerinde bu izlenimleri buluruz. Uyar, izlenimlerini betimlerken meydan okumaktadır bir yandan. Çünkü plastik sanatla uğraşanların biçimlendirmeye çalıştığı izlenimleri o, cümleleştirir. Tomris Uyar, biz biçimcilerin cümleleşmeye olan direncine rağmen, belleklerimizden çıkartarak biçimleştirdiğimiz izlenimlerimizi sözcüklerle anlatırken, çalışmalarımızda yaratmak istediğimiz görsel etkilere de meydan okur. Bu meydan okuma bizim de biçimlendirmek istediğimiz bir eylemdir.

Tomris Uyar'ın derslerinde en çok kullandığı söz "hayatta olur, edebiyatta olmaz"mış. Örneğin, günlük yaşamda insanın başına saksı düşebilir, bu "sahici olan"dır. Ama edebiyatta bunu doğrudan ifade edemezsiniz, yani bunu mutlaka beslemeniz, zenginleştirmeniz gerekir. Uyar da "sahici olan"ı doğrudan betimlemez, bellekteki izlenimleri yorumlayarak duyurur. İzlenim, gerçekliği kapsayan dışımızdaki elemanlar –renkler, sesler, ışıklar, kokular vb.– bütünüdür. Bu elemanları "sahici olan"dan farklı kılan, izlenimlerimizdir. Tüm betimlemeler, işte bu izlenimler bütününün oluşturduğu düşünce simgeleri olarak karşımıza çıkar. Onun eserlerinde bu güçlü ifadenin biçimselleştirilmiş lezzetine şahit oluruz. İzlenimlerini öyle şiirsel bir dille betimler ki öykücülüğü, romana yükselme basamağı olmaktan çıkarıp çok daha öteye taşır. Bu da plastik sanatlarda yakalamak istediğimiz bir ifade biçimidir. İzlenimler öyle biçimlendirilmelidir ki, bir üslup olmaktan çıkıp görünenin ötesine geçsin.

İzlenimlerinde yaşadığı yoğun hissiyat bazı yazılarında yaşam doluluğu hissettirir bize, bazılarında ise insanın yaşama enerjisini yok eder. Aslında bu bir gelgittir. Betimlemeleriyle bu iki duygu arasında koşturur okurunu. Şunu söyler: "Yaşadığım ülkede ferahlatıcı yazılar yazabileceğime inanmıyorum. Oyalayıcı bir şeyler yazmaktansa kopkoyu bir karamsarlığı yeğlerim." Sözlerinden "yaşaya yaşaya azalıyoruz" vurgusunun sarsıcılığını hissedersiniz. Anlatımı hüzün

Günlük yaşamda insanın başına saksı düşebilir, bu "sahici olan"dır. Ama edebiyatta bunu doğrudan ifade edemezsiniz, yani bunu mutlaka beslemeniz, zenginleştirmeniz gerekir.

doludur ve yaşadıkça izlenimlerinin derinliğini daha da anlarız. *Yürekte Bukağı*'da pranga vurulmuş yüreklerin hüznünü anlatırken duyurduğu hüznün derinliğindeki gibi. Tomris Uyar'ın *Yürekte Bukağı* kitabının başlığı, bende hep "burkulmuş yürek" mecazını çağrıştırmıştır. Kitaplarında hüznü hüzünle tek başına bırakmaz. Hüzün için şunu söyler: "Öyle eskidi ki hüzün artık kullanılmayan hüznün yerine öfkeyi salık verebilirim ya da gülmeyi deneyin." Yani sadece yaşamın boşluğunu ya da yaşama küskünlüğü değil, yaşama sevincini de önerir, direnmeyi öğütler. Okurunu yine iki duygu arasında koşturur. Bu da bize ayakta nasıl duracağımızı anlatan duyurusudur.

Duyumlarını betimlerken öyle güçlü bir dil kullanır ki, belleğimizdeki silik suretleri ortaya çıkartır. Tıpkı, binaların duvarlarına yapıştırılmış renkli afişlerin akıbeti gibi. Yapıştırıldıktan bir süre sonra afişlerin işlevi biter. Güçlü güneş ışınları duvardaki afişin dört renginden sırasıyla üçünü çalar. Geriye sadece mavi kalır. İşte, "sahici olan", o mavinin tek başına kaldığı andır. Betimlenecek olan ise, eskide kalan renklerin izlenimidir. "Sahici olan", sınırlarından bağımsızlaşır ve yeni imge yorumu sanatçının izlenimleriyle biçimlenir. İzlenimlerin biçimlendirilmesi "an"ların değişkenliklerinin saptanmasına bağlıdır. Anları yakalamak, güçlü bir izlenimci refleksine sahip olmayı gerektirir. Tomris Uyar, güçlü bir izlenimci refleksine sahiptir ve izleklerden çıkardığı anları bu refleksle ifade eder. Plastik sanatlarda da malzemeler, betimlemeye çalıştığımız izleklerimiz gibi biçimlenir. Ancak, bu betimleme salt bir gözlemcilik üzerine kurgulanmış değildir.

İzlenimcilik hayatın akışıyla ilintilidir. Tomris Uyar da çalışırken bir yandan hayatın akmasını istermiş. Yaşamın akıp gittiği bir dünyada yazılarını yazarken şunları söylemiş: "Postacı gelir, çocuk su ister, konuklar aniden bastırır. Ben o arada çalışırım." Devam eden hayatın içinde izlenimlerini bu derece odaklanarak yansıtabilmesi, Tomris Uyar'ın en kıskandığım tarafı olmuştur hep. Biz plastik sanatlarla uğraşanların kolay beceremediği bir şeydir bu. Tomris Uyar'ın resim ve heykele olan becerisini bilmiyorum, ancak iyi ki edebiyatçı olmuş. İyi ki alanımızda uğraş vermemiş. Yoksa hayatın akışı içinde yazılarını bu derece güçlü biçimselleştirebilen birisinin alanımızda üretecek olması bizi hayli zorlayacaktı. N

TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE BİR ZİRVE: TOMRİS UYAR

Kadın duyarlığını en iyi yakalayan, kadın kimliğini işleyen ve kadın sorunlarını çözümlemeye çalışan usta hikâyecilerden biri olan Tomris Uyar, eserlerinde kadınlara gözle görülür bir ayrıcalık tanır.

Abdullah Uçman

Tomris Uyar adını, henüz üniversitede öğrenci olduğum ve anarşinin doruğa çıktığı o talihsiz 70'li yılların kaos ortamında tanıdım. O yıllarda Cemal Süreya'nın çıkardığı *Papirüs* dergisinde R. Tomris imzasıyla yayımladığı ilk hikâyelerini okuduğum zaman, Mehmet Kaplan hocamızın çeşitli derslerinde ele alıp tahlil ettiği Memduh Şevket, Sabahattin Ali, Tanpınar, Sait Faik, Ümran Nazif ya da Tarık Buğra hikâyelerinden çok farklı hikâyelerle karşı karşıya olduğumu daha ilk okuyuşta fark ettim. Daha sonra o harika hikâyelerin bir araya getirildiği *İpek ve Bakır* ile onu izleyen yıllarda sırayla *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, *Diz Boyu Papatyalar*, *Yürekte Bukağı*, *Yaz Düşleri/Düş Kışları*, *Gecegezen Kızlar*, *Dön Geri Bak*, *Yaza Yolculuk* ve öteki hikâye kitaplarıyla günlüklerini, büyük bir zevkle okudum, aynı duyguları birlikte paylaşmak üzere çevremdeki arkadaşlarıma da okuttum.

Yeni Türk hikâyeciliğinde Tomris Uyar daha ilk hikâyelerinden başlayarak geleneksel Türk hikâyesinin o alışılagelmiş "olay, zaman ve mekân" kurgusuna aykırı düşen, yeni ve çok farklı bir anlayışla daha çok imgeler, izlenimler, iç içe girmiş birtakım anılar üstüne kurulu, okurda son derece zengin çağrışımlar uyandıran; yer yer bilinç akımını öne çıkaran, çoğu zaman şiirsel diyebileceğimiz, ama insanı içten kavrayan bir anlatıma sahip, kendine özgü bir hikâye anlayışını sürdürmüştür.

Yayımladığı ilk hikâyelerinde daha çok kendi hayatı ve yakın çevresindeki insanlarla bu çevrede olup bitenler yoğun bir şekilde anlatılırken, daha sonra giderek yine oldukça naif bir anlatımla içinde yaşadığı birtakım toplumsal meselelere de açılmaya başlar. İstanbul hayatı ile bu şehrin daha ziyade varlıklı çevrelerinin yaşantılarını yakından tanıyan hikâyeci, genellikle "küçük burjuva" diye nitelenen ve bedbaht görünen insanların dramatik hayatına eğilir. Bir kısım hikâyelerinde ise iş bulmak, evini, çoluk çocuğunu geçindirmek üzere taşradan İstanbul'a gelen sıradan insanları da anlatmakla, o insanların dünyasından biraz uzak olmakla beraber, bunları bire bir yaşanmış gibi verebilir.

Çoğu zaman hayata pek de iyimser bir gözle bakmayan yazarın hikâyeleri yine de insanda sonsuz bir umutsuzluk uyandırmaz. Daha çok, içinde yaşadığı zamana ait şu veya bu şekilde hepimizi ilgilendiren günlük konuları işlemekle beraber, istisnai olarak *Şahmeran Hikâyesi*'nde, *Camasbnâme*'den alınmış bir halk hikâyesini başarıyla günümüze uyarlar. Başına *Kur'ân-ı Kerîm*'deki "Kehf sûresi"nden bir bölüm alınan ve güzel bir sonsözle günümüze getirilip tamamlanan hikâye, esasen onun, hikâyecilik anlayışına uzak bir denemede de ne kadar başarılı olabildiğini göstermektedir.

Tomris Uyar'ın, zamanla o son derece duyarlı, dil hünerlerini yakaladığı usta anlatımıyla "özgür kadın" imajını ön plana çıkardığı görülür. Kadın duyarlığını en iyi yakalayan, kadın kimliğini işleyen ve kadın sorunlarını çözümlemeye çalışan usta hikâyecilerden biri olan Tomris Uyar, eserlerinde kadınlara gözle görülür bir ayrıcalık tanır. Elbette yalnızca kadını değil, büyük şehrin kaybolan, kimisi "kukla", kimisi "can alıcı", kimileri de "düşkırıcı" olan iyi insanları da anlayan ve anlatabilen duyarlı bir kalemdir o. Bütün bunları anlatırken kullandığı anlatım teknikleri tamamen kendine özgüdür.

Genellikle basit örgülü, yalın anlatımlı hikâyelerinde değişik çevrelerden gelen farklı yapıda insanlarla birlikte daha çok değişik "durum"lar üstünde yoğunlaşan Tomris Uyar, özellikle *Diz Boyu Papatyalar*'dan itibaren, hayatta rastlanan fakat dikkati çekmeyen, sıradan diyebileceğimiz insanların hüzün, ıstırap ve sevinçlerini anlatmayı dener. Değişik gözlemleri kendine has duyarlığıyla hikâyeleştiren yazar, eserlerinde küçük umutlar peşinde koşan kahırlı insanların karşılaştıkları engeller ve kahramanların bu engeller karşısındaki tavırlarını sergiler. Yer yer ironik anlatıma da başvuran hikâyeci, istisnasız hemen bütün hikâyelerinde insanın sıcaklığını, mizaç, karakter ve anlayış farklılıklarını, umutlarını, ama daha çok da hayat karşısındaki mağlubiyetlerini anlatmayı tercih eder. Özellikle bu kitabındaki hikâyelerde bir yandan "doğru yaşamak/yanlış yaşamak" üstüne düşündürürken, bir

Tomris Uyar

Kendime bir ilham periliği vehmedecek kadar komik bir insan değilim tabii. Kendimi de o kadar beğenmem. Yalnız şöyle bir şey var: Düşünen ve sorgulayan bir insanım. …. Herhalde asıl çekici yanım buydu benim. Tartışırdım. Bir de çok açık sözlü olmam etkili olmuştur sanıyorum. Konuyu anlamam ve disiplinli olmam.

İlişkilerimde hep kendime bir dokunulmazlık alanı bulmuşumdur. Bu da hakikaten sevilmem, değerlendirilmemle birlikte, çok tartışmalara neden olmuş bir özelliğimdir. Başkasına verdiğim özgürlüğün, yaratma, tek başına düşünme, yalnız kalma özgürlüğünün bana da verilmesini isterim.

Milliyet Sanat, sorular Ilgın Sönmez, sayı 521, Ağustos 2002

yandan da farkına varmadan benimsediğimiz değer yargılarından şüphe etmeyi öğretir.

Tomris Uyar, okuru sarsıcı ve çarpıcı nitelikte olaylara yer vermediği halde, değişik anlatım tekniklerine başvurduğu hikâyelerinde, kısa sürede belli bir beğeni seviyesindeki gerçek hikâye okurunun ilgi ve takdirini kazanmış ve tabir uygunsa, bu tür okurlar onun müptelası olmuşlardır.

Benim şahsen Tomris Uyar'da takdir ettiğim ve genç hikâyecilerin de örnek almasını arzu ettiğim tavırlardan biri, hikâyeyi romancılığa bir tür geçiş süreci olarak görüp birkaç denemeden sonra roman yazmaya başlayanların aksine, hayatı boyunca hikâyeci olarak kalmayı bilmesi ve gerçekten modern Türk hikâyesinde adım adım zirveye çıkarak hayatının sonuna kadar orada kalabilmeyi başarmış olmasıdır.

Kısa hikâyenin başlı başına önemli bir edebi tür olduğunu ve romana geçiş için bir merhale sayılamayacağını bilen, ayrıca hikâye sanatı üstüne ilginç tespitleri olan Tomris Uyar, bu konudaki düşüncelerini şu cümlelerle ifade eder:

"Önce kısa öyküyü çok önemli bir yazın türü saydığımı belirtmek isterim. Kimi yazarların, kimi eleştirmenlerin, bu türü, yazarın romana geçmesi için bir çeşit hazırlık, bir kalem bileme deneyi saydığını biliyorum. Belki de bu yaygın kanı yüzünden son günlerde yazınımızda romanlaşamamış uzun öyküler, daha çok röportajı andıran olay ve tip çoğaltmaları bollaştı. Ama kısa öykünün kendi onurunu koruduğunun en iyi kanıtları değil mi bunlar? .... Kısa öykü, kendine ayrılan sürede yoğunluk, içtenlik, sahicilik öğelerini gereğince kullanamazsa, bu öğeleri yitirirse, bellekten siliniveriyor, ister toplumsal sorunları ele alsın, ister bireyin iç dünyasında dolaşsın.

"Gibi'yi bulmak gerek kısa öyküde: 'Yaşamadaki gibi' gibiyi. Kimi zaman aksak, yanlış, kimi zaman doğru, açık ve yalın olanı. Gerçeğin kendisine abanmadan, yaslanmadan, sanatta 'inandırıcı' olan gerçeği bulmak... Değişik sınıfların değişik bireylerin başka başka yerlerde ve zamanlarda karşılaştıkları ayrı gerçekliklerin çeşitli görünümleri içinden iletilmek istenen gerçeğin asıl yüzünü bulmak. Bildiri ve söylev havasıyla değil, sanat gereçleriyle iletmek. Bir daha değil, yeni, yani taze söylemek." (*Türk Dili*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, sayı 286, Temmuz 1975, s. 153.)

Tomris Uyar'ı en iyi değerlendiren eleştirmenlerden biri olan Füsun Akatlı, onu edebiyatımızda, "söylediğiyle yaptığı birbirini tutan" az sayıdaki yazardan biri olarak nitelendirdikten sonra, başarı grafiğini, onun "şiirle, sevgiyle, bilinçle yazmasına" bağlar.

Virginia Wolf'u Türkçeye en iyi çeviren sanatçı olan Tomris Uyar, anlattıklarının "şiir severler" ve "müzik severler" tarafından farklı şekillerde de okunabileceği uyarısını yapmak suretiyle, bir bakıma bir sanat olarak edebiyatı, daha doğrusu kısa hikâyeyi, öteki sanatlara bağlamak ister.

Sadece kısa hikâyeleriyle değil, günlükleri, denemeleri, eleştirileri; çevirdiği hikâye ve romanlarıyla da okura kendisini sevdiren bir yazar olan Tomris Uyar'ın, bu sefer yazarın bilimsel üslubunun hakkını vererek çevirdiği Robert P. Finn'in *Türk Romanı (İlk Dönem: 1872-1900)* adlı kitabı da bizim uzun yıllar elimizden düşürmediğimiz bir başvuru eseri olmuştur.

Cemal Süreya'nın dediği gibi "Her ölüm erkendir", ama o, Türk edebiyatına daha birçok güzel eser verebilecek bir zamanda aramızdan ayrıldı. N

Kardelen Bulmacalar Soruyor

Bir çan sesi, halka halka yayıldı kente. Daha sabahın ilk saatleriydi. Geçmiş mevsimin bir günü. Kardelen'in Memet abiye bulmacalar sorduğu o salı, aslında yazdan çalınmış bir gündü. Sokaklar nasıl kalabalık. Kimileri paltolu, kimileri ceketlerini kollarına atmış. Başörtülü kadınlar, başörtülerini sıyırıp alınlarında biriken terleri siliyorlar. Otobüsler ter kokuyor; üst camlar aralanıyor, tozlu bahar kokuyor içersi. Böyle günlerde asıl mevsimde yapamadıklarını yapmaya kalkışır herkes, çalınanı değerlendirmeye çabalar: Yaz geçmiştir, tasarlananların hiçbiri gerçekleştirilememiştir, ne yapalım, bir dahaki yaza...

Gök, boz renktedir artık, bozuk kaldırımlar su sıçratır, pastaneler dolar, temizleyici çırakları kışlık gömlekleri taşır evlere, akşamüstlerinin serinliği gitgide artar. Derken o çalınmış gün gelip çatar olanca görkemiyle, kendi öz sesleriyle bir daha uğrar yaz, bittiğinin haberini verircesine. Herkeste bir telaş... Boğaz vapurlarının iki yanı, yüzlerini güneşe uzatan bembeyaz ihtiyarlarla dolar. Dostlar aranır: "Yahu hani Ada'ya gidecektik? Bütün yaz..."

Yaz boyunca kaç kere kararlaştırmış ama bir türlü gidememişlerdi. Hayvanat bahçesine. Basamaklardan inerken içi titriyordu. Memet abi, kapıda bekliyor olmalı. Saat on. Uzatacak elini, Memet abi hiç konuşmadan tutacak; ikisi arasındaki hava boşluğunda hiç bakmadan kavrayıverecek küçük eli. Böyledir Memet abiyle: pek konuşmazlar, aynı şeylere bakarlar, aynı seslere kulak verirler, gözgöze gelince gülüşürler. Ama susmak, boşluk demek değildir hiç.

Pantolonu ütüden sımsıcak daha, yazık ki yeni gömleği görünmüyor, çünkü annesi bir kazak giydirtti: "Bu havaya güven olmaz, bir sağanak yeter…"

Alt basamakta karanlık, çıt diye kapandı; günışığı lekesi kapıya doğru genişledi. Memet abi, biraz sonra yeni adıyla tanıyacak onu, dün bulduğu adla. O daha annesinin taktığı adı biliyor, oysa aradan bir akşam yemeği, patateslerin kızartılması, uzun gece uykusu, bir sabah kahvaltısı ve onun yenmesi geçti. Gece boyunca durmadan adını düşündü, çünkü kendi taktığı adla çağrılmayan biri kendini kısa sürede unutabilir. İlk dün, yapıyı gezerlerken aklına gelmişti. Yeni bir yapı yükseliyor mahallede.

– Şu turuncu çiçekler ne Memet abi?

– Şebboy.

– Portakal, çiçek olabilseydi tıpatıp böyle olurdu, değil mi?

– Yaşşa sen!

Memet abi bu bulmacaları ne çok seviyor...

– Ya şunlar? Şu küçük beyaz toplar? Onların adı?

– Kardelen. Bir çeşit kır çiçeği.

Kokusu yoktur. Gösterişli de değildir, bak, rengi düz beyaz. Kimse önemsemez o yüzden, düz beyazdır, adını bile bilmezler.

– Ama düz beyazdan çok daha beyaz. Uzun süre dayanır mı ki? Su ister mi?

– Bak canım, karın soğuğunu delmeyi beceren ilk çiçektır bu. Çok dayanıklıdır o yüzden, su da istemez. Kuruduğu anlaşılmaz zaten, yeşili hiç solmaz ki. Bir gün bakarsın küçülmüş, topları, bozlaşmış. Eline alınca, kırılır, dağılıverirler.

– Kaç tanesi bir demet oluyor?

– Sayı belli değil, kesin değil, yalnız bu saplar ancak hepsi biraraya geldiklerinde kardelen çiçeği olurlar. Papatyalar nasıl, işte onun gibi. Ama daha çok, daha gür.

Tek tek delemiyorlar mı karı?

– Delemiyorlar, ama biraraya geldiler mi en kalın buz örtüleri bile dayanamaz güçlerine.

"Kendi koyabilseydi, herkes Kardelen koymak isterdi adını. Oysa annem, dedemin adını takmış bana. Yaşlı bir adamdı önce dedem, sonra öldü. Makbule'nin durumu daha da kötü. Üstelik o kız. Siyah, dümdüz saçlı, kocaman gözlü bir kız. Öbür kızlara benzemez, ağaçlara tırmanır. Yani hiç de Makbule değildir. Ninesinin adıymış; 'Makbule' olmasaydı, daha çok severdim onu."

– Anne, bir şey diyeyim mi sana? Yarın Memet abiyle hayvanat bahçesine gideceğiz. Hayvanları tanıtacak bana.

Bir solukta söyleyebildi: Ohhh!

Annesinin elleri, köpüren bulaşık suyunda bir görünüyor, bir diplere iniyor. Vereceği karşılık, ellerinden hiç anlaşılmıyor.

Kısa bir sessizlik geçiyor aralarından.

– Oğlum, biz tanımıyoruz ki Memet abini. Ne baban ne ben. Bugün yapıyı gezdiniz, yarın hayvanat bahçesi. Olur mu? Kimin nesidir? Parası var mı, yok mu?

– Ben tanıyorum ya!

– Senin tanımanla olmaz.

– Koşup çağırsam?

– O değil.

Koştu, kollarını annesinin beline doladı. Mutfağın gizemli havası her yana sinmiş; raflarda kimbilir neler yapmaya yarayan binlerce ufak şey sessizce duruyor. Yerler ıslanmış. Parmaklarının ucunda boyu elverdiğince yükseldi, sarı kafasını annesinin ıslak göğsüne soktu; naylon önlüğün kokusunu, annesinin bildik kokusunu duydu. Bekledi. İkisini birbirlerine sımsıkı bağlayan o şey durdukları süre boyunca zenginleşti, güven kazandı.

Neden sonra annesi, yüzünü okşadı.

– Babana da soralım bir.

– Sormayalım n'olur.

– Gitmesin demez ki.

– Biliyorum. Yarın son anne, söz.

– Memet abini bizden çok mu seviyorsun yoksa?

Annesi, ürkek bir kahkaha attı.

– Onu da çok seviyorum. Hepinizi birden sevemem mi?

Annesi gülmüştü usulca, gülüşü yalnızca dudaklarında kalıncaya kadar.

Konuşmacıların açık seçik eriştiği bir gündü. Nil Oteli'nin önüne bir masa çıkarılmış. Cılız bir ağaç, gölgesini aşağılara uzatmış. Altında, iki adam –taşralı bir tüccarla otelin kâtibi– konuşmaya dalmışlar, tavla oynuyorlar bir yanda.

Sesleri yaklaştı.

– Tam burada, dedi kâtip.

– Nedenmiş acaba? Müşteri gerçekten ilgilenmiş görünüyor; dudakları yarı aralık kâtibin vereceği karşılığı bekliyor.

– Parası kalmadı herhalde. Bir aydır oteldeydi. Aranı soranı da yoktu. Bir etek buluzu vardı, o kadar. O yolun yolcusu gibi değildi. Benzemiyordu hiç ama belli olmaz. Neden otelde kalıyor bir başına? Değil mi?

– İpucu bulabildiler mi bari?

Pencereden atlamış ha? Vay canına...

– Tam şuraya.

Yerde, artık olmayan bir bedeni gösteriyor. Su birikintisi, rüzgârda kuruyor usulca.

– Ha sahi dün verdiğim Totoyu doldurdun mu sen?

Memet abinin boğazındaki yumru inip inip çıkıyor. Kara gözleri hüzünlü gibi.

İnanılmayacak kadar eski evleri geçtiler. Çökmek üzereydi hepsi. Unlu bulamaça batırılmış gazete kâğıtlarıyla kaplı kırık camları, yağ kutularına dikilmiş sardunyaları, tahta çakılIı pencereleri. Aradabir, bir el uzanıyor, renkli bir örtü silkeliyor. Tahta aralarında taze sürgünler var. Su boruları zehir yeşili bir pasla kaplı. Her şey eski.

– Buralarda kimler oturuyor Memet abi?

– Yoksul kimseler. Çok az kira veriyorlar herhalde, belki de hiç vermiyorlar, sığışıyorlar. Çoğu kaçak oturuyordur belki de, geceden geceye giriyordur.

– Ölmek ne demek Memet abi?

– Hiç kaçırmıyorsun bakıyorum konuşmaları.

– Sesler getiriyor. Şey Memet abi... Bu evlerde oturanlar çok dayanmaz yani değil mi? Ölür değil mi?

– Galiba.

– O ölenler kimdir?

– Otel hademeleri, lokanta çırakları, büyük kente yeni gelenler, Cağaloğlu'nun simitçileri, umutları kalmayanlar. O kız gibi. Hani kendini atan.

– Ama yaz geri geldi.

– Ne meraklı çocuksun sen! Kafan da kocaman, tam sevdiğim gibi.

– Artık bana Kardelen de, olmaz mı?

Derken yol genişledi. Yan sokaklar azaldı. Bir çınar dikildi önlerine. Hayvanat Bahçesi, aşağılara doğru genişliyor. Orada gök yumuşacık, buğulu. Çocuklarla annelerin, kasketlilerin, sıralara çöküp göğe bakanların ağızlarından yumuşak mavi halkalar yükseliyor.

Yanda, geniş bir kafeste pelikanlar duruyordu. Bir erkek pelikan kafesinin dışında kalmış, gagasıyla çılgınlar gibi vuruyor kapıya.

– Şuna bak, içeri girmek için can atıyor, dedi Memet abi.

– İçerde kilitli ama.

– O içeriye alışmış bir kere. Sonraları daha iyi anlarsın bunu. Şimdi güçtür.

Sağdaki geniş kafeslerde Ankara kedileri. Beyaz bir kedi ön ayaklarıyla bağdaş kurmuş, dışardan onları gözlüyordu keyifle. Kardelen, buna şaştı.

Tavuslar, ördekler ayak altında.

Dolaşıyorlar. Güvercinler de. Ortalık kürk, deri, dışkı, bakımsızlık kokuyor.

Ayılarla kurtların uyanma zamanıdır artık. Kurt alışamaz kafese. Sarı bir öfke halinde volta atar. Uhhh! der Uhhhh! Hiç unutmaz, hiç aklından çıkaramaz kıstırılmışlığını.

– Beni yine de en çok kedileri seviyorum Memet abi. Hiçbir şey öğrenmiyor onlar, kimseyi eğlendirmiyor.

– Maymunlara bir baksana Kardelen! Onlar mı eğlendiriyorlar şu insanları, yoksa onlarla eğleniyorlar mı bir bak!

Maymunların kafesinde bir gürültüdür gidiyor. Anne maymun kuyruğunu dertop etmiş, yavrusunu kuyruğuna sarmalamış, atlıyor ordan oraya. Şebeklerle şempanzeler kafesin kenarına sıralanmış, seyircilerden fıstık istiyorlar. Avuçları açık, bekliyorlar.

Bereli bir kadınla öğle tatilinde parka gelmiş iki ortaokul öğrencisi kızdırmaya çalışıyorlar maymunları. Bereli kadın, "Şimdi kızarlar yavrum," diyor, "üzülme sen!" Göbekli bir adam maymun sesleri çıkarıyor. Maymunlar, suskun bakıyorlar karşılarında oynayan zıplayan kalabalığa.

Tavusun renkli yelpazesini açtığı yerin hemen yanında ayıların kafesi var. Ayılardan biri ayrı kafeste nedense. Çiftin bulunduğu kafes, kalın tüy kokuyor.

– Memet abi şu ayıya bak!

İki ayı, tellere tutunup ayağa kalktılar, ağıta benzer bir ezgi çığırmaya başladılar. Yalnız ayı, büyük bir çaba içindeydi. İki tabla simit dökülmüştü yanına. Nicedir duruyordu simitler; bitirememişti. Açtı. En sonunda akıl etmişti ama, önündeki su birikintisine batırınca yumuşuyordu simitler. Teker teker batırıyor, yumuşatıyor, yiyordu sonra. Öbürlerinin kafesindeki simitlerse, öylece duruyordu.

– Bu simitler nerden geliyor Memet abi? Bakanlar mı atıyor?

– Yoo. Caddelerde simit satanları yakaladılar mı polisler, tablalarını alırlar ellerinden; getirip buraya dökerler.

– Yasak mı simit satmak? Simitçilik etmek?

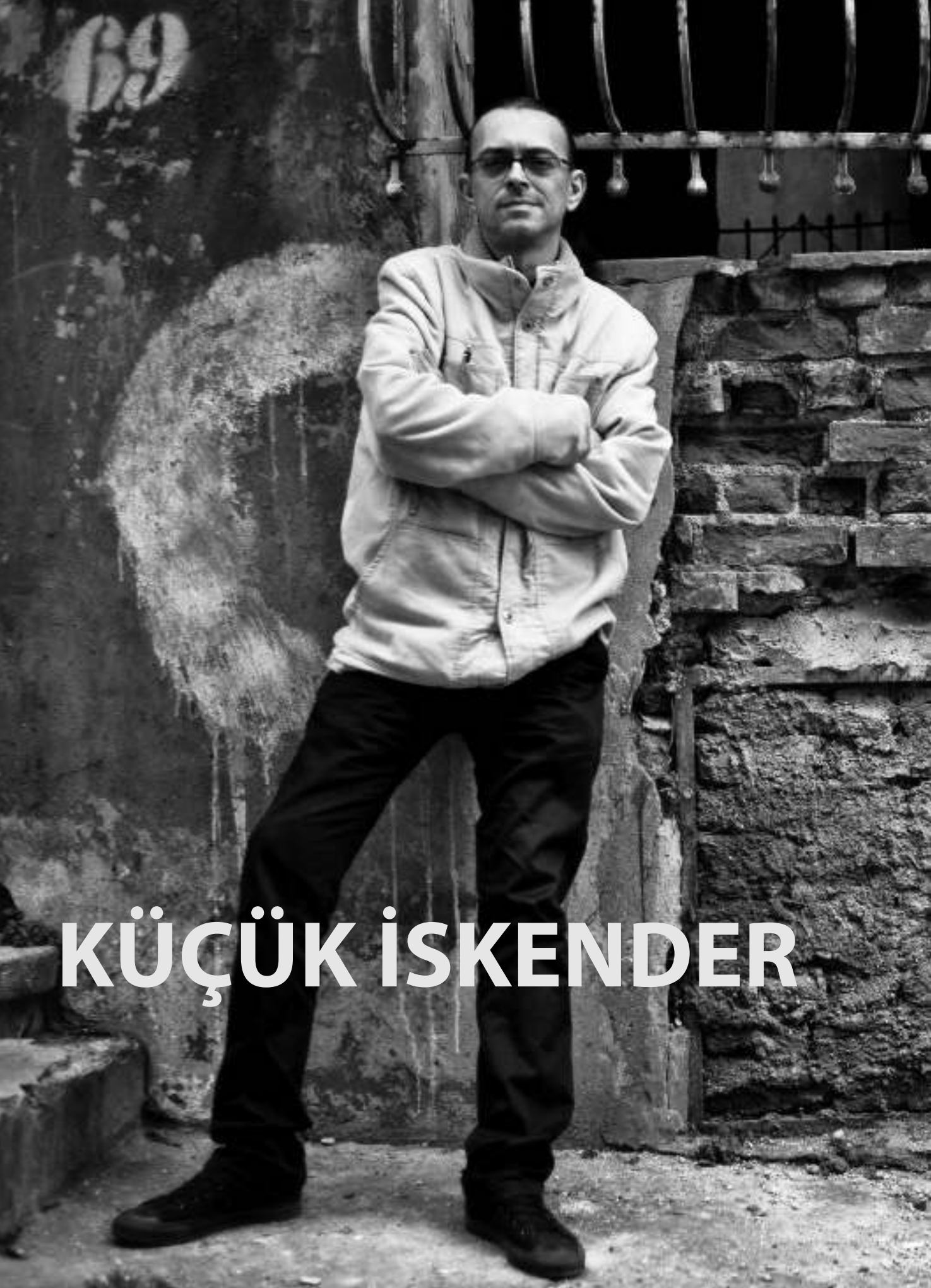
– Yoo ama caddelerde yasak.

– Cadde olmayan yerde kim simit alır? Hem yakaladıklarını dövüyorlar. Bir kere görmüştüm. Dövüyorlar, tablalarını deviriyorlar.

– İşte simitleri de ayılara getiriyorlar sonra. Öyle çok simit oluyor ki…

– Ayılar doysun, ayıların doyması iyi... Ama Memet abi bir şey soracağım ben: Ayıları görmeye simitçilerden para alınıyor mu? N

Yansıma, sayı 43-45,
Temmuz-Eylül 1974, ss. 135-138

KÜÇÜK İSKENDER

Şair kitap yazmaz, şiir yazar. Kitap yazanlar nesir düşkünleridir.

Hiçbir kaba sığmayan bir şair.

Yeni Türk şiirinin 1980'lerden sonra ister istemez yaşadığı geri çekilme, dönemin ilk kuşağı içinden çıkan şairlerce alt edilmeye çalışılmıştı. Sonra küçük İskender geldi. 1980'lerin sonlarında birdenbire ortaya çıkan şiirleri, hiçbir şairinkine benzemiyordu. Uzaktan etkiler aldığı kuşkusuzdu, çünkü onun da sevdiği önemli ustalar vardı. Ama herkes kabul etti ki, küçük İskender her şeyiyle kendine özgü bir şiir yazıyordu ve hiç kimseye benzemeyen bir şairlik tutumu ortaya koyuyordu. Bu söyleşi onun değerini bir kez daha anlatmak için yapıldı diyebiliriz.

İyi nedir ki kötüden kaçılır? İyi öğretilir, kötü vardır. Her şey kötüdür canlı tarihinde. İyi yoktur. İyi ütopyadır, düştür; kötü ise gerçeğin ta kendisidir.

SEMİH GÜMÜŞ
Fotoğraflar GÜLBİN ERİŞ

İskender, şiir yazmaya başladığın gün, şiirlerinin sonraki yıllarda bu kadar ilgi göreceğini tahmin ediyor muydun?

İlgi çekmek ya da görmek, farkına varılmakla eşdeğerde değil ki; herhangi bir çiftçi tarlasıyla uğraşırken bir gün herkesin ondan söz edeceğini düşünmez sanırım. Mesele, tarlanın iyi ürün vermesi ve bu ürünün belli bir kalitenin üstünde olmasıdır. Ama siz tarlanıza o güne kadar oralarda hiç ekilmemiş tohumlar ekiyorsanız neyle karşılaşacağınızı, daha da önemlisi neyle karşılaştırılacağınızı pek kestiremezsiniz. Değerler, ölçüler, kıstaslar başkalarının eline yakışır; şairin bunlara kafa yorması başka amaçlara hizmet eder: Satış kaygısı, ünlü olma hırsı, rekabet gibi. Tüm bunlar stabil şartlar isteyecektir, çünkü istikrara bağlıdır demin saydıklarım. Ticaret demektir. Şair ise değişkenlikle, dönüşümlerle şekillenmiyor mu? Yazdıklarımın ilgi uyandırmasını uyum sağlamakla ilişkilendiriyorum; yaklaşık yirmi beş yıldır yayımlamak kaç nesle denk geliyorsa, o kadar uyum, o kadar çatışma vardır. Modernizmin avantajı. Ama açıkçası belki de hâlâ inat ettiğim okur-edebiyatçı yakınlaşmasının boyutuyla bağlantılı okunmam; o da şu: İnsanlarla daima temas halindeyim. Yapay da değil, yüz yüze bir temas bu. Diğer şairlerin es geçtiği kardeşlik duygusu.

Ama gene de her şey Adam Yayınları'nda, Memet Fuat ile mi başladı? Yoksa yanılıyor muyum?

Yanılmıyorsun; Memet Hoca'ya ulaşmadan önce *Milliyet Sanat*'ın Genç Şairler köşesinde Mustafa Öneş bir şiirime yer vermişti. İskender Över imzasıyla. Onun şevkiyle birçok dergiye başvurdum; hep reddedildi yazdıklarım, ta ki *Adam Sanat*'a kadar. Galiba benle yaşıt şairlerin birçoğu için fırsattı Memet Hoca. Şans demek yanlış olur. Fırsat en doğru kelime. Çünkü küçümsemeden, önyargısız bir değerlendirmesi, anlama çabası vardı. Elbette kendi düşüncelerinden ödün vermiyordu ama, sanki hayatı, insanı önemseyen bütün şiirler değerliydi onun gözünde. İlk sorunuzda temastan söz etmiştim sahicilik açısından; Memet Fuat da bu teması olmazsa olmaz'lardan biri olarak görüyordu bence. Başarı genç insana yakışır, yaşlanan ise ödül ve emeklilik bekler. Genç insan sevişir, yaşlanan sevişme üzerine tezler üretir. Hangisi daha çekici, hangisi şiire daha yakın?

Elbette Memet Fuat'tan da önce senin şairlerin vardı. Edip Cansever başta. Hangi şairlerle başladın?

12-13 yaşlarındayken evimizdeki geniş kütüphanede keşfettiğim Hasan Hüseyin ve Nâzım ilk şairlerim sayılabilir. Bugün uzun soluklu, derdi olan ve öykü anlatan şiirlere sevgimin olmasının nedenidirler. Sonra Necatigil, Attilâ İlhan, Behramoğlu, Lorca, Neruda ve Mayakovski geldi. Orhan Veli'yi de bırakmıyordum. İkinci Yeni şairleriyle tanışmam 17-18 yaşlarıma denk geliyor. O dönemimin delişmenliğinden mi, bilemiyorum, en geç ısındığım şair Oktay Rifat'tı. Mesafeli olduğu hissine kapılmıştım. Yanılsam da, Oktay Rifat ve Enis Batur aynı örgüden faydalanır; Batur'un şiiriyle dostluk kurdukça ısındım Rifat'a. Turgut Uyar, Melih Cevdet Anday sert bloklardı. Cemal Süreya, İlhan Berk anlaşılmak için yaşa bağlı deneyim gerektiriyordu. Ece Ayhan'ı ise tıpta patoloji okurken başucuma koydum. Cansever ise büyük keşifti dünyamda: Aradığım her şeyi onda buldum. Bugün bile üzerimde afrodizyak etkisi sürmekte;

Vicdan azabı çektiklerinde de akıllarına *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme* geliyorsa...

ne zaman bir şiirini okusam yazma arzusu kaplar içimi. Aşk benzeri bir saplantı. Zaten bir şiir sizi heyecanlandırabiliyorsa şairini ayrı yere koyarsınız. O sizin mücadele arkadaşınızdır. İkizinizdir. Sırdaşınızdır. Suç ortağınızdır.

Kimilerine göre *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme* senin en iyi kitabın. Senin böyle düşündüğünü sanmıyorum. Niçin böyle düşünülüyor sence?..

Sağlamcılık ve takipsizlik. Şairle beraber onun edebi yolculuğuna çıkmayıp karada kalmanız sağlamcılıktır; onun sonraki yazdıklarının "tamamı"nı izlemeyip savsaklamak da takipsizlik kararını kuvvetlendirir. Zaten şair kitap yazmaz ki, şiir yazar. Kitap yazanlar nesir düşkünleridir. Kendi adıma o kitaptan sonra okurun paylaştığı şiirlerime baktığımda, büyük oranı ileriki kitaplarımdaki şiirlerin oluşturduğunu söyleyebilirim; "Paris", "Sacriface", *Bir Nedeni Yok Yalnızca Öptüm*, "Büyük Ortadoğu Şiiri", "Remix Dualar" gibi. Sizi bugün bile sadece ilk kitabınızla değerlendiriyorlarsa eleştirmenlerdeki tutuculuğun ve tembelliğin tartışmaya açılması gerekir. "Gençliğimde sizi çok okurdum; ama şimdi iş güç" diye sızlananlarla çevrili her şair. Çünkü şiirin sunduğu bağımsızlıkla ve özgürlükle bağı kopmuş onların. Sisteme entegrasyon kolaylarına gelmiş. Vicdan azabı çektiklerinde de akıllarına *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme* geliyorsa hayıflanacak olan ben değilim herhalde. *GSY* bir panoramaydı; gitgide muhalif bir dilin oturtulması zaman aldı. İnsanlar tavır almakla taraf olmayı aynı tanımla kullandıkça bu sıkıntı sürecektir. Pek ilgilenmiyorum açıkçası. İlgilenirsem şekillenmeye başlarım.

Sert şiirler yazıyorsun, ilk şiirlerinden başlayarak. Şiirlerindeki kadar sert bir hayatı yaşıyor musun? Yoksa şairin, dışındaki dünyayı algılama biçiminden mi geliyor bu?

Yüzeysel muayene yeterli midir? Hayır. Dört dörtlük bir muayene sonrası farmakolojik ya da cerrahi yöntemlerle tedaviye girişirsiniz. Farmakoloji yan etki riski taşırken cerrahi can yakar. Bırakalım şiirin okşayan şefkatli elini; güzel sözlerle hiçbir şey değişmez. Hayatın, hayatımızın iktidarları küstah ve acımasız; şairlerin, muhlis yaklaşımı çoktan terk etmiş olması gerekirdi. İki seçenek var: Ya tabiata kaçacaksınız ya da kentleşmiş yerküre ile dövüşeceksiniz. Bireyi kendine yeten bir canlı olarak adlandırıp bu sürüye toplum diyen zihniyetin karşısında sert şiir bile tek başına çözüm değil. Şiir slogan giysisinden soyunup eylem giysisini giymeli. Yalnız şiir mi? Hayat-

lar da bu geçişe ihtiyaç duyuyor. Mutsuzluklar özgüvenle idare edilecek bir ömrün çuvallamasına bağlı. Yazdıklarınız coğrafyanızdaki birine, bir Peruluya, bir Hintliye, bir Norveçliye, bir Somaliliye, özellikle de size bile hitap etmiyorsa boşuna yazıyorsunuzdur. Sertlik, bükülmemek'i yanında taşıyor.

Genç şair, şiirimizin geçmişinden ne kadar kopmalı, ne kadar ona bağlanmalı?

Saygı duyacak kadar bağlanmalı, sevgi duymayacak kadar kopmalı. Geçmiş, geleceğin altyapı oluşumu için kaçınılmaz. Ancak, geçmiş "geçmiş" olma noktasına geldiyse bu uygulamaya maruz kalmalı. Eskimeli, günden kopmalı, tadını ve parlaklığını yitirmeli: O zaman geçmiş'tir. Yoksa Ahmet Haşim hâlâ yeni mesela. Hayalci, aklın büyüsüne kapılmış; teslim olduğu/hükmü altına girdiği bir zafiyet saptayamazsınız. Genç şair, ideolojik olarak ters de düşse, dizelerini okurken telaşa kapıldığı edebiyatçılara yönelmeli. Çünkü yöneldiği şey'in bir zaman sonra orada bulduğu "kendi" olduğu gerçeğiyle yüzleşebilir. Karşılıklı konmuş aynaların nesneyi derinlemesine çoğaltması klişesidir. Biri sizi çoğaltamıyorsa o aynanın sırrı bozulmuştur. İşte, geçmiş budur.

Sen bir şehir şairisin, bir metropol şairi. İstanbul var, her şeyden önce. Dolayısıyla doğaya uzaksın şiirlerinde...

Doğayla sıkı fıkı olmadığımı kabul ederim; ama ısınmak için elimden geleni de yapıyorum. Düşünsel bir kaynaşma, yan yana gelebilme uğraşı belki de. Hayvan psikolojisinin sanatçı psikolojisiyle benzerlikleri çekici. Başka bir açıdan, halk ozanının doğayla bağında müzik bir aracı; şehir ise gürültü mekanizmasıyla, gürültünün tonlarıyla, kirle yazıyor librettosunu. Doğa aslında yatay ve aşağı/simetrik, şehir ise dikey ve yukarı/asimetrik. Bu matematikte şiirinizin hangi platformda güçlü olacağına karar verme hakkını kullanıyorsunuz.

İstanbul, bir yandan inanılmaz bir kaos görüntüsü veriyor, öbür yandan kendini koruduğunu düşünen insanlarıyla öylesine yaşayıp gidiyor ve şair, o insanlara, Aldanma, diyor, küçük İskender hep bunu dedi...

Makinenin içini işaret ediyorsun: İletişim çağındayız güya; oysa iletişim, güdüleri örgütleyerek bundan kazanç sağlayan metacı bilinçlerin illüzyonu. İletişim diye bir şey yok, asla da olmadı. Organizmanın sosyalleşme tezahürüymüş bu; hangi başvuru kaynağından hareketle bu sonuca ulaşıldı? Her şeyi ama her şeyi korku sağlıyor: Yalnız kalma korkusu, soyunun tükenmesi korkusu, korunamama-öldürülme korkusu, aç kalma korkusu, libidonun boşa gitmesi korkusu gibi. Din, devlet, kurumlar, sanat, bilim sırf bu korkulardan besleniyor. Aldanma derken, barış kendinle ve ruhunla konuş anlamındadır o deyişim.

İnsanlarla daima temas halindeyim. Yapay da değil, yüz yüze bir temas bu. Diğer şairlerin es geçtiği kardeşlik duygusu.

***Periler Ölürken Özür Diler*'i bir kırılma noktası olarak görüyorsun. Senin şiirini anlamak için bu kırılmayı biraz açıklayabilir misin?**

Periler'e kadar ben de yüklenmiş kodlarla bakıyordum çevreme; birdenbire gülünç durumda olduğumuzu hissettim; gülünç ve

“Uzun bir beste...”

küçük İskender bir büyük şiiri yazıyor aslında, onca kitap bir büyük şiiri adım adım sürdürüyor, desem...

Uzun bir beste diye düzeltsem; aidiyetini korusa da bir önceki ezgiden sıyrılmaya çalışanı dillendirmek: Her defasında anlamları boşaltıp başkayla doldurmak, o başkanın ne olabileceği üstüne matematik ve tıptan yararlanıp kötü'nün ana karşılığını akla uygun hale getirmek. Vahşeti aklayıp onaylamak değil, var olan vahşetin merkezine inebilmek – nedenlerini araştırmak. Ağrıları örneklemek diye de geçiştirebilir birileri. Bunun ironisi büyük işte; büyük şey odur. İroni. İyi nedir ki kötüden kaçılır? İyi öğretilir, kötü vardır. Her şey kötüdür canlı tarihinde. İyi yoktur. İyi ütopyadır, düştür; kötü ise gerçeğin ta kendisidir. Bildiklerimizin kodlanmış kelimelerle ezberletildiğini varsayıyorum. Harf yok. Sayı yok. Aşk yok. Ruh yok. Hepsi safsata.

acıklı hatta. İdealler, hüzünler, kıskançlıklar, yüksek umutlar. Taşın böyle sıkıntılar, duygular taşımadığını görmek zaman alıyor. Ağaç için de böyle bu, su için de. Bunalmanın kaynağında dayatılan tanımlamalara uyum sağlayamama sorunu yatıyordu. Nihilizme sırnaşma sayılmasın; hiçlikten değil, yok'luktan açılan bir kapı bu. Algılar açıldığında, yok diye bağırabildiğinizde rahatlıyorsunuz aslında. Benim en koyu sevda şiirimde bile bir alay bulunabilir; kendimle alaydır bu. Kendim dediğim herhangi bir insan.

Çok verimlisin ve çok yazıyorsun. Bunun bütün şiirinde bir eksiklik yarattığını söyleyenler de var, kendini tekrar ediyor gibi...

Tekerlek de dönerken kendini tekrar eder; ama dönmezse yol alınmaz. Dünya da dönerken kendini tekrar eder; ama dönmezse zaman ve tarih yok olur. Aynı yeri kazmazsanız petrol bulamazsınız.

Seçtiğin bir yaşam biçimi var. Zorlukları da var bunun. Her şeyden önce, şair para kazanmaz...

Şiir ve para; yan yana geldiğinde anlamsızlık hakkında fikir yürütmeye başlayabiliyorsunuz. Yine de bir meslek sahibi olup ondan arta kalan zamanda şiirle uğraşmak da yorucu, ayıp ve zor. Paradoksu aşabilmek için en iyisi standartları aşağı çekerek yalnızca dilediğinizi yapma hakkınızı elinizde tutmak gibi geliyor bana. Eğer varlıklı bir aileden de beslenmiyorsanız, şairin yoksulluğunu ve yoksunluğunu geçiştirebileceği olanakları zorlamanız kaçınılmaz. Neler bunlar? Örneğin katıldığınız etkinliklerden belli bir pay talebi, tanıtım yazıları kaleme almak, telif iddialarını sürdürmek, edebi tavırdan caymadan yan alanlarda (senaryo, tekst, şarkı sözü vb.) ürün verme, danışmanlık, editörlük... Aklıma ilk gelenler bunlar. Sokakta şiir kitaplarını, fanzinlerini satanlar da var; onlar da önemli. Karar verdiniz mi olanaklar çoğalır.

Sana marjinal diyenler var, bir de yeraltı şairi. Ne diyorsun bu ikisine?

Marjinal değilim. Çünkü sıradan birinin beklentileri, özlemleri ile ayaktayım. Yeraltı şairi tanımı iltifattır; oysa ben altkültüre meraklı bir araştırmacıyım. Şüphesiz, olağanın dışında birikenler çekici. Uzakta olanlar. Uzakta bırakılanlar. Dışarı atılanlar. Peki, ister miydim? İsterdim. Hayallerimde, fantezilerimde bambaşka bir İskender duruyor. Duruyor da duruyor işte. Bir aksiyon yok. Nedeni de basit: Yaşadığımız coğrafyanın hali vakti.

Ama genç şairlerle çok yakından ilgileniyorsun. Yıllardır genç şairlerin şiirlerini değerlendiriyorsun, dostluk ediyorsun...

Seviyorum onları. Heyecanlarına kapılıyor, vurdumduymazlıklarına ise kızıyorum. Şiir değerlendirmesi demeyelim ona; direksiyon hâkimiyeti için yardımcı olma çabası. Yavaş yavaş çekildim o alandan; şiirlerini bir derginin ilgili köşesine gönderen arkadaşımızın beni sevip sevmeme, önemsememe ihtimali

Hayatın, hayatımızın iktidarları küstah ve acımasız; şairlerin, muhlis yaklaşımı çoktan terk etmiş olması gerekirdi. İki seçenek var: Ya tabiata kaçacaksınız ya da kentleşmiş yerküre ile dövüşeceksiniz.

Beyin, oyunları bozdu mu netlik sağlanacak ve diğerleri size deli muamelesi yapacaktır. *Flu'es* bunun göndermeleriyle oluştu.

içimi kemirdi. Gizli gizli bir iktidar kurdum sanılabilirdi. Nesnel davranmaya çabalasam da ipin ucu kaçabilir. Ne gerek var böyle bir sıkıntıya? Jürilerden de ayrıldım benzer telaş yüzünden; bir tek, seçkin bir lisenin öğrenciler arasında düzenlediği yarışmada yer alıyorum. O da, tıptan sonra bir süre devam edip bıraktığım sosyoloji eğitimini tamamlayabilseydim öğretmen olacaktım, gençlerle birliktelik mutluluğu bir bakıma. Ama en güzeli, gençlerle birlikte 18 yıla yakındır sürdürdüğüm, edebiyat çevrelerince çok da önemsenmeyen şiir performanslarında onlarla aynı sahneyi paylaşıp şiir okumak.

Genç şairlerden bazı adlar verebilir misin?

Onur Akyıl, Pelin Özer, Efe Murad, Özgür Asan, Onur Sakarya, Ömer Şişman, Gonca Özmen, Eren Okur, Zozan Gemilerördü, Harun Atak, Umut Taylan, Kerim Akbaş, Alper Volkan Dikyar, Tolga Karagöz hatırıma ilk gelenler. Bu listeye çok isim eklenebilir; ayrımcılık da yapmayayım; ancak bu imzaların şiirlerini görünce okumadan geçmiyorum. Öyküde de Seyit Göktepe ismini eklemeliyim. Şenol Erdoğan da önemsediğim adamlardan. Aytuğ Akdoğan da yetişiyor düzyazıda.

Sevdiğin roman ve öykü yazarları?..

Çok fazla. Hatta aşırı. Yerli ve yabancı olarak birer ustayla geçiştireyim bu soruyu: Yerli romancı Oğuz Atay, öykücü Sait Faik (Bilge Karasu bağışlasın beni); yabancı romancı James Joyce, öykücü Edgar Allen Poe (Bukowski de bağışlasın).

Peki 1980'den sonra eski kuşakların büyük şairleri gibi şairler çıkmadığı yolundaki düşüncelere ne diyorsun?

Henüz 1980'lerdeki insanlar hak ettikleri olumlu-olumsuz eleştiri yazılarıyla incelenmezken 1980 sonrası nasıl konuşulabilir? Yalnızca adalet değil, edebiyat da geç işliyor bu topraklarda. Sevdiklerimizle yetinmekle geçiştiriyor, tamamı kucaklamıyoruz. Mecbur değiliz herkesi izlemeye, ama bencilliğin bir "tarz" olması rahatsız edici. Önce Sami Baydar, Metin Kaçan, Cenk Koyuncu, Sibel Torunoğlu ve benzeri isimler üzerinde kafa yorulsun, kaybedilmesin bu değerler. Seyhan Erözçelik, Didem Madak, Nilgün Marmara ne kadar işlendi ki akademik ölçülerle? Biz hayattakiler onlara göre şanslıyız. Üstelik büyük şair nedir ki? Çok okunmak? Çok satmak? Küresel başarı? Gerçek Şair demek daha insaflı; Gerçek Şair tanımı da çağına göre değişiklik gösterecektir.

Yazdığın romanlar da var. Bilinegelen romanlardan büsbütün kopmuş, bir kurgusu olma-

Bir şiir sizi heyecanlandırabiliyorsa şairini ayrı yere koyarsınız. O sizin mücadele arkadaşınızdır. İkizinizdir. Sırdaşınızdır. Suç ortağınızdır.

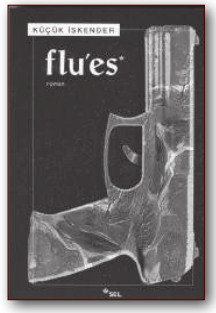
Büyük şair nedir ki? Çok okunmak? Çok satmak? Küresel başarı? Gerçek Şair demek daha insaflı; Gerçek Şair tanımı da çağına göre değişiklik gösterecektir.

yan romanlar. *Flu'es*'dan başlayarak, romanın sendeki yerinden söz eder misin?

Leke ürünleri onlar; kesitlerin albenisi. Ayrıntıların bütünü dışlayarak tahriği güçlü kılması. Bir tür video-art. Varoluşun fragmanları diye de toparlayabiliriz. Sürprizlerle kuşatılmış, belaya hep açık görüntüler, sözler, temsiller. Devasa bir koşuşturmanın ağır çekim izlenmesi. Pozisyon analizi. Burroughs'un Cut-up tekniğinin Ortadoğu'ya özgü versiyonu. Burada acı ağırlığını koymalı. Şiddet önde durup fonu örtmeli. Popüler kültürün yozlaştırdığı kimlikler, çürüyen kişilikler paniğe kapılmalı. Benim kahramanlarım bu çığrından çıkışta hata üstüne hata yaparak Gayya'ya inmeli, itilmeli, düşmeli. Felaketin çekirdeğine yuvarlanan ben'ler, şizofreniyi bir doygunluk sanacaklardır. Orada hastalık bir huzurdur. Hareket noktası dünya ve dünyevi meseleler olsa da, kat edilen yolda Bilgi Aurası hepimizi kökten kopartacaktır. Kopuş, güvensizlikle koşut. Beyin, oyunları bozdu mu netlik sağlanacak ve diğerleri size deli muamelesi yapacaktır. *Flu'es* bunun göndermeleriyle oluştu. *Zatülcenp* de öyle. *Cehenneme Gitme Yöntemleri*'nde ise uyuşturucu ve ergenlik sıkıntılarıyla savrulan bir avuç gencin trajedisi anlatılmıştı. Onlar roman değil, serbest metinler. Rüyanın içinde görüldüğü uykuyu tanımlayıp kanıtlaması.

Roman, şiir gibi bir edebiyat türü değil, bunu biliyoruz. Öyleyse nedir sence?

Kurmacanın vakanüvisi, romancılar. Şiirden beslenmedikçe, kuru dili sadelikle karıştırmaya devam edecekler. Fiil, edebiyatı öldürendir. Fiil bir sonucu, durumu belirler; şiir bir hal ve edadır bende. Yön işaret etmektir. Şiirin

tespitte bulunması haddini aşması sanki. Rapor tadı. Şiirde olay yeri incelemesi yapılırken romanda daha çok mahkeme kararını okuruz. Şairler sanık olarak yargılanırken yargı mekanizmasındaki avukatlar, savcılar, hâkimler romancıyı andırır. Bu nedenle roman mecazen bir zaman kaybıdır; çünkü gerçek yoktur. Gerçek, biçimlendirilen bir şeydir. Genellendikçe inandırıcılığı artar. Yazarlar, yaşayamadıklarını kaleme alıyor olabilirler; şairler ise yaşamak istemedikleri, yaşadıklarında aşırı üzülüp aşırı sevinebilecekleri delilik sınırındaki karmaşayı dillendirirler. Büyüden yanadırlar. Evrenden yanadırlar. Hiç meczup yazar gören var mı?

Yaşadığımız bu hayatta seni en çok rahatsız eden, korkutan ve mutlu eden şeyler neler?

Riyakârlık, İçten Pazarlık, Şımarıklık, Cehalet, Küstahlık; bunlar rahatsız eder. Gasp, Linç, İftira, İhanet, Kıymet Bilmezlik; bunlar korkutur. Özgürlük, Zekâ, Disiplinsizlik, Karşılıklı Sevgi, Alkol; bunlar mutlu eder.

İskender, sen çok sevdiğim bir şairsin, ömrün uzun olsun.

Sağ olasın. Sizler de ardımdan "ne adamdı" diyecek kadar yaşarsınız umarım. N

Başarı genç insana yakışır, yaşlanan ise ödül ve emeklilik bekler. Genç insan sevişir, yaşlanan sevişme üzerine tezler üretir. Hangisi daha çekici, hangisi şiire daha yakın?

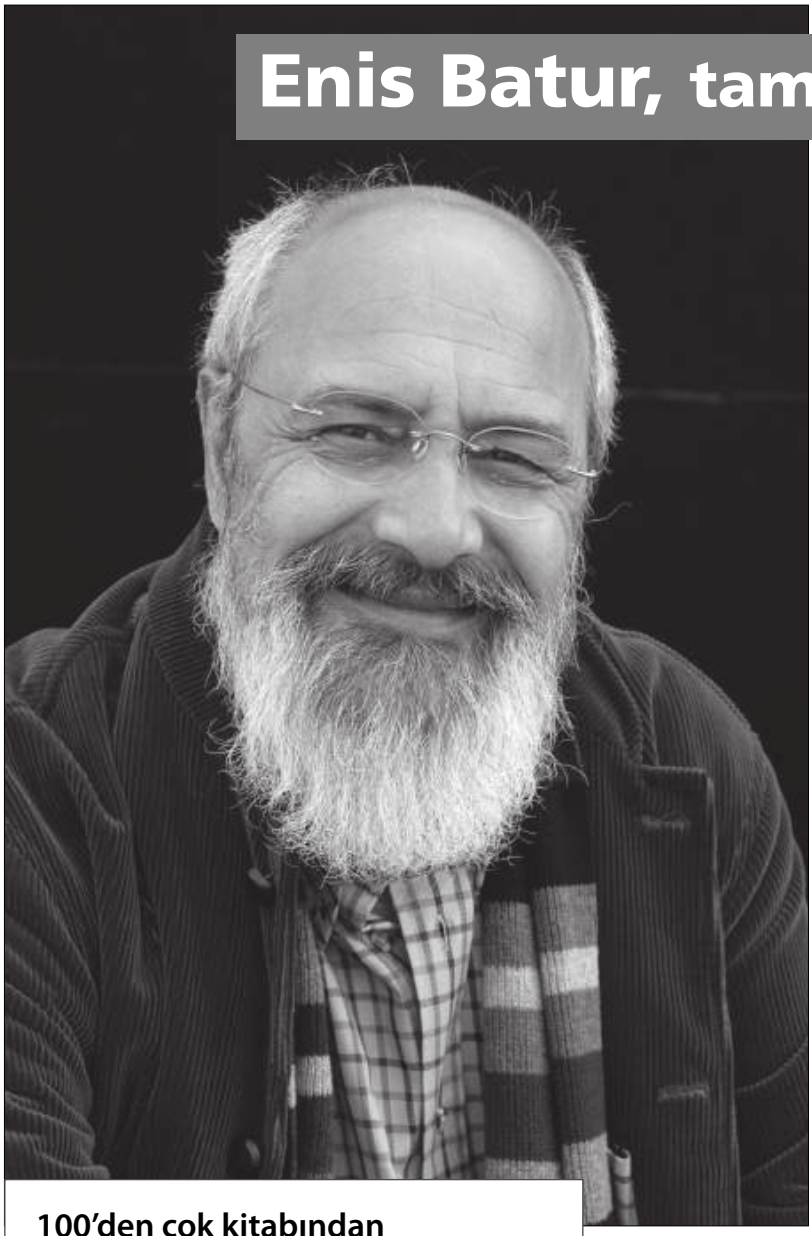
GONCA ÖZMEN'İN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Bana sözcüklerden sahih bir ruh üflediği içindi. Büyülü dilleri, lirizmleri, imgeleri, metaforları ve ritimleriyle hem şiir hem roman sayılabilecek, simgesel özellikler taşıyan, çok odaklı anlatı teknikleriyle yoğunlaştırılmış metinler yazdığı içindi. Olay örgüsünü, betimlemeyi, zamanı ve mekânı iplemediği, sayıklarcasına uzun bir düzyazı şiirden seslendiği içindi. "Yazmazsam, hiçbir şey bir bütün oluşturamıyor" dediği içindi. Zihninin alışılmışa, yaşamının tanımlanmışa itirazı içindi. Ayrıksılığı, parıltılı zekâsı, düşlem gücü, keskin ironisi, özgürlük tutkusu ve tüm defolarıyla kendine özgülüğü içindi. Yazma-bozma-düzeltme-yeniden yazma uğraşlarında mükemmeliyetçiliğe yönelen, bazen yazmayı çileye çeviren yorucu özen ve titizliğini bana miras bıraktığı içindi. Savaşın bir erkek mesleği ve onların kafa yapılarının ürünü olduğunu söyleyen haklılığı içindi. Kendini bir nehre cebindeki taşlarla emanet edebilecek denli zarif olduğu içindi. Güçlü kanatlarını içimde sonsuz çırptığı içindi Virginia Woolf'un benim için etkileyen ve esinleyen oluşu.

GÜLBİN ERİŞ

Enis Batur, tam şu sırada...

Enis Batur'u yakalamak, ona sorular sorup yanıtlar almak eskisi kadar kolay değil. Bir zamanlar ve uzun yıllar edebiyat kamuoyunun çok önünde bulunmak, o kamuoyuna karşı diyeceklerini tüketmekle de sonuçlanır. Enis Batur da artık kendi dünyasına daha çok çekilmiş durumda. Yazmak ve okumaktan başka ne kaygısı kalmıştır. Belki derdini başkalarına anlatmak. *Notos* için ondan kısa kısa yanıtlar almak da kolay olmadı.

100'den çok kitabından en sevdiklerini söyleyebilir mi

En sevdiğim kitaplar yazmakta olduklarım: "Sonuncu Tekil Şahıs İçin Şiirler", "Bir Su Masalı" ve "Kitap Evi" demek ki.

Enis Batur'un bugüne dek kaç kitabı yayımlandı
Sayısını tam –gerçekten– bilmiyorum ve bu manasız şehir efsanesinden çoktan bıktığımı belirtmek istiyorum.

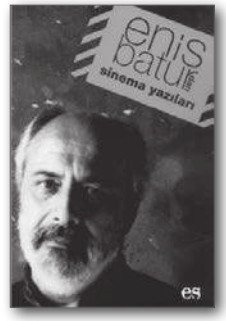
Peki hayal ettiği kitabı tanımlayabilir mi
Hayalini kurduğum Kitab, tek bir gövdenin içinden açılacak sonsuz sayıda kapıdan oluşuyor.

Paris mi, İstanbul mu
Ne biri, ne ötekisi: "Büyük Şehir"den yorgun düştüm artık, "uzakta birkaç köy", arıyorum.

Önce şair mi, deneme yazarı mı
Abes soru: Etle tırnak ayrılmaz.

Şu sıralarda ne yazıyor
Şiirler, nesirler, denemeler!

En sevdiği yazarlar, şairler
Edebiyat dünyasını çoktanrılı dinlerin dünyasına benzetiyorum, hepsi bana gerekli irili ufaklı ilahların arasında ayrım yapmıyorum.

Yakından izlediği yeni yazarlar
35 yaş altı şairler.

Türkiye'deki okuru nasıl tanımlıyor
Nüfusu giderek artıyor, kalitesi giderek düşüyor.

Türkiye'nin yakın geleceğini nasıl görüyor
Son 50 yılı gördüğüm gibi: Bitmez tükenmez kalın bir sis.

Türk edebiyatının dünyada yeri var mı
Çok yetersiz şimdilik, ama bir hareket var.

Dünyada edebiyat nereye gidiyor
Global kapitalist düzen içinde köşesinde büzüşmeye.

Şu sıralarda okuduğu kitaplar
Reverdy'nin şiir kitapları masamda.

Fotoğraf **Özgür Ölçer**

Faruk Duman

Daha yaşlanmamış. Karadeniz taraflarında, yıllar önce, kitaplarının cılız telifiyle aldığı bir yeri var. Tren vagonlarını andıran bir ev inşa ediyor. Kendisi. Mümkün olsa, evini de beline bağlasa diyelim. Şu karşıda uzanmış orman var ya. Sis, bilmem ne. Evle birlikte, seyrelmeyi hiç mi hiç düşünmeyen sisin içinde kaybolsa. Yine de, bu olsa bile, zamanını boşa geçirmeyi düşünmüyor elbette. Elindeki keseri görüyorsunuz. Bu bir fotoğraf. Fakat keserin asıl işlevi başka. Bununla, mutlaka, bizim hastalıklı edebiyatımızı parçalayacak. Yenisini, daha iyisini, bundan sonra doğacak ve bu tarafta, yani sizin fotoğrafa baktığınız tarafta bulunanlar çiftleşirlerse eğer – onlar yapabilsinler diye. Fakat suçlu – öyleyse. Sis onu asla geri vermeyecek.

E.M. Forster

Bay Andrews

Ölülerin ruhları Mahşer Yeri'ne ve Cennet Kapısı'na doğru yükseliyordu. Dünyanın ruhu onları mağlup etme, şahsiyet denen ince muhafazalarını kırma, onların erdemini kendisininkine katma çabasıyla, tıpkı atmosferin yükselen balonları sıkıştırdığı gibi, her yandan sıkıştırıyordu. Ama onlar dünyadaki görkemli bireysel hayatlarını hatırlayıp önlerindeki hayatın umuduyla karşı koyuyorlardı.

Aralarında hayırsever ve onurlu bir hayattan sonra yakın zamanda şehirdeki evinde vefat etmiş olan bir Bay Andrews'un da ruhu yükselmekteydi. Bay Andrews kendini şefkatli, dürüst ve inançlı biri sayardı ve her ne kadar sorgusuna tam bir huşu içinde yaklaşmış olsa da sonucundan şüphe edemiyordu. Ne de olsa Tanrı haset etmezdi. Sırf gelişi bekleniyor diye selameti esirgemezdi. Erdemli bir ruh kendi erdeminin farkında olabilirdi ve Bay Andrews da kendisininkinin farkındaydı.

"Yol uzun," dedi bir ses, "ama hoş sohbetle kısalır. Sana eşlik edebilir miyim?"

"Seve seve," dedi Bay Andrews. Elini uzattı ve iki ruh yukarı doğru birlikte süzüldü.

"Kâfirle dövüşürken katletildim," dedi öteki, coşkuyla, "bu nedenle de doğrudan peygamberimizin anlattığı o hazlara ulaşacağım."

"Hıristiyan değil misin?" diye sordu Bay Andrews vakarla.

"Hayır, İnançlıyım. Ama elbette sen de Müslümansın, değil mi?"

"Değilim," dedi Bay Andrews. "Ben İnançlıyım."

İki ruh konuşmadan yukarı doğru süzüldüler, ama birbirlerinin ellerini de bırakmadılar. "Ben açık görüşlüyüm," diye ekledi usulca. "Açık" sözcüğü boşlukta garip bir şekilde titredi.

"Bana kariyerini anlatsana," dedi Türk sonunda.

"İyi bir orta sınıf ailede doğdum ve eğitimimi Winchester ve Oxford'da tamamladım. Misyoner olmayı düşündüm ama onun yerine Ticaret Odası'ndan aldığım iş teklifini kabul ettim. Otuz iki yaşında evlendim, dört çocuğum oldu, ama ikisi öldü. Geride eşimi bıraktım. Eğer bir süre daha yaşasaydım şövalyelik nişanı alacaktım."

"Şimdi ben kariyerimi anlatayım. Babamın kim olduğundan hiçbir zaman emin olmadım, anneminse bir önemi yok. Selanik'in varoşlarında büyüdüm. Sonra bir çeteye katıldım ve beraber kâfirin köylerini yağmaladık. Başarılıydım ve üç karım oldu, hepsi de yaşıyor."

"Oğullarımdan biri Makedonya'da seyahat ederken öldürüldü. Belki de onu sen öldürmüşsündür."

"Gayet mümkün."

İki ruh el ele yukarı doğru süzülüyordu. Bay Andrews yaklaşan trajedinin dehşetiyle bir daha konuşmadı. Bu tanrıtanımaz, kanun tanımaz, zalim, şehvet düşkünü adam cennete kabul edileceğine inanıyordu. Hem de ne cennet – bir haydutun dünyadaki hayatının bayağı zevkleriyle dolu bir yer! Ama Bay Andrews ne tiksinti ne de ahlaki bir infial hissetti. Yalnızca müthiş bir acıma duygusu sezinliyordu ve kendi erdemleri, karşısına hiçbir şekilde dikilmedi. Elini daha sıkı tuttuğu, onun da kendi elini daha sıkı tuttuğunu düşündüğü bu adamı kurtarmayı arzu ediyordu. Ve Cennet Kapısı'na vardığında niyetlendiği gibi "Girebilir miyim?" demek yerine, "*O* giremez mi?" diye seslendi.

Aynı anda Türk de aynı şekilde seslendi. Çünkü ikisinin de içinde aynı maneviyat işliyordu.

Girişten bir ses, "İkiniz de girebilirsiniz," diye yanıtladı. İçlerine mutluluk doldu ve birlikte ilerlediler.

Sonra ses, "Hangi giysilerle gireceksiniz?" dedi.

"En iyi giysilerimle," diye bağırdı Türk, "çaldıklarımla." Ve kendini ihtişamlı bir sarık ve gümüş işlemeli bir yelek ile şalvar ve üstünde fişekler, tabancalar, bıçaklar asılı olan kocaman bir kemerle donattı.

"Peki sen hangi giysilerle gireceksin?" dedi ses, Bay Andrews'a.

Bay Andrews en iyi giysilerini düşündü ama onları yeniden giymek istemiyordu. Sonunda hatırladı ve, "Cüppe," dedi.

"Ne renk ve ne tarz?" diye sordu ses.

Bay Andrews bu konuda daha önceden pek düşünmemişti. Kararsız bir tonla, "Beyaz, herhalde, yumuşak ve dökümlü bir kumaştan," diye yanıtladı, ve anlattığı gibi bir giysiyle donandı hemen. "Doğru giyiyor muyum?" diye sordu.

"Nasıl istiyorsan öyle giyin," diye yanıtladı ses. "Başka ne arzu ediyorsun?"

"Bir arp," dedi Bay Andrews. "Küçük bir tane."

Elinde küçük altın bir arp belirdi.

"Ve bir palmiye – hayır, palmiye alamam, o şehitliğin mükâfatı; benim hayatım sakin ve mutlu geçti."

"Eğer arzu ediyorsan palmiye alabilirsin."

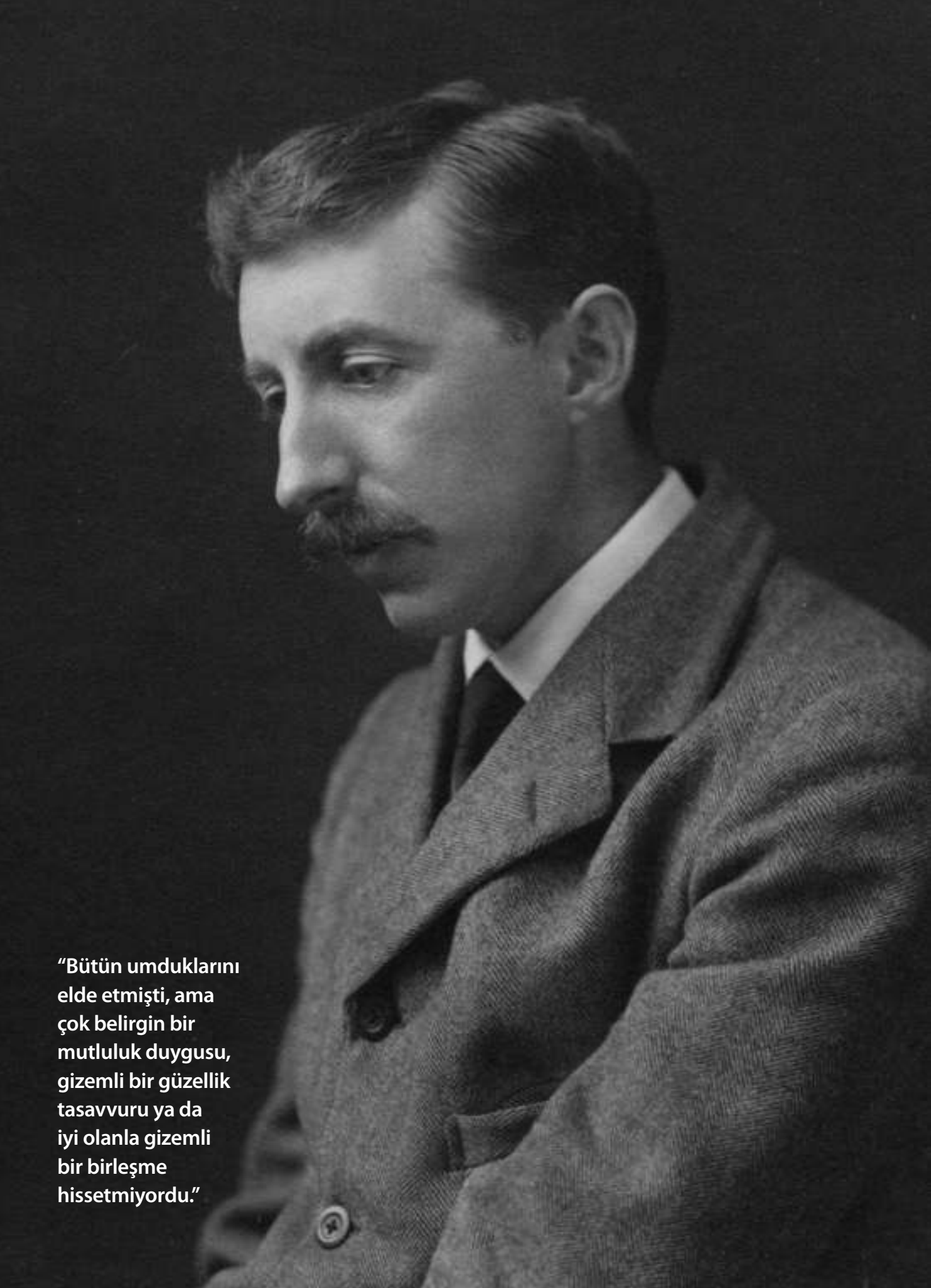
Ama Bay Andrews palmiyeyi geri çevirdi ve beyaz cüppesi içinde, çoktan cennete girmiş olan Türkü aceleyle takip etti. O, açık kapıdan geçerken tıpkı onun gibi giyinmiş bir adam umutsuz bir ifadeyle dışarı çıkıyordu.

"O neden mutlu değil?" diye sordu.

Ses yanıt vermedi.

"Peki bu içerde, tahtlarda ve dağlarda oturanlar kim? Niçin kimisi korkunç, ve üzüntülü, ve çirkin?"

Yanıt yoktu. Bay Andrews içeri girdi ve oturanların dünyada o anda tapılmakta olan tanrılar olduklarını gördü. Her birinin etrafında onlara methiyeler düzen ruhlar vardı. Ama tanrılar kulak asmıyordu, çünkü onlar yalnızca kendilerini besleyen, yani hayatta olan insanların dualarını dinliyorlardı. Bazen bir inanç zayıflardı, o zaman o inancın tanrısı da solar ve küçülür, ve hatta o gün yeteri kadar pohpohlanmadığı için baygınlık geçirirdi. Bazen de bir yeniden uyanış hareketi ya da büyük bir anma töreni sayesinde ya da başka bir nedenle bir inanç güçlenir, onunla birlikte tanrısı da güçlenirdi. Hatta daha da sıklıkla, bir inanç değişir, onunla birlikte tanrısının da nitelikleri değişir ve çelişkili bir hal alırdı, coşkunluktan saygınlığa ya da ılımlılık ve evrensel aşktan savaşın vahşetine dönüşürdü. Bazen de bir tanrı her birinin kendi ayinleri ve istikrarsız dua kaynakları olan

“Bütün umduklarını elde etmişti, ama çok belirgin bir mutluluk duygusu, gizemli bir güzellik tasavvuru ya da iyi olanla gizemli bir birleşme hissetmiyordu.”

iki, üç, hatta daha çok tanrıya bölünürdü.

Bay Andrews Buddha'yı gördü, ve Vişnu'yu, ve Allah'ı, ve Yehova'yı, ve Elohim'i. Aynı şekilde birkaç vahşi tarafından tapılan küçük çirkin kararlı tanrılar gördü. Neo-Pagan Zeus'un devasa belirsiz hatlarını gördü. Zalim tanrılar vardı, ve kaba tanrılar, ve işkence görmüş tanrılar, ve hatta daha kötüsü, hırçın, hilekâr ya da bayağı tanrılar vardı. İnsanlığın hiçbir meramı atlanmamıştı. Hatta dileyenler için bir araf durumu ve Hıristiyan Bilim Kilisesi'nden olanlar için ölmediklerini ispatlayabilecekleri bir yer bile vardı.

Arpıyla çok oyalanmadı, onun yerine ölmüş arkadaşlarından herhangi birini, boşuna da olsa, aradı. Ruhlar sürekli giriş yapıyor olmasına rağmen Cennet ilginç bir biçimde hâlâ boş görünüyordu. Bütün umduklarını elde etmişti, ama çok belirgin bir mutluluk duygusu, gizemli bir güzellik tasavvuru ya da iyi olanla gizemli bir birleşme hissetmiyordu. Türkün girebilmesi için dua ettiği ve onun da aynı duayı ettiğini duyduğu, kapının dışındaki o anla karşılaştırılabilecek hiçbir şey yoktu. Sonunda yoldaşını gördüğünde insani bir sevinçle ona seslendi.

Türk, düşünceli bir şekilde oturuyordu ve etrafında yedili gruplar halinde *Kuran*'da kendisine söz verilen huriler vardı.

"Ah sevgili arkadaşım!" diye seslendi. "Buraya gel ve bir daha ayrılmayalım, benim hazlarım benim oldukları kadar senin de hazların olsunlar. Öteki arkadaşlarım nerede? Sevdiğim ya da öldürdüğüm insanlar?"

"Ben de yalnızca seni buldum," dedi Bay Andrews. Türkün yanına oturdu. Birbirinin aynısı olan huriler, kömür siyahı gözleriyle onları baygın baygın süzdüler.

"Bütün beklediklerimi elde etmiş olmama rağmen," dedi Türk, "öyle büyük bir mutluluk hissetmiyorum. Senin girebilmen için dua ettiğim ve senin de aynı duayı ettiğini duyduğum, kapının dışındaki o anla karşılaştırılabilecek hiçbir şey yok. Bu huriler düşündüğüm kadar güzel ve iyiler, ama daha iyi olmalarını dileyebilirim."

O anda huriler daha da dolgunlaştı, gözleri öncekinden daha da büyük ve siyah oldu. Bay Andrews da benzer bir şekilde giysisinin saflık ve yumuşaklığını ve arpının parıltısını arttırdı. Çünkü orada beklentileri karşılanıyordu ama umutları karşılık bulmuyordu.

"Ben gidiyorum," dedi Bay Andrews sonunda. "Sonsuzluğu arzuluyoruz ama onu hayal edemiyoruz. Onun ihsan edilmesini nasıl bekleyebiliriz? Ben hayallerim dışında hiçbir zaman sonsuz iyilik ve güzellikte olan herhangi bir şey tahayyül etmedim ki."

"Ben de seninle geliyorum," dedi öteki.

Beraber giriş kapısını buldular. Türk, hurilerinden ve en iyi giysilerinden ayrıldı. Bay Andrews cüppesini ve arpını attı.

"Çıkabilir miyiz?" diye sordular.

"Eğer istiyorsanız ikiniz de çıkabilirsiniz," dedi ses, "ama dışarda ne olduğunu unutmayın."

Eşikten geçer geçmez, dünyanın ruhunun baskısını hissettiler yine. Bir süre el ele karşı koydular. Sonra onun üstlerine çullanmasının ıstırabını çektiler. Ve sonra elde ettikleri bütün deneyimlerle, ortaya çıkardıkları bütün sevgi ve bilgelikle ona nüfuz ettiler ve onu iyileştirdiler. N

* Sevgili Mjora'ya yorumlarından dolayı teşekkürler.

İngilizceden çeviren **Burcu Alkan**

Edward Morgan Forster (1879-1970) romanlarında yirminci yüzyıl başlarındaki İngiliz toplumunda orta sınıf insanlarının yaşama biçimini ve bunu dayandığı temel değerleri eleştirir. Uzun yazarlık yaşamı boyunca Forster, öykü ve romanlarının yanı sıra gezi ve anı kitapları, eleştiri yazıları ve denemeler de yayımlamıştır. Türkçede yayımlanan kitaplarından bazıları: *Cennet Dolmuşu* (İletişim, 2002), *Manzaralı Bir Oda* (İletişim, 2002), *Hindistan'a Bir Geçit* (İletişim, 3. baskı, 2010), *Meleklerin Uğramadığı Yer* (Adam, 1982), *Maurice* (İletişim, 2. baskı, 2000), *Roman Sanatı* (Adam, 3. baskı, 2011).

Colette

Eski Eş

"İki kişilik masa mı? Böyle buyrun, Mösyö, Madam. Körfezin manzarasını seyretmek isterseniz percere kenarında boş bir masamız var."

Alice başgarsonu izledi.

"Evet, isteriz; haydi gel Marc, orada, suyun üstünde yemek yeriz, teknedeymişiz gibi."

Kocası kolundan tuttu Alice'i: "Hayır, şu tarafta daha rahat ederiz."

"Ama orası kalabalığın ortası; ben pencere kenarında –"

"Alice, lütfen!"

Kolunu kavrayan parmakların anlamlı biçimde kasılması üstüne kadın kocasına dönerek, "Ne var?" dedi. "Sorun nedir?"

"Sus," dedi kocası hafifçe. Israr vardı bakışlarında.

"Ne var Marc?"

"Söyleyeceğim sevgilim. Önce siparişimizi verelim. Karides ister misin ya da jöleli yumurta?"

"Sen ne istersen canım, biliyorsun bunu."

Birbirlerine gülümsediler. Bu arada başlarında dikilen ve işi başından aşkın başgarsonu değerli zamanından ediyorlardı. Adamcağız kan ter içinde, sinirli hareketlerle yapılan bir tür dans gösterisine girişmiş gibi durmadan hareket ediyordu olduğu yerde.

"Karides," dedi Marc, "sonra yumurta ve domuz pastırması, söğüş tavuk, yanında göbekli marul salatası. Beyaz peynir? Özel mönünüz mü var? İyi, özel mönünüzden alalım o zaman. İki fincan da koyu kahve. Şoförüm de burada yiyecek. Saat ikide çıkmamız gerekiyor. Elma şarabı mı? Yok, kalitesine güvenmiyorum. Şampanya lütfen."

Adam ağır bir iş yapmış gibi içini çekti. Önce öğle güneşi altındaki renksiz denizle inci beyazlığındaki gökyüzüne, sonra da karısına baktı. Romalıların haber tanrısı Merkür'ünkine benzeyen küçük şapkası ve yüzüne düşen tülüyle çok güzel buluyordu onu.

"Çok iyi görünüyorsun sevgilim. Biliyor musun, denizin mavisi, gözlerinin rengini yeşile döndürüyor. Yolculuğa çıktığımızdan bu yana biraz kilo aldın. Bir raddeye dek iyi bu, ama yalnızca bir raddeye dek."

Karısı yuvarlak hatlı diri göğüslerini dikleştirerek masaya doğru eğildi.

"Pencere kenarındaki masaya oturmama neden engel oldun, söyler misin?"

Marc Seguy yalan nedir bilmezdi.

"Tanıdığım birinin yanındaki masaya oturmak üzereydin de ondan."

"Benim tanımadığım biri mi?"

"Eski karım."

Alice ne söyleyeceğini şaşırdı, mavi gözleri büyüdü. Sonra, "Ne var bunda sevgilim?" dedi. "Tekrar karşılaşabilirsin, önemli değil ki."

Alice aklına gelen kaçınılmaz soruları sordu birbiri ardına:

"Seni gördü mü? Senin onu gördüğünü gördü mü? Bana onu gösterebilir misin?"

"Şimdi bakma lütfen. Bize bakıyor olabilir. Tek başına oturan kahverengi saçlı kadın, şapkasız, şu kırmızılı çocukların arkasında. Herhalde bu otelde kalıyor."

"Evet, anladım."

Geniş kenarlı plaj şapkalarıyla oturan birkaç kişinin arkasında kalan Alice dikkat çekmeden kadına bakabiliyordu, on beş ay önce kocasının karısı olan o kadına.

"Uyuşmazlık," dedi Marc, "yani tam bir uyuşmazlık demek istiyorum. Kısaca, anlaşamadık. İyi yetişmiş, anlayışlı insanlar gibi boşandık, iki arkadaş gibi, sessizce ve çabucak. Sonra ben sana âşık oldum, sen de benimle gerçekten mutlu olduğunu gösterdin. Mutluluğumuz suçlu ya da kurban duruma düşmüş birilerince gölgelenmediği için şanslıyız."

Beyaz giysili kadın gözlerini kısarak sigarasını tellendiriyor, düz ve parlak saçları gök mavisi demetler halinde denizden gelen ışıkları yansıtıyordu. Alice kocasına doğru döndü, tereyağlı ekmeğiyle bir karides attı ağzına. Bir anlık sessizlikten sonra, "Onun gözlerinin de mavi olduğunu neden söylemedin bana?" diye sordu.

"Hiç düşünmedim bunu."

Marc, Alice'in ekmek sepetine uzanan elini tutup öptü. Bundan haz duyarak kızardı

kadın. Koyu esmer tenli ve kaygısız, uçarı bir kadındı. İncelikten yoksun, hatta bayağılığı ağır basan bir izlenim verdiği söylenebilirdi. Ama mavisi değişken gözleri ve altın renkli dalgalı saçları kırılgan ve duygusal bir sarışın havası veriyordu ona. Kocasına karşı derin bir minnettarlık köprüsü kurmuştu gönlünde. Görünüşünde ve tavırlarındaki her şey uç noktadaki bir mutluluğun çok açık biçimde görünen izlerini sergiliyordu. Bu izleri dışavururken alçakgönüllü değildi üstelik; farkında olmadan yapıyordu bunu.

İştahla yiyip içiyorlardı. İkisi de birbirlerinin beyazlı kadını unuttuğunu sanıyordu. Yine de Alice ara sıra yüksek sesle güldüğünde Marc kendi davranışına dikkat ediyor, omuzlarını geri atarken başını dik tutuyordu. Kahvelerinin gelmesi için uzun süre beklediler. Sessiz bir bekleyişti bu. Görmedikleri güneşin dağınık yansımasından oluşan bir ışık nehri yavaş kıpırtılarla denizde oynaşıyor, göz kamaştırıcı bir parlaklık saçıyordu ortalığa.

"Hâlâ orada, biliyor musun?" diye fısıldadı Alice.

"Bu durum seni rahatsız mı ediyor? Kahveni başka bir yerde içmek ister misin?"

"Hayır, hiç de değil! Asıl rahatsız olması gereken o. Hem pek iyi vakit geçirmiş gibi görünmüyor, bak istersen."

"Bakmam gerekmez. O halini iyi bilirim."

"Yani, genellikle böyle mi davranırdı?"

Marc sigarasının dumanını burnundan salıverdi, kaşlarını çattı. "Bu hali mi? Hayır, sana açıkça söyleyebilirim: benimle mutlu değildi o."

"Sahi mi?"

"Senin bana düşkünlüğün, bunu açığa vuran davranışların çok hoş sevgilim... Çılgınca bir şey bu... Sen bir meleksin... Beni seviyorsun... Gözlerine baktıkça gururlanıyorum. Evet, bu gözler... Oysa o... Ben onu nasıl mutlu edeceğimi bilemedim, hepsi bu. Bilemedim bir türlü."

"Zor bir kadınmış, hepsi bu!" dedi Alice.

Alice huzursuz bir tavırla yelpazesini sallıyor ve kısa aralıklarla bakış atarak başını bambu sandalyesinin arkalığına yaslamış, halinden hoşnut bir gevşeklik içinde gözleri kapalı, sigara içen beyazlı kadını süzüyordu.

Marc alçakgönüllü bir tavırla omuz silkti. "Evet, kullandığın sözcük doğru," diye onayladı. "Ne yaparsın? Sürekli doyumsuzluk çeken kişiler için üzülmekten başka ne gelir elden? Ama biz doyumsuz değiliz, öyle değil mi tatlım?"

Alice yanıt vermedi. Gizli gizli ve yakından, kocasının düzgün hatlı ve sağlık fışkıran pembe yüzüne baktı, sonra da gür saçlarına, bir iki ak tele ve bakımlı küçük ellerine. İlk kez kuşkuya kapılarak, "O kadın bu adamdan daha fazla ne istemiş olabilir ki?" diye sordu kendi kendine.

Ve lokantadan çıkmak üzere ayağa kalktıkları sırada Marc hesabı ödeyip şoföre gidecekleri yeri söylerken Alice merakla ve gıptayla beyazlı kadına bakmayı sürdürüyordu, bu doyumsuz, bu zor, bu daha üstün... N

İngilizceden çeviren **Haluk Erdemol**

A. Adnan Azar

BİR AKLIN KALKIŞMA TEMRİNLERİ

V. olmanın uğultusu

1. Burada sadece yağmur.

Yağmur seni bekliyor; seninle uyanıyor. Sen odaları dolaşırken; mutfaktan salona, su, çay, kızartılmış ekmek, meyve taşırken seni izliyor: Dışarıdaki gölgen yağmur: Yazı masasına oturduğunda pencereye yerleşiyor; boş, sarı kâğıtlara bakıyor. Güneşe izin veriyor; ışıtsın, ısıtsın seni. Kalktığında o da hareketleniyor. İçinde kendini görebileceğin, ama, saydam, ıslak bir yüzey. Derinliği yok. Pencereyi açıp dokumak istemiyorsun ona; kırılsın istemiyorsun.

2. Burada sadece sabah.

Sabah, seni bekliyor; seninle uyanıyor. Sana değmiyor ama. Odaları dolaşırken seni izliyor. Az ışık. Az ses: Uzak tıpırtılar; uzak uğultu belli belirsiz. Sabah, salondaki koltuklardan büyük olanına yerleşiyor; boş, sarı kâğıtlara bakıyor oturduğu yerden. Sana izin veriyor; sana, varlığını veriyor. İçine geçip, dokunmak istemiyorsun ona; sessizlik veriyorsun karşılığında. Hep seninle uyansın. Değişerek gitsin sonra. Gelsin sonra. Geçsin; kırılsın istemiyorsun.

3. Burada sadece sen.

Son verişler, yeni bitirişler yok. Hatırlamak üzere unutuş yok.

Ocak 2012, Tepebaşı

Abdullah Ataşçı

Ancak Orada, Uzakta...

Tepenin başında iki gecekondunun kamburuna kondurulmuş evin camı açıktı. Pencereden dışarıya bakıyordu bir adam, kulağı sokağın seslerinde. Bir elinde tespih, diğerinde geçmiş. Geçmişi tutan eli sadık değil kendisine artık, felçli. Geçmiş hastalıktır daha çok, böyle düşünüyor, uzun zamandır böyle.

İçeride, bir şeylerin içinde koşturup duran kızına seslendi. "Gel," dedi, "aşağıdan sesler geliyor, onların sesi." Kaç zamandır geceleri oturup sadece belirsiz görüntü ve seslerle meşgul olan ihtiyar, gündüzleri de bunu kendine görev edinmişti artık. Kızının sesini bekledi bir müddet. Sonra kulağına götürdü elini. Ne zaman duymak istediği bir ses olsa, elini böyle kulağına götürüyordu. Her zamanki yoğun sessizlikle karşılaştı. Bu defa daha gür bir sesle, "Hatice sana söylüyorum, duymuyor musun?" dedi.

Hatice yıkadığı bulaşıkları bıraktı, yılgın bir yürüyüşle gelip babasının başında dikildi. Pencereye yaklaşıp aşağıdaki iki gecekondunun hafif çökmüş damına baktı. Oradan daha aşağılara, toprak yola kadar uzattı bakışını.

"Yanlış duymuşsun baba, kimseler yok," diyerek gitti. İhtiyarın o andan itibaren düşünceli hali biraz daha yaşlandı. Neyin yanlış olduğunu düşündü, bu yüzden. Bu koca dünyada nelerin yanlış yapıldığını... Kendindeki yanlışı buldu sonra iki kelime arasındaki düşünce uzaklığında, ihtiyarlık olduğuna karar verdi. İhtiyarlık dışındaki yanlışlıkların hiçbiri kendisine ait değildi.

Oturduğu sedirin başköşesinde duran yastığı kaldırıp altına baktı. Tabanca yerinde duruyordu.

"Hatice!" diye bağırdı yeniden. "Yemek yok mu yemek?"

Kızı sesini duymamış olacak ki, bir süre odanın kapısına dikti gözünü. Kalkıp mutfağa gitmeyi geçirdi aklından, dışarıda bir hışırtı duyunca bundan vazgeçip hemen tabancayı çıkardı. Sedirde dizlerinin üstünde durarak evlerin arasından kıvrıla kıvrıla gelen daracık yola baktı. Bir insanın silueti belirdi. Sağlam eliyle tabancayı sımsıkı kavradı. Gözlerinin iyi görmemesine içerlendi. Siluet biraz daha belirginleşip aşağıdaki iki evi de geçince, tabancayı ona nişanladı. Eli tetikteydi. "Hatice!" diye gürledi yeniden, sesi her zamankinden tiz çıkmıştı.

Hatice hemen arkasında duruyordu. Bir tabak yemek, ortasından yarılmış bir kuru soğanla bir parça ekmek koyduğu tepsiyi tutuyordu.

“Ne oldu baba, yine ne var?” diye sordu.

“Onlardan biri kapımıza kadar geldi. Bizi öldürecekler, demiştim, işte kapımıza kadar geldiler. Ama korkma, onu hemen yere sereceğim.”

Hatice elindeki tepsiyi yere koyup dışarıya baktı.

“Dur baba!” dedi yalvarırcasına, “Resul o, Resul!” İhtiyar da tuhaflaşıp kızının yüzüne baktı. Damadının bu saatte evde ne işi vardı?

Resul gelip kayınpederinin karşısındaki duvara sırtını vererek mindere oturdu sessizce. Karısının sorgulayan gözlerinden uzaktı. Hatice daha fazla dayanamayıp, “Neden erken geldin?” diye sordu.

Resul karşılık vermedi. “Yiyecek bir şeyler hazırla bana,” dedi. Karısı, yere koyduğu tepsiyi mutfağa geri götürdü. Kayınpederi damadı hiç gelmemiş gibi dışarıyı gözlüyordu hâlâ. Hatice önce sofra bezini serdi. Ardından siniye koyduğu iki tabak yemeği, yoğurdu, ekmeği, soğanı ve turşuyu getirip sofraya bıraktı.

Kayınpederinin elindeki tabancayı görünce Resul, “Baba, kurban olayım bırak elindeki silahı. Zaten canım sıkkın. Mahalledeki herkes arkamızdan gülüyor; delirdiğimizi, her şeyden, herkesten korktuğumuzu söylüyorlar. Buraya geldiğimizden beri ben de senin delirdiğini düşünüyorum. Ne olursun böyle yapma, git namazını kıl, kahvede domino oyna. Buradaki insanlar memlekettekilerden farklı değiller. Buradakilerin de birçoğu bizim oralardan gelmiş. Bizim gibi Kürt onlar da, onlardan mı sana zarar gelecek? Kürt değillerse bile bizim gibi yaşayan insanlar sonuçta.”

İhtiyar, damadına bakmadı bile, onu dinlememişti de. Dışarıda bir noktaya dikmişti gözünü. Baktığı yer, yıllar önce içine doluştukları kamyonunun, memleketten yola çıkıp

yirmi üç saatlik bir yolculuğun ardından gelip durduğu yerdi. Kamyonun kasasında yığılı eşyaların içinde gözlerini açtığında şu an baktığı noktayı görmüştü ilk kez.

Orada bir kadın durmuş ona bakıyordu. Yaşlı bir kadın… Yanında kocaman bir köpekle… Kadının bir elinde asa vardı ve bunu yere vurup duruyordu. Sonra asasına bir kuş gelip kondu. Çirkin, kara bir kuştu. Tabancasını arandı, dizlerinin üzerinde dik durdu, pencereyi açtı. "İşte o!" diye bağırdı. Bağırmasıyla tetiği çekmesi bir oldu. Ama tabanca ateş almadı. Bir daha tetiği çekti, yine ateşlenmedi. "Kim ulannn!" dedi, "Kim şarjörünü boşalttı bunun?" Kızı şaşkın, babasına bakıyordu. Damadı kıs kıs gülüyordu. Sonra daha yüksek sesle, hatta kendini iyice bırakarak kahkahalar atmaya başladı.

İhtiyar da tuhaflaşmış, damadına bakıyordu şimdi.

"Ne oldu buna?" diye sordu. Damadının gülme krizi yavaş yavaş söndü. Karısına dönerek, kayınpederinin duyamayacağı bir sesle, "Bir şey olmaz o tabancadan, mermilerin hepsini çıkarıp yatak odasına sakladım," dedi.

İhtiyar bir şeyler anlamadan damadına bakıyordu hâlâ. Kayınpederinin öyle baktığını görünce damat da, "Ne sandın? Eline dolu silahı verip önüne geleni öldürmeni mi izleyecektik? Ben aldım o mermileri… Ya akıllanırsın ya da seni bir huzurevine göndeririz. Nasıl veririz seni oraya bilmiyorum ama mutlaka bir yolu vardır."

İkindiden sonra ihtiyar hâlâ dışarıyı gözlüyordu. Geçmiş, her zamankinden daha fazla zihnini meşgul ediyordu. Buraya ilk geldikleri günü düşünüyordu. Eve bütün eşyaları taşıdıklarında kızının demlediği çayı içerken, damadı, en çok da kendisine dikerek bakışlarını, onu buraya getirmekten dolayı işlediği suçun farkında olarak biraz da, "Bundan böyle burada yaşayacağız," demişti.

Ertesi gün dışarıya çıkıp da önce sokağın, sonra caddenin, daha sonra bütün ilçenin ve de şehrin kokusuna maruz kalmış zihninin yorgunluğuyla, "Adına bakıp da burayı bir şey sanan zavallı insanlar var mıdır?" demişti, el arabasına benzer arabaların içindeki kafesli bölmelerde canlı tavuk satan satıcıların, simit tablalarının başında bekleyen pejmürde kıyafetli erkeklerin, ağzında sakızıyla sokağı baştan başa bir alımla yürüyen rengârenk fistanlı kızların, kırık dökük dükkânların, kaportaları göçmüş, boyaları silinmiş arabaların egzozlarından çıkan isin, kahvehanelerin önünde bekleyen sert bakışlı gençlerin arasından geçerken… "Altındağ… Neden böyle kokarsın, bok gibi…"

Hatice duvar dibine oturmuş, televizyon izliyordu. "Hazal'ım geliyor," dedi ihtiyar.

"Baba," dedi kızı, "gözlerin iyi görmüyor ama torununu uzaktan bile seçebiliyorsun."

"Onun yürüyüşü kimsede yoktur kızım, sallanışından tanıyorum onu," dedi gururlu bir ifadeyle… Sonra nedense mahcuplaştı, utandı, yüzü kızardı, ellerini gözlerine götürdü, karısını düşündü.

Hazal'la yayladan köye dönerkenki cilveleşmelerini özlüyordu en çok. Belki de gençliğini… Hazal'ın cam gibi parlayan gözlerine baka baka katırlara yükledikleri süt bakraçlarını götürürken köye, yol her zamankinden kısalmış gelir, "Duta, cevize, suya, üzüme bir de sana hastayım ben," derdi.

Hazal, önce küfürler eder, sonra kıkır kıkır gülerdi. Gülerdi de gülüşü onu daha beter aklından ederdi. O zaman Hazal'a bir boğa gibi saldırır, diken, taş, biri görür demeden yere yatırır, deliler gibi sevişirdi. Hazal değil, o sevişirdi. Hazal'ın sesi çıkmazdı başta, sonra o da kendini bırakıp ince ince bir inlemeyle ona teslim olurdu. Akşam köye vardıklarında, çocuklarını bahçeye, suya, hayvana ya da başka bir bahaneyle bir yerlere gönderir, evin içinde Hazal'la koşturup dururdu.

"Yediğim pekmezlerin, tereyağının, balın, cevizlerin suyu hürmetine bir daha," derdi.

Hazal bir deri bir kemikti. "Yeter, kurban olayım, sen beni öldürecek misin? Allah sana

öyle bir şey vermiş ki, düşmanıma vermesin. Koca şeyin yetmezmiş gibi, habire yiyin dur, sonra da hadi Hazal de, Hazal ne yapsın? Oduna mı gitsin, davarları mı gütsün, yoksa sabah akşam altına mı yatsın?" derdi de yine de kurtulamazdı. Artık odanın bir köşesinde bacaklarını açar, korku dolu gözlerle üzerine gelmesini beklerdi.

Torunu gelip ihtiyarın beyaz sakalına gömdü yüzünü. Yatak odasından Resul'ün sesini duyan Hatice, yerinden kalkmış kocasına doğru gitmişti.

"Dede, bugün seni anlattım öğretmenime," dedi torunu. Dedesinin kulağının iyi duymadığını düşünerek ağzını kulağına yaklaştırıp aynı şeyi daha yüksek sesle söyledi bir kez daha.

"Neyim var ki, neyimi anlattın Hazal'ım?" dedi ihtiyar.

"Seni işte, evden hiç çıkmadığını, pencereden durmadan dışarıyı izlediğini, bizi öldüreceklerini düşündüğün insanların evimizi basacağını…"

Bir süre torunun gözlerine anlamını yitirmiş bir düşünce yumağıyla baktı.

"Korku içinde kendine bir yol bulmuştu. Tedirgindi. Elleri titriyor, bekçiyle göz göze gelmemeye çalışıyordu."

Buraya taşındıklarının daha ilk haftasında sabah namazı için evden çıkmıştı ihtiyar. Sokağı geçmişti ki bir gürültü duydu. Avazı çıktığı kadar bağıran kadınların seslerine erkeklerin gür sesleri karışıyordu. Sonra bir kadın; yüzü kan içinde, yırtık pırtık giysileriyle önünden hızla geçmişti. Bir kadın daha aynı çığlıklar ve aynı yüzle, aynı kan lekeleri ve aynı yerinden yırtılan kıyafetleriyle arkasından geliyordu. Onun arkasından farklı yaşlarda üç erkek, üçü de birbirinden esmer ve çirkindiler, ellerinde pala, satır, bıçakla onları kovalıyorlardı. Bu görüntüler karşısında ihtiyar tuhaf bir korkuya kapılmıştı. Eve dönmek ile camiye gitmek arasında ikirciklenip bir süre ne yapacağını bilmez bir halde öylece dikilmişti. Camiye varıncaya değin geçtiği her sokaktan buna benzer görüntü ve seslerle karşılaşmıştı.

Camide imamın arkasında beş altı yaşlı adamla saf tutup namazını kılmıştı. Sağ yanında duran adamın bekçi olduğunu ikinci rekâtın sonunda selam verirken fark edebilmişti. Son rekâtta selam verirken bir daha göz göze gelmişlerdi. Bekçinin gözleri onu korkutmuştu. Tespih çekmeden bir an önce eve dönmek için camiden dışarıya atmıştı kendini. Ancak daha cami bahçesini çıkar çıkmaz bekçiyi yanında buldu. Korku içinde kendine bir yol bulmuştu. Tedirgindi. Elleri titriyor, bekçiyle göz göze gelmemeye çalışıyordu. Bekçi,

"Amca dur bir dakika," dedi, "burada yenisin sanırım."

İhtiyar, başını sallamakla yetindi. Kendini güvende hissetmiyordu. Caddeye sokulan bir sokağa baktı. Namazdan önce gördüğü görüntüler yok olmuştu. Tuhaf, kötü kokan bir sessizlik sokağın üstünü örtmüştü. Bekçi ondan bir cevap bekliyordu. Önünden akıp giden su sızıntısına, pazarcıların evlerinin önündeki kasalara, yola savrulmuş meyve sebze çürüklerine baktı. Adımlarını hızlandırdı. Bunun üzerine bekçi de hızlandı. Koluna dokunarak,

"Söylesene amca, niye beni peşinden koşturuyorsun? Kürtsün değil mi?" diye sordu.

İhtiyar, bekçiden kurtuluşunun olmadığını anlayarak durdu.

"Neyimden anladın?" diye sordu.

"Kaşlarından," dedi bekçi.

Bu cevap karşısında iyice afalladı. Sesinden, bakışından, yürüyüşünden, giyinişinden, kıldığı namazdan, konuşmasından değil, kaşlarından demişti. Bir suçlu gibi hızla uzaklaştı bekçinin yanından.

"Benim işim bu!" diye bağırdı bekçi arkasından. "Buralar benden sorulur. Ben herkesi bilmek zorundayım, bundan dolayı…"

"Niye anlattın ki kızım öğretmenine bunları," diye sordu, sesinin içindeki karıncalanmaları iyice hissettirerek. "Beni deli sanacak. Ben deli miyim? Sonra tutup bir başkasına anlatıverecek senin anlattıklarını, o başkası da başkalarına…"

Torunu, dedesinin yüzünde ellerini gezdirerek, "Korkma, her şeyi anlatmadım. Hem anlattıysam ne olacak ki… Öğretmenim iyi bir insan, başkasına anlatmaz," dedi.

"Hatice, salona geldiğinde yüzünde çizikler ve morluklar vardı. Utanıyordu. Babasının kızının dayak yemesine tanık olması yüzündeki dayak izlerinden daha çok utandırıyordu onu."

O anda Hatice'nin ortalığı çınlatan sesi duyuldu. Hazal, dedesine sarılıp öfkeyle kapıya baktı. Babası, yine annesini dövüyordu ama bu defa annesinin sesi her zamankinden daha yüksek çıkıyordu. Bir an Resul'ün sesi Hatice'nin sesini bastırıp ihtiyarın kulağında patladı.

"İşsiz kalmışım zaten ulan. Beş para etmez şerefsizler, siktir git demişler bana. Sen de durmuş yok olmaz, çok yorgunum diyorsun?" Resul bağırdıkça Hatice'nin ahları daha bir gürleşiyordu. Uzun bir müddet Hazal, dedesine sarılıp ağladı. İhtiyarın da gözleri dolmuştu. Buraya taşındıklarından beri Resul kendine bir huy edinmişti. Neredeyse her gece karısını dövüyordu. Öfkeyle baktı kapıya.

Yarım saat sonra ihtiyar, tuvalete gitmek için yerinden kalktı. Resul salona gelmiş sedirde oturuyordu. Hazal, duvarın dibine pusmuş televizyona dikmişti gözünü. Resul, kayınpederinin silahını yastığın altından çıkarmış inceliyordu. Elinde tabancayı tartıyor, tetiğini çekip bırakıyor, camdan dışarıya nişan alıyor, "Buum!" diye ses çıkarıyordu. Kayınpederinin salona girdiğini görünce silahı aldığı yere geri bıraktı, sonra hışımla ayağa kalktı.

"Bu gece geç geleceğim," dedi, "zıbarıp uyuyun, baba sana da söylüyorum. Elalem kızını, karısını dikizlediğini düşünüp evi basacak. Kendi derdim yeter bana," dedi, kapıyı sertçe çarparak gitti.

Hatice ortalıkta gözükmüyordu. Hazal, çantasından defterini kitabını çıkarmış ödevini yapıyordu. Bir ara dedesi uyuklarken tabancasını alıp incelemiş, tabancayla salondan çıkmış bir süre sonra getirip eski yerine koymuştu. Hatice, salona geldiğinde yüzünde çizikler ve morluklar vardı. Utanıyordu. Babasının kızının dayak yemesine tanık olması yüzündeki dayak izlerinden daha çok utandırıyordu onu. Hazal kalkıp annesine sarıldı. Hatice titreyen elleriyle kızının saçlarını okşayıp yere gömdü bakışlarını.

Akşam yemeğinden sonra Hatice, yatak odasında harıl harıl bir şeyler aradı. Aradığı neyse, oldukça uzun kalmıştı orada.

İhtiyar gecenin içinde karanlığa bakıyordu hâlâ. Kızı, babasının yatağını oturduğu sedire yapmış, Hazal'la odasına çekilmişti.

İhtiyarın Ankara'ya geldiğinden beri saatle işi olmamıştı. Onun saati pencereden görebildiği, iki üç evle o daracık sokaktı. Evlerin damlarına düşen güneş ile sokağı aydınlatan lamba ona saatin kaç olduğunu söylüyordu ya da hiç söylemiyordu. Zamanla ilişkisi kalmadığından günde kaç saat uyuduğunu da artık bilmiyordu. Dahası, uyuyup uyuyamadığından da habersizdi. Uyusa da, uyumasa da bir çıt duysa ya da duyduğunu zannetse hemen başını kaldırıyor, sesin geldiği yere dikiyordu gözünü. Artık ne görmüşse onu bir şeye benzetiyordu. Bu elinde balta, satır, silah ne varsa onlarla kendilerine saldırmak isteyen gözü dönmüş iriyarı bir yabancı, pençelerini alabildiğine yukarı kaldırıp dev cüssesiyle eve girmek isteyen bir ayı, ninesinin dizinin dibinde otururak ondan dinlediği, beyazlar giyinmiş bir şehidin rahatsız edilmiş ruhu, annesinin bahçede çalışırken ayağına dolanan çift dilli üç metre uzunluğundaki bir yılan ya da ip gibi ince, saydam bir suyun varlığına bürünmüş, ama çok güçlü bir düşman oluyordu. Ve bütün bunların hep iri iri bakan gözleri vardı sonra.

Bir ses duydu. Gözlerini açtı hemen. Uykulu halinden silkelenip dışarıya baktı. Daracık yolda irice bir gölge evlerine doğru geliyordu. Bağırıp duruyor, alttaki iki evin holünden taşan ışığın altında rüzgârın dalgalandırdığı bir çamaşır gibi sallanıp duruyordu. Boğuk sesli biriydi bu ve böyle bağırdığına göre çok öfkeliydi. Yastığının altındaki tabancayı aldı. Gölge gittikçe yaklaşıyordu. Birkaç adım sonra kapıya varacaktı. Pencereyi hafifçe açtı. Aralarında otuz kırk metrelik bir mesafe vardı. Adam gittikçe büyüyordu. Bir elinde balta diğerinde de satır vardı. Bağırıyordu hâlâ. Kürtçe küfürler ediyordu. Emindi artık. Bu gelen, kendisinin taklidini yapan bir caniydi. Kendi diliyle küfürler ederek kendine meydan okuyordu. Nişan aldı, dua okudu içinden, gözlerini kapayıp açtı, bütün dikkatini adama verdi, tetiği çekti. Adam, ağzından çıkan anlamsız kelimeler yumağıyla olduğu yere yıkıldı. Silahın sesiyle, kamburlaşmış evlerin ışıkları yandı. Yatak odasından kızının ve torunun sesini duydu. Kapıda durmuş kendisine bakıyorlardı. Yerde yatan adamın etrafında birkaç kişi toplanmıştı. Sonra bir daha çekti tetiği… N

Berna Durmaz

Zati'nin Yıldız Gözleri

Akşamdan hazır etmişti giyitlerini. Çulunu çaputunu güneşe sermişti ki kurusun. Evinin kara rutubetini ilk kez görüyor gibiydi. O gün, onu görmeye gittiğim günü diyorum, koca kırmızı bir mayıs gülüydü her zaman bu Zatinur, bu kez kapamış yapraklarını, sanırsın bir taze gonca.

"Kokumu kilitledim çeyiz sandığıma," dedi. "Varasıya karışmasın yabancı rüzgârlara."

Karşıma oturdu, boynunu büktü, dizlerini birleştirdi, entarisinin eteklerini çekti çekeledi. Bir gülesim geldi.

"Ormandaki mi?" dedim.

"Hı hı."

"Kız o hayal, yok öyle bir şey," diyeceğim, diyemedim. Ömründe bir hayali olmamış ki ne bilsin.

"Öyle olsun," dedim ama yüreğimden de bir ağlama isteği geçti o saat. Vay, dedim içimden, babanın şarap çanağına… Bu dünya ne ister şuncacık kızdan.

Gözlerine baktım, nasıl çakmak. Bulutsuz gecede göreceğin en parlak yıldızı at kenara, koy onun gözlerini. Ben öyle görmemiştim hiç Zatinur'u. Bunca zamandır gelir giderdim, kaç kez girdim kara bir yılan gibi yatağına, o hiçbirinde sıyırıp atmadı beni. Bacaklarına dolanmama sessizce razı oldu. Buydu Zati, uysaldı olmuşlara, olanlara. Baktım, az önceki oturuşu değişmiş. Başını dimdik tutmuş, yüzü bir çelik ok. Şimdi yanaşmaya kalksam, doğrar beni bile bin parçaya. Öyle bir kuvvet gelmişti şu cılız kızcağıza.

Nereden geldiğini sor, soramazsın. Durup bakarsın öyle, ölmüş atın gerisi gibi. Ne bilsin kız, neler düşünmüş de nelere yormuş. Hayal, hepsi hayal ya, benim bile iki paralık ciğerimi sızlatır.

A kuşluğun önünde durmuş adam. A yüreği yarılasıca. Sen öyle bakasıya çoktan yol alır Üsküdar atlıları. Tavını bulan demirini döver de ateşini bile söndürür. Sen öyle durasıya, ananın ininde saklı samanlar çoktan bulur yerini. Önünde bir kupa ununla, eleğini duvara asan sen olursun.

Sana bunları demezdim ya, sen öyle hayalifener gibi sallanıp durunca…

Bu kız böyle değildi önceden. Anasının bir öğüdüymüş, taş gibi saplı tutardı böğründe. Kol kırılır yen içinde, demiş kadın. Ne daha sümüğünü yalarken vardığı kocaya çıkarmış gıkını ne gelene gidene. Bir helal çekmiştir kızına anası, kemiklerinde yılanlar oynaşırken.

Gökten bir madalya sarkıtılsa Zati'ye verilirdi herhalde. Ben onu tanıdığımda böyleydi, kırmazdı kimsenin gönlünü.

Sonra bir gün, seni görmüş işte kuşluğun önünde. Sen birden, ormandan mı, dağdan mı, taştan mı nereden çıktıysan, düş gibi, hayal gibi. Ecinni miymişsin, ormanın prensi mi? Kız aklı değil mi, öyle diyor.

Diyor ki, iki gözü iki kaynar kazandı. Kazanların içi fokurtulu kara bir sıvı. Taşmış, dökülmüş yerlere. Döküldüğü yerde boncuk boncuk göz açılmış. Ormanın boz toprağı gözden parça parça yarılmış. Bir de durduğu yerde durmayıp iki kazan gözünü başımdan aşağı boca etmez mi? Her yerimde gözler açılmaya başladı birden. Gül gibi, yaprak yaprak gözdü ki karaydı güllerin rengi. Yüzümde, elimde, kolumda, üstümde başımda… Neresi varsa gözünün değdiği, her yerim göz oluverdi.

Diyor ki, gözler açıldıkları gibi kalsalardı ya. Tümü birden görmeye başladı. Evimin yolunu zor buldum. Yol, bildiğim yol değildi çünkü. Ağacı, çiçeği, dalı, yaprağı bu kadar bol muydu bu yolun? Evim, sabah çıkarken bıraktığım ev değildi. Çulu çaputu bir eski göründü o gözlere. Rutubetin çürüttüğü ne varsa evin önüne yığdım. Koca bir ateş yaktım ki, yalımdan kaçan pireler koca bir ordu kurup evi terk etti. Kuytunun köşenin çerini çöpünü ayıklamak günlerimi aldı. Bir deli güç gelmişti ki, değil evimi, tekmil evleri yıkıp yeniden yapabilirdim.

Diyor ki, gece olunca, yorgunluktan, kendimi boş bir çuval gibi yatağa bıraksam da kendi gözüme bir gram uyku girmedi. Gözlerin biri kapanıp biri açılıyordu. Yatamayıp, kalkıp oturuyordum evimin önünde. Bir gökteki yıldızlar kırpışıyordu, bir benim üstümdekiler. Karşılıklı, gün ışıyana dek.

Böyle diyor da susuyordu. Bu kadar göz görünce her şeyi, insanın yüreği işkembe olsun da dayansın. Evinden aşağılara bakıyormuş o gözlerle, kente, ormana, insanlara bakıyormuş. Geçmişini, anasını babasını, koca dediği adamı getiriyormuş o gözlerin önüne. Sonra dönüp dönüp sana takılıp kalıyormuş işte. Kaç gece, kaç gündüz, açılan bütün gözleri ve kendi gözleriyle, içer gibi, hayalindeki sana bakıyormuş.

Acımaya başlamış yüreği sonunda, günde unutulan çökelek gibi. Ağlamaya başlamış birden gözleri. O kadar çok gözyaşı çıkmış ki, buradan aşağılara akarak, derenin suyunu bahara varmadan kabartmış.

Bunları derken hâlâ ağlıyordu Zatinur. Bunca yıldır tanırım, hiç böyle görmemiştim onu. O gün, karşımda bir heykel gibi dimdik oturan kadın gitmişti de yerine, evinin önüne yığdığı yığıntıdan beter biri gelmişti. Dışarı çıkarıp yaydığı eşyaların hiçbirini taşıyamamıştı içeri.

"Hani bir güç gelmişti, ne oldu sonra?" dedim.

Yine, ormanın bir kuytu köşesinde görmüş seni. Dere olup akmış, kayık olup kaymış sana doğru. Sen, toprağa gömülü bir gülle gibi durmuşsun durduğun yerde. Bir adım atamamışsın kıza doğru da üstüne boca ettiğin ne kadar gözün varsa toplamaya kalkmışsın kızın üstünden. Demişler ki sana, kirlidir Zati. Sen de ayağının altına alıp yüreğini, bu sözü dinlemişsin.

Ben Zati'ye kirli diyenin alnını karışlarım. Kafalarını koparıp gerilerine veririm ki, kendi kıçlarındakini görsünler.

Sana bunları demezdim, demezdim ya, ayazda kalmış dal gibi sallandığını görünce…

"Haydi kalk," dedim Zati'ye. "Topla eşyalarını içeri, akşama gelenler olur."

Kız öyle bir bakışla baktı ki bana. Yüz, bin, milyon gözüyle, baktıkça da çoğalıyordu sanki gözleri, korkumdan bir daha bir ağzımı açamadım. N

Saliha Yadigâr

Güneşli Sofralar

Yüzümüzden gün damlıyor.

Bekliyoruz seni, gel de bizi eğlendir diye baba.

Ela gözlerindeki küçük gülücükleri bize bulaştır diye.

Gelecek misin, diye soruyoruz birbirimize.

(Kimse bilmiyor.)

Gün, her zamanki olağanlığında sürüp gidiyor.

Gün damlacıkları, piknik sepetlerimizi ıslatıyor.

Senin söylemek istediğin şarkıya (o ezeli ve ebedi şarkıya) eşlik etmek için bekliyoruz.

Hem söyleyip hem de oynayacaksın.

Geçici neşeni bize de bulaştırıp çekip gideceksin.

Ağaçlar seyrekleşiyor gitgide, bekleyişimiz sıradanlaşıyor.

(Sen de bizim sabrımızı sınıyor olmalısın.)

"Gün batmak üzere," diyor içimizden biri.

Sarışın, sevimli bir çocuk.

Bekleyişin anlamsızlığını anlatan o büyülü tümce bakışlarımıza yansıyor. Gözlerimizi kaçırıyoruz birbirimizden.

Ne olursa olsun, eve dönme zamanı yaklaşıyor. Öteberiyi toplayıp, sepetlerin üstünü örtüp yola koyulmalı.

Belli ki gelmeyeceksin, şarkılarımız hep yarım kalacak, olsun, yarım kalmak da bir şeydir baba.

Şarkıları, yalanları, yürüyüşleri öteki parçamız için tamamlamaya çalışarak harcarız ömrümüzü.

Ömür dediğin nedir ki zaten? Güneşli bir sofra, öylesine atılan birkaç adım, yaralı bir kuşun kanadını sarmak, bir çocuğa masallar okumak, unutulan şarkılara söz uydurmak.

Nihayet gitme vakti geldi, kollarımız gerildi, adımlarımız sabırsızlaştı, bakışlarımız yoruldu.

Bugünlük bu kadar, başka bir gün yine gelir, senin için sofralar kurar, çimenlere yayılır, bilmeceler söyler, fıkralar anlatırız.

Bekler dururuz, zaman zaman neşelenir, gökyüzünü maviye boyarız.

Karanlık bulutları ötelere üfleriz.

Senin için bir sofra daha kurarız. N

Utangaç Mucize

Yeni yıl bütün acımasızlığıyla gelip Galata sokaklarına çöküyor.

Caddeden sessizce aşağı iniyorum. Gitarların, kemanların, bağlamaların ışıkları yanıp sönüyor. Yan sokağa bakıyorum. Evet evet, Mucizeler Dükkânı bütün ışıltısıyla sokağı umuda gark ediyor.

Yine aşağı kıvrılıyorum. Sessiz ışıklar, yeni yılımı kutluyor.

Kule önümde sessizce eğiliyor.

"N'aptım ki ben?" diyorum.

Sadece susuyorlar.

Kulenin sol tarafında bir büfenin sokağa atılmış sandalyelerinden birine ilişiyorum.

Büfeci içerde sessizce bekliyor. Belli ki ben değilim beklediği.

Sessizliği, çok tanıdık bir ses bölüyor.

"Niye bıraktın lan Nazan'ı?"

Şaşkınlıktan küçükdilimi yutacağım. O efendi, halim selim Asım mı bu?

Nazan arkasında utangaç, daha çok kırgın bekliyor. Gözlerinde hep o alıngan soru:

"Sevmedin mi beni?"

Bense şaşkın, öylece duruyorum. İkisinin de gözlerine bön bön bakıyorum. Uzun uzun susuyorum. Ne diyeceğim ki zaten? Onun o kusursuz güzelliğiyle bir gün beni terk edip gidivermesinden korktum mu? Senin çocukluğumuzdan beri bana yaptığın yardımlardan bıkıp usandım mı?

Asım'ın öfkesi dinmiyor, Nazan incecik bedeniyle sessiz bir siluete dönüşüyor.

Sonra sigaramın halkalarında boğup yok ediyorum ikisini de.

İyi ki gittiler. Yoksa benim yılbaşı soğuğunu siper alan terk ediş zevkimi, o zevki bir sigarayla taçlandırışımı kaldıramayabilirlerdi.

Ben şimdi kulenin ışıklarına bakıp bir sigara daha yakıyorum. Kulenin tepesinde kanat çırpan kuşların kanadında kaybolup siliniyorum.

Kule kadar bile ömrüm olmayacağını biliyordum. Oysa sigaramın halkalarında başkalarını yok ettiğimi düşünürken yok olup gideceğimi, ardımdan bir resim bile bırakmayacağımı nerden bilebilirdim? N

Özlem Akıncı

Benim Ihlamurum

Rüzgârı saymazsak sakin bir kıyı buldum. Yazı bitirip döneceğim. Karaya vuranlara yaraşır, kumsala yakın. Kaçıp denize sığınmış birkaç kasabalının arasında geçiciyim. Sokaklarda oynayan çocuklar yok. Anayol uzakta. Günler suskun. Köpekler geceleri havlıyor. Mahallenin sadık bir kedisi bile yok. Bazen bir tekir birkaç gün dolanıp kayboluyor. Arada bir aygazcı geçiyor bağırarak. Bahçeden bahçeye konuşmalar bazen. Bir de ihtiyar kadın.

At arabasının ilkel sesi sokağın başından girer girmez duyulur. Benim eve kadar gelir. Köşeyi dönüp uzaklaşırdı. Bıkmıştı tekerlekler, zoraki dönerdi taşlıkta. Ku-ru ta-li-hi-me diyerek söverdi her dönüşünde. Nallar cılızdı. Çağın hızına uymayan bir yavaşlıkla geçerdi. Ağır bir gıcırtıyla. Yoksa umursamazdım. Paslı, kırık, terk edilmiş hurdaların arasında, arabanın tahta zemininde sırtını kamburlaştırıp oturduğundan belki de, ilgimi çekiyordu. Her geçişini gözlerdim. Tülün arkasından. Bahçedeysem arabanın tıkırtılarını duyunca içeri kaçıyordum. Suratsızdı. Çenesi burnuna yakınlardandı. İhtiyarlıktan büzüşmüş esmer bir küçük yaratık olmuştu.

Kiraladığım güzel, taştan bir ev. Rüzgâr seversen, demişti ev sahibi. Poyrazı çoktur. Havası tertemizdir. Akşamları yaseminle, melisa kokar. Hemen taşındım. Aradayım. İki perde arası. Onca yılın ardından bir yaz boyu mola. Kargaşadan uzak. Yüzüyorum, yemek yapıyorum. Canım ne isterse. Televizyon, internet hiçbiri yok. Bağlarımı dondurdum. Zihnimi kirleten akış kesik. Arada şehirden arkadaşlarım geliyor. Kalmaya. Yakınlardaki köyde de kuzenim var. Kimseyle tanışmak zorunda değilim. Sere serpeyim burada. Keyfim yerinde çoğunluk.

Sadece ihtiyarın rahatımın içinden olmadık zamanlarda geçivermesi canımı sıkıyordu.

Öğle sonrası uzanmışım. Kitap elimde. Uyukluyorum. Kollarım denizde yorulmuş, sarkmış. Tavanda vantilatör yavaşça dönüyor. Beyaz tüller imbatın tuzlu havasıyla uçuşuyor. Çapa sesleri. Uzaktan uzağa. Kendimi salmışım ki, yaşına bakmadan sıcağın altında üç kuruşa. Yatamam artık, kalkarım.

Ya da tam serilmişim taş duvarların serinliğinde. Ayaklarım çıplak, çimenlere basıyorum. Yüzmekten acıkmışım. Tıkırtıları kısıktan işitirim.

Bir dilim kek versem nasıl hoşuna gider. Geçenlerde bahçedeki toprağı bellerken komşu, fırından çıkmış sıcak poğaça vermişti, peynirin soğumasını beklemeden yutmuştum. Dilim yanmıştı. Selam versem, arkası gelecek. Dokunsam dertlerini boca edecek üstüme diye korkuyordum. Geceleri de çok ıssız oluyor burası.

Özlem Akıncı'nın öyküleri *Notos*'ta yayımlandı. Yalnızca yazmakla dolu günler içinde, ilk kitabını tamamlamaya çalışıyor.

Elimde iki torba kayısıyla anayoldan eve yürürken sonunda yakalandım. Önümü kesiverdi.

Selamünaleyküm, dedi. Bırakayım seni evine.

Pusluymuş sesi. Kalınmış. İnce ve şiveli sanmıştım. Kuzenin bahçesinde beş kasa kayısı toplamıştık. Kollarım dallara uzanmaktan yorulmuştu. Minibüsten anayolda inmiş, ağır ağır yürüyordum. Demek beni tanıyormuş. Kendimi göstermemiştim oysa. Görmüş. Başörtüsünü açtı. Beyaz saçları döküldü. Uzunmuş. Örttü yeniden. Arkadan sıkıp tepesinde bağladı.

Korkma bir şey yapmaz, dedi, atı gösterip.

Yok, binerdim eskiden. Korkmam.

Yanında yer açtı. Kalakaldım. Ne yapmalı. Ev yakın. Yürüsem on dakika. Binmemi bekliyor. Tanımam etmem. Gereksiz bir durum. Tedirginliğimi anlamasın, kırılmasın diye de yalandan gülümseyip bahane sıralıyorum. Yolundan dönme şimdi, zahmet olmasın, sıcağın feri geçti zaten. At da bir uyuz. Başını eğmiş bekliyor. Kadın, ben, at. Duruyoruz. Bir yandan da ayıp düşer diyorum. Ne olacak yani, bitlenecek miyim? Kızıyorum da kendime. Kadına da. Zor durumda bıraktı beni.

Kayısı torbalarını hurdaların yanına koydum. Yanına oturdum. Tekerlek seslerinin içindeydim artık. Konuşmak gerek. Nasılsın, kim alıyor bu hurdaları, çoluk çocuk var mı?

Anlatmaya hevesliymiş. Atını besleyip çöpten çöpe sürecek sıradan gününü anlatırcasına, soğukkanlılıkla, tekdüze, Kız canına kıydı, dedi.

Keşke sormasaydım, dedim içimden. Acısını hatırlattım.

Oğlanın on sekiz ayı kaldı.

Hapiste mi? Vah.

Cinayetten. Amcasını bıçakladı.

Devam etmesi için onu yüreklendiremedim. Kemiklerim oturduğum tahtanın sertliğinden acıyordu. Katil doğurmuş kadının koluna dokunan kol başkasınındı. Sırtında şaplayan kırbaçlara aldırmadan aheste yürüyen umursamaz attan da, salladıkça çıplak bacaklarıma değen kuyruğundan da rahatsızdım. Huzursuz derimi sakinleştirmek için elimi ikide bir bacaklarıma sürtüp iğrenç hissi unutturmaya çalışacağımı, dahası böyle bir hissin var olduğunu düşünemezdim. Gazetelerin üçüncü sayfalarını okumazdım. Bilseydim. Gün gelip içlerinden biriyle hurda arabasında yan yana. Bu ıssız sahile gelmeyebilirdim. Kızının kusmuş, solmuş, beyaz ölüsünü bulduğunda saçlarının siyahını kaybetmiş bir kadın kaçıktan, deliden başka ne olabilirdi. Pislik torbasının içinden çıkıp alnıma konan karasinekleri kovan el. Tekerleklerin ürkütücü ritmik iniltisini dinledim. Gördüklerimi tekrarlamak, arabada gidenin ben olduğuna inanmam için gerekliydi. İşte şu mahallenin en bodur zeytin ağacı, şu meyveleri en hızlı büyüyen nar. Farklı görünüyorlardı.

İşte şu, dallarını yola salmış olan da benim ıhlamurum. Evin kapısına varınca atladım.

Sıcaklar kavurmaya başladığında hep birlikte koyverdik. Serçeler, petunyalar, ben. Tembellik mahalleyi sardı. Tıslayan böceklerden başka ses yok. Canlanmak için güneşin dağa yaklaşmasını bekliyorduk. Geceleri bahçeyi suladığımda gün boyu kurumuş toprak suya doyamıyordu. Çoğunluk evin içindeydim. Odalardan birinde doğduğuma yemin edebilirdim. Orta yaşımda, boyalı saçlarımla. Şehirde bekleyenlerim yokmuş gibi. Nil hafta sonunda geldiğinde zihnimin üç ayda susmayı öğrendiğini fark ettim. Bir şeyleri unutmuşum nihayet. Şehirden getirip anlattığı her şey kirliydi. Tehlikeliydi. Rabia Hanım'la ilişkimi fazla samimi bulmuştu. Yardımını yap ama yaklaştırma. Yüz verdikçe astarını ister bunlar, diyerek.

Duvarın iki yanından konuşmaya başlamıştık. Kendi halinde, zavallı bir kadın. Hiç çocuk olmamış, ihtiyar da. Oğlunun yirmi iki yıldan geriye kalan on sekiz ayının bitmesini bekleyen, içerde aşçılık öğrendiğine sevinen, şirketlere yemek satacak, atı da elden çıkarıp bir boğaz eksilecek, diye hayal eden.

Kafamı karıştırma Nilgün, söyleme böyle şeyler.

Çocukluktan bu yana adıyla ilk seslenişimdi. Şehrin dışına çıktığımı arkadaşımın gelişiyle apaçık nasıl gördüysem, Rabia Hanım'ın da bir süredir geçmediğini, arabanın sesini duyduğumda anlayabilmiştim. Biriktirdiğim ıvır zıvırı bahçe kapısının dışına çıkarıp bekledim. Dizginleri çekip kalın sesiyle atı durdurdu. Sırtı daha da eğilmiş, gözleri kuru, sesi ağlamaklı. Mahallelerden birinde hırsızlık olunca belediyenin at arabasıyla sokaklarda dolaşmayı yasakladığını anlattı.

Birkaç gün evde bekledim. Çıkmayıp ne yapacağım be kızım?

Belediyeyle konuşsan. Belki bir iyilikleri dokunur. Kimseyi görmez bunlar ama seni bulurlar ceza verecek.

Gittim. Hiç. Hırsız olsam çöplerin arasında işim ne?

Zararına yetecek biraz para tutuşturdum eline. Belediye, olayı unutana kadar günaşırı çalıştı, sonra gene her güne döndü. Nilgün'den sonra, dönüp dönmeme konusu iyice kafama takılmıştı. Kışı burada geçirebilirdim.

Kışı burada geçirsem fazla mı ıssız olur, korkar mıyım diye endişeleniyorum, dedim kuzene.

Sen rüzgârdan kork. Gerisini boş ver. Kışın deniz senin eve kadar gelir. Fırtına çatıları

uçurur ama bu ev sağlam, bir şey olmaz. İki yıl önce bu aylardı, hortum oldu, yoluna çıkan bütün ekinleri, ağaçları tuzla kavurdu. Her şeyi kuruttu, izi kaldı toprakta.

Geçenlerde kapı çaldı. Baktım Rabia Hanım. Bahçeye hiç girmezdi. Bir şey söyleyecekse de beklerdi arabasında, evdeysem çıkardım. Hastane işi varmış, merkeze gidecekmiş. Minibüs parası istedi. Hep bir sorunu var zaten. Tansiyonum düştü, limonlu su ver. Şekerim oynadı, bir lokma ekmek ver. At hasta.

İlgi istiyordur belki.

Olmaz ki. Eve girecek nerdeyse.

Boş ver. Kal sen. Soba da kurarız sana. Şehirli kafasıyla düşünme.

Çatalı ete batırmasını, bıçağı ileri geri sürtüp kesmesini, ağzına atışını, çiğnemesini izledim. Kaba, tırtıklı, yıkamakla çıkmayan lekeli tırnaklarıyla çelişen incelikli hareketlerini. Kuzen tam bir toprak adam olmuş ama büyükannesinin beynine kazıdıklarını unutamamış.

Bahçeyi kışa hazırlamak gerek. Domatesler sökülecek. Çiçekler de. Toprak iyice çapalanacak. Birini bulurum sana. Yaparım ben. Yapamazsın. Sulamaktan sertleşmiştir. İkinci çapada kalırsın. Gübreyi boşaltacaksın. Yağmur yağdıkça içecek şerbeti. Ağaç diplerine de bolca, tabii. Donmaya karşı korur. Odun kömürü arka duvarın dibine yığdırdım. Karşı kıyılar netleşti. Yazın görünmeyen kocaman ada burnumuzun dibine geldi. Evler seçiliyor. Ayazda yürüyüş yapıyorum. Üşüdükçe canlanıyorum. Zihnim açılıyor. Kuzen haklı, deniz çekildiği halde dalgalar öyle kuvvetli ki, kıyı eve yaklaşıyor. Odalardan birine kitaplarımı getirtip yığdım. Bahçede duran küçük demir masayı üst kata çıkardım. Çalışma masası yaptım. Yıllardır kafama takılı kitabı yazmaya hazırlanmıştım.

Cama taş çarpttı. Kuzen şaka yapmaz. Geç saatte haber vermeden gelmez. Işığı kapatıp dışarı baktım. Köşedeki lamba her iki yolu da aydınlatıyor. Sokak boş. Ağaçlar simsiyah, yerdeki gölgeleri çırpınıyor. Poyrazdan. İki gündür kuvvetli esiyor. Kimseler yok. Bana öyle gelmiş olmalı. İlerdeki otel inşaatının bekçisi kulübesinde televizyon ışığında oturuyordu. Işığı yakıp kitabın başına otururken sandalyeyi gıcırdattım. Kulağım dışarda. Kumsalın olağan seslerinden başka olağandışılık yok. Üç paragraf geriden başladım okumaya.

Bekçinin köpeği susmadı. Gündüz bağlı. Geceleri sahiplendiği sınırlarda dolanır, iktidarını perçinler. Olağan tören süresini aştı bu kez. Havlamaların arasında tekerlek sesi duydum gibi geldi. Oğlunun izin haftası. Müdür, demişti. Bir hafta izin vermiş. Nasıl olur hapishanede? Yarıaçıkta iyi hallilere verirlermiş. Işıkları kapatıp gene. Köpek az ilerde denize dönmüş karanlığa bağırıyor. Aşağıya indim. Bahçedeki lambaları yaktım. Kapıyı kilitledim. Pencereden pencereye dışarıyı gözledim. Ben ön bahçeye bakarken, birisi arkaya mı geçiyor? Olağandışı bir şey yok. Bekçinin köpek susunca yukarıya çıktım. Odanın kapısını kilitleyip sabaha kadar oturdum. Ertesi sabah polise birisinin gece evime taş attığını söyledim. Şüpheli olup olmadığını sordular. Aslında dürüst kadındır, oğlu izinli gelecekti, demiş olabilirim. N

Yerküre Yazılmak İçin Vardır

Sevda Şener

Şairin Romanı öncelikle dilinin mükemmelliğiyle öne çıkan bir yapıt. **Murathan Mungan**'ın şair kimliği romanın nesir diline mührünü basmış. Okurken dalıp gidiyor, bazı yerleri yeniden yeniden okumak, başkalarıyla paylaşmak istiyorsunuz. Okuyanı, yaşadığımız dünyanın kirinden, pasından arınmış, hayali olduğu ölçüde ulaşılabilir duygusu uyandıran bir diyara götürüyor. Masal olanı inandırıcı kılan romanın insani boyutu. Ulaşılabilir kılansa yazarın genel tavrındaki etik duyarlık.

Şairin Romanı özenle, emek verilerek yazılmış olan, tadını çıkarmak için okurundan da haklı olarak özen ve emek isteyen sıradışı bir başyapıt. Murathan Mungan okuduklarını, öğrendiklerini, gözlemlediklerini hayal ettikleriyle harmanlamış *Şairin Romanı*'nı yazarken. Bu muhteşem birikimi şiirli bir dille aktarmış ve dolantılı bir olay dizisi omurgasına oturtmuş. Ortaya bildiğimiz roman türlerinin hiçbirine tam uymayan bir yapıt çıkmış. Geleneksel, karakter ve öykü odaklı Batı romanına seçenek oluşturacak yeni bir roman türüyle karşı karşıyayız da diyebiliriz. Bilimkurgu romanlarında, bildiklerimizin yanında bilmediklerimizin uyandırdığı korkulu heyecanın yerini, bildiğimize yeni fark edişlerle yaklaşma, hayalimizde yeni lezzetler üretme duygusu alıyor bu kültürkurguda. Karakter analizini, olay örgüsünü dışlamayan, ama merakı, olayların gelişim doğrultusuna değil, genelde insanın ve doğanın hem açık, hem örtük gerçeğine, zaman içinde üretilmiş olana yönelten ve bu birikimi düşsel olanla çoğaltan bir yapısı var romanın. İnsana doğanın, el emeğinin, sanatın güzelliğini, iyiliğin, merhametin, şefkatin değerini, hayal gücünün özgürleştirici gücünü duyumsatıyor; bildiklerimizin anlamı üstünde bir kez daha düşünmeye, bilemediklerimizin gizemini kabullenmeye çağırıyor.

Şairin Romanı yazarın her birine ayrı bir ad koyduğu yedi bölümden oluşmuş. Her bölüm, içerdiği öykünün aşamalarını gösteren bölümcüklere ayrılmış. Bölüm sonlarında önceki bölümlerindeki öykülerin gelişimini gösteren bölümcükler yer alıyor. Böylece ayrı ayrı öykülerin birbirine dolanması, birlikte izlenmesi sağlanmış. Kitabın son bölümlerinde, olay gelişiminin hızına uygun bir tartımla izlekler arasındaki dolaşımın daha da sıkılaştırıldığını görüyoruz.

Şairin Romanı'nın sağlam bir yapısı, incelikli bir kurgulaması var. Roman bir masal diyarında, aynı hedef noktasına doğru yapılan üç yolculukla başlıyor. Üç ana yol öyküsün-

den birinin kahramanı, son günlerini doğduğu yerde geçirmek üzere yola koyulmuş ünlü bir şair, ikincisininki bilgisini halkıyla paylaşmak üzere kent kent gezip konuşmalar yapan bir şiir filozofu, üçüncüsüyse şairleri öldüren katilin izini süren bir atlı polistir. Yollar boyunca içinden geçilen doğal güzellikler, yaşantıları paylaşılan yerleşim yerleri, dostluklar kurulan güzel insanlar hakkında bilgi ediniriz. Yapının taşıyıcı direklerini bu üç uzun yolculuk oluşturmuştur. Bu üç kişinin yolculuk serüveni, işlenmiş ve işlenmekte olan cinayetler bağlamında kesişir. Roman ilerledikçe, bazısı elli yıl önce işlenmiş, bazısı şimdiki zamanda işlenmekte olan cinayetlerle, yollarına devam eden yolcularımız arasında, bazısı doğrudan, bazısı dolaylı ilişkiler kurulduğu görülür. Cinayet öykülerinin kendi içlerinde mantıklı bir kurgusu vardır. Bu kurgu, Shakespeare'in *Yanlışlıklar Komedisi*, *Veronalı İki Centilmen* adlı oyunlarında olduğu gibi, ikiz benzerliğinden doğan yanlış anlamalarla karmaşıklaştırılmıştır. İtinayla yerleştirilmiş, ama kolayca gözden kaçırılabilen önsemeleri, dikkatsiz okuru heyecanlandıran şaşırtmacalar izler. Yazarın, Batı romanının karakter ve olay odaklı kurgulamasına sadık kaldığını, olayları neden-sonuç ilişkisi içinde geliştirdiğini, yanlış anlamalarla karmaşıklaştırdığını, sonra da bu iskeletin çevresini Doğu masallarına özgü rüyalar, hayaller, duyumsamalar, sezgilerle donatmış olduğunu görürüz.

Romanın çokyönlü, çokkatmalı içeriği ve karmaşık yapısı akla şu soruyu getirebilir. Yazar böyle bir kültür birikimini, bu boyutta bir düşsel zenginliği, bu denli şiirsel bir anlatımı neden katil izi sürme, cinayeti çözümleme gibi polisiye bir kurgu eksenine oturtmuş? Neden okurun içeriğe odaklanmış ilgisini, sonuca yönelik merakla çelmelemiş? Sanırım bu soruların yanıtı yapıtın ana temasında. Murathan Mungan genelde hayranlıkla ve şefkatle yaklaştığı, iyilik ve güzelliğini öne çıkardığı yaşamın içinde barınan kötülüğü de göstermek, merhametin karşısındaki acımasızlığa, özverinin karşısındaki bencilliğe, alçakgönüllülüğün karşısındaki gösterişçiliğe işaret etmek amacıyla, suçluyla suçsuzu, zalimle mazlumu, gerçek olanla sahte olanı aynı döngü içinde ele alan iç içe iki cinayet serüveni kurgulamış. Sonra da bu serüveni, romanın sarmal olarak gelişen üç ayrı yol öyküsüne yerleştirmiş.

Yol öykülerinin yer aldığı mekânlar, is-

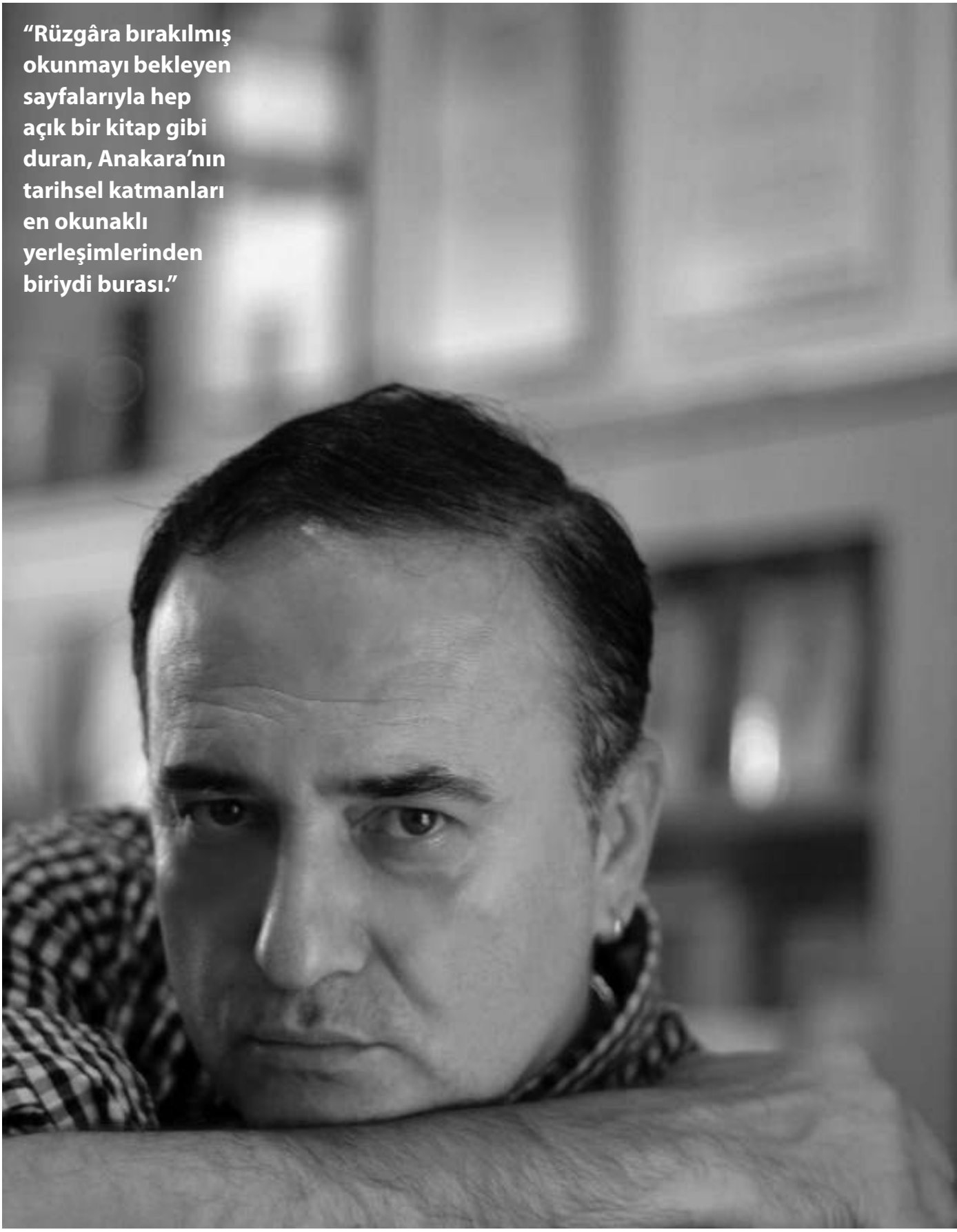

Yazar böyle bir kültür birikimini, bu boyutta bir düşsel zenginliği, bu denli şiirsel bir anlatımı neden katil izi sürme, cinayeti çözümleme gibi polisiye bir kurgu eksenine oturtmuş?

miyle müsemma kılıyor romanı. Çünkü olaylar, şiirin önde gelen bir değer sayıldığı, şairlerin saygı gördüğü, şiir okuma gecelerinin, şiir yarışmalarının düzenlendiği, seçilen şiirlerin bayraklara yazılarak kale burçlarında dalgalandırıldığı bir ortamda geçiyor. Bu ortamda yaşlılar, "bilgi birikimleriyle, tarihin, bilginin, deneyimin, belleğin aktarıcıları, Yerküre belleğinin koruyucuları olarak kabul ve saygı" görüyorlar. (s. 425)

Yazar, olayların geçtiği gezegeni Yerküre ve bu küredeki bölgeyi Anakara olarak adlandırmış, bir düş diyarı yaratmış. Gene de insana tanıdık gelen bir yanı var bu ortamın. Örneğin, zaman ve mekân endüstrileşme öncesinin Avrupa'sını anımsatıyor. Ulaşım kalyonlarla, atlı arabalarla, posta arabalarıyla sağlanmakta, aydınlatma için lambalar, fenerler kullanılmaktadır. Yolcular hanlarda, konukevlerinde konaklamakta, kahve evlerinde, çay bahçelerinde dinlenmektedirler. Üretim dokumacıların, hallaçların, dibekçilerin, kâğıt hamuru yapanların, defter dikenlerin, hamur yoğuranların, şekercilerin el emeğiyle sağlanmaktadır. Hüner sanatla eşdeğerdedir. El emekçilerinin yanında çarşı ressamlarına, falcılara, bakıcılara, rüya tabir edenlere, rüya terbiyecilerine yer verilmiştir. Her biri ayrı ayrı betimlenmiş olan kentlerde şiir toplantıları, şenlikler düzenlenmekte, taklitli oyunlar oynanmaktadır. Dikkatimi çeken, yazarın ele aldığı zaman diliminde ve mekândaki yaşama biçimini ayrıntılarıyla anlatmasına karşın ticaretten, alışverişten, özellikle de paradan hiç söz etmemiş olmasıdır. Yönetim biçimine de yer verilmemiş, yalnızca bir zamanlar bağımsız devlet olmuş bir kentin halk temsilcilerinin yönetimine geçmiş olduğu açıklaması yapılmış, genelde, adil ve eşitlikçi bir düzenin egemen olduğu ima edilmiştir.

Şairin Romanı'nın baskın özelliği anlatımındaki şiirselliktir. Yazarın şair tabiatı çıkmıştır orta yere… Üç ayrı yol güzergâhında yer alan doğal ortam, dağlar, ormanlar, ırmaklar, çiçekler, yerleşim yerleri, konaklama mekânları şiirli bir dille anlatılmış, gerçeklerle düş ürünü olanlar, mantıklı ilişkilendirmelerle bilgi ve mantık sınırını aşan betimlemeler harman edilmiştir. İster gerçek olsun, ister hayal ürünü; ister aşikâr olsun, ister gizemli; ister tanıdık gelsin, ister yabancı hepsini tutarlı ve inandırıcı kılan bu bütünleyici şiirsellik ve bu şiirli anlatımla dile gelen do-

“Rüzgâra bırakılmış okunmayı bekleyen sayfalarıyla hep açık bir kitap gibi duran, Anakara’nın tarihsel katmanları en okunaklı yerleşimlerinden biriydi burası.”

ğanın düzeni ve bu düzenin gizli şifresidir.

Yol öyküleri, masallarda olduğu gibi, güzergâh üstündeki doğa örtüsüne ve yerleşim yerlerine ilişkin dile getirilmek istenenlere uygun izlekler oluşturmuştur. Yazarın gözlemledikleriyle, okuyup öğrendikleriyle düşledikleri birbirini bütünlemiştir. Dağlar, kırlar, ağaçlar, otlar, çiçekler her seferinde farklı renklerle, farklı ışıklar altındaki farklı biçimlerle önümüze serilir. Betimlemeler şaşırtıcı olduğu kadar inandırıcıdır da. Örneğin, yol öykülerinden ilkinin kahramanı yaşlı Şair Bendag, sabah rüzgârını kendi duyularının süzgecinden geçirerek selamlarken bizim duyularımızı da uyarmayı, anılarımızı canlandırmayı başarıyor romanın daha en başında:

"Açık denizde dev dalgalarla boğuştukları aylarca süren fırtınalı deniz yolculuğunun sonunda o sabah, Anakara'nın güneybatı körfezine özgü yumuşak rüzgârın o tanıdık kokusuyla uyandı. Kendine özgü bu sakız kokusuyla birlikte Bendag'ın kendisinden önce gömülü anılarını uyandırdı körfez rüzgârı; belleğinin kuytu derinliklerini uyandırdı. Güneybatı körfezinin sezdirmeden insanın içine işleyen meltemiydi bu. Bunca yıl başka hiçbir denizde, hiçbir körfezde karşılaşmadığı ve ne zamandır unutmuş olduğu belli belirsiz denilebilecek bu incecik kokuyu, döndüğünde onu karşılayacak şeyler arasında saymak aklına bile gelmemişti. Çok uzaklardan erimiş bir tül gibi esen bu uçucu koku, yaşandıkça iyice hafiflemiş olan uykusunu taze bir çay yaprakçığı gibi usulca açıverdi." (s. 9)

Şiir düşünürü Mottah'ın açıklamaları ise, anlatanın düşünce yapısı gereği, doğal olanın yararı, sanatla, şiirle bağlantısı, insan emeğiyle ilişkisi yorumlanarak sunulmuş:

"Bu bölgenin kayalarının doğal dokusu kınalıdır, kızıl ve yeşil kınalı. Her şair tükürüğüyle bunları ıslattıktan sonra sağ avucunun içinde, kalem tutan baş ve işaretparmağına sürerek kına yakar; şiirin esin perilerine bir saygı gösterisidir bu. Bu kınalar uzun zaman çıkmaz insanın elinden. Şaire güç verir." (ss. 84-85)

Yazarın, sık sık farklı özellikler taşıyan taşlara yaklaşımı, taşların gizemli güçlerine ilişkin açıklamaları dikkat çekiyor. Hayvanlar âlemindeyse, en iltimaslı olanlar kuşlar. Her bölümde yolculuklara kendine özgü özellikleriyle farklı kuşlar eşlik ediyor; kuşların bu özellikleri eklemlendikleri bölümün alt anlam katmanına belli belirsiz göndermeler yapıyor.

"... bir tek bu bölgeye özgü gölge kuşlarıdır bunlar. Sayıları azdır ama uzun yaşarlar. Bunların en genci bile atalarının atasını tanır. Sabırlı, sakin, bilgedir Gölge Kuşu. Anakara'da çok kimse bilmez, kimileri onu şairlerin uydurduğu hayali bir kuş sanır. Neden Gölge Kuşu dendiğine gelince, kanatlarının gölgesi toprağa düştüğünde hiçbir insan o gölgeye basamazmış. Gölgeleri tabiatın bilinmez güçleri tarafından kutsanmıştır onların." (s. 110)

"Ancak önemli haberler, ivedi haberler, doğada az sayıda bulunan, soyu tükenmekte olduğu için özenle korunup kolay kolay göğe salınmayan bu kuşlara emaret edilirdi," açıklamasının yapıldığı, bir tür kartal ve şahin kırması Kılıçkanat kuşu hakkındaysa şu bilgi verilmiş:

"Gökyüzünde yıldırım hızıyla uçarken ardında beyaz köpüklü bir iz bırakan bu kuşa, sert ve keskin kanatlarının yoluna çıkan bulutları biçip geçmesi nedeniyle Bulutbiçen de denir, ardında bıraktığı iz gökyüzünün görünmeyen yaralarını hatırlatırdı." (s. 530)

Romanda daha onlarca benzeri olan bu gibi ince betimlemelerden yerleşim yerleri de nasibini almıştır. Yolcular, her birinin kendine özgü kaleleri, meydanları, yolları, kapıları, kuleleri, konaklama yerleri, konukevleri, hanları, çay bahçeleri, oyun alanları, havuzlu, bahçeli evleri olan kentlerde konaklarlar. Örneğin, yolcuların romandaki son durağı olan ve gökte on üç dolunayın aynı zamanda görülmesini Yıl Şenlikleri ile kutlayan Odragend'e koca bir bölüm ayrılmıştır:

"Rüzgâra bırakılmış okunmayı bekleyen sayfalarıyla hep açık bir kitap gibi duran, Anakara'nın tarihsel katmanları en okunaklı yerleşimlerinden biriydi burası. Bu yüzden sokaklarında meydanlarında dolaşırken yalnızca kentin içinde değil, zamanın içinde gezer gibi olurdu insanlar. Hem yaşayan canlı bir şehir, hem açık bir müzeydi âdeta.

"Yolu buraya düşenler ne kadar büyüsüne kapılsalar da sokakların, evlerin, yapıların, anıtların kendilerini bütün varlıklarıyla dayatan diriliği nedeniyle, ister istemez uyanık bir dikkatle, yoğun bir tarih ve zaman bilinciyle geziyorlardı kentin dört bir yanını. Anakara'da birbirinden ilginç onca büyük şehri içinde Odragend'e büyüleyici bir çekim merkezi özelliği kazandıran şey, belki de kuruluşunun ilk sihrine kadar geri giden bu tekinsiz ve

Yol öyküleri, masallarda olduğu gibi, güzergâh üzerindeki doğa örtüsüne ve yerleşim yerlerine ilişkin dile getirilmek istenenlere uygun izlekler oluşturmuştur.

Murathan Mungan, romanının asal kişilerini hem dış görünüşleriyle tanıtmış, hem ruhsal durumlarıyla, karmaşık düşünceleriyle ele alarak onlara karakter boyutu kazandırmıştır. Karakter ayrıntıları, bu kişilerin özel insanlar olarak ilgimizi çekmesini sağlar.

karşı konulmaz güçtür." (ss. 421-426)

Romanda, toprağı çömleğe, ağacı kapıya, kâğıdı deftere, tahılı çöreğe, meyveyi şerbete dönüştüren ellerin hünerini incelikli betimlemelerle kutsayan anlatımlara da yer verildiğini, kıvrak dansların, şaşırtıcı oyunların, coşkulu gösterilerin, kesilecek ağacın ruhundan izin isteme töreni gibi gizemli törenlerin anlatıldığını görürüz.

Murathan Mungan, romanının asal kişilerini hem dış görünüşleriyle tanıtmış, hem ruhsal durumlarıyla, karmaşık düşünceleriyle ele alarak onlara karakter boyutu kazandırmıştır. Karakter ayrıntıları, hem bu kişilerin özel insanlar olarak ilgimizi çekmesini sağlar hem de romanın ana temasını destekler. İkincil roman kişilerinin kendine özgü tipik özellikleri de romanın ana ve yan temalarını aydınlatacak biçimde vurgulanmıştır.

Birinci yolcu Bendag yüz yaşında bir şairdir. Genç yaşta kazandığı ünün baskısından kurtulmak için yurdundan ayrılmış, yalnızlığı seçmiş, şiir yazmayı bırakmış, yıllarca başka diyarlarda gezdikten sonra başladığı noktaya gelmiş, doğduğu yerde ölmek amacıyla Anakara'ya dönmüştür. Tanınmaktan kaçınması, şair kimliğini saklamaya çalışması yüzünden kendini olayların içinde bulacaktır. Bendag karakterinde öne çıkan iki özellikten biri ölüm hazırlığı içinde olması, sona gelmiş olmanın hüznünü yaşamasıdır. Kalan günlerini kaygısızca, gürültüsüzce, doğanın tadını çıkararak yaşamak ister. Ama renginde, kokusunda, ışığında doğayla bütünleşmek, insan emeğinin hünerine tanık olmak, güzel bir rastlantıyla karşılaştığı bir dost elinin sıcaklığını duymak, yaşama gücünü tazelemiş, onda yeniden şiir yazma isteği uyandırmıştır. Ölüm gerçeği ile yaşama dürtüsü arasındaki çelişkiyi yaşar. Bendag ikinci çelişkisini şair kişiliğinde yaşamaktadır. Ona ün kazandıran şiiri neden bıraktığı, kimliğini gizlemede neden o kadar ısrar ettiği, bu tavrının alçakgönüllüğünün göstergesi mi olduğu, yoksa unutulmuş olma endişesinden mi kaynaklandığı soruları akla gelir. Düşüncemizi sanatçının değerinin bilinme ihtiyacına, kazandığını yitirme korkusuna, kalıcı olma özlemine yöneltir.

İkinci yolcumuz Moottah bir şiir filozofudur. Yirmi yıldır evine kapanmış, çok okumuş, kendini bilgiyle donatmış, bildikleri üstünde düşünmüş bir bilge kişidir. Artık evinden çıkmaya, Anakara'yı dolaşıp bildiklerini düşündüklerini başkalarıyla paylaşmaya karar vermiştir. Yanına dokuz yaşlarında iki yardımcı çocuk alarak yola çıkar. Konakladıkları yerlerde konuşmalar yapar. Bilgilendirici, düşündürücü konuşmaları her yerde rağbet görür. Karakterinin baskın özelliği, meraklı bir araştırıcı, birikimli bir doğa bilgini ve iyi bir eğitici olmasıdır. Aynı zamanda sadık bir dosttur. Olaylara bu nedenle karışmış olduğu anlaşılacaktır. Moottah'ın dingin kişiliğinde, öğrenmenin, düşünmenin, bilgisini paylaşmanın önemi, doğayı anlamaya çalışmadan kabullenmenin erdemi, huzurun değeri vurgulanmış, bu yolla romanın ana teması aydınlatılmıştır.

Üçüncü yolcu altmış yaşlarında bir atlı polistir. Şairleri öldüren seri katili yakalamak üzere yollara düşmüştür. Polis Gamenn'e, yanında kalmasına gönülsüzce razı olduğu Pepgemok eşlik eder. Yazarın, çifte cinayet öyküsüyle doğrudan ilişkilendirdiği bu karakterin karmaşık ruh yapısı üstünde etraflıca durduğunu, romanın ana temasını bu yolla canlı bir örneğe oturttuğunu görürüz. Gamenn, öteki roman karakterlerinin aksine tedirgin, endişeli, evhamlı olandır. Yıllar önce kaçırılıp öldürülmüş kardeşinin acısını içinde taşır. Acı çekenlere, düşkün olanlara merhamet duyar. Rüyalarında kendini katilin yerine koyduğu, olayları katilin gözünden gördüğü için tedirgindir. İzlerken izlenen, ararken aranan olma ikilemine düşer. Yazar, Gamenn'in ruhsal sorununu rüya tabir edenler, rüyaları sağıltanlar aracılığıyla irdelemiş, romanın iskeletini oluşturan çifte cinayet kurgusuyla ustaca ilişkilendirmiştir. Bu durum, romanın bütününde üstünde durulan, doğada karşıtların birliği, her şeyin karşıtına dönüşmesi, döngünün tamamlanması ilkesine açıklık getirecek biçimde ele alınmıştır.

Şairin Romanı'na ayrı bir lezzet katan, her

biri kendine özgü özelliklere sahip ikincil kişilerdir. Doğanın gizemli varlığı bizi nasıl heyecanlandırmışsa, bu kişilerin sıra dışı yetenekleri de düşüncemize öyle kanat açtırır. Sözcük derleyen, eski dilleri araştıran, bu dillerin biçimi, iç yapısı, şifresi üstünde duran, dillerin yapısıyla evrenin düzeni arasındaki ilişki üstüne kafa yoran Tarkusyu, bu uyumlu düzenin anahtarını matematikte arayan sayıbilim bilgini Okhanyus insan aklına olan güveni tazelerler. Yaralı ruhları onaran, rüya terbiyecisi Kuyuhera, onun çevresine kasvet yayan hırslı rakibi Khora sırrın çözümlenmesinde yardımcı olurlar.

Anakarayı dolaşıp kendi derisine farklı renklerde çıkmaz mürekkeple dağlar, ormanlar, ırmaklar, yollar yazdırmış, gövdesi Anakara'yı anlatan harita olmuş Kaa aynı zamanda erkek gücünün ve güzelliğinin temsilcisidir:

"Haritacı Kaa'nın anlattıklarına bakılırsa, ailesinin kökleri Orta Batı'nın en eski oymaklarına kadar gidiyordu. İriyarılığı, teninin tütün yanığı rengi oradan geliyor olmalıydı. Büyümemiş bir çocuğunkini andıran boğumlu sesi, irikıyım görünüşünün ilk bakışta yarattığı ürküntüyü hafifletiyor, anlattığı şeyleri daha masum, daha inandırıcı kılıyordu. Hayata açık insanların neşesi vardı üstünde. Hareketlerinde, vücudunun gücünden aldığı zevki yansıtan eril zarafet, yalnızca görkemli cüssesiyle değil, ruhuyla da her engelin üstesinden gelebileceği hissi uyandırıyordu." (s. 320)

Murathan Mungan güzellik yanında, iyilik, sadakat, cömertlik, sezgi gücü söz konusu olduğunda kadın cinsine iltimas etmiştir. Şiir seven, sır tutmasını bilen, keçe işçisi Ulsangeyma yaşlı şair Bendag'a yardımcı olmuş, onun yeniden hayata bağlanmasını sağlamıştır. Varlığın gizini rüyalarda, doğal nesnelerin, taşların, toprağın, bitkilerin yapısında arayan, Anakara'nın iki kadın şairi Umma ile Lelalu rüya tabir ederler, dostluklarıyla yolculara destek olurlar. Yazar, taşların gizli gücüne vakıf, eli maharetli, yüreği cömert Lelalu'un, doğanın kutsadığı güzelliğini, erdemiyle de bağdaştırarak şöyle tanımlamıştır:

"Lelalu'nun bedeni, ruhunu görünür kılıyordu âdeta: Cildi Canera porselenleri kadar saydam ve pürüzsüz, gözlerinin rengi Gomaba gölleri kadar duruydu. Gür kirpikleri, ruhunu apaçık söyleyen bakışlarını asla gölgelemezdi. Cildinin yıllar karşısındaki direncini, şekeri az suda kaynatılmış yabani bitki kökleri çiğnemeyi sevmesiyle açıklıyorlardı. Bu bitkilerin ne olduğu ise herkes için bir sırdı. Kadınlara özgü kıskançlıkla saklanan bir sır olsaydı çoktan ortaya çıkar, öğrenilirdi elbet, ama galiba insanlar bu güzelliğin bitki köklerine borçlanılmış olmasını daha anlamlı buluyor; bu nedenle gizin sürmesini istiyor, bu bitkilerin neler olduklarının saklı kalması fikrini seviyorlardı." (s. 172)

Şiir düşünürü Mottag'ın yardımcıları olan, biri zeytin dalı esmeri, diğeri başak sarışını iki çocuk bizde şefkat duyguları uyandırırken, atlı polis Gamenn'in kısa boylu, göbekli, işgüzar yarımcısı Pepgemok, sakar girişimleriyle romanın ağırlaşmaya başlayan atmosferine bir tutam gülmece katar.

Yazar hem cinayet olayını kurgulamak hem de evrenin, içinde karşıtları barındıran yapısına ışık tutmak için iyilikçi, erdemli, merhametli, üretken, yaratıcı olanların karşısına, kötücül, tutkulu, vicdansız, kıskanç, zalim olanları yerleştirmiş, onların karmaşık ruh durumunu, baba-oğul, karı-koca, âşık-sevgili ilişkisi bağlamında sergilemiştir.

Şairin Romanı iki ana fikir üstüne odaklanmıştır. Bunlardan ilki, insanın yaşama direncini de, üretme, yaratma gücünü de doğadan aldığı gibi, huzuru da doğayla bütünleşmede bulacağıdır. Önemli olan, doğanın bir ölçüde araştırmayla, akıl yürütmeyle açıklanabilir, bir ölçüdeyse gizemli olan gücünü kabullenmek, ona ayak uydurmaktır. Murathan Mungan'ın romanındaki sıra dışı kişiler, bilinmeyenin şifresinin anahtarının, aynı şifreye göre işleyen insan aklında olduğunu ileri sürerler. Bu kişilerin her biri yaşamın gizine kendi yöntemine göre yaklaşmaktadır. Gözlemleme, akıl yürütme yanında sezgiler, rüyalar, hayaller işbaşı yapar. Varoluşumuzun bütünlüğü, evrenle u-

***Şairin Romanı**'na ayrı bir lezzet katan, her biri kendine özgü özelliklere sahip ikincil kişilerdir. Doğanın gizemli varlığı bizi nasıl heyecanlandırmışsa, bu kişilerin sıra dışı yetenekleri de düşüncemize öyle kanat açtırır.*

yumunu gösterense, akıl yürütmeye de, hayallere ve sezgilere de yer veren sanattır. Yazarın roman kişilerinin ağzından felsefe, sanat, özellikle de şiir konusunda yaptığı açıklamaların en çarpıcısı, "Yerküre yazılmak için vardır" (s. 218) sözüdür sanırım. "Şiir matematiğin evrendeki görünmezliğine ne denli yaklaşabilirse o denli iyi olur," (s. 488) da deniyor, "Yaratıcılık yaşanmışlıkla da yaşamışlıkla da birebir ilgili değil," de. (s. 263) Beni en çok etkileyen şu açıklamalar oldu: "Hayatın kendisi zordur; onu güzelleştiren şey, onun üzerine düşünmektir yalnızca." (s. 305) "İnsanın içinde ağlama isteği uyandıran güzellikler, ister tabiatın armağanı olsun, ister insan elinden çıkma sanat eserleri, aynıdır. İnsanın içini sevinçle yıkayan her güzellik ağlatır." (s. 427)

Romanda öne çıkan ikinci ana düşünce, karşıtların birbirine benzemesi ya da birbirine dönüşmesi çevresinde dolanıyor. Romanın dolantısı bu ilke üstüne inşa edilmiş, cinayet olayına karışmış kişilerin ruhsal durumları bu ilke çerçevesinde aydınlatılmıştır. Yazarın kimi roman kişilerinin iç dünyalarının çözümlemesinde düşle gerçek, somutla soyut, görünenle görünmeyen, denetlenebilenle denetlenemeyen, tasarlanmış olanla rastlantısal olan üstünde ısrarla durduğu görülür. İç hesaplaşmalarda sevgiyle nefret, acımasızlıkla şefkat, özveriyle kıskançlık, gösterişle utangaçlık ahlaki yönüyle de ele alınmıştır. Murathan Mungan'ın birbirine dönüşebilen karşıtlık konusunda verdiği, biri gerçek, biri kurgusal iki çarpıcı örnek üstünde durmak istiyorum: Birincisi oyunculuk sanatının asal açmazı olan, oyuncunun gerçek kimliği ile oyuncu kimliği arasındaki karmaşık ilişkidir. Aradaki mesafenin nasıl aşılacağı ya da nasıl korunacağı konusunda farklı yorumlar yapıldığını biliriz. Yazar, romanın ana temasını desteklemek üzere roman kişilerinden biri için, "İşleri gereği sürekli içlerinde kurgulayıp farklı duygular üreten oyuncuların bir süre sonra kendi duygularında sahicilik kaybına uğradıklarını, yalnızca sahne üzerinde değil, kendi yaşamlarında da oynamaya başladıklarını düşünüyor," açıklamasını yapmıştır. (ss. 505-506)

İkinci örnek, romandaki zalim kumandanın öldürülmekten korktuğu için yakın çevresinde kendine çok benzeyenleri bulundurması, oğlunun bile bu birbirine benzeyen kişiler arasındaki gerçek babasını tanımakta zorluk çekmesidir. Aslının benzerlerine Kagemusha deniliyor. Zaman içinde gerçek olan sahtesine dönüşebiliyor. "Her yüz kendine Kagemusha gibi" düşündürücü bir saptama da yapılmış.

Sonuç olarak, *Şairin Romanı* öncelikle dilinin mükemmelliğiyle öne çıkan bir yapıt. Murathan Mungan'ın şair kimliği romanın nesir diline mührünü basmış. Okurken dalıp gidiyor, bazı yerleri yeniden yeniden okumak, başkalarıyla paylaşmak istiyorsunuz. Anlatımın güzelliğine yönelik ilgi, anlatılanların dayandığı hayal gücüyle ve bilgi birikimiyle pekişiyor. Okuyanı, yaşadığımız dünyanın kirinden pasından arınmış, hayali olduğu ölçüde ulaşılabilir duygusu uyandıran bir diyara götürüyor. Masal olanı inandırıcı kılan romanın insani boyutu. Ulaşılabilir kılansa yazarın genel tavrındaki etik duyarlık.

Murathan Mungan hayata sevgiyle, insana şefkatle yaklaşan bir yazar. İyinin karşısındaki kötüye, doğrunun karşısındaki yanlışa, güzelin karşısındaki çirkine işaret etmekle beraber, her iyi romanda olduğu gibi, mahkûm etmeden önce anlamaya çalışmış.

Benim en hoşuma giden, yazarın düşlere, rüyalara, mucizelere bolca yer verdiği romanında, gerçeklerin gizine erişme yeteneğini insanın aklında, akıl yürütme becerisinde bulmuş olmasıdır. Romanın bilge kişisi, "İnanışlar, işin doğasına hizmet eden kutlu oyunlar olarak kaldığında anlam taşırlar. Kör inançlara ve tapınılan doğrulara dönüştüklerinde değil," diyor. (s. 85)

Farklı roman türlerinin özelliklerini bir arada taşımasına karşın sağlam bir yapısı var *Şairin Romanı*'nın. Doğu masallarına özgü yolculuklar, yol güzergâhında yaşananlar, Batı romanının neden-sonuç ilişkisiyle gelişen olay dizisine oturtulmuş. Düşsel olan, gizemli olan, gerçekçi karakter çözümleriyle bağdaştırılmış. Bu bileşim insanı hem düşündürüyor, hem heyecanlandırıyor.

Murathan Mungan, "… bugün burada batan güneş kainatta başka bir yerde, belki rüyasından yeni uyanmakta olan dünyada doğacaktı," demiş, romanını sonlandırırken. O güneşin sıcaklığını duymak, aydınlattığını yaşamak için yavaş yavaş, sindire sindire okudum *Şairin Romanı*'nı. Kendimi yeniden okumalara açık bıraktım ve aldığım keyfi başka okurlarla paylaşmak istedim. Yeryüzü yazılmak için varsa, yazılmış olan da değerlendirilmek için, değil mi. N

LEYLÂ ERBİL VE "KUTSAL AİLE"

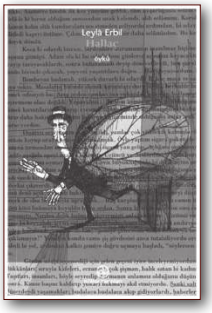
Fergun Özelli

Öykü, bir ailenin gündelik yaşamından kısa bir kesit aktarır gibi görünse de içinde yaşanan toplumda pek anlaşılmadan gerçekleşmiş bazı toplumsal olaylar ve aile kavramı ile ailenin görünmeyen arka planı üstünde kafa yoruyor aslında. Hatta tüm bu kavram ve yaşananlar içindeki sahtelikleri göz önüne sermeye çabalıyor bile denebilir.

"Kutsal Aile" öyküsü, Leylâ Erbil'in ilk öykü kitabı olan *Hallaç*'ın[1] Dost Yayınları tarafından 1959 yılında "yirmi beşinci sayı" olarak yayımlanmış ilk baskısında yok; ama İş Kültür Yayınları tarafından 2004 yılında yayımlanan yeni basımına, "öykünün 1970 yılında yazıldığı" notu düşülerek eklenmiş.

Bu öykü, yoksul bir evde, (öykü kahramanlarından "anne"nin satır aralarında hissettirilen bıkkınlığından da anlaşılacağı gibi) hemen hemen her akşam yinelendiği belli bir baba-oğul tartışmasıyla başlayıp hayatta olup olmadığı bile tam olarak anlaşılamayan "nine"nin geçmişte yaşanmış olayları aktaran sözleri, ailenin ona olan özenli ya da özensiz hareketleri ve "öykü anlatıcı"sının "kılık kıyafet devrimi"yle birdenbire Kastamonu'dan söz etmeye başlaması sonucu düğümleniyor. Sonra da "nine"nin gerçekten var olup olmadığının sorgulanmasıyla, Kastamonu'ya dair oldukça iddialı bir yargıyla ya da genellemeyle ve bir bebeğin (bebeklerin düşünmesi ya da söylemesi mümkün olmayan bazı sözleri ardı ardına sıralayıp) ırkçı bir çığlık atmasıyla sonuçlanıyor. Öykü, bir ailenin gündelik yaşamından kısa bir kesit aktarır gibi görünse de içinde yaşanan toplumda pek anlaşılmadan gerçekleşen bazı toplumsal olaylar ve aile kavramı ile ailenin görünmeyen arka planı üstüne kafa yoruyor aslında. Hatta tüm bu kavram ve yaşananlar içindeki sahtelikleri göz önüne sermeye çabalıyor bile denebilir.

"Kutsal Aile", tanrısal (egemen 3. kişi) anlatıcı tarafından açıklayıcı betimlemelerle desteklenerek anlatılan bir öykü. Anlatımda (Kastamonu ve şapka devrimiyle ilgili bölümlerde) kısa bir açıklayıcı öykülemeye yer verilse de öykü, bütününde düz öykülemeye ve (baba-oğul, anne-oğul, anne-nine arasındaki konuşmalardan da görüleceği gibi) diyaloglara ağırlık veren bir tarza sahip. Devrik, uzun, kısa cümle gibi çeşitli cümle kuruluşları aynı metin içinde birbirine hiç de aykırı düşmeden, hatta birbirini bütünleyerek kullanılmış. Aslında Leylâ Erbil'in *Hallaç*'ı içindeki "Öykü" adlı bir başka öyküsünde yer alan ana başlıklar da bu öykünün ipuçlarını ele veriyor sanki. O başlıklar: Betimleme - kişiler - doğa - diyalog - başkaldırı - içtenlik - kişinin saklı durumu - hiçlik ve bitim. Anlatıcı, *betimleme*lerle öykü kahramanlarının içinde bulunduğu zaman ve mekânı, onların ekonomik, kültürel düzeylerini ve yaşama biçimlerini aktarıyor okura. *Diyalog*larla da *kişile*ri okura tanıtıp iç dünyalarına girebilmemizi sağlıyor. Tüm bunları da içtenlik dolu, akıcı ve inandırıcı bir dille gerçekleştiriyor. "Baba"nın saklı durumunu ise cümle arasına gizleyerek, bir bilmece olarak sunuyor okura. "Nine"den yola çıkıp "baba"ya gelerek *hiçlik* duygusunu pe-

kiştiriyor. Bebeğin o imkânsız haykırışıyla da öykü *bitiyor*.

"Kutsal Aile", ismiyle de Karl Marx ve Fredrich Engels'in, Almanya'daki Bauer kardeşler ile onların Genç Hegelci yandaşlarının idealist görüşlerine, onların gerçek yaşamdan uzaklıklarına, felsefe ve tanrıbilim alanlarındaki soyut söylevler çekme eğilimlerine yönelik eleştirilerini barındıran ve birlikte yazıp yayımladıkları ilk yapıtları olan *Kutsal Aile*'ye de bir gönderme yapıyor denebilir. Ben de Leylâ Erbil'in aynı adlı öyküsünün tam da bu anlamda, var olan "aile" kutsallığına yönelik eleştirileri oldukça yoğun bir biçimde içerdiğini düşünüyorum.

Öykünün başlığını oluşturan sözcüklerin sözlük anlamları şöyle:

Kutsal: 1. Güçlü bir dini saygı uyandıran ya da uyandırması gereken, kutsi, mukaddes. 2. Tapınılacak ya da yolunda can verilecek derecede sevilen, kutsi, mukaddes. 3. Bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen. 4. *fels*. Tanrı'ya adanmış olan, tanrısal olan.

Bu kavram, yani kutsallık, dışarıdan bakılınca insanların zihinlerinde yarattığı ve birçok anlam yüklediği hayali bir şey aslında. Ama ne kadar hayali bir şey dense de inanılan tanrılar, inanılan dinler, ideolojiler, anneler ve babalar, eşler, din adamları, ermişler, evliyalar, peygamberler, öğretmenler, devletler, sivil ya da askeri liderler, tarihler, mezarlar, anıtlar ve benzerleri gibi birçok kişi, kurum, mekân ve inanç biçimi geçmişte olduğu gibi günümüzde de kutsal sayılabilmekte. Tüm bu kutsallar, yukarıdaki sözlük anlamlarından da anlaşılacağı gibi, sorgulanması ve tartışılması yanlış ve günah kabul edilen olgular. İnsanlığın oldukça büyük bir bölümü için ulaşılmazlık, saflık, iyilik, tartışılmazlık, sorgulanması yanlış, hatta günah olarak algılanmaktalar. Oysa tüm bu kavramlar ya zihnimizde oluşmakta ya da başka insanlar tarafından tanımlanmakta ve bu tanımları onaylayan herkes de onları kutsal olarak kabul etmekte. Aslında kabul edilen sadece bir düşünce; hemen hemen her düşünce gibi o da bölücü, sınırlayıcı, gerginlik yaratıcı ve yıkıcı. Çünkü kimilerinin kutsal kabul ettiği şeyleri kutsal kabul etmeyenler her zaman var olacak; kimilerinin, ötekilerin kutsal dediklerine saldırması, ötekilerin de onlara saldırmasına, kızgınlık, kin ve nefret duymalarına neden olabilecektir. Aslında kutsallık inancı, zihinde oluşan görüntülerin gerçek olduğu düşüncesine yol açmakta kişilerde; onları körleştirmekte. Dünyanın geçmişi de sırf bu nedenle çıkmış sayısız kavga, savaş ve acıyla dolu. Oysa kutsallık bir hayaldir kanımca, zihinde oluşur ve gerçek değildir. Çünkü atmosferle sınırlanmış dünyamızda, ulaşılmayacak, tartışılmayacak, sorgulanmayacak ya da günah sayılacak hiçbir şey yoktur.

Aile: 1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. *sos*. Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk. 3. Aynı soydan gelen ya da aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 4. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü. 5. Eş, karı. 6. Aynı gaye üstünde anlaşan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü. 7. Temel niteliği bir olan dil, hayvan ya da bitki topluluğu.

Aile, insan soyunun bulduğu örgütlenme biçimlerinin en küçüğüdür. Devlet örgütlenmelerinin temeli de "aile"ye dayanır. "Devlet"e egemen olan sınıfların iktidarlarının ve onları var eden sistemin sürdürülmesi için "aile" bireylerinin egemenlerin düşünceleri doğrultusunda, farklı "eğitim" biçimleriyle yeniden ve yeniden eğitilmesi gerekir. Böylelikle "eğitilmiş aileler" de kendi çocuklarını sistemce belirlenen yoldan gözü kapalı yürütmeyi sürdürürler. Bu eğitim, okullarda, işliklerde, tarlalarda, ibadet merkezlerinde, karakollarda, garnizonlarda, hapishanelerde, akıl hastanelerinde, sokaklarda ve medyada, bazen yumuşak bir yüzle bazen de gizli ya da açık olarak terör ve şiddetle gerçekleştirilir. Bireysel anlamda ilkel ve feodal dönemden gelen ucuz emek üretici, soy sürdürücü "aile"nin kutsallığı, burjuva toplumunda her bireyi ayrı tüketici yapmaya hedefli kapitalist üretim ilişkileri nedeniyle anlamını büyük ölçüde yitirip dağılma sürecine girdiyse de farklı bir mikro örgütlenme biçiminin yaratılamamış olması ve alınmış "eğitim"lerin o "derin bilinçaltı" izleri nedeniyle geçerliliğini günümüzde de sürdürür.

Şimdi bu açıklamalardan sonra öykümüz "Kutsal Aile"ye yeniden dönersem, ilk okunuşta, "altmış sekiz" rüzgârının (çaktırmadan) estiği *yoksul* bir evde, anne, baba, oğul, (babanın annesi olan) yaşlı nine ve bir bebekten oluşan *ataerkil* bir ailenin fotoğrafını seyrettiriyor sanki diyebilirim.

"Yoksulluk" gerçeği, öykü içine serpiştiril-

miş; “Odada yürüyen bir konsol gibi bir baştan bir başa gidip gelen baba halının yeni kalmış yapraklı bir adasına çıktı”, “Oğlun kırıktı ön dişleri”, “Ananın uzattığı boş rakı şişesini ninenin kavruk eli paslı yorganı gıcırdatarak tan araladı ve içeri çekti” gibi cümlelerle sezdiriliyor okura. Temelini erkeğin üstünlüğü fikri oluşturan, “soy”un erkekler tarafından belirlendiği, toplum içinde, erkeklere kadınlardan daha çok saygı gösterildiği, hâkimiyetin erkeklerde olduğu, erkek otoritesine dayanan bir tür toplumsal örgütlenme düzeni olan “ataerkillik” kavramı da, öykünün hemen girişinde, annenin oğluna, “Babandan iyi mi bileceksin?” deyişiyle somutlaştırılıyor.

“Kutsal Aile”deki baba oğul arasında, hemen hemen bütün babalar ve oğullar arasında olduğunu bildiğimiz, (öykünün başlangıç bölümünde olan ve oldukça büyük bir bölümünü de kapsayan) bir yaşlı-genç kuşak tartışması yaşanıyor. Aralarında geçen diyaloğu yeniden anımsatayım:

“Baba: ‘Otuz yıldır, ben anlatıyorum ben, bu vatanın evlatlarına!’

Oğul: ‘Tüm dünya yanlış belletmiştir halkına geçmişi.’

Baba: ‘Doğrusunu bilen kim yani sizler mi?’

Oğul: ‘Bizler öğrenmeye başladık yeni yeni, sizlerinse yapacak neyiniz kaldı.’

‘Ninenin bildikleri daha doğruydu.’

Baba: ‘Tarih sadece tarih değildir, halka her şey anlatılmaz.’

Oğul: ‘Gizlemek ihanettir.’

Baba: ‘Allahın insanları birbiriyle savması olmasaydı yeryüzünün bozulurdu düzeni (Bakara, *Kur’an*, 251).’

Oğul: ‘Tanrı zalim halkları eriştirmez doğru yola (En’am, *Kur’an*, V, 45).’”

Evet, bu diyaloglardan sonra, öyküdeki ailenin içyapısını biraz olsun çözebilirim gibi geliyor bana. Özellikle, “Otuz yıldır, ben anlatıyorum ben, bu vatanın evlatlarına!” deyişinden de güç alarak, “baba”nın mesleğini, az bir yüzdeyle *öğretmen*, ama büyük bir yüzdeyle *imam* olarak varsayabilirim. Çünkü babayla oğul, birbirleriyle tartışırken *Kur’an* ayetlerinden kolayca alıntı yapabiliyorlar, bu bir; ikincisi, (baba için) herhangi bir inançta kemikleşmek, (oğul için de) var olan düşüncelere yeni yorumlar getirmeye çalışmak gibi tavırları olduğu söylenebilir. Üstelik ikisi arasındaki anlaşmazlık had safhada bir kuşak çatışması, ama hem baba hem de oğul ne birbirlerinden vazgeçebilmenin ne de bu çatışma nedeniyle ailenin dağılmasının sorumluluğunu üstlenebilecek, bu ağır yükü taşıyabilecek güçteler. Bunu da babanın, “Neren ağrıyor ana?” diyerek tartışmayı soğutmaya çalışmasından, oğlun da tartışmayı sürdürmektense “ayağıyla kapıyı itip” evden çıkıp gitmesinden anlıyorum. Ancak “baba”nın, “Tarih sadece tarih değildir, halka her şey anlatılmaz!” deyişinden de yola çıkarak, onun düşünsel olarak, “devlet doğrudan, yalan hakikatten, savaş yaşamdan önce gelmektedir”[2] diyen insanlara daha yakın durduğu da söylenebilir. Ailesinin, özellikle de “nine”nin aktardığı düşünsel beslenmeler içinde yetişmiş, bu beslenmeyi yeni

Oğul: “Tüm dünya yanlış belletmiştir halkına geçmişi.”

kuşaklara aktarmış, ama yaş kemale erdiğinde ona belletilen ve belletildiği gibi de aktardığı her şeyin aslında doğru değil, anlamsız ve olanaksız olduğunu anlamanın şaşkınlık ve hiçliğini yaşadığı da iddia edilebilir kanımca.

"Anne"ye gelirsem; "Babandan iyi mi bileceksin?", "Her gece yapmasanız ki bu kavgayı", "Yiyesin ki vaktinden önce büyüyesin" gibi konuşmaları ve ev içindeki öteki davranışlarıyla geleneksel bir "ev hanımı" görüntüsü veriyor okura diyebilirim rahatlıkla.

"Oğul" işçi, öğrenci ya da işsiz olabilir. Ayrıca, öyküde geçen, "Oğlun kırıktı ön dişleri" cümlesi de yoksulluğun getirdiği bakımsızlığın yanında onun "kavgacı" bir yapısının da olduğunu çağrıştırabilir.

Oldukça yaşlı ve hasta "nine"yse, Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri açıdan büyük bozgunlar yaşadığı bir döneminde o bölgede oldukça eziyet görmüş, Bosna göçmeni Müslüman bir aileden gelmekte kanımca. Çünkü öyküdeki ayaklı tarih de diyebileceğim "nine"nin çocukluğuna dönerek anlattığı olaylar ve andığı kişiler, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemine yaklaştığı ya da gerileme döneminin yaşandığı tarihlere ait. Yaşlıların yakın geçmiştense uzak geçmişi daha iyi anımsadıkları ve o dönemleri anlatma içgüdü ve pratiklerinin oldukça yüksek olduğu da düşünülürse, bu anlatılanların, "nine"ye "büyüklerince" anlatılmış ya da okulda "öğretilmiş" olduğu varsayılabilir. Tüm bunların yanında "nine", evini, çiftini, çubuğunu bırakarak kaçmış ve kendilerine yabancı bu topraklara sığınmış bir ailenin de sürdürücüsüdür. Yeni gelinen yere dişiyle tırnağıyla tutunmanın, orasını, üstünde doğmuş büyümüşlerden daha çok ve abartıyla sahiplenmenin ama bir yandan da terk edilmiş topraklara geri dönme özleminin besleyicisidir.

Ailenin yaşadığı yer de büyük bir olasılıkla, Bosna'dan o dönemlerde göç eden insanların bir bölümünün Osmanlı İmparatorluğu'nca yerleştirildiği, Batı Karadeniz bölgesinde, arazisinin yarıdan fazlasını orman alanlarının kapladığı yerleşim yerlerinden biri olan Kastamonu olabilir. Çünkü anlatıcı, evin kapısının çıralı çamdan yapılmış olduğunu aktarırken, birdenbire bir kamera gibi, ağaç kesicileri ve onların aldığı "dört liralık yevmiye" ve "şapka devrimi"ne yöneltiyor ilgimizi. Öykünün sonlarına doğru da, "Kastamonu'da en çok frengi ve hizmetçi yetişir" gibi bir genellemeyle "baba"nın "ana"ya olan "erkek egemen" bakışını yine Kastamonu üstünden veriyor. Kastamonu, 1925 yılında, Mustafa Kemal'in Vilayet Konağı'nın önünde toplaşan halka, kılık kıyafet devrimlerinden "şapka devrimi"ni, "Bu serpuşa şapka derler!" diyerek tanıttığı illerden biri (ki bu olay da anlatıcı tarafından, akan öykünün arasına ansızın girilerek aktarılmaktadır okura).

Şapka devrimi 1925 yılında gerçekleştirilmiştir; toplumdaki gelenek ve göreneklere yabancı bir başlığın (kıyafetin) kullanılmasının hükümet tarafından çıkarılan bir yasayla topluma zorunlu kılınmasıdır. Kemalist iktidarca uygulanan bir "Batılılaşma" eylemi olduğu kadar Kemalistlerce Osmanlı'dan gelen yerleşik İslami kültür karşısında verilen siyasi mücadelenin de bir ürünüdür. Bu nedenle tepki ve direniş de görmüştür toplum içinde. O dönemde, yaşayan halk bu yeni serpuşu öyle kolayca beğenmemiştir. Bu beğenmeme, öyküdeki "anlatıcı" tarafından da, "Şapka, mor bir kuş olup havalanmış çıralı çamın dalına konmuştur" cümlesiyle aktarılmaktadır okura. Görüldüğü gibi, "şapka", acının ve kederin rengi olan "mor" renge bürünebilmekte ve çıralı çam ağacıyla tanımlanan Kastamonu insanının üstüne konabilmektedir. Aslında bu gerçeküstü anlatım, öykünün başından sonuna kadar varlığıyla yokluğuna pek karar verilemeyen "nine"nin, yattığı paslı somyada, yastık üstünde görünen ihtiyar mı ihtiyar kafasında, olmayan kirpiklerinde, "gözlerinin ve avurtlarının yerine oyulmuş dört iri çukuru"nda, "paslı yorganı gıcırdatarak aralayan kavruk eli"nde ve yorganın altındaki şişeyi çekince kayboluveren gövdesinde de görülüyor. "Ana", varlığıyla yokluğu belli olmayan "nine"nin kafasıyla konuşmakta, ama yorganın altında asla var olmayan gövdeyi olur kılan "şişe"yi de rahatça "kapıdan dışarı" atabilmektedir. Bu bir yanılsama, olanları kabullenememe ya da belleklerden silinmesi için zorlanan bir şeyin acı verse de silinmesi için bir adım atma eylemi de olabilir. Ama bana kalırsa "nine"nin olmayan gövdesinin yerine geçirilen "şişe"nin yorganın altından çekilip kapı dışarı götürülmesi ve sonra da atılışı, Osmanlı'nın belleklerden silinişi ve unutturuluşunun simgesel bir anlatımıdır. Bu siliniş ve unutturuluş da harf ve dil devrimleriyle desteklenen ve o döneme ait tüm arşiv belgelerine getirilen okuma ve çeviri yasağıyla derinleştirilmiş bilinçli bir zoru

ve bir yok sayarak aldatmayı da içinde barındırır. Bunun karşılığında topluma yerleştirilmeye çalışılansa Fransız burjuva devriminden esinlenen bir uluslaşma rüzgârıyla doludizgin at koşturan etnik bir "Türkçülük" kavramıdır. Oluşturulmuş kökleri sökülmüş, yorgun ve yoksul toplum, bir "bebek" gibi yeniden programlanacaktır artık.

Giorgio Agamben, *Nesir Fikri* adlı kitabının "bebeklik fikri" bölümünde şöyle söylüyor: "İnsan herhangi bir şeyi aktarmadan önce dili aktarmalıdır. (Bu yüzden yetişkin bir insan konuşmayı öğrenemez: Bir dile ilk kez girenler yetişkinler değil, çocuklardır; *homo sapiens* türünün kırk bin yıllık geçmişine rağmen bu türün en insani özelliği –dil edinme– bebeklik durumuna ve bir dışsallık durumuna sıkı sıkıya bağlı kalmıştır.)"[3] İşte, harf ve dil inkılâpları ve ötekiler bu yeni dili aktarmıştır "bebeğe". Çünkü "fikrin ve varlığın kurtarmak istediği şey fenomendir (görüngüdür), tekrarlanamaz olandır; kelamın en uygun amacı ise türlerin korunması değil, tenin dirilişidir."[4] Öykünün sonunda yer alan düşsel dünya ile gerçek yaşamın iç içe geçmesi ânında yere düşen bebeğin, o feryat figan imkânsız çığlıkları da işte tam bu saptamalara denk düşmektedir kanımca.

Aslında "anlatıcı"nın okura aktardığı küçük bir gözlemde, "yoksa itti mi kucağından bile bile" demesi, babanın "bebeği" pek de benimsemediğini, onu kendi çocuğu gibi görmediğini, hatta onun gerçekten kendi çocuğu olmadığını bildiğini bile düşündürebilir. Hele hele bebeğin bu düşüş ya da itilişi, "Kastamonu'da en çok frengi ve hizmetçi yetişir" genellemesiyle birlikte yan yana getirilip bu eyleme politik bir yorumda bulunulacak olursa, "baba"nın, kendinin de besleyip büyüttüğü "Türkçü" ideolojiyle gelişen bir yapılanmayı artık kendisine yedirememesi, onu kabullenememesi ve hatta reddetmesi olduğu bile düşünülebilir. Ama gerçek, tüm acıtıcılığıyla da olsa budur. "Bebek" özelinde imgeleşen ve bilince çıkan şey kurgulanıp oluşturulmuş, daha yırtıcı yeni bir kuşağın ayak sesleridir aslında. Bunun nedeni de Bertolt Brecht'in şu sözleri olabilir: "Canavarlığı doğuran canavarlık değil ki; barbarlığa başvurulmadan yürütülemiyor kimi işler; barbarlığın ortaya çıkış nedeni bu işte!"[5]

Leylâ Erbil, Nalan Barbarosoğlu ile (01.05.2009 tarihli *Mavi Melek* dergisinin 37. sayısında) yaptığı bir söyleşide, "… Başından beri söz dizimini değiştiren bir yazarım. Benim yazdığım şeyler yukarıdan verili bir gramere uygun değil. İnsanlar hasta, insanların hasta olduğuna inanıyorum, hepimizin sakatlanmış olarak yaşadığına inanıyorum ve bu bizim suçumuzdur diye söylemiyorum ama gerçeği böyle görüyorum. Hepimiz hastayız, bir yerimizden hastayız bir biçimde. Dolayısıyla bunu ne şekilde anlatabilirim ben? Bir normal insanın, ne bileyim bize sunulu bir insan var, dikte edilmiş bir insan, bu insanı anlatırken siz noktalara, virgüllere, gramer kurallarına uyabilirsiniz. Ama benim anlattığım bu hasta insanlar. O hasta insanların o gramer kurallarından haberi bile yok," diyor. Ben de "milliyetçiliği" barbarlık, *kapitalist uygarlığın* en gözde "kolluk kuvveti" ve bir hastalık olarak düşünürsem (ki öyle düşünüyorum), Leylâ Erbil'in bu öyküde, biz hasta insanların bir bölümünü oldukça çarpıcı bir biçimde anlatmayı sürdürdüğünü rahatlıkla söyleyebilirim.

Edgar Morin, *Aşk, Şiir, Bilgelik* adlı kitabında şöyle diyor: "Aydınlatma ışık verir ama aynı zamanda ışığa direnen şeyi de açığa çıkarır, dipte karanlık bir şey olduğunu tespit eder."[6] İşte bu cümleye sadık kalarak "Kutsal Aile" öyküsünün, herkesin görüp bildiği, ama nedense görmezden geldiği yoksul, minik ve güçsüz bir aile üstünden okuru aydınlattığını söyleyebilirim rahatlıkla. Verdiği ışık da kanımca, hem ailedeki hem de toplumdaki karanlık şeyleri, acıyla, sancıyla, şaşkınlık ve hayretle hissettiriyor hepimize; hem de günümüzde bile. N

[1] Leylâ Erbil, *Hallaç*, İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2004, ss. 106-109.

[2] Wilhelm Reich, *Dinle Küçük Adam*, Payel Yayınları, İstanbul, Şubat 1980, s. 11.

[3] Giorgio Agamben, *Nesir Fikri*, Metis Yayınları, İstanbul, Ocak 2009, s. 100.

[4] Giorgio Agamben, a.g.e., s. 100.

[5] Bertolt Brecht, *Sosyalizm İçin Yazılar*, Günebakan Yayınları, İstanbul, 1977, s. 31.

[6] Edgar Morin, *Aşk, Şiir, Bilgelik*, Om Yayınevi, İstanbul, Ocak 1999, s. 17.

10 soruda Kürt edebiyatı

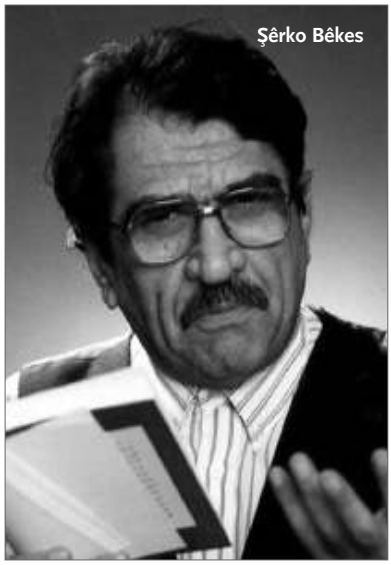
1 Yazılı Kürt edebiyatının öncüleri kimlerdi? Eliyê Herîrî, Mela Ehmadê Bateyî, Melayê Cizîrî, Feqiyê Teyran ve Ehmedê Xanî. Romanda Ereb Şemo, öyküde Fûat Temo ve Nûreddîn Zaza da sayılabilir.

2 Kürtçenin yasaklı olması Kürt edebiyatının gelişimini nasıl etkiledi? Güçlü bir yazılı edebiyatın çıkmasını engellemiş, ama sözlü edebiyat geleneğinin önünü alamamıştır. Dengbêjler ve Çîrokbêjler yok sayılan dili, tarihi ve kültürü yasaklı dilleriyle gelecek kuşaklara aktararak, dili koruyup geliştirmişler, aynı zamanda yazılı edebiyat için de zemin hazırlamışlardır.

3 Sözlü edebiyat geleneği, örneklerini okuruyla buluşturmayı başardı mı? Yazılı ilk örneklerde sözlü edebiyatın yeniden yazılıp yorumlanarak okura aktarıldığını görüyoruz, ama yasaklamalardan dolayı kopuşlar yaşandığı için o çabanın bugün de sürdürüldüğü söylenebilir.

4 Kürt edebiyatı bölgenin gördüğü zulmü ve acıları aktarmak ve unutturmamak görevini üstlendi mi? Kürt edebiyatı yok sayılan bir tarihi, bir kültürü, yasaklı bir dille geleceğe aktarırken, içinden çıktığı toplumun yaşantısına da yabancı kalmayarak geleceğe aktarmak için çabalamıştır.

5 Bu durum Kürt edebiyatını evrensel olmaktan alıkoyar mı? Hayır. Burada önemli olan yazanın konuya ve olaya yaklaşımı, onu algılayışı, bakış açısı ve olanı aktarmadaki yeteneği, bilinci, edebi ve sanatsal kaygısıdır.

Şêrko Bêkes

6 Modern Kürt edebiyatından birkaç ad? Mehmed Uzun, Mehmut Baksî, Hesenê Metê, Firat Cewerî, Ehmed Huseynî, Şêrko Bêkes, Ronî War, Bavê Nazê, Jan Dost, Selahattin Bulut, Ferhad Pîrbal ve Fawaz Husên...

7 Kürtler yazılı edebiyat ürünlerini rahatlıkla yayma özgürlüğüne sahip mi? Ne yazık ki henüz değil. Önce Kürtçe şarkı söylemek ve dinlemek yasaktı, sonra bu yasak kalktı; Kürtçe okuyan sanatçıların kasetlerini alabiliyordunuz ama bu kasetleri bulundurduğunuz için de suçlu muamelesi görüyordunuz. Buna benzer bir durumu halen yaşıyoruz. Çünkü resmiyetin temsilcileri halen Kürtçe için "Bilinmeyen dil!" diyebiliyor.

8 Kürt edebiyatında eleştiriden söz etmek olanaklı mı? Kürt edebiyatında istenen seviyede olmasa da eleştiriden söz etmek olanaklıdır.

Mehmed Uzun

9 Düzenli yayımlanan dergileri var mı? Geçmişten günümüze yazılı Kürt edebiyatını sözlü edebiyatla birlikte dergiler beslemiştir. Bugün de o misyonu yerine getiren birçok dergi var. Günümüzde düzenli olarak yayımlanan dergilerden birkaçı: *Nûbihar*, *Kovara W*, *Çirûsk* vb.

10 Kürt edebiyatına dünya edebiyatından seçkin örnekler çevriliyor mu? Yazma ve yayımlanma imkânı bulunduğu andan beri çeviriye büyük değer verilmiştir. Dünyanın seçkin eserlerini Kürtçeye kazandırma çabası geçmişte olduğu gibi bugün de sürüyor. Bu da Kürtçe yazan gençlere ışık tutuyor.

Fotoğraf Mustafa Önder

Müge İplikçi yeni romanı *Civan*'ı anlattı

Yeni kitabınız yaşadığımız zamanların epeyce ısınmış sorunlarını da hikâye ediyor...

Epeyce ısınmış ve soğumaya niyeti olmayan sorunları! Türklerle Kürtlerin ortak bir yaşam kuramayışlarını anlatıyorum. Zorunlu göç fikrinden yola çıkarak aktarıyorum bu çelişkiyi. Dolayısıyla olay Batı'da geçiyor.

Dumrul kişiliğinde suç sorunu ve kavramı mı sorgulanıyor?

Deli Dumrul'a referans verdiğim bir karakter var kitapta. Kitabın kahramanı o! Dumrul, suçu ve suçluyu çarpık bir biçimde arayan, doğru sayılabilecek soruları yanlış yerde yanlış insanlara soran, sezgileri güçlü olsa da karakteri bütünlüğe ulaşamamış bir karakter. Bu yüzden Pınarlı'da (kasabanın adı bu) aradığı suç kavramı ve suçluya odaklanışı da yanlış. Bu noktada seçimleriyle kasabanın bilinçaltını da temsil ediyor.

Bu ülke Kürt sorununu çözebilir mi?

İsterse evet! Üstelik kan dökmeden ve siyasi kutuplaşmalara düşmeden. Görebildiğim kadarıyla bu işi çözse çözse vicdanlı sivil toplumcular çözer!

Aynı zamanda bir taşra anlatısı bu. Müge İplikçi için yeni bir anlatı uzamı mı?

Kesinlikle! Anlatmak istediğim bir yerdi taşra. Zaman ve mekâna kafa patlatan biri olarak oradaki durgun zamansızlık fikrini anlatmayı hep arzulamışımdır.

Son birkaç yılda Müge İplikçi'nin yazarlığının en önemli noktası ne oldu?

Çocuk ve gençlik edebiyatına daldım! Kendimi sınamak istediğim alanlardan biriydi. Müren Beykan'ın usta editörlüğüyle *Uçan Salı* ve *Yalancı Şahit*'i kotardık. Bir de 2012 bahar kitabımızı: Acayip Bir Deniz Yolculuğu.

Bundan sonra yazacağınız kitap için ipucu verebilir misiniz?

Civan'ı yeni bitirdim. Ancak notlarını aldığım bir roman projem daha var. Bir de bu romanı yazarken biriktirmiş olduğum öykülerim. Onları da derlemek istiyorum.

Fotoğraf
MUHSİN AKGÜN

BAHADIR BARUTER

Hiciv, otoritenin yediği pandiktir.

KAAN ÖZKAN

Baruter'i, çizmek için masanın başına ne oturtur? Baruter nasıl bir gözle bakar dünyaya?
Ressam Cihat Burak'ın kitabında hayat öyküsü şöyle bitiyor: "Falanca tarihinde, filanca yerde yaşam yalnızlığından büyük yalnızlığına uğurlandı…" Çok dokunmuştu bana bu son söz. Koskoca bir ömrün yalnızlığı yetmezmiş gibi yalnızlığın bir de daha büyüğüne ve hatta sonsuzuna mahkûm olmak. Bence dehşet verici. Zaten yalnızlık ile sonsuzluk pek sevimsiz, pek tekinsiz ikizlerdir indimde. Zamanın ve mekânın sonsuzluğunda bir başına olduğunu bilmek, "ayazda bir yürek" gibi. O filmin de asıl ismi *A Heart in Winter* aslında. Ama çevirenin hislerindeki o derinlik pek yamandı, hep düşünmüşümdür. Tam da insanın içini üşüten bir imgeye dönüştürmüş filmin ismini. Her neyse, işte bunlar: Yalnızlık, sonsuzluk, ölümlülük, var olmaya mahkûmiyet, ruh üşümesi, sonsuzluğun ayazı falan. Kaçılacak tek kuytu içimde bir yerlerde. Çocukken masanın, somyanın altına girip oynadığımız oyunlar gibi. Ruhaltıma sığınıp ruhumun oyunlarıy-

Gerçek kahramanlar kılıçlarını göstermez.

Bahadır Baruter, son dönemin en ilgi çeken çizerlerinden biri. Beş duyusundan gelen her şeyi çizgiye dönüştürebilen biri o. Neredeyse tüm hayatı çizgi aracılığıyla algılıyor denebilir. Yaşananların çizgiye çekilmedikçe eksiğinin fazlasının görülemeyeceğine inananlardan. İnsanın bütün hallerinin takipçisi. Bunun için, karikatürün sınırlarında kal(a)mayan bir çizer. Biz de Bahadır Baruter'le çizgiyi aşan bir söyleşi yaptık.

la avunmak, kâbuslarımı oyalamak. Çocukça bir şey ama oyunumu oynarken dalıp gidiyorum rüyalarıma, hayallerime, onların hakiki olabilme ihtimallerine. Bir de sanki ölümden, boşluktan, varlık evhamımdan daha kuvvetli bir şey oluveriyorum resim yaparken falan. Tahta kılıcım benim bu çizmek falan gibi işler. Öcüleri kovalıyorum işimle gücümle. Ama kesin çözüm değil. İşim bitince yine geliyor heyheyler. Çok fena, öyle böyle değil… Neyse.

Rahat diyalog kurulabilen, olumlu ve içten birisin. Ama çizgilerin zaman zaman neredeyse bir cinnet halini, sınır durumu, gelgiti yansıtıyor. Baruter'in kaynayan bir yeraltı var sanki?..

Biraz da mecburiyetten yapıyorum. Bir tür mecburi kibarlık aslında. Schopenhauer'da mı vardı, nezaket gerekli ve kolay bir şeydir ve akıllı insan nazik olmayı becerebilmelidir gibi bir şey? Evet, sanırım o demişti. Benimkisi hayatı kolaylaştıran bir nezaket. Kimsenin keyfine kıymamak gerekir. Zaten herkesin başı belada. İnsan içine çıkıp somurtmanın, kara kuru ahkâmlar yuvarlamanın âlemi yok. Bir de benim, can sıkıntısını suratında taşıyan odun gibi adamlardan ödüm patlar oldum olası. Kibar kibar gülümsüyorum, eğlenceli görünüyorum, neşe saçtığım bile oluyor. Zira partinin kostümü bu. Adab-ı muaşeret bunu gerektirir. Karanlık adamlar, mutsuz suratlılar, olumsuz ve kapalı karakterler bana hep kendini taşımaktan aciz, zayıf, kaba, bencil kişilikler gibi gelir. Suratsız adamların, acılarına karşı özgüvenleri eksiktir. Bir de hakiki acılar karşısında bizin entelektüel hezeyanlarımızın ne önemi var ki? Ayıptır öyle ruhunun basit karanlıklarını onun bunun gözüne sokup hal ve eda düzeyinde sergilemek. Gerçek kahramanlar kılıçlarını göstermezler. Hakiki bir karamsar aydınlık bir ruhla dolanmalıdır ortalıkta. Hakiki bir soylunun yalın alçakgönüllülüğü gibi, özünü bağırtmadan fısıldama mahareti kıymetlidir. Delikanlı adam kabadayılık taslamaz. Ama bak bu söyleşide delikanlılık biraz yara aldı. Ortam gereği ama bu. Siz edebiyatçılar tahammüllüsünüzdür karanlık laflara diye saldım ben de kendimi. Ev sahibime uygun kuşandım, iyi mi böyle?

Yaşlandıkça okurların mizahta ve onun gücünde gördüğü ışıltıya karşı kayıtsızlaştım. Karikatürün gücünü önemsediğim yıllardaki saflığımı ve diriliğimi yitirdim. Bünyem başka bir şeye acıktı. Eski becerilerimde bir kuruma, solma, yıpranma, eprime var. Oysa hayata karşı iştahım artarak sürüyor.

Sıkıldığın oldu mu tüm bunlardan?
Kalkıp gitmek babında mı? Yok, öyle şeylere tenezzül etmem. Büyük saatin gongu çalana kadar buradayım. İntiharlara saygım var ama sevgim yok.
Yok, onu kastetmedim.
Anladım... kendinden sıkılmayı kastediyorsun. Bazen oluyor doğrusu. Kafamın fazla büyük, ellerimin fazla küçük geldiği zamanlar oluyor. Zaten bak benim kafa da gerçekten normalden büyüktür, ellerim de çocuk elidir. Biçim-içerik uyumu. Ben şanslıyım. Biçim ve içerik uyumu sanatın temel meselesiyken bu meseleyi kendinde deneyimleme şansı sevindiricidir. Aaa bak bazen kendimle barışıyorum, ne güzel.
Peki, vazgeçtiğin ya da vazgeçmeyi düşündüğün anlar oldu mu?
Gecikmiş otobüsü durakta beklemek gibi. Gecikti ama şimdi duraktan ayrılır da yürürsem ya gelirse falan gibi bir ikilem… Eskiden beklemeye daha fazla gönüllüydüm doğrusu. Çünkü evden çıkarken neyse ki oyalanacak şeyler almıştım yanıma. Ama son zamanlarda yürüyesim var, vazgeçtim beklemekten.
İstanbul gibi verimli bir kaosu bırakıp Gümüşlük'e gitmeye nasıl karar verdin?
Verimli bir kaos mu? Şaka mı ediyorsun?.. Haa anladım, mizahçı-kaos ilişkisi… Ama o iş öyle değil. Kasaplar danalarla, manavlar domateslerle yaşamak zorunda değiller ya, biz de kaosla fazla yüz göz olmaya mahkûm değiliz. Bazı başka meslektaşları bilmem ama benim serpilmek için kaos gübresine ihtiyacım yok. Benim gübrem içimde. Yedi ceddime yetecek kaosu salgılıyor kendi bünyem. Daha ziyade fotosenteze ihtiyacım baş gösterdi de ondan uzadım buralara. Bana kalsa okyanusların diplerine, ormanların karanlıklarına, dağların doruklarına kadar bile kaçasım var, ama şimdilik buraya kadar uzandı ipim. Televizyonum bile yok burada. Balıkların ve ineklerin gözlerinden okuyorum gündemi. Şehirliliği şehirde bıraktım. Göçük, gömük, boğuk, batık bir hayattır şehir hayatı. Şehirlilik düşkünü olmayı zul sayarım. Üstelik 50 yaşındayım artık. 50 yıl bir aysbergin batık kısmı için yeterli. Nasıl metaforlar ama…
Neyse, insanı o kadar çok seviyorum ki, ondan sık sık nefret ediyorum! Paradoksal değil, aşkın aritme-

İktidar denen şey dünyanın her yerinde makulün, olağanın, normalin iktidarıdır. Abartmak, bozmak, değiştirmek ve yıkıp tekrardan kurmak mizahçının cüretindendir. Tahta kılıçlarımızla dağları deleriz biz, iktidarlar da neymiş!

tiği böyle. Sevmek düşmanlık taşır. İstanbul gereğinden fazla insanlı, Gümüşlük gerektiğince insani. İnsanları, onlardan nefret edebilecek denli önemsersen yarattıkları çirkinliklerden kaçacaksın ki, makul düzeyde yine de sevebilesin. Tanrıya en yakın olduğun yer, ondan en uzak durduğun yerdir. Bir de ben medeniyeti ilkellikte, yalınlıkta, doğallıkta arayan bir bilinci önemsiyorum. Tabiat en medeni yer. Onun etiği insana bilgelik fısıldıyor. Bir gün insanlığı tükürmeye gücü yetecektir. Bunu içtenlikle umuyorum. Şimdilik beni yanına çağırdı, kulağıma küfür kıyamet vahiyler fısıldıyor. Burada bahçelerde teşekkürler, ağaçlarda aferinler yetiştiriyoruz biz. Güneş ve yıldızlar sırtımızı okşuyor.

Karikatüristliğini beslemek için başka hangi alanlarla dirsek teması içindesin?

Bir tek *Notos* okuyorum, yetiyor. Şaka şaka!.. Ben yorulmuşum karikatürden. Mizah genç adamın işi. Yaşlandıkça okurların mizahta ve onun gücünde gördüğü ışıltıya karşı kayıtsızlaştım. Karikatürün gücünü önemsediğim yıllardaki saflığımı ve diriliğimi yitirdim. Bünyem başka bir şeye acıktı. Eski becerilerimde bir kuruma, solma, yıpranma, eprime var. Oysa hayata karşı iştahım artarak sürüyor. Ruhumun sütdişleri tekrar çıkar oldular ve başka heveslerim oluştu bir süredir. Ama bir yandan da karikatürden kopacak cüreti bulamıyorum. Ben de onu tamamen terk etmek yerine başka çocuklar doğurmaya yöneldim. Resim harika bir şey mesela. Orada benim kafama uygun bir derinlik, yalnızlık, maceraperestlik, hesapsızlık, özgürlük, kâşiflik, kendine iman, tabiata ibadet, kıvanç, cesaret, tevazu, tevekkül ve en mühimi ferah bir acı var. Gıdım gıdım sokuluyorum içine. Keza heykelin de. Zaten hepsi bir. Ferah ferah acı duyumsamanın bin bir türlü hali. Ama karikatür öyle değil… Kolayca yakalanıyorsun karikatürünle. Muktedirler seni avlayabiliyorlar gereken temkini elden bırakmaya cesaret edersen. Oysa ressamı kimse tutamaz. Sanatçı ışıktan hızlı, günden çabuk, dağlardan yüksek uçan dev bir kuş. Yalan mı Notos ağbi?

Uzun zamandır haftalık mizah dergilerinde çiziyorsun. Böyle bir temponun baskı ya da ne çizeceğim kaygısı yarattığı oluyor mu?

Ben daha çok, desinatör sayılmalıyım. Çizgim komik bulunduğu için bulaşmış bulundum mizaha. Çizme iştahım kabarık olduğundan da aldım yürüdüm. Bir de şanslıydım. Hep önüme yuvarlandı durdu kısmetler, fırsatlar. Tempodan falan yakındığım olmadı. Çünkü hayatın basit tekniklerle alt edilebilir bir hızı var nasılsa. Hırslı değil de doğuştan şanslı olmanın da tadını çıkarta çıkarta her zaman eğlendim işimde. Tempo baskısı, ne yapsam kaygısı bilmem hiç. Ya da bilsem de başımın üstünde yeri vardır bunların. Şükür ki telaşsızca bozdura bozdura harcadığım bir altın bilezik hep oldu kolumda, daha nem olsun. Zaten aşırı çalışkan olmayı da ayıplarım oldum olası. Aşırı çalışkanlıkta bir ihtiras, bir çaresizlik sezerim. Ama yine de yenilenmek, güzel ölmek her güzellik düşkününün rüyası. Metin Üstündağ'ın bayıldığım bir sözü var: "Tırtılın kaderi kelebek olmak ve güzel ölmektir." Bu dünyadan güzel göçmeye hevesim var. Resim yaparken çok uzak bir ülkeye uzun bir yolculuğa çıkmaktaymışım gibi heyecanlıyım. Hatta mutlu ölmeye gidilen bir hac yolculuğuna. Mutluluk da her ne ise…

Zamanla, karikatüristliğin getirdiği bir popülaritenin olduğu da bir gerçek. Popülerleşmenin bir tehdit olabileceği söylenebilir mi? Ya da hangi noktada olur?

Şahane bir şeydir böylesine popülerleşmek bence. Bizler başkaları gibi uyduruktan ünlenmiyoruz ki. Bu konuda mütevazı olmayı haksızlık sayarım. Bizler, yani mizahçılar önemli değil, değerli bulunma ayrıcalığına sahip "meşhur"larız. Siyah gözlük şöhreti diye tanımladığım bir şöhret türü var, tiksindiğim. Bu kâbus Yemekteyiz programına katılan yarışmacıyı ya da örneğin Orhan Pamuk'u aynı biçimde kasan bir beladır. İyi yemek yaparken de, iyi yazı yazarken de öneminizin değerinizi gölgelemesi yanılsaması "yalan" tarafından emilmenize yol açar. Popülizmin "yalan"a dayalı sahteci düsturu, hakiki değerleri boğarcasına kuşatır. Nesneleri kuşatan atmosfer partikülleri gibidir. Önle-

İnsanı o kadar çok seviyorum ki, ondan sık sık nefret ediyorum! Paradoksal değil, aşkın aritmetiği böyle. Sevmek düşmanlık taşır.

nemez çokluklara ve yoğunluklara sahip bir baskısı vardır. Halk beğenisi "büyük adam"a biçim verme iddiasında ısrar eden bir musallattır. Böyle bir kıymet-i harbiye kaması yalın becerileri boğabilir. Biz "low profile" kişilikler zaten tam manasıyla meşhur da sayılmayız. Kısıtlı ama yoğun bir bilinirliğimiz ve kabul edilmişliğimiz var ve bu ideal bir kıvam. Hatta bence bana bu bile fazladır ama ben bunu olduğu gibi kabul eder ve başımın üstünde mazbutça taşırım, işimin doğası gereği. Biz popüler mizahçılar çoğumuz yüzümüzü, özel hayatımızı, bilmişliklerimizi, ahkâmlarımızı pazarlamadan, sadece zihinsel ışıltılarımızla görünür olmuş hormonsuz adamlarız. Yeterli ve gerekli ölçülerde katlanılabilir bir bilinirlik bu. Hem entelektüel ortamlarda hem de halk içinde aynı sevgi ve saygı halesinin iltifatlarıyla onurlandırılan, aklına, duygularına, duruşuna derin hayranlıklar duyulan insanlarız. Kamu nazarında hem çok itibarlı hem de insani bir yakınlık mesafesinde canlı kalabilmek, hakiki kişiliklere has bir ayrıcalıktır. Uyduruk, sahte, eğreti ve frapan olan hiçbir yakıştırmanın yükünü taşımadan katkısızca beğenilmek sanatçılar için sağlıklı bir gıdadır. Bunun üstelik bir aydına nasıl ferahlıklar bahşettiğini anlatamam.

Mizahçıların, karikatüristlerin iktidarla hep bir doku uyuşmazlığı oluyor? Neden – çizgiyi mi aşıyorsunuz?

Elbette, hem de zevkle. Dünyayı değiştirmeye yönelik çocukça bir hevestir mizah. Olmayan patlıcan bu-

runları, şaşı gözleri, kepçe kulakları olur kılarız biz. Varlıklarına önce kendimizi, sonra başkalarını inandırırız. İktidar denen şey dünyanın her yerinde makulün, olağanın, normalin iktidarıdır. Abartmak, bozmak, değiştirmek ve yıkıp tekrardan kurmak mizahçının cüretindendir. Tahta kılıçlarımızla dağları deleriz biz, iktidarlar da neymiş! Biz karşılarında dikilmesek ve bizim varlığımıza abanmasalar, boşluğa yuvarlanıp düşer gider bütün muktedirler. Gülmece, iktidarın antimaddesidir, kirli hayatın rafinerisidir, baskının panzehiridir. Hiciv, otoritenin yediği pandiktir. Tam da bu yüzden tanrıların kâbusudur gülen insanlar. Ama işte maalesef temkininizin zayıfladığı bir ânınızı kollar ve tepenize biniverir otoriterler. Aşırılığınızın sınırları varlıklarına yönelik tehditlerle genleştiğinden ötürüdür ki, tiksinirler varlığınızdan ve tökezlediğiniz anda indirirler belinize odunu. Sizi tökezletmek için yolunuza kanunlar, dinsel ve cinsel tabular, kamu hassasiyetleri ve küçük burjuva etikleri döşerler. Tarih asık suratlı teokratlarca kıstırılmış, doğduğuna pişman edilmiş alaycılarla doludur. Çünkü tanrıların ve onların elçilerinin, erk sahiplerinin, otoriterlerin en tahammülsüz oldukları şey, komik duruma düşürülerek küçümsenmektir. Mizahın bu şerrini tümüyle engelleyemedikleri içindir ki, onu en azından sınırlandırma ihtirasından vazgeçemezler. Sizi tümüyle yok edemezler ama kalın çizgiler çizerler etrafınıza ki "Aha çizgiyi geçti!" diyebilecekleri bir iktidarları kalabilsin varlığınızın üstünde. İktidarlar ve biz, karşılıklı birbirimizin kâbuslarıyız. Varlıklarımızı birbirimize borçluyuz bu yüzden.

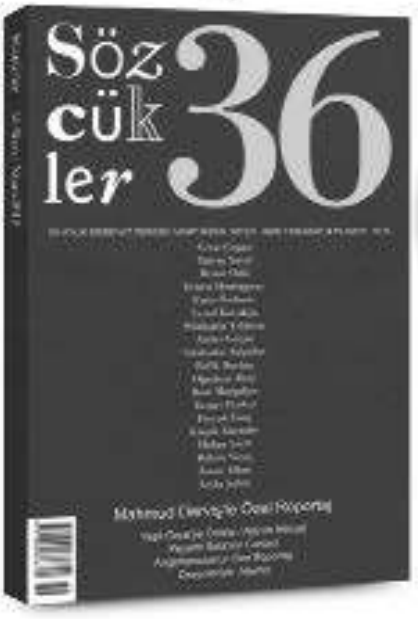
Sizi tökezletmek için yolunuza kanunlar, dinsel ve cinsel tabular, kamu hassasiyetleri ve küçük burjuva etikleri döşerler.

Karikatür ya da çizim/illüstrasyon geçmişimize baktığında, özellikle son dönemi düşündüğünde, bambaşka bir yere geldiğimizi düşünüyor musun? Yoksa bugün hangi geleneklerin uzantısı söz konusu?

Mizah dergiciliği hâlâ çok şahane ve itibarlı. Ama diğer alanlarda hiç akıl yürütmedim. Yine de şunu söyleyeyim, sanat okullarında kötü ötesi bir çizerlik eğitimi geleneğimiz hâlâ sürüyor olsa gerek ki, dergilere iyi desinatörler bulmakta zorlanıyoruz. Üstüne üstlük, biz yeni nesil mizah yayıncıları ve editörleri de çizer yetiştirmede bir Oğuz Aral kalibresine erişemediğimizden, battı balık yan gider… N

www.baruter.com

Edebiyatı Özleyenler İçin

SÖZCÜKLER DERGİSİ 36. SAYI (MART-NİSAN 2012)

Filistin'in Sesi Mahmud Derviş'le İstanbul'da Özel Röportaj

- Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece Romanına Önsöz / *Nâzım Hikmet*
- Gelibolu'daki Mezarlarımız / *E. M. Forster*
- Peyami Safa'nın Cariye'si
- Angelopoulos'un Son Röportajı
- Ahmet Telli Şiiri

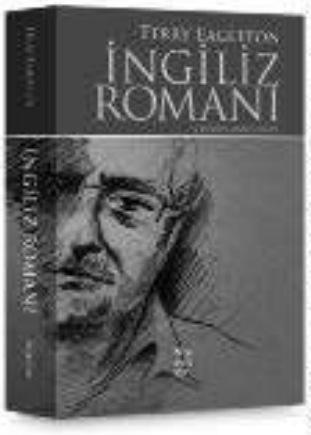
Desenleriyle Nevhiz

Nâzım Hikmet
Cevat Çapan
E. M. Forster
Tahsin Yücel
Demir Özlü
Ernest Hemingway
Emin Özdemir
Cemil Kavukçu
Celal Özcan
Alper Akçam
Refik Durbaş
Melih Güneş
Selahattin Yıldırım
Oğuzhan Akay
Roni Margulies
Turgay Fişekçi
Ferruh Tunç
Küçük İskender
Hakan Savlı
A. Didem Ushi
Tozan Alkan
Leyla Şahin
Berna Durmuş
Selahattin Yolgiden
David Jonkins
Hakan Savaş
Burcu Yılmaz
Bahar Düzer
Bem Abdo
Necdet Dinçelli
Akın Art
Velicem Yılmaz
İzzet Göldeli
Kubilay Bürgen
Atalay Girgin
Alişan Çapan

Yazışma adresi: P.K. 57 Üsküdar-İstanbul tfisekci@gmail.com Dağıtım: Doğan Dağıtım

Bir yıllık abonelik için Ahmet Turgay Fişekçi adına Yapı Kredi Bankası Levent Çarşı Şubesi IBAN TR36 0006 7010 0000 0060 4697 35 nolu hesaba, ya da 5519864 nolu posta çekine 48.-YTL yatırıldıktan sonra dergilerin gönderileceği posta adresi, mektupla ya da tfisekci@gmail.com'a bildirilmelidir. Yurtdışı için abone ücreti 60 Euro'dur.

www.sozukelerdergisi.com

İNGİLİZ ROMANI

İngiliz romanına bir giriş niteliğinde olan bu kitaba hem öğrenciler hem de konuya ilgi duyabilecek okurlar için kaleme aldım. Bazı özel romanlarını üstünde daha ayrıntılı şekilde dursam da genellikle yazarlara bir bütün olarak romancı kişilikleriyle ilgili girişlerimi bölürtün. Okurun kafasını karıştırmamak ve konuyu yetkin küçümsememek arasındaki ince çizgide yalpalamadan yürümeye çalıştım. Buna karşın, kitabın bazı bölümleri başlangıç düzeyini aşıyorsa bu durum, benim konuyu ele alış tarzımdan çok konunun kendisinden kaynaklanıyor.

TERRY EAGLETON
ÇEVİREN: BARIŞ ÖZKUL

AŞKLA KEDİ ARASINDAKİ YEDİ BENZERLİK
BARIŞ PİRHASAN

Aşk denen yaban yaratık
İnsan sever, konulmuştur armağan
O munis tüylerinin karanlığından
Hep eskiyi, daha eskiyi aksatır
Bir masal zamanı... Cinler, padişahlar...
Çöpe gider okuyup öğrendiğin

tfisekci@gmail.com

Söz
cük
ler

Dağıtım
ALFA 0212
511
53
03

Sibel Oral

Zayi 12 Eylül mirasının romanı

***Zayi* bir 12 Eylül romanı denebilir. 12 Eylül'ü yaşamadan yazmak zor oldu mu?**

Zayi bana göre 12 Eylül çıkışlı, adalete olan muhtaçlığımızın, arayışımızın ve 12 Eylül'ün mirasının romanıdır. O zaman bebektim ama ben de o mirastan payıma düşeni yaşadığım ve yaşayanları yakından tanıdığım için zor olmadı. Sadece bunu nasıl anlatacağımı, dili nasıl kullanacağımı çok düşündüm.

Romanın kadın kahramanları daha çok öne çıkıyor sanki...

Birçok kez erkeklerin ve kadınların işkencelerde yaşadıklarını dinledik, ancak ağırlıklı olarak erkeklerin hikâyeleriydi duyduklarımız. Gidenlerin ardından bakan, baka kalan kadınların ya da çocukların hikâyelerini çok dinlemedik. Şimdi bunları Selvi'den duyuyoruz, çocukluğunun izleri ve derin yaraları bu bir bakıma.

Bu toplum geçmişindeki acılarla ve suçlarla yüzleşemiyor, ama edebiyat gitgide daha büyük bir açıklıkla yapıyor bunu, diyebilir miyiz?

Yüzleşemiyoruz çünkü yüzsüzleştik. Edebiyatla bunu yapabiliriz ama ben yaşananları düşündüğümde uçları daha sivri, en az yaşananlar kadar sert hikâyeler bekliyorum, tokat bekliyorum edebiyattan ve umudum da var. En azından benim yazar olarak derdim bu.

***Zayi* ikinci romanınız. Bundan sonra gene roman mı?**

Her ne kadar en başından beri öyküler yazmak istesem de ortaya roman çıkıyor. Şimdi yine bir roman var; kötülük ve korkuyla ilgili, iktidarlar ve devletlerle ilgili.

Bugünkü edebiyat içinde kendinizi nasıl bir yerde görüyorsunuz?

Açıkçası bilmiyorum. Yazarlığım bende de tuhaf bir yerde duruyor. Yazarlığımla da inatlaşan bir tipim. Kendi adıma daha olmadığımın da farkındayım. Eksik parçalar var ve onlar zamanla tamamlanacak. Tek bildiğim şimdiye kadar "kötü" hikâyeler anlattığım.

Etkilendiğiniz ve sevdiğiniz yazarlar...

Çok var ama bunların başında Sabahattin Ali gelir. 50 Kuşağı gelir. Son yıllardan Hakan Günday, Burhan Sönmez, Kemal Varol, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy diyebilirim. Doris Lessing, Haruki Murakami, Tezer Özlü, Leylâ Erbil, Stefan Zweig, Sait Faik Abasıyanık, Sylvia Plath, Tomris Uyar ve tabii peşimi iyi ki yıllardır bırakmayan İkinci Yeni. *Zayi*'yi yazarken ve yazamazken hep Edip Cansever okumuşumdur.

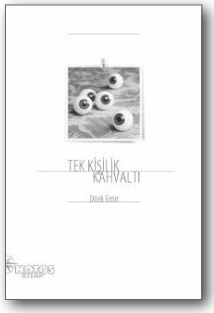
***Taraf Kitap* ekinin editörüsünüz. Bu sorumluluğun yazarlığınıza olumlu ve olumsuz etkileri neler oluyor?**

Tezer Özlü, "Bu toplumda edebiyat ve kitap, 'çamaşır tozu' gibi ticari bir mal haline geldi" demiş ya, işte ben kitap eki editörü olduğumda bununla yüzleştim. Yazar olarak da, editör ve okur olarak da dersimi aldım.

İçtenlik. Şeffaflık. Dokunma. Yoğunluk.

Fotoğraf Gülbin Eriş

***Tek Kişilik Kahvaltı*'ya çocukların dünyasını anlatan öykülerle başlanıyor. Az yazılmış konular bunlar...**

Çocukluğu merak ediyorum. Kurcalamak istiyorum. Neyi nerede kaybettiğimiz beni düşündürüyor. Belki bundan. Oralardan bir şeyler çıkıp bana kendini ya gösteriyor ya da ben kuyu kazıyorum. Artezyene dönüşüyor.

Öykülerinizin yalın ve yoğun, söylenenlerin ardında ne olduğunu düşündüren bir dili var. Ardındaki birikimden biraz söz eder misiniz...

Zamanımı iyi değerlendirmeye çalışıyorum. İyi metinler okumaya özen gösteriyorum. Yeniden yeniden yazıyorum. Yazdığımı defalarca yüksek sesle okuyorum. Eksiltmeyi önemsiyorum. Her sözcüğe hak veriyorum. Kovulma ve buyur edilme hakkı. Belki en yararlısı da günlük hayatın içinde yazıyor olduğum öyküyle geziniyorum. Öykü sonları, başlangıçları, öykü kişisinin saçındaki eprimiş lastik fark ettirmeden başka her şeyi uzaklaştırarak zihnimde taht kuruyor. Ben kendimi öykünün içinde buluyorum.

Öyküyü öykü yapan ilk birkaç etmen nedir?

Bence birincisi inandırıcılık. Okurun daha başlangıçta size inanması gerekir. İkincisi şeffaflık. Bir öykü cam gibi şeffaf olabilir. Üçüncüsü dokunma. İnsanda ne varsa ona dokunmak. Yoğunluğu sayamam bile, o öykünün canı. Pek bir şey anlatmıyormuş gibi yaparak çok şey anlatan, sıradanlığın, sıkıntının içindeki tuhaf ışığı gören, gösteren öyküleri seviyorum.

***Tek Kişilik Kahvaltı*, hangi yazarları okuyarak çıktı ortaya?**

Birçok yazar var tabii. Beşe indirirsem, en çok Sait Faik, Yusuf Atılgan, Raymond Carver, Çehov, bir de Katherine Mansfield derim. Bir de şiir. Şiir okumadan öykü yazılmaz, der bir büyüğümüz. Cemal Süreya, Edip Cansever, Oktay Rifat, Özdemir Asaf okumak zorunluluk.

İyi bir ilk kitaptan sonrası her zaman zordur. Korkuyor musunuz?

Korkuyorum. Ama korkunun kime bir zararı olur ki.

Eski kuşaktan ya da gençlerden, sevdiğiniz yazarlar.

Eskilerden Sait Faik ve Sabahattin Ali baş tacı. Yenilerden Barış Bıçakçı, Şule Gürbüz, Faruk Duman, Sema Kaygusuz ve Berna Durmaz'ı seviyorum.

Gelecekte asıl yazmak istediğiniz kitabı nasıl tanımlarsınız?

Tanımlanabilir mi? Belki hayal etmek. Yazarken çoğunlukla gülümsediğim ve ara ara ağladığım bir kitap.

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Edebiyat gençlere denemelerle göz kırpıyor, denemeler gençleri ustalarla tanıştırıyor!

Hazırladığı edebiyat seçkileriyle tanınan akademisyen, yazar İshak Reyna, bu kez Türk ve dünya edebiyatından deneme yazılarını gençler için özenle seçti. Birbirinden etkileyici 30 deneme yazısından oluşan seçkinin amacı, gençleri edebiyatın bu yenilikçi türüyle yakınlaştırmak. Türk edebiyatından 15, dünya edebiyatından 15 usta yazarı kucaklayan seçki, futboldan sanata, mizahtan siyasete, gençlikteki zorluklardan aşka uzanan zengin bir konu yelpazesine sahip.

YETİŞKİNLER EJDERHALARDAN NEDEN KORKAR?
Deneme Yazıları
Derleyen **İshak Reyna**
Yayına hazırlayan **Müren Beykan**

30 usta yazardan 30 farklı düşünce

Fatih Özgüven	Haldun Taner	Ursula K. Le Guin
Perihan Mağden	Melih Cevdet Anday	John Berger
Murathan Mungan	Sabahattin Eyüboğlu	Roland Barthes
Selim İleri	Nurullah Ataç	Albert Camus
Oruç Aruoba		Virginia Woolf
Onat Kutlar		Hermann Hesse
Ferit Edgü		Rainer Maria Rilke
Bilge Karasu	Nick Hornby	Friedrich Nietzsche
Memet Fuat	Eduardo Galeano	Jonathan Swift
Çetin Altan	Umberto Eco	Francis Bacon
Nermi Uygur	Juan Goytisolo	Michel de Montaigne

Gençlere Çağdaş Türk Edebiyatından Öyküler

Öykücülüğümüzün son dönemini yansıtan 20 yazarın 20 öyküsü.

Edebiyatımızın bugününü hazırlayan 20 yazarın 20 öyküsü.

İlkbahar 2012 Yeni Kitaplar Kataloğu'muza internet sitemizden ulaşabilir, info@gunisigikitapligi.com'dan edinebilirsiniz.

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

BİR YAYINEVİNİ DEĞERLİ KILAN ÖZELLİKLER NELERDİR?

Son zamanlarda kitap satışlarında görülen artış 2011'de de sürdü. Dolayısıyla kitap okuma oranı da yükseldi. 2011'de kişi başına düşen kitap sayısı 7 olmuş. Önemli bir gelişme bu. Yayınevleri artık geleceğe daha ümitle bakıyor. Demek ki yayınevlerinin niteliğini yükseltmek için de özel çabalar harcaması gerekiyor. Bu yapılıyor mu? Tartışmaya değer. Biz de dört yayınevinin önde gelen yönetici ve editörlerine bu konuyu danıştık. Kendilerine göre, bir yayınevini değerli kılan beş özelliğin ne olduğunu ve örnek gösterebilecekleri yayınevlerini sorduk. Sonuçlar üstünde durmaya değer.

Müren Beykan Günışığı Kitaplığı

İdealleri, toplumdaki, edebiyat denizindeki duruşu ve bunlara bağlı editörlük anlayışı ilk sırada.

Bir yayınevini değerli kılan ilk beş özellik nedir?

Canlı bir varlık gibidir yayınevi: Yaşam dürtüsü vardır, amacı, hayalleri vardır, bedeni, beyni vardır, etkileşim alanı vardır ve tabii, ürünleri vardır. Edebiyatla edebiyatın içine edebiyat uğruna doğmuş olanlardan söz ediyorsak eğer böyledir bu.

Ve böyle bir yayınevinin değeri tartışılacaksa, öncelikle idealleri, toplumdaki, edebiyat denizindeki duruşu ve bunlara bağlı editörlük anlayışı ilk sırada sayılmalıdır – ülke edebiyatında fark yaratmak mesela; dünya edebiyatını en geniş kucaklamak mesela; genç yazarlara şans tanımak mesela; yeni edebi türlere yer vermek mesela.

İkinci sırada, yayınevinin edebiyatı tutkuyla sevmesi ve onu –özellikle gençlere– yakın kılmak için fırsatlar yaratmasıdır. Ve bu uğurda çıktığı yolda her tür fedakârlıkla direnmesi, iyi kitap için, ilkeleri için dik durması, genelgeçer modalardan uzak durması ve bir yandan da yayıncılığın sektör olarak güçlenmesine emek vermesi.

Üçüncü sıradaysa, editöründen pazarlama görevlisine kadar tüm ekibin niteliği sayılmalıdır hemen ki, yayınevinin kalıcılığının anahtarlarından biri olur bu. Ekip yetiştirmenin değerine inanmak bir yayınevi için çok önemli.

Dördüncü sırayı, üretilen kitapların niteliği alır mutlaka. Okuru doğrudan etkileyen, ürünün içeriği kadar estetik bütündür de. Her memleket köşesinden çıkıveren bir yayınevi fanatiğinin, bir edebiyat âşığının samimi bağlılığı bu değerin tam da ölçütüdür çoğunlukla.

Ve bir yayınevinin, onun her tür çalışanının yanı sıra "ailem" dediği yazar, çizer, tasarımcı, çevirmen, düzeltmen, danışman ve benzerinin, üretmekten mutlu oldukları üretici bir birliktelik yaratmayı başarması paha biçilemezdir.

Size göre, en değerli üç yayınevinin adını verebilir misiniz?

Yayınevlerine böyle bakınca da günümüzde elbette en başta, yıllardır değerini ilmek ilmek dokuduğumuz Günışığı Kitaplığı'nı saymamak olmaz. Ve ardından, ülkemiz edebiyatını çeşitli türleriyle cesaret ve yüksek kaliteyle bugüne taşıyan Metis'i ve farklı kalemlere yer verişiyle, dik duruşuyla Sel'i ilk sıralarda belirtmeli hemen. Elbette, üç denince el kol bağlandı, ama bugün edebiyat yayıncılığı alanında bir üç daha sayılabilir kolaylıkla.

Tanıl Bora İletişim Yayınları

Birbiriyle konuşan, beraber yürüyen kitaplar yayımlamalı.

Bir yayınevi, kimlik sahibi olmalı. Elbette sofuca değil ama bir meşrebi, bir karakteri olmalı. Önemsediği konularla, dert ettiği meselelerle ilgili takıntıları, bir yayınevini değerli kılar. Birbiriyle konuşan, beraber yürüyen kitaplar yayımlamalı. Ama bu sadakati korurken yenilikçi hamleler yapmaktan geri kalmamalı, yeni fikirlere, yeni edebi deneylere açılan bir gözü olmalı. Hem kitaplara, hem okurlara yansıttığı heyecanı, yayınevini değerli kılar. Yayınevinin okurlarla, yazarlarla ve meraklılarla ilişkiye açıklığı, bu ilişkiye yaptığı sevgi yatırımı da bence bir değer ölçüsü.

Tabii bütün bu değerler, yayına hazırlığın her aşamasında özenle birleşmeli, yoksa kuvveden fiile çıkamazlar. Yayıncılık bir emek sürecidir; bunun farkındalığı, bir değer ölçüsü.

Görsellik, olmazsa olmaz bir değer unsuru: Kitabın çehresine bakınca, "şu yayınevinin kitabı" diyebilmelisiniz. Kitabın hikmetine uygun, şatafatsız bir zarafet olmalı.

Üç yayınevi saymak çok zor. İletişim'i zaten varsayıyoruz! Benim üçlüm: Metis, Ayrıntı, Dergâh.

Münir Üstün Profil Kitap

İyi editör, iyi çevirmen, yetenekli grafikerler, iyi satış-pazarlama ekibi...

Bir yayınevini değerli kılan özellikler nelerdir?

Yayınevleri son yıllarda kurumsal olma yolunda ilerliyor. Patron yayınevlerinden kurumsal yayınevine doğru bir ilerleyiş başladı ve devam ediyor. İyi editör, iyi çevirmen, yetenekli grafikerler, kaliteli matbaalarda basılmış kitaplar, yayımlanan kitapları raflara taşıyan iyi satış-pazarlama ekibi, halkla ilişkiler, reklam ve günümüzde sosyal medyayı hakkıyla kullanan çalışanlarınız varsa dikkat çekiyorsunuz ve markanıza değer katabiliyorsunuz. Yayıncılık her ne kadar kurumsal boyutlara taşınsa da bazı yayınevlerinde yazar transferi noktasında editör kadar patron etkisinden de hâlâ söz etmek mümkün. Yayıncılık eskisi kadar kolay değil, özellikle yabancı kitaplarda ajansların açtığı ihalelere girmek bile mümkün olmayabiliyor. Bazı kitapların ihalesi 5.000 dolardan başlıyor ve birkaç yayıncı dışında ihaleye kimse katılamıyor. Çok satan yazar transferi yapmakta çok zor. Mesela Elif Şafak, İskender Pala, Ayşe Kulin gibi çok satan yazarlara çok sıkı tekliflerle gitmelisiniz. Burada sadece paradan bahsetmiyorum, yukarıda söz ettiğim kurumsallığı da oluşturmuş olmanız gerekiyor.

Akla gelebilecek pek çok özellik arasında: bir yayınevini değerli kılan ilk beş özellik nedir?

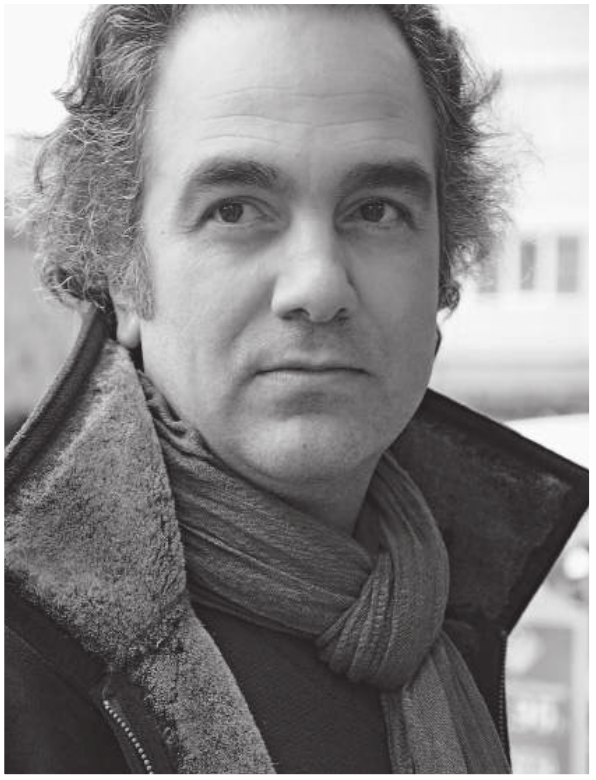
1. Genel Yayın Yönetmeni
2. İyi editörler
3. İyi çevirmenler
4. Kurumsal yapı
5. Mali yapı

Ve sizin ölçütlerinize göre, en değerli üç yayınevinin adını verebilir misin?

1. Alfa
2. Timaş
3. Domingo

Fotoğraf Mehmet Erte

Murat Yalçın YKY

Kâğıt-baskı kalitesinden çalmayan, kör okurla sağır dağıtımcıya yüz vermeyen, “iyi okur”u düşünen, sıkı kitapları piyasaya dayatan yayıncılık...

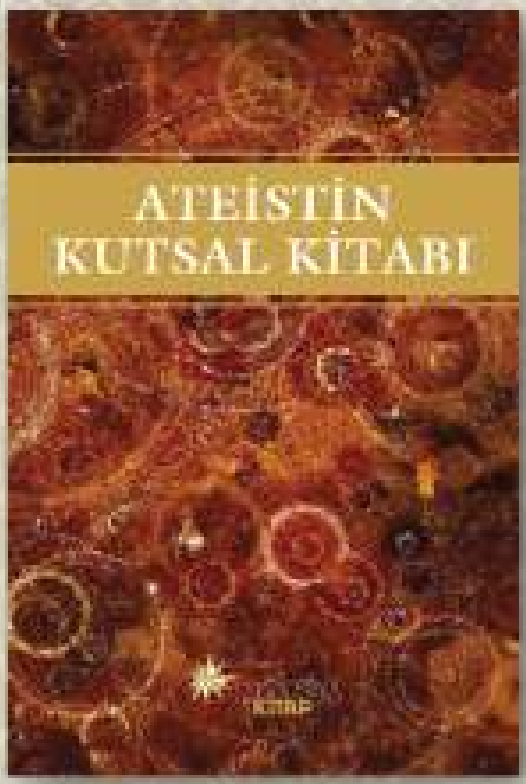
En iyi kitapları en doğru biçimlerde yayımlayan, özenli, titiz, yaratıcı işlere dikkat kesilen yayınevleridir, değerli olanlar. Bu anlamda unutulmaması gereken yayınevleri vardı geçmişte: bir zamanlar bütünüyle Ada, 1970’lere kadarki Bilgi, 1990’lara kadarki Adam, her şeyiyle İyi Şeyler gibi. Öncelikle bu yayınevlerinin kataloglarında iyi edebiyatın, sağlam düşüncenin, nitelikli yayıncılığın örneklerini görürsünüz. Okursanız bir sahafta bulduğunuzda alacağınız, yayıncıysanız yeni basımını yapmak isteyeceğiniz kitaplardır birçoğu.

Nitelikli yazar, çevirmen, editör, tasarımcı grubuyla iş gören, kâğıt-baskı kalitesinden çalmayan, kör okurla sağır dağıtımcıya yüz vermeyen, “iyi okur”u düşünen, sıkı kitapları piyasaya dayatan, sabırlı, azimli, birikimini öngörüye dönüştürebilen gözüpek bir yönetim anlayışı olan, başka seçeneklerin varlığına inanan, her kitabıyla kendi beğeni ve yayın çizgisine vurgu yapabilen bir yayıncılık... Türkiye koşulları, piyasa gerçekleri, dağıtım sorunları gibi engelleri kafaya takmadan iyi kitapları doğru biçimlerde sunmaktan söz ediyorum. Bu anlamda genel çizgileriyle Metis, İletişim, Dost, 1997’ye kadarki YKY; özel duruşlarıyla Norgunk, Helikopter bana yakın görünenler.

Bugünkü büyüklerin çoğu, vakitlerini bütünüyle piyasa ve maliyet hesaplarıyla geçirdikleri, salt pazarlamacı bir zihniyetle yönetildikleri için şanssız: Süregeleni sürdürmekten, sermayeyi büyütmekten başka amacı olmayanlar yeni bir değer üretemez çünkü.

ATEİSTİN KUTSAL KİTABI

Ciltli
13,5x19,5 cm
Aralık 2005
144 TL

Düşünüyorum, o halde ateist miyim? Bu gezegendeki rolümüz ne? Hakikat nedir? İnanç ya da iman nedir? Şüphe etmek bir trajedi midir? Şüphe ve belirsizlikle yaşanabilir mi? Her şey bir yanılsamaysa?.. Ateistin Kutsal Kitabı bir felsefe, düşünce ve aforizma kitabı. Önemli bölümü kurmaca yapıtlardan alınan bu aforizmalar, okura kendi hesaplaşması için bir şans veriyor. Hemingway'den Marquis de Sade'a, Napeléon'dan Freud'a, Schopenhauer'a, Benjamin Franklin'e, Nietzsche'ye, Frank Sinatra'ya, Camus'ye, Fidel Castro'ya, Asimov'a...

Dünyanın varoluşundan önce de var olduğunu kanıtlayacak her dine inanmaya hazırım.
NAPOLÉON BONAPARTE

İnanmadığım bir tanrıya kızamam.
SIMONE DE BEAUVOIR

Ahlak en büyük öneme sahip şeydir; tabii bizim için, Tanrı için değil.
ALBERT EINSTEIN

İsa'yı ben oynamak istiyorum. Mantıklı bir tercih olurum. Ona benziyorum. Yahudiyim. Ve komedyenim. Üstelik ateistim, bu yüzden karakteri nesnel bir biçimde canlandırabilirim.
CHARLIE CHAPLIN

KİTAP

NOTOS
EDEBİYAT ATÖLYESİ

“Yazmak bir alışkanlıktır. Alışmak kolay, bırakmak zordur.”*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için 15. dönemine başlıyor.

Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Dersler hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Devam zorunludur.
- Dileyen katılımcıların katıldığı, haftanın ikinci bir günü yapılan Serbest Zaman'da yaratıcı yazıya odaklı her şey değerlendirilir.
- Her dönem on haftada tamamlanır.
- Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemelerinde edebiyatımızın usta yazarlarının metinleri yanı sıra, katılımcıların yazdıkları metinler de tartışılır.
- Atölye döneminin sonunda, katılımcıların kendi alanlarında yazdıkları ve yayımlanmaya değer en az bir metnin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
15. Dönem: 23 Nisan - 27 Haziran 2012

Nasıl Düşünüp Nasıl Yazmalı (bir hafta), **Roni Margulies**
İntihar ve Başkaldırı (bir hafta), **Kaan Özkan**
Şiir Nasıl Yazılır (bir hafta), **Turgay Fişekçi**
Öteki dersler (yedi hafta), **Semih Gümüş**

Atölye kayıtları başladı.

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Atölye yöneticisi Kaan Özkan
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

Düşünceye yolculuk...

Betül Çotuksöken
Ortaçağ Yazıları

Adı çıkmış bir çağdır ortaçağ. "Karanlık" nitelemesi her zaman yanı başında durur. Tanrı düşüncesinin her yere sirayet etmiş olması felsefi bir tartışmanın olabileceğini akıllara getirmez. Oysa hangi ortaçağ sorusu bütün görkemiyle yanıtlanmayı bekliyor.
349 sayfa, 25 TL

Doğan Özlem
Bilim Felsefesi

Bilim hakkında ne biliyoruz? Bilimsel bilginin gücü nereden geliyor? Söylediklerimizin bilimsel bir karşılığı olduğu ileri sürülebilir mi? Doğa yasası dediğimiz şey acaba doğada gerçekten var mı? Bilim, tarihin dışına ne kadar çıkabilir?
223 sayfa, 18 TL

Sinan Özbek
Pratk Felsefe Yazıları

Felsefe, Sokrates'ten beri toplumsallığın bir parçası olmuştur. Pratik Felsefe Yazıları, ötenazi, esnaf ahlakı, asimilasyon, iktidar, namus cinayetleri ve çağımız savaşları gibi günümüzün toplumsal sorunlarını gözünü kaçırmadan tartışan bir kitap.
167 sayfa, 14 TL

Doğan Özlem
Hermeneutik ve Şiir

Bir metni, hele ki bir şiiri yorumlamada aslolan nedir? Yazar mı, metin mi, tarihsel-toplumsal ortam mı? Bir edebi metni anlama ve yorumlamada yapılan bu tercihleri felsefi bir bakış açısıyla değerlendiren Hermeneutik ve Şiir tarihselliğin altını özellikle çiziyor.
64 sayfa, 7 TL

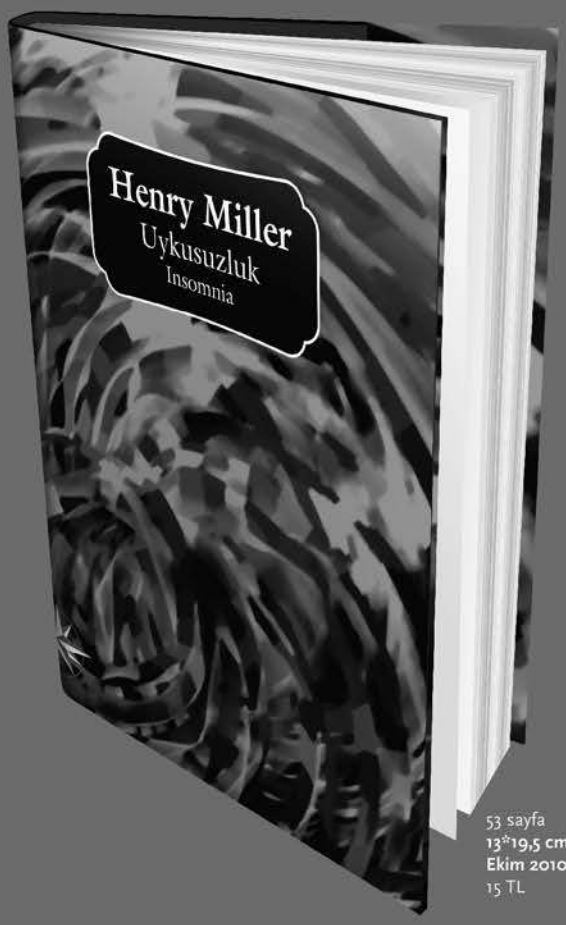
NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım** T 0212 513 34 20 · F 0212 519 33 00

NOTOS KİTAP

Henry Miller
Uykusuzluk (Insomnia)

Henry Miller'dan unutulmaz bir aşkın romanı...

53 sayfa
13*19,5 cm
Ekim 2010
15 TL

Henry Miller yirminci yüzyılın başkaldırıcı yazarlarından. Kapitalizmi reddederken sosyalizmi efendi değiştirme olarak gördü. Anarşizmi Amerikan "doğaya dönüş" geleneğiyle, Beat Kuşağı ve "çiçek çocuklar" ile ilişkilendirilen Miller, Yitik Kuşak içinde de sayılmaz.

Miller'ın Uykusuzluk'ta (Insomnia) sözünü ettiği Japon kadın, 1967'de yetmiş altı yaşındayken tanışıp âşık olduğu kabare sanatçısı Hoki Tokuda. Yine bu dönemde yaptığı suluboya resimler de kendi resimleri arasında özel bir bölümü, Insomnia Dizisi'ni oluşturur.

"Henry mitolojik bir yaratığa benziyor. Yazıları ateşli, yıldırım gibi, girift, hain ve tehlikeli. 'Çağımızın şiddete gereksinimi var.'

"Yazdıklarının gücünü, o günahtan arındırıcı, yıkıcı, gözüpek, korkunç gücünü seviyorum. Yaşama duyulan hayranlığın, coşkunun, her şeye olan tutkulu ilginin, enerjinin, taşkınlığın, gülüşün ve ansızın patlayan fırtınaların bu tuhaf karışımı aklımı başımdan alıyor. Her şey silinip süpürülüyor: ikiyüzlülük, korku, basitlik, yalancılık. İçgüdünün ortaya konması bu. Birinci tekil kişiyi, gerçek adları kullanıyor; düzenden biçimden hatta kurmacadan bile nefret ediyor."

– Anaïs Nin

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

Şenay Eroğlu Aksoy

Dergilerden geçerek yazın hayatına başlamak, okurla adım adım buluşmanızı sağlıyor.

***Evlerin Yüreği* ilk kitabınız. Kitabı yayımlatma süreciniz zor muydu?**
Öykülerim 2007 yılından bu yana dergilerde yayımlanıyor. Bugüne değin yayımlanan öykü sayısının yirmi beşin üzerinde olduğunu söylemek bile kitaplaşma sürecinin zorluklarını anlatmaya yeter sanırım.

Öyküleriniz daha önce dergilerde yayımlandı...
Dergilerden geçerek yazın hayatına başlamak, içine yürüdüğünüz dünyayı tanımanızı, süreci sindirmenizi, okurla adım adım buluşmanızı sağlarken, usta yazarların size kuşkuyla bakmasını da önlüyor. Ben de kendime yakın hissettiğim dergileri seçerek işe başladım. Bunların başında *Kitap-lık* geliyor ki *Evlerin Yüreği*'nin yayımlanma süreci bu derginin yazarı olmamla hızlandı.

Öyküden başka neler yazıyorsunuz? Sırada ne var?
Şimdilerde sevdiğim yazar ve kitaplara dair yazılar da yayımlamaya başladım. *Bayan Yanı* adlı mizah dergisine 8 Mart için bir yazı hazırladım, doğrusu çok keyifliydi. Bir de henüz gün ışığına çıkarmadığım bir radyo tiyatrosu metni ve çocuklar için yazılmış öykülerim var.

Edebiyatın dışında nelerle uğraşıyorsunuz?
Ankara Batıkent'te genç yaşta kaybettiğim ablamın adını taşıyan, Tülay Çakır Çocuk Kütüphanesi'nde, çocukları nitelikli kitapla buluşturmaya çalışıyorum. Tabii ki bir başıma değilim, benim gibi üç beş deliyle yapıyoruz bu işi. Hiçbir kurum ve kuruluşla bağlantımız yok, maddi bir karşılık gözetmeden, büyük hedefler koymadan yürüyoruz bu yolda. İki yüze yakın üyemiz ve bize destek veren çok sayıda Batıkentli var.

Ankara'nın size kattıkları, eksilttikleri var mı?
Bu sorunun yanıtının öykülerimde aranması büyüleyici, fakat coğrafyanın bir başına belirleyici olduğu da doğru değil. Burada, Ankara'yı en güzel anlatan yazarlardan birinin, Barış Bıçakçı'nın kapı komşusu olmak bile kıskanılası değil mi? Bir de Ankara'nın güzelliği İstanbul'un keşmekeşine uzak olmasında saklı, diyerek İstanbulluları kızdıralım mı biraz.

Bu aralar neler okuyup yazıyorsunuz?
Heinrich Böll'ün *Yolcu, Sparta'ya Varırsan Eğer* adlı kitabını okuyorken bir yandan da yeni yazdığım öyküler üstünde çalışıyorum.

En çok etkilendiğiniz yazar?
Buna tek isimle yanıt vermek zor. Şimdilik iki yazar ve iki öyküden söz etmek istiyorum Wolfgang Borchert, Kâmuran Şipal çevirisiyle "Üç Kara Kral" ve Tezer Özlü "Motorcu İbrahim'in Bahçeli Evleri". Bu öyküleri ne zaman okusam sarsıcı bir anlatım güzelliğinin içinde buluyorum kendimi.

Yakın geleceğe dönük planlarınız?
Yazmaya devam etmek ve fotoğraf sanatına yönelmek.

Murat Özyaşar'ın seçtikleri

Fotoğraf
Mehmet Tütüncü

Seçtiğim kitapları yer yer bana ellerimi özenle saklayıp unutmam gerektiğini öğrettikleri için, yeri geldikçe de bana ellerimi ısrarla hatırlattıkları için sevdim ve seçtim. Hepsi, hayatımın farklı dönemlerinde bende yeni farkındalıklar yarattı. Hepsinin hatırası, uzun uzundur bende. Beni büyüten, büyüleyen metinler bunlar. Bir bakıma, bu kitapların kırmasıyım ben. Seçkimin kişisel bir liste olarak okunması, öyle alımlanması muradıma sebeptir.
Hep bitecek korkusuyla, sayfa sayfa çevirdim onları. İşte, bende hiç eskimeyecek, kâğıda değil, zamana yazılmış kitaplar:

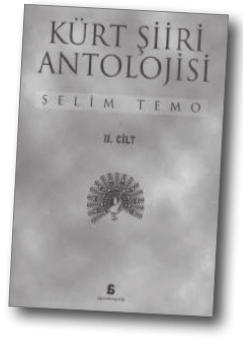
Erbain

Cemal Süreya

Şiirin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği konusunda ilk kırılmayı yarattığı için İsmet Özel'in *Erbain*'i ve *Bir Yusuf Masalı* bir hayli özeldir bende. *Erbain*'den bir dize "Kış Bilgisi" öyküsünü yazmaya kışkırtmıştır beni. Çankırı'da köhne bir kırtasiyede bulmuştum sonrasında *Erbain*'deki şiirlerin okunduğu kasetleri. CD'nin bu denli hayatımıza girmediği günler. Hâlâ saklıdır kasetler.
Nasıl unuturum, *Bir Yusuf Masalı* çıkalı birkaç ay olmuş; hayatımda bir şeylerin bittiği, yeni bir şeylerin başlayacağı, yine bir dönem sancısı. Tam da bu durumu

anlatır: "Şimdi tekrar ne yapsam dedirtme bana yarabbi" dizesini dilimden düşürmediğim günler. Şiirin "Münacat" bölümü ezberimde. Çünkü ve zaten, Necatigil demiştir: "Bazı şiirler, bekler bazı yaşları…" Kuşkusuz doğrudur, okur olarak da bazı şiirlere ancak bazı yaşlarda gidilebilir. Nasıl hatırlamam, yağmur vardı ve ben mırıldanıyordum bir eşik durakta. Dilimde yukarıda andığım dize. Etrafta kimseler var mı, yok mu farkında değilim. Omuz başımda hiç tanımadığım biri dedi: "Taşınacak suyu göster, kırılacak odunu." Şaşırdım ve sevinmedim buna, bana benzeyen biri daha! Şiiri tamamlayan: Seyyidhan Kömürcü, sonraki yıllarda *Hasar Ayini* adlı bir kitabı olacak kişi.

Benzer duygulanımlarla, kırılmalarla okuyup önemsedim az sonra sıralayacağım kitapları, itinayla okunsun isterim bu kitaplar: *Yüzümdeki Kuyu*, *Tuz Günleri*, *Madde Kara*, *Yas Yüzükleri*, *Ahşap Anahtar*, *Y'ol*, *Sevdadır*, *Nar*, *Birakujî*, *Veda Şiirleri*, *Uğultular*, *İşaret Çocukları*, *Kendi Gök Kubbe-*

Cansever

miz, *Suç Duyurusu*, *Hüsn-ü Aşk*, *Güzellik Uykusu*, *Ah'lar Ağacı*, *Yalan Şiirler*, *Belki Sessiz*, *Firak*, *Sonsuz Gün Batımı*, *Perdesiz*, *Terk Gürültüsü*, *Yalancı Kehribar*, *Dağınık Kara*, *Kusurlu Bahçe*, *Şimdi Terk Edin Çadırımı*, *Canavarlığa Yazgılı Şehzade*, *Çirkin Ağacı*.

Otuz yıl süren fetret döneminin ardından yeniden şiir yazıyor olduğuna sevindiğim Mehmet Müfit'in *Tekkede Bahar*'ı ve Metin Kaçan'ın *Ağır Roman*'ı peş peşe okunmalı. Haydi itiraf edeyim, *Kitap-lık* dergisini kimi zaman Mehmet Müfit için aldığım doğrudur. Es geçilmemesi gereken bir önemli çalışma da Selim Temo'nun hazırladığı Kürtçe-Türkçe, iki ciltlik *Kürt Şiiri Antolojisi*.

Sait Faik'in hikâyelerinde ne kadar şiir varsa, Edip Cansever'in şiirlerinde de o kadar hikâye vardır, üstelik bunu kendi dillendirmiştir. Bu sebeple Cansever'i ayrı sever ve öneririm. Turgut Uyar'ı ise "Yokuş Yol'a" şiiriyle tanıdım, herkesin bir sebebi vardır bir şairi tanımaya. Orhan Koçak *Bahisleri Yükseltmek*'te her ne kadar Uyar üzerine söz almışsa da İkinci Yeni'yle ilgili, "kendini yeniden icat etmek" ve "yeniden doğum"la ilgili çok önemli belirlemelerde bulunuyor. Tüm şairlerin ve yazarların mutlaka okuması gereken bir kitap. Açıkçası uyarıldığımı düşündüm bu kitapla. İkinci Yeni şairleri arasında belki de daha fazla dolaşımda olduğu için daha erken tanıdım ve sevdim Cemal Süreya'yı, "firesiz bir şair", yazdığı, yaşadığı ve çizdiği her şey şiirdir benim için. Türkçenin en güzel deyişlerinden biridir: "Keşke yalnız bunun için sevseydim seni." Ve tabii ki Türkçenin en özgün, "sivil şair"i Ece Ayhan ve tepeden tırnağa bir şair Sezai Karakoç. Hüseyin Cöntürk'ün İkinci Yeni'yle ilgili eleştirileri ise bir hayli önemli.

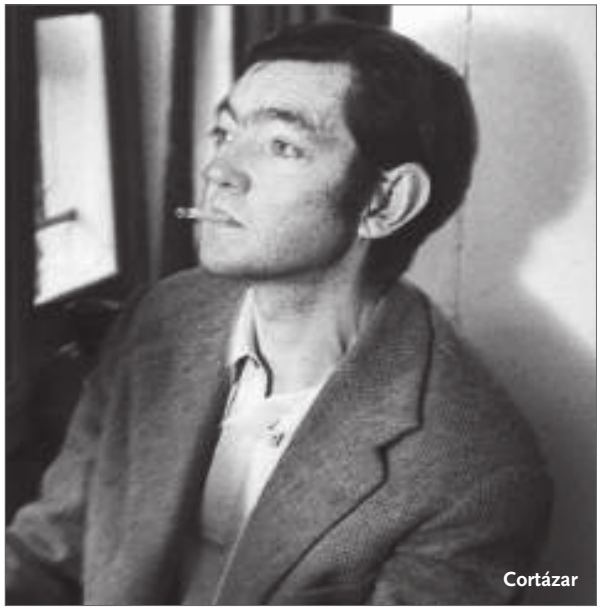
Ve dergiler: *Defter*, *AdamÖykü*, *E*, *Bahçe*…

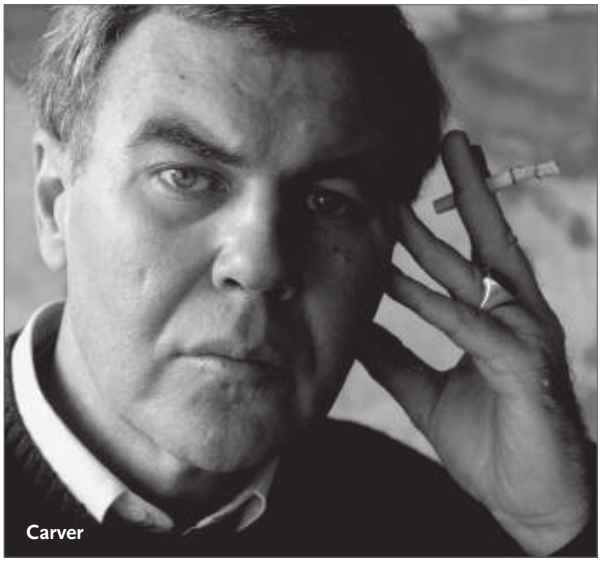
Ölü Zaman Gezginleri

Yourcenar, Vüs'at O. Bener

"Gitmek fiilinin altını çift çizgiyle en güzel trenler çizebilirmiş," cümlesine vurulup defalarca okuduğum ve bence Türkçenin en güzel öykü kitaplarındandır *Ölü Zaman Gezginleri*. Sanki ve hep, "o cümleyi" arıyormuş gibidir Toptaş'ın metinleri. Bir ömür bir cümleye vakfedilebilirin en güzel örneğidir Hasan Ali Toptaş. "Öykü Nedir?" diye sorulsa, "Cortázar'ın yazdıklarıdır," olurdu yanıtım. *Ayakizlerinde Adımlar*'ı ve özellikle "Yaz" öyküsünü okumadan gitmeyiniz bu dünyadan. Bu yanıtla tatmin olmayanlara "Yourcenar'ın yazdıklarıdır da," derdim. "Kuvvet aldığım" bir yazardır. *Doğu Öyküleri* bir şaheser. Ve tabii ki Raymond Carver. Carver'a yakıştırdığım en güzel sözcüktür "sade". *Ateşler* kitabı birkaç defa okunmalı, mutlaka ve ısrarla! Kitabının adının güzelliğine bakar mısınız: *Aşktan Söz Ettiğimizde Sözünü Ettiklerimiz*. Sonra sonra her şeyini okumaya çalıştım Onat Kutlar'ın. Furuğ çevirisi de güzeldi, en az "Önsöz"ü kadar, ama

Furuğ

Cortázar

Carver

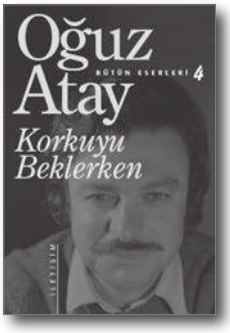
İshak kuşkusuz, Türkçenin en biricik öykü kitaplarındandır. *Yüzyıllık Yalnızlık* ile birlikte okunmalı, ne kadar özgün olduğu daha iyi anlaşılacaktır sanırım.

Son dönem Türkçe edebiyatın, hem tavrı hem de metinleriyle en kendine has yazarlarındandır Barış Bıçakçı. Has edebiyatın tutkunlarına şiddetle önerilir, tüm kitapları!

Yazarın metniyle arasına mesafe koyması gerektiğini, bir kitap nasıl yapılırı çok güzel örneklediği için *Dublinliler*.

Vaktiyle ben de bir "Parasız Yatılı" olduğum için ilgimi çekmişti Füruzan. Sonra sonra anladım öyküde "ayrıntı" ve "sahiciliğin" ne olduğunu.

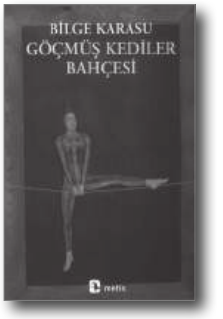
Dost/Yaşamasız; bazı kitaplara gecikilir, kesinlikle ertelenmemeli. Bener, büyük bir "kara anlatı yazarı". Etkilenmemek mümkün değil. *Bay Muannit Sahtegi* de okunmalı, *Manzumeler* de. Sonra *Bir Tuhaf Yalvaç* ve *Kara Anlatı Yazarı*. Meraklısına da *Havva'ya Mektuplar: Vüs'at O. Bener'in Anısına*.

Sokaklarda dolaşırken mağazaların vitrinlerinde "Beyaz Mantolu Adam"ı görmemek mümkün değildi benim için bir zamanlar ve hâlâ. Bu sebeple *Korkuyu Beklerken*. Neden sonra, bir daha okuyunca kitabı, biraz "dağınık" bulmuştum. Benim mi kafam "dağınık"tı yoksa? Emin değilim.

Yanık Saraylar; tuhaftır, erken buluştum onunla. Yeni ve özgün bir yazar keşfetmek isteyenlere. "Şiirde Ece Ayhan neyse hikâyede de Sevim Burak odur," dediydim bir zamanlar.

Ve Bilge Karasu; Türkçenin eşsiz yazarı. Yazının kuyumcusu. İpliği iğneyle çözer gibi yazıyor. *Göçmüş Kediler Bahçesi*, henüz okumamış olanlara iyi bir başlangıç olabilir.

Gogol'ün *Palto*'su salt "çıkmak" için değil, "sığınmak" için de okunmalı.

Ve Yusuf Atılgan'ın öyküleri, *Dönüşü Olmayan Hikâyeler*, *Aziz Bey Hadisesi*, *Bu Kitabı Çalın*, *Cenk Hikâyeleri*, *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Bir Deli Değilin Defterleri*, *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*, *Yazgıların Tableti*, *Geyikler Annem ve Almanya*, Raci'nin geçtiği tüm Cemil Kavukçu öyküleri. *Maskeli Balo* (Can Yayınları keşke yeniden bassa!), *Bela Davulları* (apostrof nasıl kullanılır, bunun keyfini yaşamak için bile okunmalı, nedense görülmedi bu ilk kitap).

Günümüz kuşağı öykücülerinden Sema Kaygusuz, Faruk Duman, Ayşegül Çelik, Behçet Çelik, Sibel K. Türker, Birgül Oğuz'un öyküleri. İshak Reyna'nın hazırladığı *Dünya Edebiyatından Öyküler* antolojosi.

Capote'den *Gece Ağacı*, Mansfield'den *Ölü Albay'ın Kızları*, Beckett'ten *İmge*, Helîm Yûsiv'dan *Ölüler Uyumaz*. Kafka ve Camus'nün öyküleri.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı *Dengbêj Antolojisi*.

Mem Û Zin, Çürümenin Kitabı

Latife Tekin

Türkçenin saf hali, düş ile gerçekliğin katışıksız buluşması: *O/Hakkâri'de Bir Mevsim*. Edgü'nün öyküleri ve *Yazmak Eylemi*. Daha ilk cümleleriyle ben buradayım! diyen romanlardır: *Tol* ve *Aylak Adam*. Bir şiir gibi okunmalı ve mümkünse ezberlenmeli *Sevgili Arsız Ölüm*. Ve *Tutunamayanlar*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Cüce*, *Meçhul*. Son dönem çıkmış en güzel romanlardır *Son Adım*, *Resul*, *Gecedegiden*. Gelenekten nasıl yararlanılır, hayata geniş bir açıdan nasıl bakılırın romanıdır *Kara Kitap*. Selahattin Özpalayıbıyıklar'ın hazırladığı *Yüz Yıldan Denemeler*, Adorno'nun *Minima Moralia*'sı, Walter Benjamin'den *Son Bakışta Aşk*. *Büyük Argo Sözlüğü* ve *Erotologya*. Sonra *Yaşama Uğraşı*.
Haldun Bayrı'nın enfes çevirisiyle Cioran'dan *Çürümenin Kitabı*. Birer başyapıt olarak *Binbir Gece Masalları*, *Huzursuzluğun Kitabı* ve *Mantık Al-Tayr*. Çocukluğumda sözlü olarak çokça dinlediğim, sonrasında okumaktan büyük bir keyif aldığım Ehmedê Xanî'nin *Mem û Zîn*'i.

Türkçe edebiyatın en önemli eleştirmeni ve deneme ustası Nurdan Gürbilek'in her satırı çok kıymetli.

Ve Neşet Ertaş ve Mihemed Şêxo, güzel bir kitabı okur gibi dinleyebilirsiniz onları.

Öykünün kuzey rüzgârı...

335 sayfa
14,5*21,5 cm
Ekim 2010
23 TL

Britanya Edebiyatından Öyküler

HAZIRLAYANLAR
LÂLE AKALIN • ESRA MELİKOĞLU

Britanya Edebiyatından Öyküler, 20. ve 21. yüzyılda yaşanan altüst oluşla dünyaya ve kendisine yabancılaşmış insanı anlatan modern ve postmodern öykülerden oluşuyor. Nadine Gordimer'ın dediği gibi, kısa öykülerde karakterler arasındaki temas, evrensel gerçekler yerine, tıpkı bir ateşböceğinin ışığı gibi kırılgan gerçek kırıntılarını aydınlatır. Ayrıca her bir öykü yazıldığı dönemin kültürel bağlamına yerleştirilerek geliştirilir: iki dünya savaşı, psikanaliz, kadın hareketi, sömürgelerin bağımsızlık mücadelesi, izafiyet ve kuantum teorileri gibi tarihsel olaylar kısa öykünün dokusunu değiştirmiş, gidişatına yeni bir yön vermiştir.

Bütün bu tarihsel gelişmelerin ışığında birbirinden farklı konuları kendilerine özgü biçemle kaleme alan on dokuz Britanyalı öykücü:

D.H. Lawrence, Katherine Mansfield, Virginia Woolf, Jean Rhys, Frank O'Connor, Elizabeth Bowen, Doris Lessing, Dylan Thomas, Alan Sillitoe, Ian McEwan, Jane Gardam, Angela Carter, Kazuo Ishiguro, Beryl Bainbridge, Penelope Fitzgerald, John Fuller, Salman Rushdie, Hanif Kureishi, A.S. Byatt.

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: Alfa Dağıtım T. (0212) 613 34 20 - F. (0212) 613 35 00

Ebru Türker

Halka

O gün de yoldan geçen motosikletlerin gürültüsüyle uyandım. Kafamı yastığın altına gömdüm, nafile. Kulağımın dibinde onlarca maytap patlıyordu. Kalktım, pencereden baktım. Her yer sarı. Bu kasabanın sıcağı, tozu, tozu dumana katan motosikletleri hiç eksik olmazdı. Nagihan Teyzem söylenirdi arkalarından, susturucuları evde takıp sokakta çıkartıyor bunlar, diye. Her motorun sesi de ayrı çıkardı sanki. Teyzemin kızları bilirdi kimin geçtiğini. Bakkalın çırağı Hüseyin, sütçü Kemal, berber Halim –berber dediğime bakmayın, diş bile çekerdi– boş gezenin boş kalfası Sertan, yakışıklı Mümtaz.

Gün öğleye yaklaşmıştı. Yine uzun bir uyku çekmiştim. Nagihan Teyzem, kuzenleri de alıp kasabanın öbür ucundaki Aysel Hanım Teyze'ye gitmişti. Erişte yapma sırası ondaydı. Oturma odasına gittim. Sema Teyzem köşesine çekilmiş elinde gergefi, etamin işliyordu. Geçen sene hemşirelik okulunu bıraktığından beri tek yaptığı buydu zaten teyzemin. Köşesine kıvrılıp iş işlemek. Karşısına geçtim oturdum. Divanın sırtına yaslanıp hafifçe aşağı doğru kaykıldım. Teyzem günaydın dedikten sonra sustu, beni unuttu divanda. Başımı pencereden dışarı çevirdim. Birkaç dakika sonra oflayıp puflamaya, bacaklarımı aşağı yukarı sallamaya başladım. Bir yandan divanın üstünde gözüme kestirdiğim küçük bir deliğin iplerini yavaşça çekiyordum. Yan gözle de teyzeme bakıyordum. Başını kaldırmadan etamin işliyordu. Sanki dünyayla bütün bağını koparmış, sanki ben orada hiç yokmuşum gibi. İçimde büyüyen sıkıntı havaya da bulaşmıştı. Bütün pencereler açıktı, buna rağmen yaprak bile kıpırdamıyordu. Dışarıda asfalttan çıkan dumanı görebiliyordum. Bir süre sonra bütün sesler kesildi, kasaba kuru, boğucu bir öğle uykusuna yattı. Motosikletler bile susmuştu. Yalnızca kumruların sesi duyuluyordu.

"Bak teyze kumrular demleniyor gene." Teyzem başını kaldırmadan konuşmaya başladı.

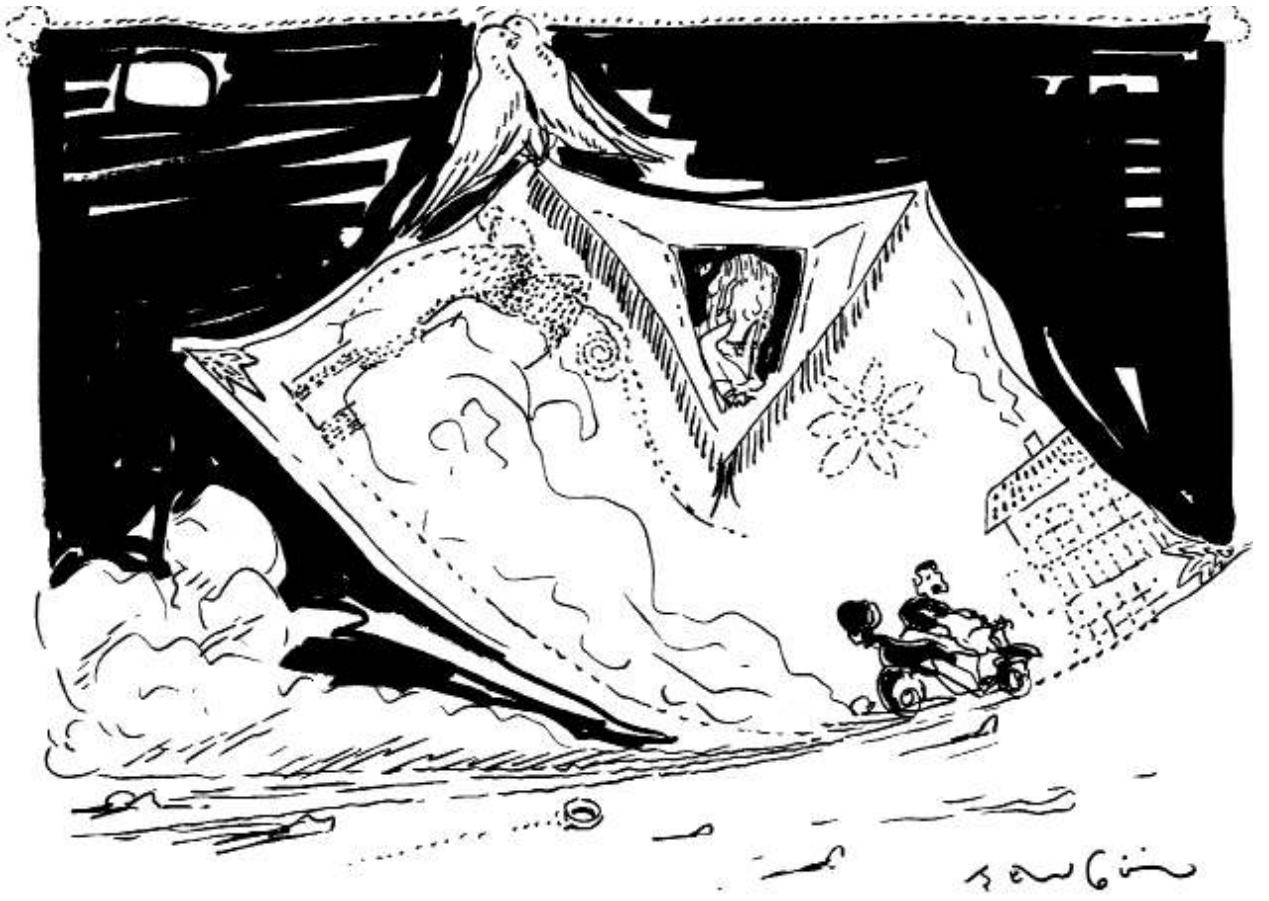
"Kaç kez söyleyeceğim Elif, ona dem çekmek derler. Öteki kuşlardan farklıdır kumrunun ötüşü. Bazen hangi ses hangi kumruya ait bilirsin."

"Sabah uyanırken burada olduğumu kumruların dem çekmesinden anlıyorum, biliyor musun teyze. Bizim orada korna sesinden, seyyar satıcı bağırtısından başka bir ses duyulmuyor."

"Aç mısın?"

Başımı aşağı yukarı salladım.

"Bu kadar geç kalkmasan öbürleriyle yapardın kahvaltını. N'apıcaz şimdi sana, öğle de oldu?"

MUHAMMET ŞENGÖZ

Güldüm, biliyordu. Kızarmış ekmek, tereyağı, bir de anneannemin çilek reçeli.

"Çayı unutma," diye bağırdım o içeri gittiğinde. Teyzem mutfakta uğraşırken ben de hemen onun köşesine geçiverdim. Oturduğu yerden her şey değişik görünüyordu. Oda, buradan bakınca daha büyüktü. Sanki ben odanın bir parçasıydım, en dipteki, en uzaktaki, en görünmez parçası. Sol tarafımda camda bir kıpırtı oldu. Baktım, kumrular gelmiş. Teyzem onları gördü mü yanında duran sehpada hazır beklettiği buğday tasından bir avuç atıverirdi pencere pervazına. İki tanesi vardı ki, hep birbirlerini takip ederlerdi. Dişi olan –teyzem bilirdi hangisi dişi, hangisi erkek– önceden gelir, boynu beyaz halkalı erkek onu takip ederdi. Bazen, daha doğrusu çoğunlukla, erkek kuş boynunu içeri doğru çeker, tüylerini hafifçe kabartır, dişinin peşinden sağa sola koştururdu.

"Ay teyze şuna bir şey söyle," derdim heyecanla. Teyzem güler, "Onlar cilveleşiyor," derdi. "Kumrular birbirini o kadar sever ki Elif, eşi öldü mü kendisi de ölene kadar onun yasını tutar, yalnız yaşar. Merak etme bir şey yapmaz eşine." "Nasıl cilveyse bu, hangi canlı sevdiğini sevdiği için gagalar ki," derdim sinirle. Biliyordum, beni kandırmak için böyle söylüyordu. Yoksa babam niye sarılıp annemi öpsün ki, karıcım derken. Teyzeme inandığım bazı günler, babamın gagası olduğunu hayal ederdim, o zaman annem için üzülürdüm. Kadıncağızın her yeri yara bere içinde kalırdı. Yok yok, böyle sevilmez ki. Benim üzüldüğümü gören teyzem açar pencereyi, kovalardı boynu beyaz halkalı erkek kumruyu.

Penceredeki kumrular boyunlarını uzatıp içeri bakıyorlardı. Teyzem gelecek ve yine benimle geçireceği vakti, susarak bile olsa, bu kuşları seyrederek harcayacaktı. Her gün aynı savaş, kuşlarla benim aramda. Bugün kazanmaya karar verdim, haberiniz olsun. Ayırayım da sizi görün. İlk önce kuşları odanın içine çekmem gerekiyordu. Divanın altında,

yerde mavi torba ilişti gözüme. Etamin ipleri. Önünde duran tozlu kitapları dışarı çekip torbayı çıkardım. İki kuşu da ayrı torbalara koyup götürecektim buradan çok uzaklara. Birbirlerini ararken beni ve teyzemi rahat bıraksınlar diye. Aceleyle torbayı ters çevirip yumakları yere döküverdim. İpler odanın dört bir yanına doğru açılarak kaçışmaya başladı. Gergefin üstündeki grilere, siyahlara inat, gökkuşağı gibi. Teyzem halının üstündeki rengârenk ipten yolları görmeden kumruyu yakalamalıydım. Torbayı divanın üstüne ağzını iyice açarak koydum. Buğday tasından bir avuç alıp üstüne bolca serptim. Dişi kumru kafasını yavaşça içeriye doğru uzattı. Ben masanın arkasına konuşlanmıştım. Karşıdan karşıya geçen yayalar gibi başını bir sağa bir sola çevirdi. Pencereden divana atlayıp torbanın üstüne kondu. Başarmıştım. Torbanın açık ağzından içeri doğru buğdayı yemeye başlayınca olanca hızımla yerimden kalkıp torbanın ağzını kapatıverdim elimle. Ne de olsa bizim sınıfın en hızlısıydım koşuda. Torbanın içinde debelenen kuş kaçmasın diye bir de düğüm attım. Boynu beyaz halkalı erkek de geliverdi odanın içine. Kanepenin üstüne koyduğum torbaya bakmaya çalışırken usulca yaklaşıp boynundan yakalayıverdim. Bu sefer biraz uğraştım tabii. Avucumun içinde çırpınıp elimi, kolumu yaralamaya başladı. Kolay değildi kanatlarla yarışmak ama başardım. Sinirlendim mi kimse tutamazdı beni. Bir tek zavallı kuş bunu öğrenememişti önceden. Kuşu zapt etmeye çalışırken ayağım divanın altından çıkardığım kitaplara takıldı. Sema Teyzemin nişanlısının kitapları. Sahibi gitmişti, yoktu, kitaplarını tutmasına ne gerek vardı Sema Teyzemin sanki. Onlar burada, divanın altında durdukça teyzem hiç konuşmayacaktı ki bizimle. Bütün hıncımı kitaplardan çıkarırcasına bir tekmeyle dağıtıverdim hepsini. Mücadelem sürerken teyzemin içeriden gelen sesiyle iyice paniğe kapıldım. Ne yapacağımı şaşırmış şekilde etrafıma bakınıyordum. Kalbimin sesi dışarıdan gelen motosiklet gürültülerini bile bastırdı. Kasaba öğle uykusundan uyandı.

Teyzem kapıda belirdi.

"Ne bu gürültü Elif? N'apıyorsun orada?"

İki elimi de hızlıca arkama sakladım. Birinde torba, ötekinde beyaz halkalı kuş.

"Yok bir şey teyze," diyebildim sadece. Dilim damağıma yapışmıştı.

"Elif bu odanın hali ne. Ay bak, bütün ipliklerimi dökmüşsün yere. Bu kitaplar, nereden çıkardın bunları. Sana diyorum huu."

Gök mavisi torbayı titreyen ellerimle teyzeme doğru uzattım. Yer yarılsaydı, biri filmlerdeki gibi hop diye beni buradan kaçırsaydı da teyzemin gözlerine bakmasaydım.

"Ne var onun içinde?" dedi şaşkınlıkla.

"Kuş," dedim, "kuş içeri kaçtı. Ben de yakalamak için torbayı boşalttım teyze. Vallahi kötü bir niyetim yoktu. Belki, dedim, belki kafese koyarız, hiç kaçmaz, hep yanında olur senin."

Teyzem torbayı elimden aldı, içine baktı. "İlahi Elif, hiç kumru kafeste beslenir mi? Hem geliverir birazdan eşi." Birden arkamda duran elimdeki ağırlığı fark ettim. Hiç hareket etmiyordu. Telaşa kapıldım. Teyzem torbayı aldı, çırpınan kuşu çıkarmak için elini içine soktu. Durdu. Boş boş bakan gözleri torbanın içine yapıştı kaldı. "Gökhanım da böyle mi çırpındı acaba?" dedi yavaşça. Torbayı yere bırakmak için öne doğru eğilince boynundaki zincire asılı iki altın halka sallanmaya başladı. Güneş yüzüklere çarptı, alev oldu, avucumdaki hareketsiz beyaz halkayı yaktı. Teyzem sus oldu, pus oldu, sessizliğine büründü. Geçen bahardan beri Gökhan Eniştemin susan motorunun sesini tekrar duymayı beklediği köşesine çekildi. Bütün evi acı, yanık, kızarmış ekmek kokusu sardı. N

Yalın Gündüz

Hayal Sigortacısı

Buyrun hanımefendi, nasıl yardımcı olabilirim? Gazetedeki ilanımız hakkında bilgi almak istiyorsunuz. Telefon doğru hanımefendi. Geniş ürün yelpazemizle çok çeşitli olanaklar sunuyoruz. Nasıl bir sigorta ürünüyle ilgileniyorsunuz? Evet doğru hanımefendi, ilanda belirtildiği gibi her türlü hayali sigortalayabiliyoruz. Anlatayım efendim. Sigortacılık alanında yeni bir anlayışla hizmet vermeye başladık. Bundan böyle hiçbir hayalinizin gerçekleşmeme korkusunu yaşamayacak, mutluluğa endeksli poliçelerimizden yararlanarak rüyalarınızı güvence altına alacaksınız. Her çeşit hayalinizi sigortalama garantisiyle müşteri memnuniyetinde sınır tanımıyoruz. Evet efendim yanlış duymadınız, her çeşit hayale yönelik ürünlerimiz mevcut. Bir örnek vereyim isterseniz. Efendim, nedir en büyük hayaliniz? Mutlu bir evlilik yapmak ya da kataloğumuzdaki ürün tanımıyla "mutlu bir yuva kurmak", en çok rağbet gören ürünlerimizden biridir. Kaç yaşında olduğunuzu sorabilir miyim? Yirmi altı yaşı not ediyorum. Şunu da sormam gerekiyor efendim. Hayalinizi ne zamana kadar gerçekleştirmek sizin için önemli? Başka bir deyişle, dünya evine ne zamana kadar girmiş olmayı hayal ediyorsunuz? Kesin bir tarih belirtmek istemiyorsunuz, anlıyorum. Bununla beraber otuz yaşına kadar evlenmiş olmayı istediğinizi söylüyorsunuz, not ediyorum. Bu demek oluyor ki önünüzde hayalinizin gerçekleşmesi için dört yıl var. Ortalama uzunlukta bir zaman. Kimi müşterilerimiz bir yıl içinde dünya evine girmek istiyorlar ki, tahmin edeceğiniz gibi bu sigorta primlerini de oldukça yükseltiyor. Prim diyoruz, evet, şöyle anlatayım arzu ederseniz. Hayalinizi gerçekleştirebilmek için bazı harcamalarda bulunmamız gerekiyor. Şirket olarak kendi idari masraflarımızı ve kâr yüzdemizi de bunun üzerine ekleyerek, aylık ödenecek sigorta primlerini hesaplıyoruz. Göreceksiniz ki, hayalinizin gerçekleşmesi karşılığında yapacağınız ödeme önemsenmeyecek bir miktar. Doğru efendim, dört yıl içinde mutlu bir evlilik yapmak isteyenler için belirli bir ürünümüz var. Dilerseniz bilgilerinizi sisteme gireyim, gereken işlem miktarını size ileteyim. Her şeyden önce "evlilik" hayal paketimizde ilk konu, müşterinin çevresinde halihazırda adayların olup olmaması. Şu anda evlenmek istediğiniz belli birisi var mı? Anlıyorum efendim, yeni karşılaşmalara, tanışmalara hazırsınız. Sizin de isteyeceğiniz biri olma koşulu tabii ki de yazılı olacak poliçenizde. Aksi takdirde mutlu bir evlilikten söz edemeyiz. Bilgilerinizi giriyorum. Poliçeyi kabul etmeniz halinde size öncelikle bizimle beraber çalışan evlilik danışmanlarına yönlendireceğiz. Psikologlarımız sizi inceleyecek, kişilik testleri uygulayacaklar. Çıkacak sonuçlara göre sizi olası eş adaylarıyla tanışabilece-

ğiniz ortamlara yönlendireceğiz. Belirli aralıklarla gelişiminizi denetleyecek, seçilmesi söz konusu olan adayların size uygunluğu hakkında fikir verecekler. Bütün bu hizmetler ödeyeceğiniz primlerle karşılanacak, ayrıca bir ödeme yapmanıza gerek kalmayacak. Efendim, bir dakika. Seçtiğiniz adayın sizi istememesi ya da belirttiğiniz gibi ikinizin de istemesine rağmen uygun olmamanız gibi bir durum söz konusu olmayacak. Hanımefendi, beraber çalıştığımız uzmanlara güvenebilirsiniz. Bugüne kadar hiçbir sorunla karşılaşmadık. Sizin kişilik analizleriniz zaten profiliniz hakkında yeterli bilgiyi verecek. Seçeceğiniz aday hakkında da bilgi toplama yöntemlerimiz şirketimizin başka bir hizmeti. İnternet devrinde kişisel bilgiye ulaşmak çok zor değil. Biz bu bilgileri uzmanlarımıza iletiyoruz, onlar da bir birlikteliğin mümkün olup olmadığını, olası bir evliliğin sonuçlarını istatistiksel analizlerle inceliyorlar. Evet efendim haklısınız, bizi sıradan bir eş bulma kurumundan ayıran özelliğimiz, hayal odaklı çalışmamız. Müşterilerimizin en yüksek memnuniyetini hedefliyoruz şirket olarak. Hayhay efendim, öteki ürünlerimizden de söz edelim isterseniz. Başka hayalleriniz var mı? Örneğin çocukluğunuzdan beri gerçekleşmesini istediğiniz büyük bir hayal? Çok güzel. O halde sanat konu başlığını açıyorum ve "ünlü bir ressam olma" maddesini işaretliyorum sizin için. Takdir edersiniz ki size az önce yönelttiğim soruyu yinelemem gerekiyor. Hayalinizin ne zamana kadar gerçekleşmesi sizi tatmin edecek? Anlıyorum efendim, hemen bir şey söylemek zor tabii. Yani efendim öyle durumlar oluyor ki, insan vefatından sonra bile büyük bir ün sahibi olabiliyor. Evet efendim, aynı Van Gogh gibi mesela. Zannetmiyorum efendim, şirketimiz yeni bir şirket, kendisinin zamanında faaliyet göstermiyorduk, o yüzden ne yazık ki başarı örneği olarak veremiyorum. Demek istediğim şu ki efendim, ünlü bir ressam olma hayalinizin gerçekleşmesi için kendi yaşam

sürenizle kısıtlı değilsiniz. Hayalinizin gerçekleştiğine miras sahipleriniz hüküm verirlerse, şirket olarak kendimizi amacımıza ulaşmış sayacağız. Bunun size nasıl bir faydası mı var? Efendim siz bilirsiniz, isterseniz poliçenize yetmiş yaşına kadar diye yazalım, yalnız şunu da belirtmek isterim ki sigorta primleriniz bir hayli yükselecektir. Efendim ne kadar yükseleceğini az sonra ileteyim size. Sormak durumunda olduğum bir konu daha var. Ne kadar ünlü olmak istiyorsunuz? Tahmin ederim ki ününüzün aile ve arkadaş sohbetlerini aşmasını arzuluyorsunuz. Elimizdeki hayal seçeneklerini belirteyim efendim. "Kendi kişisel sergimi açmak istiyorum", "Ülke çapında tanınmış bir ressam olmak istiyorum", "Uluslararası alanda tanınmış bir ressam olmak istiyorum." Aynen öyle efendim, seçiminiz sizin açınızdan sadece sigorta primlerinde bir değişiklik yaratacak. Sizi ilk olarak birinci sınıf ressamların yönettiği bir resim kursuna göndereceğiz. Orada yeteneğinizin biçimine göre bir resim ekolüne yönlenmenize yardımcı olacaklar. Gerisi, bize vaat ettiğiniz zamanı sanatınıza ayırarak, belli sürelerle ürün çıkarmanıza kalıyor. Başka bir şey daha gerekiyor efendim, tabii, bıkmadan, yılmadan ürün çıkarma azmi. Bu sabrı göstermeniz gerektiğini de poliçemize ekliyor ve ressamlarımız aracılığıyla ne kadar gayret gösterdiğinizi zaman içinde tespit ediyoruz. Evet efendim sabır şart. Neden efendim? Ama efendim sizin de üstünüze düşen sorumluluklar var hayalinizin gerçekleşmesi için, değil mi? Efendim şöyle düşünün isterseniz. Paraşütçülere de hayat sigortası yapılıyor, ama hiçbir sigorta şirketi paraşütü olmadan uçaktan atlayanlara bir ödeme yapmıyor. Tabii ki efendim. Her hayaliniz kapsam alanında. Ne dilerseniz. İmkânsız bir şey mi? İmkânsız yoktur efendim. Yanlış duymadınız, imkânsız diye bir şey yoktur dedim. Hayır efendim dalga geçmiyorum sizinle. Örnek verin efendim. Aya gitmek mi? Yaşam süreniz boyunca aya ayak basmak istediğinizi söylüyorsunuz. Hemen uzay konu başlığında "aya ayak basmak" maddesini açıyorum. Çok güzel bir başlık seçtiniz hanımefendi, bu madde şirketimizin "premium" ürün ailesine giriyor. Baştan sormam gerekiyor. Uzaya turist olarak mı, yoksa astronot olarak mı çıkmak istiyorsunuz? Fark şurada efendim, uzaya belli milyon dolarlar karşılığında turistik seyahatler başlıyor. Bu şıkkı seçerseniz tur ücretini poliçemize yansıtarak primlerinizle böyle bir gezide yer almanızı sağlayacağız. Aksi takdirde kariyerinizi bir astronot olarak geliştirmek isterseniz... Hanımefendi... Alo? **N**

Gökhan İnci

Toz Kokusu

Köy yolu yirmi üç yıl önce bıraktığım gibi tozuyor. Kokuyu alabilmek için sağ camı azıcık indirdim. Beş altı yaşlarındaydım o zamanlar. Bu yolda koşarken ikide bir arkama döner bakardım, baytarın Anadol'u gibi tozu dumana katabiliyor muyum diye. Gözüm yine dikiz aynasına kayıyor, yirmi üç yıl öncekinden daha fazla tozu havaya kaldırıyorum ama o eski tadı vermiyor.

Çocukluk yıllarımdaki evimizin bahçesi, ağaç dallarından eğreti bir çit kapısıyla kapatılmış. Arabayı dışarıda bıraktım mecburen. Karşımda durmuş öylece bana bakıyor. Uçuk mavi şortunu göbeğine kadar çekmiş, beyaz tişörtünün ancak yarısı açıkta, ayaklarında mavi spor ayakkabılar var. Kaşlarını çatmış. Kim bilir neye kızdı? Altı yaşında, koca kafalı, gölgesiz oğlan çocuğunu ne kadar da özlemişim. Hem ona çok benziyorum, hem de hiç... Ben onu çok iyi tanıyorum, o ise beni hiç... Yirmi üç yıl sonra ikimizin arasında hiçten başka bir şey kalmadı.

İri gözlerle beni süzüyor. En çok da sağ elimle dayandığım baston ilgisini çekmiş olmalı. Saçları uzamış, yine göbekli, tombul yanaklarını al basmış. Çocukken yanaklarımın sıkılmasına sinir olurdum, bir de kısa boylu olmama. İnsanın anıları boy atmıyor, o yine bıraktığım gibi.

"Düzlüğe çıkalım mı?"

Fark etmez dercesine omuzlarını silkti. Ona yetişmem mümkün değil. Lojmanla okul binasının arasından geçip gözden kayboldu. İlk altı yılımın geçtiği iki oda bir salon, tek katlı yapının önünde duruyorum. Lojman ve okul dış dünyaya kepenklerini kapatmış. Evin içini düşününce üç tekerlekli mavi bisikletim, itfaiye arabam, somyalar, kırmızı halı, parke yerine döşenmiş yeşil muşambalar, Toshiba teybimiz, üçlü vitrin, siyah beyaz televizyon, babamın açılır-kapanır çalışma masası, Görsel Ansiklopedisi, tek kapılı AEG buzdolabı, kovalı soba, onun üstünde kızaran küflü peynir kokusu, melamin tabaklar, her gün pişen tarhana çorbası ve o yıllarda ne kadar mutlu olduğum aklıma geliyor.

Küçüğün sesiyle irkildim: "Hadi!"

Lojmanın önüne kadar gelebildim sonunda. Kümes geriye yaslanmış, toprak onu yutacakmış gibi duruyor. Beyaz badanası çatlaklarla dolu, etrafta tek bir tavuk yok. Lojmanın kırmızı kapısı kilitli. Zorlasam da içeri giremeyeceğimi anlıyorum.

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Gökhan İnci**'nin öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız fotoğraftan çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

Çoktan yukarı çıkmış bana bağırıyor: "Babaannem bile senden hızlı yürür!"

Kümesin arka duvarı dik yokuşa bitişik. Yokuşun biraz daha ilerisi düzlük. Düzlüğün ötesiyse sonsuzluk gibi gelirdi bana. Köyden çıkana kadar daha yüksek yer görmemiştim. Sonsuzluğun kıyısında, Devrez Çayı'nın ikiye böldüğü vadiye bakardım. Devrez, yine uçurumun dibinde çağlıyor mudur? "Herhalde kurumamıştır!" Her şey değişse de şu önüm sıra kaçan hayalet çocuk, bir de Devrez hep aynı kalacak, kalmalı. Zamanı, akan suda ve ölümlü bir bedende durdurmak isteyişim saçma geliyor bir an.

Evin önüyle uçurum arasında futbol sahası kadar mesafe olduğunu daha önce hiç fark etmemiştim. Oysa beden eğitimi dersinde mendil kapmaca oynarken aynı saha bize dar gelirdi. Küçük olduğum için, babam beni okulun en zayıf kızıyla eşleştirirdi.

İrili ufaklı kayalara tutunarak düzlüğün ucundaki tepemsi alana tırmandım. Yerde ot yerine taş bitmiş âdeta. Tabureye benzer birinin üstüne oturdum. Nerdeyse hırlayarak nefes alıyorum. Benimki elleri cebinde dikiliyor. Yalnızca başparmakları şortun ceplerinin dışında. Ankara'da Foto Karınca'da verdiğim pozun aynısı.

André Kertész, 1926

Bu uçurumun başında bütün bir ömür tüketilebilir ama rüzgâr var, üşüyorum. Hayatım ikiye bölünüp ellerime tutuşturulmuş sanki. Köyden öncesi ve sonrası. Yaşadığım günlerin hangisi gerçek hangisi değildi ayırt edemiyorum.

Terim kurumadan yerimden kalktım.

"Gel, Semiha Teyzelere gidelim."

Bana dönüp bakmıyor, tekrar seslendim, yine yanıt yok.

Genç hayaletimden ayrılıp yokuş aşağı seğirtiyorum. "Bir yanım giderken bir yanım kalıyor," diye geçiriyorum içimden. Akşam bastırmadan Ankara'ya döneceğim. Ötekilere uğramasam da olur, zaten onlar öğretmenin oğlunu daha farklı hatırlıyorlardır. Uzun hastane hikâyeleri anlatacak vaktim yok.

Ahşap merdivenleri çıkarken çiçeği göremeyince anlamıştım Ayşe Nine'yi de göremeyeceğimi. Balkona buyur edildim, evlerinin en güzel yerine. Rıza Amca anlatırken, "Sıralı ölüm versin cenabı hak," diye mırıldanıyor Semiha Teyze. Vakur bir nihilizmle karşılıyorlar kayıplarını. Sıralı olması halinde ölüm onlar için günlük hayatın bir parçası. Sabah sığırı salmışlar, Ayşe Nine her zamanki saatinde çayını içmiş, öğleden sonra sedirde yüreği geçmiş, ihtiyarlığına vermişler, üstüne bir battaniye örtmüş Semiha Teyze. İşten güçten onlar da fark etmemişler, akşama dek uyumuş, bir daha da uyanmamış.

"Hayrola nerden esti böyle?"

Tazelenen çayı karıştırırken dilimi yutmuş gibi yüzüne baktım Rıza Amca'nın. Sorusundan utanır oldu.

"İyi ettin, çık gel ara sıra."

Yıllar önce bu köyün sokaklarında bıraktığım çocukla vedalaşmaya geldim demedim. Önümüzdeki hafta geri dönmemecesine New York'a gideceğimi, toz kokusunu özlememek için yanımda iki avuç toprak götüreceğimi de söylemedim. Sustum.

Onlar da bana uydu, sessizliği bozmadılar, içimizde bir Devrez konuşuyordu. Sonra dedim: "Toprak çekti herhalde…"

Sağımda çaylarını yudumlayan iki ihtiyar için geçmiş, şimdi ve gelecek köyün sınırları içindeydi. Bir gün öğle uykularından uyanamayacak, küçük ölümden büyüğüne geçeceklerdi. Görecekleri son düşte yine tarlada, bahçede, damda, evde, harmanda çalışıyor olacaklardı. Benimse göreceğim son düş memleketsiz kalacak ama yine de gideceğim.

Bir parmak yüksekliğindeki çay ne zamandır bardağın dibine inmiyor. Semiha Teyze, "Çayını tazeliyim," dedi çabukça. Olmaz dercesine bardağın üstünü kapadım.

"Elinize sağlık, ben artık kalkayım."

Zorla oturtuldum, bir tas kirazı önüme koydular, bu mevsimde ancak kiraz olmuş. Elma, armut, erik için güzün bir daha gelecekmişim. Okulun bahçesindeki vişneyi sordum. Kurumuş. Köyde kimse kalmıyormuş artık; kimisi de yazı köyde kışı şehirde, çocuklarının yanında geçiriyormuş; en yakın komşuları Paşa ölmüş; karısı köye uğramaz olmuş…

Ansızın kapıdan başını uzattı, ufak bedeninin yarısını bir ben görüyorum. Biraz mahcup öylesine dikiliyor eşikte. Başımla gel yapınca, ihtiyarların önünden geçip yanıma çöktü. Benim gibi sırtını duvara vererek oturuyor. Tek farkla, iki bacağını da dümdüz uzatabiliyor. Sol kolumu boynuna dolayıp onu kendime çektim. İhtiyarları dinlemek yerine rüzgârda eğilen servilere bakıyoruz. Ağaçlarla suyun aheste sohbeti uykusunu getirmiş olmalı, başı dizime düşüverdi. En sevdiği şeyin ne olduğunu bildiğimden usul usul saçlarını okşuyorum. O, derin bir uykuya dalarken Devrez yalnızca ikimizin bildiği eski bir ayrılık türküsünü söylüyor. N

Sivil itaatsizliğin ve çevreciliğin unutulmaz manifestosu...

155 sayfa
11,5*19,5 cm
Aralık 2010
15 TL
Çeviren
Yonca Yalçın Çakmaklı

Henry David Thoreau
Nerede ve Ne İçin Yaşadım

Walden, Amerikan çevreci-filozofu Henry David Thoreau'nun başyapıtı. Thoreau, o günden bugüne bir kült kitap olan bu yapıtında, Walden Gölü kıyısında 4 Temmuz 1845'te başlayıp, 2 yıl 2 ay ve 2 gün sürerek 6 Eylül 1847'de sona eren doğal-yaşam deneyimini anlatıyor. On yedi bölümden oluşan **Walden**'dan dört bölümün yer aldığı **Nerede ve Ne İçin Yaşadım**'ın doğa tarihi yapıtları arasında kendisine özgü bir yeri vardır.

"Anlamlı ve yürekten yaşamak ve yaşamın tüm özünü içime çekmek, yaşama dair olmayan her şeyi hallaç pamuğu gibi atarak bir Spartalı gibi, azimli ve güçlü yaşamak, bir tırpanla otları biçerek genişçe bir patika açmak, yaşamı bir köşeye sıkıştırarak en küçük terimlerine sadeleştirmekti isteğim."

– Henry David Thoreau

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım** T 0212 513 34 20 - F 0212 519 33 00

YETİŞKİNLER İÇİN 100 TEMEL ESER LİSTESİ

100 Temel Eser adıyla yayımlanan, yalan yanlış metinleri, berbat çevirileri, özensiz baskılarıyla kütüphaneleri dolduruveren bu sözde kitapları okuması beklenenler, popüler kültürün ağır bombardımanı altındaki çocuklar ve gençlerdi.

Mine Soysal

Sadık okuru olduğum *Notos*'un 32. sayısında yayımlanan "yeni" 100 Temel Eser Listesi'ni endişeyle incelerken, son on yılda yayıncılığın uzmanlaşma ve büyüme sıkıntılarını, çocuk ve gençlik edebiyatının katettiği yolu, eğitimle edebiyat arasında bir türlü özgürleşemeyen alışverişi ve elbette, 2004'ten beri çocukların başına açılan işleri bir kez daha düşündüm.

2004'te ilköğretim ikinci kademe ve lise için olmak üzere uygulamaya konduğundan beri türlü yönleriyle tartışılan iki liste var ortada. Anlaşılmaz, "yaşamayan yazarlar" seçiminden kaynaklanan ciddi eksiklerle dolu bu listeler, genel anlamda 21. yüzyıla miras kalan edebiyatı örnekleyen bir öneriler bütünü olarak sunulsaydı sorun olmayabilirdi. Ne de olsa listelenenler, edebiyat tarihinin temel taşları niteliğinde önemli yapıtlardı. Ama öyle olmadı. Malum listeler, gerçekte hedeflenen "öneri" işlevini çok aştı. Birkaç yıl içinde, devletin en büyük örgütü olan MEB marifetiyle yürütülen tek zorunlu okuma programına dönüştü.

Aynı yıllar, siyasi, ekonomik ve sosyal değişimin yükseldiği, barıştan hızla uzaklaştığımız yıllardı. Listedeki kitaplardan derlenerek 100 Temel Eser adıyla yayımlanan, yalan yanlış metinleri, berbat çevirileri, özensiz baskılarıyla kütüphaneleri, sıraları dolduruveren bu sözde kitapları okuması beklenenler, popüler kültürün ağır bombardımanı altındaki çocuklar ve gençlerdi. Hani çoğunluğu, yaratıcılıktan uzaklaştıran niteliksiz bir temel eğitimden geçenler. Ne haklarını, ne konuştuğu dili ne de kendini ve dünyayı sevmeyi öğrenenler. Çocuk yaşta eğitimden koparılan, ya evlendirilen ya da çalışmaya zorlananlar. Öfkenin sokağı ele geçirdiği, kadınların öldürüldüğü, gazetecilerin, savcıların yargılandığı, faili meçhul cinayetlerin aydınlanmadığı, özgürlükle bağımsızlığın karşı karşıya konduğu, bilim yerine dogmaların, estetik yerine cehaletin prim yaptığı uğursuz bir dönemde büyüyen, gelecek endişesinin, güvensizliğin tavan yaptığı çocuklar, gençler...

Bütün bunlara karşın ülkenin gençlere sunabildiği gelecek ideali, iyi birer tüketici olmaya odaklanmış, o denli daralmıştı. Entelektüel donanımları kimsenin umurunda değildi. Aynı zamanda dört bir yandan yaşamı biçimlemeye başlayan bilişim teknolojileri, havada üçlü dörtlü perendeler atarak yaygınlaşıyordu. 100 Temel Eser Listesi işte böyle bir ortamda, gençliğin sesine kulak tıkamayı marifet bellemiş yetişkin dünyanın yasak savma projelerinden biri oldu. Çocuklara, gençlere hak ettikleri, layık oldukları düşünsel ve duygusal gelişimi sağlayamadık, ama ellerine bir okuma listesi tutuşturduk. Gerek ülkesel koşullar gerekse listenin niteliği el ele verdi ve sonuçta hedef okur üstünde, kitap okuma hevesini tırpanlayan, onları edebiyattan uzağa savuran talihsiz bir etki yarattı.

Öğretmenlik de, kütüphanecilik de işi kitap okumak olan mesleklerdendir. Ama biz öğretmenlerin, kütüphanecilerin ve eğitim yöneticilerinin de edebiyat okumadığı bir ülkede yaşıyoruz. Okuyanlar yok mu, elbette var. Ama nüfusa oranlandığında bir avuç kalıyorlar. Oysa okudukları öyküler, anlattıkları roman kahramanları ve örnekledikleri yazım biçimleri sayesinde edebiyat merakını ateşleyecek olanlar öğretmenlerdir. Bu bağlamda, listelere ihtiyacı olanlar da öncelikle onlardır. Yetişkinler için 100 Temel Eser gibi türlü listeler yapılabilir. Hele hele işi edebiyata ilgi uyandırmak, okurluğa davet etmek olan mesleklerin öncelikle değişik listeler yapması ve okuması olağandır. Karşısındaki öğrencide saygı uyandırması ve etkilemesi umulan yetişkin okurun öncelikle felsefi, dilsel, estetik algısı ve birikimi gelişmeli, zenginleşmelidir. Hemen peşi sıra da edebiyattaki "çocuğa görelik" kavramının ayırdına varabilmesi ve gencin hızla değişen okuma gereksinimini karşılayabilecek çağdaş yaklaşımlarla donanması beklenir. Bu keşif yolculuğuna kendinde çıkamayan bir eğitimcinin, edebiyata varan yolu göstermesi, öğrencilerini edebiyata uğurlaması mümkün değildir.

Hal böyleyken, *Notos*'ta yayımlanan gibi yeni bir 100 Temel Eser Listesi yaratmak da çocuklarımızın değil, olsa olsa yine yetişkinlerin işine yarayabilir. Ülkemizin

değerli yazarları ve entelektüelleri tarafından listelenenler, Türk ve dünya edebiyatının mutlaka okunması salık verilen başyapıtları, vazgeçilmezleridir. Bu listeyi çocuklar, gençlerden önce yetişkinler okumalıdır. Öğretmenler, kütüphaneciler, eğitim yöneticileri, yazarlar, illüstratörler, çevirmenler, yayıncılar, akademisyenler, basın çalışanları, işçiler, doktorlar, mühendisler, şoförler, hukukçular, balıkçılar, biliminsanları, kaptanlar, çitfçiler, emekliler, bütün ebeveynler, Türkçe okuyabilen herkes...

Kitap okuma hevesi daha dört ya da beşinci sınıftayken kırılmaya başlayan çocuklara, öncekileri, bunu ya da benzeri "yetişkin" listelerini dayatmak, koşulları daha da ağırlaştırıyor. Nitelikli, çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatını görmezden gelirken, bu alanı yalnızca yeni "reklam veren" olarak algılamakla yetinirken, olumlu sonuçlar beklemek mümkün değil. Kendi gençlik deneyimlerini günümüz için de yeterli bulan, bugünün çocukluk ve gençlik devinimlerine, sorunlarına kafa yormayan "seçici kurullar" elbette her zaman çalışabilir, dilediklerince listeler yapabilirler. Ama bu listeler hep "yetişkin" tınlayacak; nitelikli, çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatına emek verenlerin de, onların hizmet ettiği okurlarının gereksinimlerine de cevap vermekten uzak kalacaktır. Üstelik ülkenin düşünce yoksunu tekinsiz ortamında yarattıkları bulanıklık, uzun yıllarda elde edilen sınırlı kazanımlara, körpe umutlara da hasar verecektir.

Yetişkinlere düşen, kendi edebiyat zevklerini yaratmak ve çevresinde ilgilendiği yaş grubuna uygun nitelikli edebiyat kitaplarını izlemek, okumak ve sürekli önermektir. Edebiyat okumanın, kişisel gelişimle koşut ilerleyen bir bireysel özgürlükler meselesi olduğu unutulmamalı; çocukların ve gençlerin de tıpkı yetişkinler gibi istediği kitabı edinme, seçme, okuma, okumama hakkı tanınmalıdır. Çocuklar ve gençler için edebiyat daveti yaratmak her geçen yıl daha da güçleşirken bütün bunları düşünmek, tartışmak, anlamaya çalışmak, gelecekte edebiyat okurluğunun ne denli farklılaşacağını görmemizi de sağlayabilir. N

ÖĞRENCİLERİN KATILMADIĞI LİSTELERE HAYIR!

Karşı çıkılan şey, liste oluşturmak değil, o listeyi bu genç bireylere hiç söz/oy/belirleme hakkı tanımadan yapmak. Yapılan bu olduğunda da hangi "uzman" kişi ya da kurumlar, hangi nitelemelerle sunarsa sunsun o liste aslında uzmanların "gençlere rağmen, gençler için" yaptığı, tepeden inme bir şeye dönüşüyor.

İshak Reyna

I

Önce okulların açılma ya da tatile girme dönemlerinde televizyonda sıkça duyduğumuz ve belki o yaşları geçtiğimiz için duyarsızlaştığımız bir yarım cümle: "Yaklaşık 17 milyon ilköğretim ve lise öğrencisi bugün..." Sayı dikkatimizi çekmediyse, bir-iki basit karşılaştırma yapalım: Bildiğiniz gibi, 17 milyonluk bir nüfus Avrupa'nın pek çok ülkesinden de, kalabalığından durmadan sızlandığımız İstanbul'dan da fazla! Ya da 2007 Seçimi'nde AKP'yi 16 milyon oy ve yüzde 40 küsurla tek başına iktidara getiren, 2011'de ise oyların yaklaşık yüzde 39'unu alan ilk iki muhalefet partisi CHP ile MHP'nin toplam oy adedinden de! Oysa seçicileri ister Milli Eğitim Bakanlığı'nın az kişili komisyonu, yani siyasal/bürokratik otorite olsun, isterse *Notos*'un soruşturmasının 192 uzmanlı sivil otoritesi, ikisinin de "100 Temel Eser" hakkında, genç kuşağın 17 milyon üyesine, seçim yapılacağı zaman bile "Peki sen ne (okumak) istiyorsun?" diye sorduğu yok! Yani bu konuda eksiklerinden yakındığımız temsili demokrasimizden de gerideyiz.

Peki bu neden böyle? Belki hukuksal yetişkinlik (reşit olma) yaşının 18 sayılmasından ya da belki Ekrem Işın'ın *Notos*'un aynı sayısında yer alan sıkı söyleşisinde saptadığı gibi, "Tanzimat öncesi insan kendi başına bir varlık değildir, ... mahkûmdur." (Pek çok öğrencinin okuldaki durumlarını böyle nitelediğini bilmez değiliz herhalde!) Tarihsel kodlarımızdan, biz "yetişkinler" de genelde, 7-18 yaş aralığındaki ilk ve orta öğrenim gençliğini kendi istekleri, beğenileri, seçimleri de olan "varlıklar" biçiminde göremiyoruz bir türlü.

Dolayısıyla karşı çıkılan şey, Semih Gümüş'ün sandığı gibi liste oluşturmak değil, o listeyi bu genç bireylere hiç söz/oy/belirleme hakkı tanımadan yapmak. Yapılan bu olduğunda da hangi "uzman" kişi ya da kurumlar, hangi nitelemelerle sunarsa sunsun ("kalıcı, uygulanabilir" diye niteliyor *Notos*) o liste aslında uzmanların "gençlere rağmen, gençler için" yaptığı, tepeden inme bir şeye dönüşüyor.

Bu noktada peki senin önerin ne arkadaş, derseniz, her ne kadar gönlüm bundan yana olsa da, merak etmeyin, önerim, gençlerin –gerekli görürlerse güvendikleri kişilere de sorarak– kendi okumalarını bütünüyle kendilerinin belirlemeleri "hayalperestliğinde" değil. Tersine, gayet basit, o yüzden de son iki yılda gittiğim bazı okullarda zaten "uygulanabilen" bir öneri: Öğretmen, sınıfındaki öğrencilere o ay müfredata alınmış kitaplardan birini önerirken, onların da kendisine önerdikleri bir kitabı okuyor. Sonra birbirlerine öneride bulunmuş bu eşit bireyler, sınıf ortamında bir araya gelip her iki kitap hakkında konuşuyorlar... Dolayısıyla, basit ve uygulanabilir olduğu kadar tepeden ve toptancı olmayıp kişisel beğenileri ve (sınıf/şube bazlı) yerindenliği gözettiği için adil de olan; gençlerin kendi okumaları yıllara göre değişeceği için de "kalıcı" olmak yerine niceliği gibi kendi de değişebilen, dinamik bir öneri...

II

Aslında bu yazı yukardaki öneriyle sonlanabilir; yine de, yeri gelmişken konunun başkaca boyutlarına da değinilmeli:

1. MEB'in ilköğretim ve lise için ayrı ayrı düzenleyip ilk kez 2005-2006 öğretim yılında tepeden indirdiği "100 Temel Eser", yukardaki temel eleştirilerin yanı sıra yaşayan yazarlara yer vermeyişten (bir yazarı gözden kaçırmışlar) yaş-yapıt uygunsuzluklarına, yayın sektöründe eşitsiz ve kalite denetimsiz yeni bir alan oluşumuna zemin sağlamaktan ideolojik çevirilere, pek çok açıdan haklı olarak eleştirilmiş, çoktan kaldırılması gereken bir uygulama. Zaten geçen yıl, uygulamanın 5. yılı dolduğunda, kamuoyunda bu kez verilerle eleştirilmesinin yanı sıra artık, resmi otoritelerce bile "ancak kısmen başarılı olmuş" bir proje diye niteleniyor. Nitekim, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün, bu yıl İstanbul'un 39 ilçesinde devreye soktuğu "Yazarlar Okulda" pilot projesini de bu açıdan durumun farkında, hatta bir tür dengeleyici proje olarak okumak da mümkün. Söz konusu projenin koordinatörü Yusuf Çopur, bu yeni projeyi, öğrencilerin "ayın ilk iki haftasında klasik bir yazar okumanın yanı sıra ikinci yarısında da çağdaş bir yazarın eserleriyle tanışıp yazara sorular yöneltmesi" benzeri ifadelerle özetliyor.

Evet, proje henüz ve burada tekrarlamaya gerek

olmayan, basına da yansımış bazı sıkıntılarla başladı. Ve evet, yine öğrenci seçimlerini içermiyor, ama hiç olmazsa, her yıl farklılaşması düşünülen yazarlar, baştan kendilerine yapılan daveti kabul ya da reddetmek ve çeşitli eserlerini önermek hakkına sahipler. Üstelik, yazar- semt eşleşmeleri kura çekimiyle yapıldığından, proje sürpriz unsuru da içeriyor (Semih Gümüş, lise grubunda Arnavutköy ilçesiyle eşleşmiş sözgelimi). Ayrıca, 39 ilçeyle eşleşen biri ilköğretim, öteki lise dönemi yazarı demek, öğrencilere, kendi yaş grupları için de yazıp-çizenlerle birlikte 78 yaşayan yazar adı duyurmak demek ki, bu da *Notos*'un (ikisi dünya edebiyatından) toplam 13 yaşayan yazarının epey ilerisinde bir sayı...

Sözlü ve yazılı izlenimlerden (örneğin, Sarıyer ilçesi lise grubuyla eşleşen Metin Celal'in *Cumhuriyet Kitap*'taki 12 Ocak tarihli yazısından) anlaşıldığı kadarıyla, projeden öğrenciler de, yazarlar da, yöneticiler de memnun. Öğrenciler, o gün okulda olmak ya da tipik bir ders yapmak yerine, kendilerini, sorularıyla ve görüşleriyle birer varlık olarak ifade edebildikleri için herhalde. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Muammer Yıldız gibi yöneticiler ve Metin Celal gibi yazarlar da, alıntıladıkları ya da dile getirdikleri biçimde, "öğrencileri düşünen, düşündüğünü ifade eden ve olayları eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayabilen bireyler" olarak gördükleri için... Aslında öğrenciler, özellikle de uygun ortamla karşılaştıklarında, yaşlarının uyanışı ve günümüz teknolojisinin katkılarıyla zaten öyleler. De, biz "yetişkinler" ve "uzmanlar"dan pek çoğumuz nedense bunu kabullenmekte ayak diriyoruz (Projenin öğrenci seçimleri içermemesinin dışındaki öteki önemli eksiği ise, 8 yılın ilköğretim öğrencilerini, hayat ve okuma deneyimleri açısından da farklılaşan 1-2, 3-5 ve 6-8 sınıfları olarak belki ayrı ayrı yazarlarla karşılaştırmak yerine, toptancı bir yaklaşım uygulaması).

2. *Notos*'un listesi ise, Semih Gümüş'ün 3 Şubat tarihli *Radikal Kitap*'taki sayfasında (sütun 2, satır 13) belirttiği gibi "bambaşka" değil yazık ki. Derginin 19.-21. sayfalarında yer alan 192 seçicinin listesi ile 28. sayfasındaki MEB 100 Temel Eser (Lise) listesi, eser bazında yüzde 26 örtüşüyor. Buna MEB'in İlköğretim listesindeki örtüşmelerle (*Şeker Portakalı*, Çehov/*Öyküler* vd.), bir yazarın o değil ama şu eseri (Fakir Baykurt'tan *Kaplumbağalar* yerine *Yılanların Öcü*, Tolstoy'dan *Savaş ve Barış* yerine *Anna Karenina* vb.) ortaklıklarını eklediğinizdeyse, bu oran yüzde 40'a dayanıyor (Katılımcıların önerdiği diğer 641 eserin bu orana katkısını ise bilmiyoruz).

Listenin yaşayan, çağdaş yazarlara, yapıtlara açılımı da toplam 13 yazardan 16 eserle "bambaşka" değerlendirdiğini söylemek zor (Semih Gümüş de *Radikal Kitap*'ta buna işaret ediyor zaten): Çağdaş edebiyatımızdan 50 yaş altında bir tek yazar (Ayfer Tunç) var bu listede; listedeki en yeni yapıt olan onun 2000 tarihli öykü kitabı *Aziz Bey Hadisesi*'nin üstünden de 11, 12 yıl geçmiş. Bu, bizim gibi "uzman"lara hayli yakın bir tarih gibi gelebilir, oysa liseliler için ömürlerinin epey uzun bir süresi.

Dünya edebiyatının MEB listelerindeki yüzde 27-30 seviyesinden *Notos* listesinde yüzde 41'e ulaşması sevindirici, ama bu belli ki "kendiliğinden" değil, Semih Gümüş'ün "yarıdan fazlasının Türk edebiyatından, geri kalanını dünya edebiyatından 10 eser" istediği soruşturma iletisinden kaynaklanıyor. (Kaldı ki, bu yüzde 41'de yaşayan yazar sayısı sadece iki ve en yeni eserin üzerinden de 30 yıldan fazla geçmiş.) Bu doğrultuda dikkate sunmak istediğim bir başka nokta ise, neden soruşturmanın konusu 40 ya da bu yıl 100 "ad" iken, seçicilerin 10 sayısına kısıtlandıkları? Bu kısıtlama, araştırma teknikleri ve sonuçları açısından, bu yılın listesinde Sait Faik'in "son" öykü kitabı *Alemdağ'da Bir Yılan*'a 3., *Bütün Öyküleri*'ne 8. sırada yer verilmesine yol açarken; geçen yıl, "Sait Faik ve *Alemdağ'da Var Bir Yılan*" ya da "Oğuz Atay ve *Tutunamayanlar*" gibi bazı ikililerin tek başlıkta, "Nâzım Hikmet"- "*Memleketimden İnsan Manzaraları*", "Garip"-"Orhan Veli", "Yaşar Kemal"-"*İnce Memet*" ya da "İkinci Yeni"-"Edip Cansever" gibi ciddi oranda örtüşen bazı "En İyi Şey"lerinse listeye ayrı ayrı girmesi uyumsuzluğunu doğurmamış mıydı?

Kaldı ki, *Notos*'un listesi, Semih Gümüş'ün MEB listesinde haklı olarak eleştirdiği başkaca belirsizliklerle de dolu. Sözgelimi, listenin 58. sırada yer alan (MEB'de "Seçmeler" haliyle 9. sırada) Evliya Çelebi/*Seyahatnâme*'nin, tıpkı MEB'in ilk, *Notos*'un 72. sırasında yer alan *Nutuk* gibi, kaç ciltlik, hangi basımından okutulabileceğini düşünüyoruz acaba (zaten *Nutuk*'un yeri de, sözgelimi Karabekir'inkiler gibi bir başka bakış açısıyla yazılmış kaynaklarla birlikte, "İnkılap Tarihi" olmamalı mı)?

Kuşkusuz, mesele, Gümüş'ün "yazarları doğru, kitapları yanlış" seçimlerden biri olarak *Savaş ve Barış*'ı anarken "2000 sayfadan hacimli, 4 ciltlik bir roman" diye vurgulayışındaki gibi (yeni İletişim baskısı 2 cilt, 1500 sayfa) sayfa sayısında değil. Hepimizin bildiği üzere, aynı gençler, o ya da bu nedenle merak edip seçerlerse, yedi ciltlik *Harry Potter*'ı da, üç ciltlik *Yüzüklerin Efendisi*'ni de, dört kitaplı Alacakaranlık serisini de sayfa sayısını umursamadan gayet güzel okuyabiliyorlar. (Zaten bütün bunları bildiği için, Gümüş'ün soruşturmayı sunan yazısı da ara ara edebiyat dünyamızın geleceğini *Notos* soruşturmalarına bağlayacak bir ton tuttursa da -bkz. s. 27- bazı yerde de baştan savunmaya geçmiş kıvamda -bkz. s. 26-.)

Dolayısıyla toparlayalım: Biz eğitimci, edebiyatçı ya da yetişkin okurlar, kendimiz ya da edebiyat kanonları için dilediğimiz listeleri, dilediğimizce hazırlayalım, tartışalım. Ama öğrenciler söz konusu olduğunda, bir zahmet onlara kulak vermeyi de bilelim... N

Fotoğraf Mehmet Erte

"Cellat" söyleyişler: *Kontrol Kalemi*

Altını çizemediğiniz, kesip yapıştıramadığınız tamı tamına 1000 not.

Yazıya gönül verenler gayretli bir miço gibi yerleri temizleyip paspas atmakla başlarlar işe. İlk ürünler dergilerde yayımlanmaya başladı mı, hevesle haykırırlar okyanus ortasından: "Kara göründüüü!" İşte tam da o günlerde öğrenmek istedikleri, siluети belirmiş olan karada, fenerli ya da fenersiz dolaşan düşlerinin yazarlarının ne yiyip ne içtiği, nerelerde gezinip kimlerle hasbıhal ettiği, kimi görünce yüz çevirdiği, neler okuduğu, yanından ayırmadığı defterine hangi notları düştüğüdür. Daha karaya ayak basmadan kimlerin izlerinin sürüleceği özenle hesaplanarak ince pusu ayarları kontrol edilir. Bu çabanın içinde, gelişme, o dünyayı tanıma arzusu saklıdır.

Murat Yalçın tam da bu yanımızı eyleyen bir e-kitap yayımladı geçenlerde. Kendine kalırsa "öbür elinden çıkan" bir ardına bakış derlemesi… Edebiyatın, çoğunluk göbeğinde geçmiş yıllarını 1000 nottan oluşan, yine kendi yorumuna göre "cellat" söyleyişlerde derleyip topladı bir e-kitabın sayfalarında. Bunlara günlük demek pek yerinde olmaz sanırım, deneme tadında, ama biçim ve üslup açısından öykücü Murat Yalçın imzasını taşıyan etkileyici alımlamalar. Anlatmak istediklerini eveleyip gevelemeden, alnının ortasından mıhlayan, sözcük seçme becerisi kıskanılası, bir de öyküleriyle kardeş benzerliği taşıyan söyleyiş güzelliği… 270. notu okurken "Konuşmasak da Olur" adlı öykü hemen sıyrıldı zihnimdeki yerinden, notların çoğundaysa benim için vazgeçilmez öykülerden olan "Hat:taa"nın yazarının dokunuşlarını gördüm:

"Hat:taaa...

1976: Uzağın uzak olduğu zaman.

Amcam: Kavuniçigemilitükenmezkalem.

Babam: Büyük Atlas

Ben: Görmüş geçirmişlerin aslında züppeliklerle dolu hayatlarına gıpta eden 'Haritada bir Nokta.' Et, ot, kuzu ve kurdu aynı sandalla karşı kıyıya geçiremeyen. Hayatını bezdirici dolaylamalarla bezeyen.

'Sen, gemisi kalemine tutsak düşmüş adam, sen, üstümüze mürekkep sıçratan, zifos, sen, sesimizi kendi sesine kurban eden densiz, sen uzaklardan uzak adam, sen, harflerin karnında yaşayan cenin, sen, kıyılarda başını kuma gömen aymaz, sen, kıyısız adaların sürgünü, sen, yalçın dağların efendisi, sen, mağara örümceği, kimin hikâyesini kime anlatıyorsun' demezler mi?"

Murat Yalçın *Kontrol Kalemi*'nde edebiyat dünyasının kendi içine kapalı hırslarından, kavgalarından, dostluklarından, az da olsa tatlı paylaşımlarından dem vuruyor sıklıkla. Yalnızlığını korumak için en zorlu silahları kuşanmış, hüzünlü bir yazarın iç dünyasına alıyor bizi. Bir yanı yazının coşkusunu yaşarken, bir yanı yorgun:

"194. not

'Dünyaya böyle çıplak bakılabileceğini bilmezdim. Ama beni asıl ürküten benden başkalarının da olması.'

719. not

'…Varlığımla yokluğum arasında bir ayrım bulamamanın burukluğu dolduruyor içimi…'"

Bir yazarın kendine ve insana eğilişiyle vardığı noktayı, ölümün yazgıyla sarhoş edici ortaklığının dayattığı hiçliği, Bilge Karasu, Can Yücel,

Sezai Karakoç'la paylaşılan, bazen hüzünlendiren, bazen gülümseten anıları bulmak mümkün *Kontrol Kalemi*'nde. Onlarca aforizma Murat Yalçın'ın kitaplarla kurduğu yoldaşlığın vazgeçilmezliğini hissettiriyor. Bir kendinden, bir sevdiği yazarlardan alıntılarla, karanlıkta duran fotoğrafları ışık çakımlarıyla birleştiriyor. Bu kesintili aktarım kendi içinde bütünlenen bir resmi seriyor gözlerimizin önüne. Sevdiği yazarları ölümlerinin ardından, bıraktıklarını sesleyerek yaşatıyor. Arada, oğlunun tatlı, çocuk dünyasından, ona bakışını yine ironik bir anlatımla aktarıyor. Roman-öykü kıyaslamalarına yanıt veriyor. Geçmişte tanıdığı yazarlarla bugünkülerin edalarından dem vuruyor. Yazın piyasasından gelen bıkkınlığı sesliyor: "Yazar soruları sormayın bana avlayamazsınız, tavlayamazsınız, bağlayamazsınız..."

Altını çizemediğiniz, kesip yapıştıramadığınız tamı tamına 1000 not. Bu e-kitap iyi hoş da çoğu paylaşma isteği doğuran metinleri kesip paylaşamadığınızda çıldırtıcı olabiliyor.

Kontrol Kalemi'ni okumak,

"280. not

'Bir gözüyle ağlayıp öbürüyle gülenler dünyası' Muratis Yalcinis

'Her yazı kendiliğinden faniliğin hüznünü taşır,'"

diyen bir yazara eğilmek, kederlenmek bolca…

"269. not

Bir sabah ben uyurken, güneş kendiliğinden doğmuş üstüme… Görmedim, uyandığımda annem söyledi. Onun söylediği her şeye hemen inanırım, yoksa çoktan kapatırdım bu olayı."

Bunların "Başıboş anlarda tutulmuş gelişigüzel notlar olduğunu" söylese de yazarımız, inanmamalı bu sözlere (o kör) okur. N

ŞENAY EROĞLU AKSOY

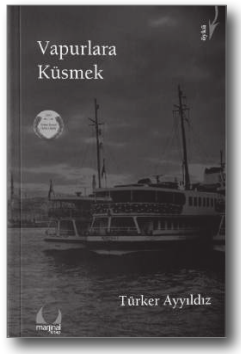
Murat Yalçın,
Kontrol Kalemi
Kurgu Kolektifi, Aralık 2011, s. 195.

Atmosferi güçlü öyküler

Türker Ayyıldız'ın öykü karakterleri aklın menziliyle sınırlanmamış. Olabildiğince doğal, usul usul kurulan atmosferde, neredeyse kendiliğinden beliriyor, yine de okurunu şaşırtmayı, sarsmayı başarıyorlar.

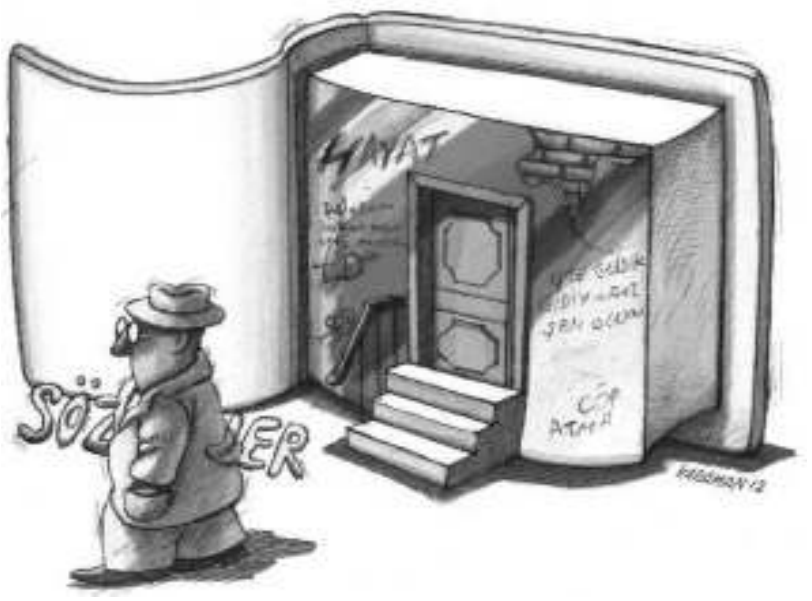
İyi bir metin okumanın verdiği mutluluk tarif edilemez. Hele söz konusu iyi bir öyküyse, bu haz sanki ikiye, üçe katlanır. Son zamanlarda okuduğum en güzel öykü kitaplarından biri *Vapurlara Küsmek*.

Türker Ayyıldız'ın ilk öykü kitabı, kararında çatılmış, atmosferi kuvvetli öykülerden oluşuyor. Kitapta on iki öykü var. Okuru kurgunun kalbine savuran ilk cümleler, metnin dünyasını kendi meşrebince çiziyor zihnimizde. Resim parça parça beliriyor.

"Vapurlara Küsmek" ve "Karaltılar" benzer atmosfere sahip öyküler. Sırf öykü şehrinin İstanbul olduğunu sanmaktan ileri gelmiyor bu benzerlik. Buğulu içki masasının sadece kalabalıkkenki şenliği ve sonra keder dolu yalnızlığı, her iki öyküde de belirgin olan duygular. Bu yalnızlığa batmamak için uzaktaki bir kayıkçı karaltısını bile sevmek… Ya da masadan kalkıp gideli çok olmuş, sevdiğimiz birinin peşine düşmek, beş parasız. Vapurlarla kavga dövüş. Metnin kurgu dünyası tanıdık gelse de bambaşka olasılıklara varıyor kalem.

Bazı öyküler kurgu, mekân ve kişisiyle birbirine hafifçe dokunuyor. Ancak, bu dokunuş bir omuz verme değil. Başka bir deyişle, öykülerin her biri, tekil olarak da varlık gösteren, kuvvetli metinler. Bu "hafif dokunuş"un örnekleri, "Köstebek Sancısı" ile "Kuşçu Akif'in Kanatları" adlı öykülerde görülüyor. Bu iki öykünün düşlerinin kurulduğu yerler kesişiyor zihnimizde. Farklı öykü zamanlarında, aynı

sazlıkta hayatta kalmaya çalışan iki ayrı öykü kişisinden ilkine soluğunu duyacak kadar yakın duruyoruz "Köstebek Sancısı"nda, elimizi uzatıyoruz İbrahim'e. Sazlığın kükürt kokusu genzimize doluyor. Gözleri neredeyse kör onun, görmüyor bizi. Öteki öyküdeyse Akif'in sessizliğini kendi ağıtlı sessizliğimizle karşılıyoruz, aynı sazlığın bu kez dışında, kıyıda.

Öykü kişilerinin çocuklukta, genellikle hayvanlara ettikleri eziyette beliren zalimlikleri, şimdi yerini onulmaz bir yenikliğe bırakıyor. Ne yöne bakılsa yenilgiyle karşılaşılıyor. İbrahim, köstebek yuvalarına su doldurduğu günleri günah çıkarır gibi anımsarken, Akif bir ördeğin ardından kendi kanatsızlığında suya batıyor.

Yoksulluk ve yoksunlukla yoğrulmuş yüzler canlanıyor zihnimizde. Melodrama bulaşmadan incecik çiziyor yüreğimizi yazar. Örneğin "Köstebek Sancısı" adlı öyküde, İbrahim'in, oğluyla birlikte dondurma sırasına girip belki veresiye, belki bedava bir külah dondurma için ricacı olması, sonra çocuk kalabalığı dağılınca da borç öder gibi dondurmacıyla –biraz mecburi– laflaması alçak sesle vuruyor okurunu.

Türker Ayyıldız, öykülerinde çocukluğun bir türlü sağalmayan yaralarını zalimlik örtüsüyle, bile isteye gizliyor. Sonra bir tek cümleyle, bir sözcükle kalkıveriyor yara kabuğu. "Minyatür Kale" adlı öyküde Mesut'un bütün o saldırganlığının perdelediği çocukça yalnızlık, güçsüzlük ve dahası bunların açığa çıkmasından duyulan çekince, ustaca işlenmiş. "Güz Değil Sonbahar" adlı öykü yalnızca adıyla bile söylüyor sözünü. Sevgi dolu bir ailede büyüyen öykünün başkarakteri çocuk, "Aslında ben daha önce büyüyebilirim," diyor kendi kendine, eylülden cezalı dayısının görüş gününe giderken. İnce çocuk duyarlığı, damıtılmış biçimde sinmiş bu öykülere. Dahası, hikâyenin ilginçliği öykünün öteki bileşenlerinden rol çalmıyor.

Öyküler arası gezen öykü kişisi Çıyan'ı da unutmamalı. Yer aldığı her öyküde hem başka, hem yine o Çıyan. Okurun gözüne sokulmadan, tekrara düşülmeden farklı bir yanıyla beliriyor her birinde. Çıyan, cenaze arabası şoförü. Tabutlarda taşıdığı, uzaktan gömülmelerini izlediği ölülerden öyle uzakta ve kendi ölümcül yaşamına öyle dalmış ki… Bir çerçevenin boşluğunu selamlıyor. Çıyan gibi öteki öykü kişileri de ete kemiğe bürünmüş, capcanlı. Buna rağmen aklın menziliyle sınırlanmamışlar. Olabildiğince doğal, usul usul kurulan atmosferde, neredeyse kendiliğinden beliriyor, yine de okurunu şaşırtmayı, sarsmayı başarıyorlar.

2011 Orhan Kemal Öykü Yarışması Birincilik Ödülü'ne değer görülen *Vapurlara Küsmek*, okuyup bitirdikten sonra da zihninizde yazılmayı sürdüren öykülerden oluşuyor. N

PELİN BUZLUK

Türker Ayyıldız, *Vapurlara Küsmek*
Marjinal Kitap, Kasım 2011, 101 s.

Rengârenk Bir Ankara

Bir kız çocuğunun ağzından anlatılan *Misket* 1950'li, 60'lı yılların belgeseli gibi. Yazar o yılların hayat tarzını, sosyal ilişkilerini tüm yaşam alanlarıyla betimliyor.

İnci Gürbüzatik'in *Misket* adlı kitabını beğenmemin başlıca nedeni, çocuk bakış açısıyla yazılması ve içimdeki çocuğu hemencecik yakalayıp kendine çekmesi. Ayrıca, dile ve kurguya hâkim, yetkin bir kalemin ürünü olması da bir başka artısı. Beni, damağımda saklı kalan tatlarla buluşturan bu kitaba, küçük bir teşekkürdür bu yazı. Eminim okuyan herkes, o gizli tadı yakalayacaktır.

Bir kız çocuğunun ağzından anlatılan bu anı-roman, 1950'li, 60'lı yılların belgeseli gibi. Yazar o yılların hayat tarzını, sosyal ilişkilerini tüm yaşam alanlarıyla betimliyor; psikolojik öğeyi de katarak, üç boyutuyla ele alıyor.

Önce hüzünlü, etkileyici bir tablo çiziyor yazar. Meydana, çarşıya uzanan daracık sokaklar, serin avlular, irili ufaklı birbirine yaslanmış gülen ya da kederli evler resmediyor. Sonra o evlere, sokaklara ruh katıyor, can veriyor. Avlulara açılan kapılar, pencereden pencereye sevdalar... Yarattığı karakterler ve gerçek olaylarla birlikte kişisel bir öyküden çok, o günkü toplumsal hayatın belleğini

oluşturuyor bir bakıma.

Devingen, etkin bir dille yazıldığı için hızla akan bir eser *Misket*. Tadına vara vara okumak istediysem de hemencecik kendini sevdiren o çırpı bacaklı kızın peşinden yetişmek için hızla çevirdim sayfaları. Bazen gözlerim dolarak, hüzünlenerek bazen de gülerek.

Okurken düşlediğimle yetinmedim, zihnimin arşivine de dahil ettim büyük bir zevkle. Bazı kitapları okur geçeriz, bazılarına ise gönlümüzde yer açarız, Misket'in de uzun süre etkisi silinmeyecektir bende. Hikâyenin geçtiği mekânları dolaşmak, evlerin kapısına kulak dayamak, loş, serin odalara dalmak, anlatılan masalların, oynayan çocukların arasına karışmak çok keyifliydi.

Çocuk duyusuyla, sezgisiyle anlatılan birbirinden ilginç biyografik olaylar, hemen herkesin yüreğine dokunan birer öykü aslında. Ailesinden umduğu ilgiyi göremeyen bir çocuğun beklentileri, kıskançlığı, özlemleri ve tabii ki akıl erdiremediği büyükler arasındaki ilişkiler... Bir evde yaşanan sıradan günlük olaylar, sırlar, sevinçler, hüzünler, bir sürü hayat gerçeği... Öte yanda öbür evlerde yaşananlar da ayrı ayrı değer katıyor kitaba ve hemen her olay rengârenk birer motif.

Ülkede yoksulluğun, cehaletin yaşandığı zor yıllar. O yılların aile yapısını, sosyal ilişkileri gündelik bağlamda, samimi bir biçimde dile getiriyor İnci Gürbüzatik; bazı yerde doğrudan doğruya, bazı yerde ironiyle tatlandırarak. Aynı zamanda dostluğun, dayanışmanın, komşuluğun da yaşandığı, insanların birbirine güvendiği, saygı beslediği, özlem duyulan yıllar. Ankara'nın

eski yerleşimlerinden olan mahalle, bir çocuğun gözünden, objektif bir biçimde yansıyor sayfalara. Zamana, mekâna uyum sağlamış, fazla bir beklentisi olmayan, kanaatkâr, mutaassıp insanların küçük dünyası... Elbette mutlu azınlık da eksik değil, hep olduğu gibi. Herkesin karın doyurmak için mücadele verdiği ve buna şükrettiği bir devir; yine de iyiden, güzelden yana düşleri var insanların.

"Saka Mehmet Efendi'nin Dilinin Tutulduğu An" bölümünde, birçok okurun bilmediği, o günlere has bir iyileşme ritüelini de anlatıyor İnci Gürbüzatik. Tanık olduğu bu olayı en ince ayrıntısına dek teatral bir biçimde anlatıyor. Kadınlar, kışın vücutlarında biriken toksinlerden, sülük denilen böcekle kurtulacaklarına inanırlar; belki de kurtulurlar: "Kışın çektikleri ağrılardan kurtulmak isteyen kocakarılar, şişmanlıktan yakınanlar, kara çıban çıkaran pis kanlılar, çocuğu olmayan kısır kadınlar, başı ağrıyan yeni gelinler... Sülük satan köylünün yolunu dört gözle beklerdi..."

"Arife Hala'nın kalçasındaki ısırıklar küçük birer delik görünümündeydi, ince ince kan sızıyordu içlerinden. 'Getirin bakayım şu örümcek ağlarını,' diyor Naime. Sonra da beceriyle küçük minik parçalar kopartarak deliklerin üstüne bir pamuk gibi bastırmaya başlıyor..." Devir, yaraya örümcek ağı basılan, zeytinyağında eriyen fare cücüğü merhemi sürülen, yoksulluk ve yoksunluk devridir. Masal tadında güzel bir biyografi ya da roman tadında bir belgesel *Misket*.

Anlatıcı küçük kız evde, mahallede hep kadınların arasında bulunduğundan, daha çok onların yaşam biçimini yansıtıyor. Türlü eziyetlerle kadınlığın bedelini ödeyen, örselenmiş birer çilekeş hemen hepsi: ihanete uğramış mağdur ve mağrur bir anne, egosu yüksek Behice Doktor Teyze, yüreği yanık talihsiz Şükran, delişmen mutsuz bir yenge, sivildelipaşakadın, odanın tavanına kendini asan güzelim Aysel Abla, namusuyla pavyonda çalışan mahallenin seyirlik güzeli, annesi cürmü meşhut olunca kendini asan babasından sonra piyanosuna küsen Peruz Abla ve öteki yitik komşu kızları... Bütün mahalle sakinleri, esnafı, hemen hepsi gümüşi bir kahramanlığa bürünüyor yazarın kaleminde.

Kitabın sonlarına yaklaşırken, söz konusu ailenin mutsuz geçirdiği yılların ödülü olarak gördüğüm şey de çocuklarının o kaderden soyutlanması. Burada en önemli unsur, bir annenin koruyuculuğu, özverisi, gücü ve gururu. Böylece ailenin öyküsü sona yaklaşırken, mutlu biten bir masal gibi, hoşluk ve rahatlama hissettiriyor insana.

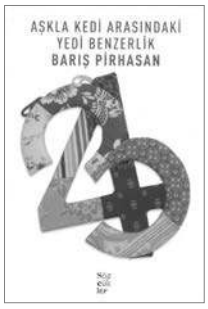
Onlarca yıl öncesiyle günümüz arasında bir yolculuğa çıkan okur, kıyaslama yapmadan da edemiyor. Görüyor ki, o eski sokakların, iki yanına dizilmiş basit evlerin yıkılıp yok olması gibi, o devrin ilişkileri, inançları, iyimserliği de çoktan kaybolmuştur. Değişen sistem dinamiklerinin insan ve çevre üstündeki kaçınılmaz etkisini, çağdaş bencilliğin zaman üstünde yaptığı tahribatı görüyoruz; elbette çağdaşlaşmanın getirdiği konforu, kültürü de. Saka Mehmet Efendi yerine geçen evdeki musluk ya da tanımadığımız, selamlaşmadığımız komşularımız...

Son bölümde, eserin küçük başkahramanı büyümüştür, uzun yıllar geçmiştir aradan; özlemine yenildiği bir gün, anılarının nüvesi olan o eski mahallede bulmuştur kendini. Orada çıktığı düş yolcuğunu ve gördüğü acıklı sahneyi anlatması, o dokunaklı karşılaşmayla bir kez daha okurun içini burkuyor.

Eserin yaşam bulduğu mahallenin resimleri ve o semtin planı da yemek üstüne yenen tatlı gibi ayrı bir haz veriyor. Yoğun bir dille anlatıldığı halde okuru yormayan, hayal gücünü zorlamayan, ustalıkla kurgulanmış bir kitap *Misket*. Umarım hak ettiği değeri görür, farklı alanlarda da karşımıza çıkar. N

FATİGÜL BALCI

İnci Gürbüzatik, *Misket*
Goa Basım Yayın, İstanbul, 2009, 352 s.

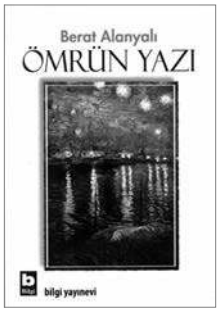
Barış Pirhasan
Aşkla Kedi Arasındaki Yedi Benzerlik
Sözcükler, Ocak 2012

Barış Pirhasan, 1970'lerde öne çıkan yeni kuşağın en önemli şairlerinden. Şiiri sürekli ve ısrarla yayımlayarak sürdürmedi. Türk şiiri için büyük eksiklik olmalı bu. Gene de, *Tarih Kötüdür*'den bu yana, yazdığı her şiiri okunmalı. Bu arada, Marx'tan Kavafis'ye, yaptığı şiir çevirilerinin de ayrı bir yeri var... İyi şiir arayanlar için.

Levent Mete
Şizofreni Müzesi
Art Kitap, Ekim 2011

Şizofreniyi, "bilinçten çıkıp bilinçdışının köşelerine çekilmek" şeklinde tanımlayan Psikiyatri Uzmanı Doç. Dr. Levent Mete, *Şizofreni Müzesi* adını verdiği romanıyla şizofreninin elinde kıvranan eski tıp öğrencisi Cengiz Manga'nın yaşadıklarına ışık tutuyor. Sürükleyici kurgusu ve gizemli yapısıyla bir edebi eserden bekleneni fazlasıyla veriyor *Şizofreni Müzesi*.

Berat Alanyalı
Ömrün Yazı
Bilgi Yayınevi, Ocak 2012

2010'da yayımlanan *Son Otobüs* adlı öykü seçkisinin on dört yazarından biri olan Berat Alanyalı'nın yeni kitabı *Ömrün Yazı* insanın duygusal dünyasını kısa, yalın sözlerle anlatıyor. Alanyalı, öykülerinde bazen tek cümlelik, bazen daha uzun bakış açılarıyla insan ruhunun derinliklerine iniyor.

Ferhan Şaylıman
Özgürlük Kampı
Bence Kitap, Şubat 2012

Ferhan Şaylıman üçüncü romanı *Özgürlük Kampı*'nda gerçeği en çıplak haliyle göstermeyi vaat ediyor. Camgözlerle kuşatılmış bir dünyada vicdansızlığın kirlettiği bir toplumu, toplumsal dokunun hücrelerine sinmiş olan kıyımı ortaya koyuyor.

Sibel Cemali
Sabahın Ucu
E Yayınları, Kasım 2011

Sibel Cemali ilk öykü kitabı *Sabahın Ucu*'nda toplumsal ve siyasal süreçlerle hayatı altüst olan insanların yaşamlarını irdeliyor. Sıradan görünen hayatların derinlerine inerek beklenmeyen sonuçlarla okuru yüz yüze getiriyor. Gerçeğin ve hayal gücünün karışmasıyla birlikte, büyülü bir atmosferden öykülerini anlatıyor.

Nazlı Karabıyıkoğlu
İskele
Komşu Yayınları, Kasım 2011

İlk öykü kitabı *İskele*'de "Serseri Yengeçler" ve "Groteskle Konu Olabilecek Alışkanlıklar" adlı iki bölüme ayırdığı öyküleriyle karşımıza çıkan Nazlı Karabıyıkoğlu, incelikli anlatımıyla okuru alışkanlıklara, saplantılara, ironilere ve travmalara sürüklüyor.

Onur Okumuş
Ağlamaklı Muhabbetler
Camgöz Kitap, Aralık 2011

Tema bütünlüğü olmayan ama her biri melankoli ve hüzün barındıran öykülerini topladığı ilk kitabı *Ağlamaklı Muhabbetler* ile Onur Okumuş, mutlu hikâyelerinde de, "ağlamaklı" olanlarda da okurun yüzüne bir hüzün yerleştiriyor. 63 sayfalık bu farklı dünya, okuru genç ve yetenekli bir yazarla tanıştırıyor.

M. Özgür Mutlu
Van Gölü Ekspresi
Varlık Yayınları, 2011

2011 Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü sahibi M. Özgür Mutlu *Van Gölü Ekspresi*'nde çeşitli karakterler ve ince ayrıntılarla başlangıçları sonlara bağlayan öyküleriyle dikkat çeken genç bir yazar. Her öyküsünde karakterini yeni bir serüvene sürüklerken okuru da beraberinde götürüyor.

İnan Çetin

Alsem Roidi

"Yüksek Tavan" bir hikâyenin taslağı gibi. Anlatıcınız olayı özetlemekle yetiniyor. Olabilir kuşkusuz, bir olayı özetlemekle de bir öykü yazılabilir, ancak bu özetteki yoğunluk hissettirilmeli en azından. Bir düşünceyi, olayı, durumu vb. dile getirmeniz yetmez, bütün bunları sözcükler aracılığıyla resimlemeniz gerekiyor; "Yüksek Tavan" bu konuda eksik kanımca. Size, okumadıysanız, sade ve basit bir konunun nasıl edebi anlatıldığını örneklediği için, Hemingway'in *Kadınsız Erkekler* kitabındaki "Beyaz Fillere Benzeyen Tepeler" adlı öyküsünü okumanızı öneririm.

Aynur Sakallıoğlu

Öncelikle "Boş"un usta işi kısa tümcelerinin etkili bir atmosfer yarattığını belirtmeliyim. Bu tümceler öyle iyi kurulmuş ki, neredeyse kurulmalarına neden olan başarısızlığı gidermeye yeterliler. Ancak, bu yoğun anlatım kendini kuşatan boşluğu savuruyor, çünkü öykünün iskeletini oluşturan boşluğun yerini birden zıplayıp finale varma boşluğu dolduruyor bence. Bir final gerekliyse öykünüze kanımca böyle olmamalıydı. Karar sizin elbette, ancak düşünmeye değer.

Ayten Işık

Güzel bir fikir: Annenin ölümüyle anlatıcının doğum gününün on üç Aralık olması. Bu, öykünüze simgesel açıdan çok şey katmış. Anlatıcının okulda yaşadıkları, hissettikleri oldukça etkileyici, ancak, sonrasında sanki dil ve anlatım kendini salıvermiş. Doğrusu parlak bir final bekliyordum, ama beklediğimi bulamadım. Bu da sanırım "Aralık"ın kesin ve didaktik bir söyleme dönüşme eğilimden kaynaklı. Oysa okulda hissedilen, yaşananların sınırsızlığı öykünün sonuna kadar sürdürülmeliydi, öyle ki dilin sınırsızlığını simgelemeliydi "on üç Aralık".

Didem Polad

Kendinden söz eden anlatıcınız bir duygular labirentinde yakınmalarla dolaşıyor. "Yaşanamayanlar"da sekiz yıllık bir süreçte ne olduğunu pek anlamıyoruz, çünkü anlatıcı ilerlemiyor, aynı yerde dönüp duruyor. Kuşkusuz bunu bir döngüsellik içinde yapmış olsaydınız, pek güzel olurdu. Öykünüz güzel bir paragrafla açılıyor, ama bu güzel paragraftan sonra ortaya çıkan durumu fazlasıyla deşip tekrara düşüyorsunuz kanımca. Anlamsal açıdan bir tümcenin zevkini öbüründen çıkarmalı, dilin genişleyip açılmasına izin vermeli ki, gerekli yerde anlama kapalı da olmalı sözcükler. Bunun için de her şeyin dengeli kullanılması gerekiyor.

Doğaç Kaya

"Beyaz Yaprak, Mavi Mürekkep İzleri" konusu ve düşle gerçek arasındaki ilişkiyi iyi kurmasıyla güzel bir öykü. Temiz, düzgün bir diliniz var, sorunsuz akıp gidiyor öykünüz. Ancak, edebi dil ve anlatım üstünde düşünmeli, bir metne estetik bir değer biçen özelliklerin, öğelerin neler olduğu ve bu öğelerin nasıl kullanılacağı üstüne kafa yormanız gerekiyor bence. Bunun yolu kuşkusuz, okumaktan geçiyor. Kendinize yakın bulduğunuz, sevdiğiniz ve elbette edebi niteliği bakımından kabul görmüş yazarları okurken bir de bu gözle inceleyin onları. Yararını görürsünüz kanımca.

Ece Kutucular

"Hayat Arkadaşım"da büyük bir evde kaybolan anlatıcının ruh halini anlatmak istemişsiniz; bir kitapla ilişkisini. Ama biz ne anlatıcının bulunduğu büyük mekânın nasıl bir yer olduğunu biliyoruz ne de kitabın nasıl bir şey olduğunu. Bunların yerine anlatıcıdan sürekli kitabı zorla kendisinden aldıklarını ve o kitabın en iyi dostu olduğunu duyup dinliyoruz. Oysa o büyük evi, bilinmeyen odalarını (anlatıcınız yeni keşfediyor), kitabın gizemini anlatsaydınız kanımca daha iyi bir öykü yazmış olurdunuz.

Fatma Gürsoy

"Alacalı Bir Gün" kıvrak diliyle dikkat çekiyor. Okuma hazzı veren dilinizin temizliği övgüye değer; ancak, öykünüzün kurgusu, atmosferi oldukça zayıf. Güzel diliniz bile bu boşluğu kapatamamış. Öncelikle kâğıt mendil satan çocuktan mendil alan anlatıcının daha sonra bir kavgaya tanık olması vb. olayla-

MEHMET KARAMAN

rı sanki anlatmak isteyip de vazgeçmişsiniz. İkincisi ise, anlatıcının "yeter artık" diye bağırmak istemesi ki, anlatıcının bu ruh halini bilmiyoruz, hissetmiyoruz. Olaylar arasındaki bağlantıyı daha güçlü kurarak öyküdeki gerilimi hissedilir ölçüde vermiş olup tabii finali hazırlayan önemli ipuçlarını öyküde dengeli, ölçülü bir biçimde kullanmış olsaydınız daha güçlü bir öykü olurdu "Alacalı Bir Gün."

Gökhan Kazar

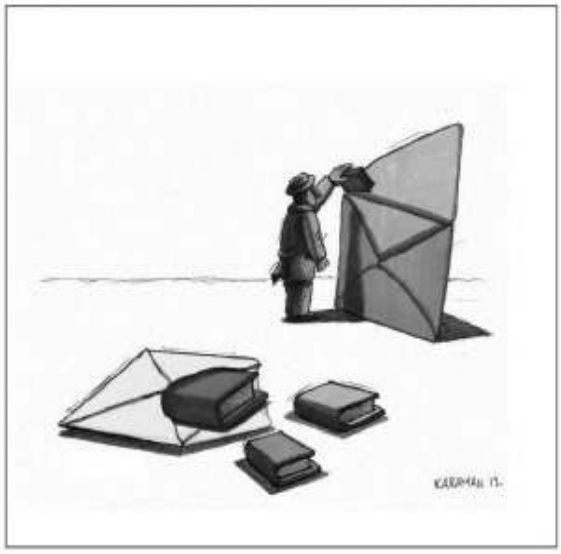
Tek sözcüklü art arda dizilen "tümceler" kuşkusuz, bir ritim duygusu yaratıyor. Birbiriyle ilişkileri, çağrışımları vb. güçlüyse – bunun dışında sıkıcı ve kekeme bir dil ortaya çıkar ki sizin dilinizin güzel bir ritmi var, kekeme de değil. "Berlin Duvarı" güzel fikriyle bu sayıda öne çıkan öykülerden biri. Güzel başlıyor ve göndermeleriyle güçlü bir çağrışımlar ağı kuruyor. Ancak, bu göndermeler içinde neyi anlatmak istediğinizden çok neyi göstermek istediğiniz dikkati çekiyor; sanırım dizginlemesi gereken paragraflar, sözcükler var, bulup çıkarmalısınız ve öykünüzün kurgusu üstünde tekrar düşünmelisiniz. Karar sizin.

Gurbet Alan

Kısa öyküde birçok şeyi çağrışımlar yoluyla vermek mümkün; "Kilit"in en başarılı yanı da bu. Ancak, öykünüzde göze çarpan en temel eksiklerden biri şu bana göre: Bazı tümcelerinizle ne söylemek istediğiniz anlaşılmıyor. "Kilit"te fazlasıyla göze çarpan bir sorun bu. Oysa güzel bir fikir bulmuşsunuz; bunu daha yalın bir dille, etkili bir öyküye dönüştürebilirdiniz. Bu eleştirilerimi dikkate alarak öykünüzün birinci ve ikinci paragraflarını dikkatle okuyun lütfen.

Hilâl Nur Anlar

Güzel diliniz, betimlemeleriniz övgüye değer. Ancak, bir betimlemeden ötekine geçip giden ve bu nedenle farklı sözcüklerle aynı şeyi söyleyen birçok tümce var "Bitti"de. Kuşkusuz, öykünüzde bir duygu yoğunluğu söz konusu, ama yine de bir buçuk sayfalık bir öyküde neyi nasıl, hangi sözcüklerle anlatacağınızı iyi hesaplamanız gerekiyor. "Bitti"ye sanki asıl hikâyeye nedense geçilememiş duygusu hâkim. Örneğin, "Saksıya bakıyordu dolduruyordu içinde ne varsa. Biraz umutsuzluk, biraz düş kırıklığı, biraz hüzün, biraz sıkıntı, biraz kırılmışlık, doluyordu işte saksı .... gülücükler, sıcak bakışlar, tatlı bir koku ve umut ve düş ve doğuş. Tüm bunları eklerse rengârenk çiçekler açar, tüm dünya güzel kokar gibi geliyordu içine." Bu tür tümcelerle dolu öykünüz; güzel ancak, bu naif, duygu yüklü tümceler "Bitti"yi bir "duygu dökümü" metne çeviriyor.

İsmail Döver

"Hakikat Günyüzüne Hasret" iyi kurgulanmış, merak duygusu ve sürprizleriyle bu sayıda öne çıkan öykülerden biri. Anlatıcının, psikoloğuyla yaptığı konuşmalardan sonra nelerin yaşanacağını merak ettiren öykünüzün "mistik havası" bir parça boşlukta kalmış olsa da. Bence bu mistik sorgulayışın arka planında yatan düşüncenin gerçekte öykünüze nasıl bir yararının dokunduğunu düşünmelisiniz. Kuşkusuz, öykünüze düşünsel bir katkısı var, ayrıca gizemsel bir yanı da. Ancak, biz anlatıcı hakkında çok şey bilmiyoruz, bu da bir sonuca varmamızı güçleştiriyor – bir sonuca varmalı mıyız? Kanımca bu güçlü bir arka plan değil; ya da gerçekleşen olayı açıklamak, sorgulamak ya da amaç neyse onun için güçlü bir gerekçe, araç değil.

Meriç Aksu

Fikir güzel, ancak gereksiz sözlerle donatılmış bir öykü "Ayna". Güneşin anlatıldığı ilk paragraf ve elbette "güneşin kişiselleştirilmesi" özellikle öykünüzün en zayıf paragrafları. "Güneşe sorsanız ne zor girmiştir içeri" tümceniz ve buna benzer tümceleriniz üstüne kafa yormalı ve bu tür sözlerin öykünüzün atmosferine katkısını iyi hesaplamalısınız. Ama daha da önemlisi, bulundukları paragrafta ve öykünün bütününde bu tür tümcelerin ne gibi işlevi var? Sorulması gereken soru bu bence. Çünkü güneşi bin bir biçimde anlatabilirsiniz…

Nuray Karyağmazgil

Gizem bir güç olarak tutulur, alıkonur, ama dille ona karşı savaşılır. "Güneşin Ardından" bana bu tümceyi düşündürdü. Yalın bir dil, güçlü diyaloglar… Her şey kararında verilmiş. "Bugünlerde aklım biraz karışık…" tümcesinin çember gibi sardığı atmosferin kendini diyaloglarda hissettirmesi de oldukça başarılı. Öykünüzü zevkle okudum. Ancak ,öykünüzün ilk paragrafı –ilk tümce hariç– bence iyi bir giriş paragrafı değil. Bir edebi metnin, özellikle kısa öykülerin giriş tümcesinin ve paragrafının önemini siz de biliyorsunuz kuşkusuz. İlk paragrafta söylediğiniz, daha doğrusu açıklama gereği duyduğunuz durumu sonrasında zaten anlatıyorsunuz, hem de daha güçlü biçimde. Ne kadar za-

man geçtiğini, zihin dağınıklığını vb. Bu, öykünüz için önemli bir eksiklik değil elbette, ama anımsatmakta yarar gördüm.

E. Onur Ulusoy

"Savaş" güzel ayrıntılar, güçlü imgeler içermesine rağmen art arda sıralanmış bazı durumlardan oluşuyor. Söz konusu imgeleri, durumları hangi bağlamda, niçin kullandığınıza tam karar verememişsiniz sanki. Örneğin savaş, anne babanın ayrılması, sağır ve dilsiz kadın, Oğuz Atay'ın kitabı, dil eğitimi, savaş ve tabii rüya derken birçok şey etrafta uçuşuyor. Aslında bu durumların her biri başka bir öykünün konusu olabilir ki bu şekilde bir arada kullanılmaları iyi fikir. Ancak, bu uçuşan imgelerin toparlanması ve daha da önemlisi bunların öykünün ana temasıyla ilişkilendirilmesi gerekiyor. Kısacası, her bir imgenin öyküdeki temel duyguya, olaya, duruma güçlü bir yankı yapması gerekiyor bence, metindeki işlevleri, yalnızca orada bulunmaları olmamalı.

Ramazan Özbek

"Üç fotoğraf"ın zaman ve bellek üstüne kurulması, yaşlı kadının sade anlatımı ve tabii üç fotoğrafın gizemi vb. pek çok olumlu yönü var. İyi bir kurgu. Bazı küçük sorunlar dışında diliniz de düzgün. Ama yine de "dili daha güzel nasıl kullanabilirim?" sorusunu sormalısınız kendinize. Örneğin, öykünün ilk paragrafında art arda dizdiğiniz sorular hem biçim olarak hem de dil açısından sorunlu. Size önerim şudur: Öykünüzdeki bu gibi sorunları tespit edip üstünde çalışın. Ve tabii seçici davranıp iyi öyküler okuyun, değerlendirin. Yararını görürsünüz.

Semih Erelvanlı

Duygu yüklü "Martılarım". Sade bir anlatımınız var, diliniz düzgün ve temiz. Ancak, "Martılarım"ın önemli eksiklerinden biri de bu düzgün ve temiz dilinin yeterince edebi bir tada sahip olmaması. Bu "edebi tat" nedir? Sanırım bu soruyu sormak ve yanıtını bulmak size çok şey kazandıracaktır. Kuşkusuz, öykü yazma teknikleri, yöntemleri ve edebi kuramlar üstüne kafa yorarak bulabilirsiniz bu yanıtı, ama daha da önemlisi iyi edebi eserler okuyarak.

Tilbe Demir

Aslında çok basit bir durumu düşüncelerle çeşitlendirip anlatan bir öykü "Hayata Dokunuş". Diyaloglar başarılı ve zorlamasız. Güzel. Kuşkusuz genelgeçer bir konuyu, olayı ya da bir soruyu bu denli çeşitlendirip zenginleştirmek güç bir durum. Ne var ki diyalogların başarısını gölgeleyen bazı küçük eksiklikler de göze çarpıyor öykünüzde. Örneğin: "'Okuyucuyu sıkmaya başladın. Yeter sorduğun, anlatmayacağım,' yazdım ben buraya" tümcesinin hangi gerekçeyle ya da hangi ilintiliyle öyküye girdiğini çözemedim. Yazarın sesini vermek istemişsiniz ama öykünün bütünü içinde düşündüğümüzde bunun yerli yerinde bir seçimle yapılmadığı da anlaşılıyor. Belki yanılıyorum ama söylediklerim düşünülmeye değer. N

Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?

Georg Bellows, 1924

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki resimden çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Haziran-Temmuz 2012, 34. sayısında yayımlanacak.

Resmin derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir resmin anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mayıs 2012'dir.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

•Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.

ALOVA *Rüzgârı*

Amerikanofil, kelebek avcısı, lolita-pop, Mr. Nabokov Mayakovski için "Minör şairdir" buyurmuş. Bu zat, Dostoyevski için de küçük düşürücü sözler etmişti. Burada, iki ayırıcı özellik var. Birincisi, hepsinin Rus olması. İkincisi, saldırıya uğrayanların şiir ve roman alanında iki doruk olmaları. Ruhçözümleyiciler buna ne derler, ama ben Vasat Yazar Kompleksi (VYK) diyorum. VYK sahiplerinde sık görülen bir özellik, çığır açmış, büyük kişiliklerin adlarını dillerine dolamaları, olur olmaz anmaları, biraz da yetenekliyseler, onlara saldırmalarıdır. Âdeta beslenirler, kendilerinden çok daha çaplı yazarların adlarını, olumlu ya da olumsuz, ama şehvetle anarlarken. İngilizler buna "name-dropping" derler. Dostoyevskilerin, Joyceların, Kafkaların yanında Nabokov nasıl vasat bir yazar olarak büzülüp kalırsa, Vladimir Mayakovski dünya şiirinin denizlerinde SOL MAJÖR bir şair olarak sonsuzluğa açılır.

∽

Kibele toplumlarından beri insanın tanrı olma ya da tanrıyla bir olma umarsız çabasının teknolojiyle donanmış, en uç örneğidir sinema. Hem kameranın, hem kurgunun kayrasıyla her yerde, her zaman hazır ve nazır olmak ister. İki kişi bir odada konuşurken onları gözleyen ya da gözetleyen kamera, kişilerden biri yan odaya gidince, onları ayrı ayrı planlarda ve de bir tek planda gözetleyen Tanrısal Göz yerine koyar kendini. Ve sinema sanatı, kameranın gördüklerini, çağdaş ayinlerin mekânı olan sinema salonunda binlerce göze gösterip toplumu da sözde-tanrısal eyleminin gizemine katarak, zaman zaman alkışlar, gözyaşları ya da kargışlarla kesilen, bir tür vecit haline sokar. Böylece, her seyirci sözde Tanrısal Göz'ün bir parçası olur.

Bu yüzdendir sinemanın bütün sanatları kapsaması, bu görkemli ayininde müziği, edebiyatı, resmi, mimariyi yanına alması. Sinema sanatının bir bukalemuncasına 360 derece bakması, çağdaş toplumsal duyuncu (vicdan) yakalaması, görsel olandaki şiiri yansıtabilme olanağı, onu günümüzde şiir sanatına yaklaştırmıştır. Daha da ileriye giderek, şiirin bugün geçici olarak boşalttığı alanı sinemanın doldurduğunu söyleyebiliriz.

Bu bakımdan, günümüzde şiirin çekişmesi düzyazıdan, romandan çok sinema sanatıyladır. Çünkü "algı kapıları" Söz'den çok, Görsel olana açılmıştır.

∽

Günümüzde Roman Sanatı'nın Psikoloji'nin pençesinden kurtulamaması, yığınların roman yazarını daha çok, eli kalem tutan bir psikoterapist olarak görme eğiliminden kaynaklanıyor. Karşılıklı bir alavere bu. Ve bu tinsel pazarlıktan en kârlı çıkan Pazar olurken, en büyük zarara Roman Sanatı uğruyor.

Her mahallede ücretsiz bir psikoterapist olsaydı, vasat yazarların önünde gördüğümüz imza kuyruklarını sağlık ocaklarında görecektik.

∽

Buradan çıkarak, seçkin, seçici roman okurunun birkaç bini geçmediği kanısında olduğumu belitmeliyim. Romanı yazarla birlikte kuran, okuduğu yapıtın Türkçe romanın geçmiş ve geçmekte olan serüveni içinde hangi uğrakta olduğunu değerlendirebilen, dil bilincine sahip, yeryüzü romanını da izleyen, şiir okuyup müzik dinleyen okurdan söz ediyorum.

İnsanlar daha çok, bir kimlik arayışının bunaltısı içinde, düzeyliymiş düzeysizmiş, iyi Türkçeymiş kötü Türkçeymiş, bakmadan, lak-tablet yerine koyarak atlıyorlar yok satan, ortalama, çalakalem yazılmış kitapların üstüne. Hiçbir edebi kaygı gütmeden karalanmış yaşamöyküleri ya da "romanlaştırılmış" yaşamöyküleri başı çekiyor bu yayın plasebosunda.

Evet, plasebo. Edebiyat kurtarmaz çünkü, reçete yazmaz; ya daha dipsiz burgaçlara sürükler acil tanı bekleyen okuru ya da yeni ufuklar açar önünde.

Kötü edebiyat büsbütün açmazlara, akut psikolojik enfeksiyonlara yol açacaktır. Yaşamöykülerinde kendini arayan okursa, serüvene dışardan bakamıyor, yabancılaştırmaya gidemiyorsa, ister istemez kahramanla özdeşleştirecektir kendini. Bu eylem de kaçınılmaz olarak, duygusallığı yoğunlaştıracak, melankolik dozu artıracaktır.

∽

Yitikçilik (loser'lık) narsisizmin en şiddetli biçimlerinden biri olmalı. Kırık bir aynada kendini seyretmenin yarattığı baş dönmesi.

∽

Kadınlığından uzaklaşarak, hele erkekte istemediği görüntüyü (vurup kırma, ter-tütün kokusu, ağzı bozuk konuşma, astı olan kadını ezme vb.) daha aşırı biçimde benimseyerek, erkek egemenliğini alt edeceğini ya da aşacağını sanmak, yine erkek tuzağına düşmekten başka bir şey değil. O incecik bilekleriyle sekiz ızbandutu yere seren genç kız, kendine güveni olsa olsa doksan dakikalık sinema karanlığında bulur.

Kadın doğanın va zulmün tarihinin ona bahşettiği sezgisel gücü, ileriye yönelik düşünce kıvraklığı (elbette entrikası!), sevecenlik hormonlarının kayrası ve eşsiz sabrıyla, yani kendine dönerek bir üstünlük sağlayabilir ancak, sakatlanmış bir erkeklik ülküsüyle değil.

Benzer biçimde, kadın yazarların sürekli olarak birbirlerini destekliyor görüntüsü yaratmaları bir tür erkek tuzağına düşmektir.